

Sebastian Lindberg

RAKKAUDESTA TIETEeseen

Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys 75 vuotta

*Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys –
Docentföreningen vid Helsingfors Universitet ry.*

RAKKAUDESTA TIETEeseen

Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys 75 vuotta

Sebastian Lindberg

Sebastian Lindberg

RAKKAUDESTA TIETEeseen

Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys 75 vuotta

© Sebastian Lindberg & Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys –
Docentföreningen vid Helsingfors Universitet ry. 2020

ISBN 978-952-94-3167-0 (nid.)

ISBN 978-952-94-3168-7 (PDF)

Kansikuva: Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen logo vuodelta 2015,
jonka on suunnitellut graafikko Jonna Hoffrén/Go Media Oy.

Kuva: Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen arkisto.

Graafinen suunnittelu, taitto & kuvankäsittely: Minna Malja

Sisältö

<i>Lukijalle</i>	9
<i>Helsingin yliopiston kanslerin esipuhe</i>	11
<i>Dosenttiyhdistyksen esipuhe</i>	14
<i>Dosentti – opettaja, tutkija, asiantuntija</i>	17
1. Suomen dosenttilaitos Turun Akatemian ajoista toiseen maailmansotaan	19
<i>Magistri docentes ja dosenttilaitoksen juuret</i>	19
<i>Suuriruhtinaskunnan dosentit ja yliopiston tieteellinen kehitys</i>	22
<i>Dosentit itsenäisessä Suomessa</i>	26
<i>Yliopisto sota-ajan aallokoissa</i>	29
2. Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen perustaminen	33
<i>Dosenttien kasvavat huolenaiheet</i>	33
<i>Dosenttiyhdistyksen perustaminen</i>	34
3. Kamppailu dosenttistipendeistä	39
<i>Jälkeenjäänyt stipendijärjestelmä</i>	39
<i>Uhkana dosenttilakko</i>	42
<i>Suomalainen tiede- ja korkeakoulukenttä 1950-luvulla</i>	46
<i>Stipendien jatkuva niukkuus</i>	49

4.	Korkeakoulukentän politisoituminen ja dosenttien järjestäytyminen	53
	<i>”Akateeminen proletariaatti”</i>	53
	<i>Korkeakouluista poliittinen tanner</i>	56
	<i>Liittoutumiskysymys jakaa yhdistyksen</i>	59
	<i>Suomen Dosenttiyhdistysten Keskusvaliokunta</i>	61
	<i>Suomen Dosenttiliitto syntyy</i>	65
	<i>Yksi mies, yksi ääni</i>	67
5.	”Älä töni mun dosenttiani!” – Hiljaiselosta yliopiston hallintouudistukseen ja lakiin Helsingin yliopistosta	75
	<i>Tulevaisuuden optimismia</i>	75
	<i>Dosenttien ETYK-kokous ja huonontuneet tulevaisuudennäkymät</i>	78
	<i>Ukkospilvet kerääntyvät</i>	81
	<i>Dosenttien ja opiskelijoiden yhteisrintama</i>	85
	<i>Dosentit lainsäädännön puristuksessa</i>	89
	<i>Uusi laki Helsingin yliopistosta astuu voimaan</i>	93
6.	Kaventunut dosenttijärjestelmä	99
	<i>Hallintovaalit ja dosenttien vaalikelpoisuus</i>	99
	<i>Dosenttien arkea</i>	101
	<i>Dosenttuurista pelkkä arvonimi?</i>	104
	<i>Tähtäimessä yhteinen yliopistolaki</i>	106

7. ”Kaiken maailman dosentit” – Uuden vuosituhatosen haasteita	111
<i>Dosentit – osa yliopistoyhteisöä?</i>	<i>111</i>
<i>Jäsenyhteyksien kehittämistä</i>	<i>113</i>
<i>Kohti innovaatioyliopistoa</i>	<i>116</i>
<i>Dosentti-tittelin kääntäminen</i>	<i>120</i>
<i>”Päivystäviä dosentteja” ja yliopiston massiiviset irtisanomiset</i>	<i>121</i>
<i>Uusia avauksia, uusia tuulahduksia</i>	<i>123</i>
Liitteet	130
<i>Hallituksen puheenjohtajat</i>	<i>130</i>
<i>Vuoden dosentit</i>	<i>130</i>
<i>Hallitusluettelo</i>	<i>131</i>
<i>Taulukot</i>	<i>140</i>
<i>Yhdistyksen säännöt 1946</i>	<i>142</i>
<i>Yhdistyksen säännöt 2013</i>	<i>145</i>
<i>Sammanfattning</i>	<i>148</i>
<i>Summary</i>	<i>149</i>
Lähteet	151
<i>Arkistolähteet</i>	<i>151</i>
<i>Sanoma- ja aikakauslehdet</i>	<i>152</i>
<i>Painetut lähteet</i>	<i>152</i>
<i>Painamattomat lähteet</i>	<i>153</i>
<i>Haastattelut</i>	<i>153</i>
<i>Kirjallisuus</i>	<i>154</i>
<i>Henkilöhakemisto</i>	<i>156</i>

Lukijalle

Jokaisella kirjalla ja kirjahankkeella on oma tarinansa. Tämän kirjan tarina on poikkeuksellisen pitkä, sillä jo marraskuussa 1995 pidetyssä Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen kokouksessa nousi yhdistyksen historian kirjoittaminen ensimmäistä kertaa keskustelun aiheeksi. Silloin lähestyivät vuonna 1946 perustetun dosenttiyhdistyksen 50-vuotisjuhlat. Tästä kokouksesta on nyt kulunut miltei neljännesvuosisata. Historiikkihanke oli tämän jälkeen usein yhdistyksen eri hallituksissa ja sitä yritettiin eri muodoissa saattaa alulle useita kertoja viimeisen runsaan kahdenkymmenen vuoden aikana.

Toisinaan aikomuksena on ollut laatia laajempi, koko Suomen dosenttijärjestelmää käsittelevä historiateos, toisinaan suppeampi ainoastaan Helsingin dosenttiyhdistystä kuvaava yhdistyshistoriikki.

Käsillä oleva teos on ensimmäinen Helsingin yliopiston dosenttilaitosta ja ennen kaikkea yliopiston dosenttiyhdistyksen historiaa käsittelevä esitys. Tämän kirjan tarkoituksena on ollut käsitellä Suomen vanhimman yliopiston dosenttilaitoksen kehitystä ja sen dosenttikuntaa toisen maailmansodan jälkeen perustetun dosenttiyhdistyksen näkökulmasta. Yhdistys on perustamisestaan saakka toiminut yliopiston dosenttien edunvalvontajärjestönä ja yhdistävänä kohtaamispaikkana eri tieteenalojen dosenteille.

Tulevilla sivuilla Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen ja dosenttilaitoksen historiaa käsitellään osana yliopistoa ja suomalaista korkeakoulukenttää. Pyrkimyksenä on ollut asettaa yhdistyksen historia osaksi laajempaa korkeakoulupoliittista ja yhteiskunnallista kontekstia. Helsingin yliopiston dosenttien tilannetta verrataan muiden korkeakoulujen dosenttilaitoksiin ja yhdistyksen edunvalvonnassa toimineita keskeisiä henkilöitä nostetaan esiin. Teos painottuu dosenttiyhdistyksen seitsemänkymmeneen viiteen toimintavuoteen ja sen keskeinen lähdeaineisto koostuu Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen omasta arkistosta, joka sijaitsee Helsingin yliopiston arkistossa.

Tätä teosta ei olisi syntynyt ilman sitä apua ja tukea, jota eri tahot ovat osoittaneet projektia kohden. Kiitokset kuuluvat ensinnäkin yliopiston kanslerille Kaarle Hämerille, joka eri tavoin on tukenut projektia ja edesauttanut sen valmistumista. Ilman asiantuntevaa arkistohenkilökuntaa harva historiateos näkisi päivänvalon. Erityiskiitos kuuluu Helsingin yliopiston arkiston työntekijöille, jotka ystävällisesti toivat esille yhdistyksen arkistomateriaalia ja mahdollistivat aineistoon tutustumisen pienessä arkiston tutkijatilassa Porthaniassa. Suuri kiitos kuuluu myös Yliopistomuseon Pia Vuorikoskelle, joka onnistui löytämään mainioita kuvia yhdistyksen toimijoista ja tärkeistä tapahtumista museon kokoelmista. Kiitän myös FM Eeva Toivasta ja HuK Ina Suomista, jotka eri vaiheissa ovat lukeneet käsikirjoitusta ja antaneet arvokkaita kommentteja ja parannusehdotuksia. Historiikin kirjoittaminen olisi ollut huomattavasti haastavampaa ilman niitä haastatteluja, joihin yhdistyksen entiset ja nykyiset toimijat kirjoitusprosessin aikana suostuivat. Kiitos Anne, Björn, Jukka, Niklas ja Timo. Viimeisenä tahtoisin vielä esittää suuren kiitoksen dosenttiyhdistyksen historiikkityöryhmälle dosenteille Björn Fant, Unni-Päivä Leino, Niklas Meinander ja erityisesti yhdistyksen puheenjohtajalle Jukka Hoffrénille. Tärkeiden huomautusten ja kehitysehdotusten lisäksi toimitte kannustavana voimana kirjan loppuunsaattamisessa.

Helsingissä, helmikuussa 2020

Sebastian Lindberg

Helsingin yliopiston kanslerin esipuhe

Suomalaisissa yliopistoissa on ollut dosentteja jo lähes 300 vuoden ajan. Ensimmäiset dosentuurit myönnettiin Kuninkaallisessa Turun Akatemiassa vuonna 1738. Mallia otettiin saksalaisesta yliopistoperinteestä. Dosentit tunnetaankin hyvin Suomen lisäksi muissa Pohjoismaissa ja Saksassa. Dosenttien asema on ollut vuosisatojen saatossa useaan kertaan muuttuva, joka osaltaan vaikeuttaa dosenttuurin vertautumista muiden maiden järjestelmiin. Nykyään dosenttijärjestelmä on muok-

kautunut suomalaisen yliopiston erityiseksi piirteeksi ja voimavaraksi, jota täysin vastaavaa ei suoraan muualla tunneta.

Muuttuneista tilanteista huolimatta dosentilla on aina ollut suuri merkitys yliopiston opettajana. Dosentti sanana tarkoittaa opettajaa ja dosentin tehtävänkuvaa on liittynyt oikeus ja velvollisuus opettaa yliopistossaan. Dosenttiopetus on ollut tärkeä osa opintotarjontaa monessa tiedekunnassa, ja dosentit ovat vastanneet monen tieteenalan perusopetuksestakin ennen 1990-luvun vaihteen uudistuksia.

Nykyisin voimassa oleva yliopistolaki vuodelta 2009 määrittelee dosentin seuraavasti: *Dosentiksi voidaan hakemuksesta nimittää henkilö, jolla on perusteelliset tiedot omalta alaltaan, julkaisuilla tai muilla tavoin osoitettu kyky itsenäiseen tieteelliseen tutkimustyöhön sekä hyvä opetustaito.*

Perinteisesti dosentiksi nimittämisen minimivaatimuksena on pidetty tieteellistä tuotantoa, joka vastaa laajuudeltaan ja laadultaan vähintään kahta hyvää väitöskirjaa sekä opetusnäytteellä ja muilla tavoin osoitettua hyvää opetustaitoa.

Dosenttien mielenkiintoinen historia on vihdoin koottu yksiin kansiin ja siitä piirtyy moniulotteinen kuva, jossa yhdistyvät Suomen kehittyminen, yliopiston ja suomalaisen yliopistojärjestelmän kehittyminen sekä dosenttien omassa roolissa tapahtuneet muutokset. Suurta kuvaa katsottaessa voidaan erottaa dosenttien merkitys yliopiston opetusresurssina ja toisaalta dosenttien merkitys tutkimuksessa.

Dosentuuri oli yliopistoissa pitkään virka, tosin siten, ettei siihen yleensä liittynyt suoraan juurikaan velvollisuuksia, eikä toisaalta nimikkeen perusteella tullutta palkkaa. Kuninkaallisen Turun Akatemian ja Keisarillisen Aleksanterin Yliopiston aikakausilla dosenteilla oli monesti toinen tehtävä yliopistossa ja joillain erillinen dosenttistipendi. 1900-luvun taitteessa alettiin maksaa luentopalkkiota niille, joilla ei ollut stipendiä.

Itsenäisyyden aikakaudella Helsingin yliopistossa ja ajan kuluessa muissa Suomen yliopistoissa muodostui käytäntö, jossa dosentilla oli oikeus antaa ilmoituksesta opetusta omasta alastaan yliopistolla, ja niillä dosenteilla, jotka nauttivat dosenttistipendeistä, oli myös velvollisuus antaa kahdesta neljään tuntia opetusta viikossa. Opetusoikeus ja opetusvelvollisuus mahdollistivat myös sen, että kansleri pystyi erottamaan virastaan dosentin, joka ei täyttänyt velvollisuuksiaan.

Asetelma ja dosenttien asema menneinä vuosisatoina tultaessa kohti nykytilaa oli aika ajoin melko epäselvä ja sekä dosenttiyhdistykset että dosenttiliitto pyrkivät vaikuttamaan monissa vaiheissa ja monin tavoin viran aseman selkeyttämiseen ja palkkojen sekä luentopalkkioiden parantamiseen. Myönteistä kehitystä tapahtuikin aika ajoin ja dosenttien asema vaihteli heijastaen osaltaan yliopiston ja yhteiskunnan kehittymistä. Oleellista on havainto, että dosentteja ja dosenttuureja pidettiin kaikissa vaiheissa aina arvossa ja niiden merkitys yliopistolle tunnustettiin.

Nykytilanteeseen, jossa dosentin virat on lakkautettu ja dosentuurista on tullut yliopiston myöntämä arvo, päädyttiin vuoden 2009 yliopistolain seurauksena. Lain perusteella yliopistoista lakkautettiin kaikki muutkin virat, joita jatkettiin työsuhteina. Dosentin viran lakkauttamiseen liittyi positiivisena yksityiskohtana dosenttuurin määräaikaisuuden lakkauttaminen. Vanhassa virka-järjestelmässä dosentuuri lakkasi 65 vuoden eläkeiän tultua täyteen. Nykyisin tällaista käytäntöä ei ole.

Dosenttien mahdollisuus toimia tutkimuksessa ja opetuksessa vaihtelee suuresti sen mukaan, onko dosentti muussa työsuhteessa yliopistoon vai ei. Yliopiston ulkopuolisten dosenttien osallistumismahdollisuudet riippuvat tiedekuntien tarpeesta ja halusta hyödyntää dosenttien osaamista.

Dosenttuurien nykyinen asema oppineisuutta ja tutkimuksellista itsenäisyyttä määrittävänä arvona on suurelta osin tieteellinen meriitti. Menneinä vuosisatoina korostui usein opetustehtävä, mutta dosentin virkojen muuttuessa arvoiksi,

on tieteellinen puoli korostunut. Dosentuurin saamiseen yleisesti vaadittava vähintään kahta väitöskirjaa vastaava tieteellinen näyttö on varsin korkea kriteeri ja näin ollen dosenttien voidaan katsoa edustavan alansa korkeinta osaamista suomalaisessa tutkimusyhteisössä. Dosenttuuri on tieteellinen meriitti, jota yhä muodollisesti vaaditaan esimerkiksi yliopistollisten sairaaloiden ylilääkärin tehtäviin, ja jonka muutoinkin katsotaan kertovan tutkijan pätevyydestä ja itsenäisyydestä työssään. Onkin yhä tavallista, että monenlaisissa tehtävänimikkeissä toimivat tutkijat mielellään korostavat olevansa ensisijaisesti dosentteja. Dosenttuuri kuvaa usein henkilön osaamista ja pätevyyttä parhaiten.

Dosenttijärjestelmän lähestyessä 300 vuoden rajapyykkiä on ilo havaita dosenttien merkityksen ja arvostuksen olevan edelleen erittäin korkea. Dosenttuureja haetaan paljon, ja dosenttuurit ovat säilyttäneet asemansa korkean osaamisen arvoina. Dosenttikunta on tunnustuksensa ansainnut, ja tuleviin vuosiin ja tuleviin muutoksiin on syytä katsoa ylpeinä ja luottavaisina.

Kaarle Hämeri

Kansleri, Helsingin yliopisto

Dosenttiyhdistyksen esipuhe

Minulla on ilo ja kunnia toivottaa sinut hyvä lukija tervetulleeksi Helsingin yliopiston dosenttien ensimmäisen historiategoksen pariin. Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys – Docentföreningen vid Helsingfors universitet ry. perustettiin 74 vuotta sitten 19. helmikuuta 1946. Uuden yhdistyksen tehtävänä oli ”valvoa jäsenten etuja ja tukeheidän edistyspyrkimyksiään tieteen harjoittajina ja yliopiston opettajina.” Yhdistys on perustamisestaan saakka toiminut yliopiston dosenttien edunvalvontajärjestönä ja yhdistävänä kohtauspaikkana eri tieteenalojen dosenteille.

Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen toiminnan painopisteenä on ollut dosenttien aseman parantaminen. Aluksi toiminta kietoutui pitkälti kamppailuun dosenttistipendien määrien ja arvojen nostamiseksi. Myöhemmin pyrkimykseksi tuli koko dosenttijärjestelmän olemassaolon ja jatkuvuuden turvaaminen. Dosentuuri muuttui virasta akateemiseksi arvoksi vuoden 2010 yliopistolaissa ja yhdistyksen keskeiseksi huolenaiheeksi on noussut dosenttiopetukseen osoitettujen määrärahojen suuruus. Dosenttien osa yliopistolla ei ole ollut helppo tai palkitseva, vaan tutkimusta ja opetusta on monesti tehty pelkästä rakkaudesta tieteeseen.

Tänä päivänä dosentti on akateeminen arvo, ja osoitus siitä, että sen haltija on alallaan tieteellisesti ja opetuksellisesti taitavaksi tunnustettu yliopistoyhteisön arvostettu jäsen. Dosentiksi voidaan hakemuksesta nimittää henkilö, jolla on perusteelliset tiedot omalta alaltaan, julkaisuilla tai muilla tavoin osoitettu kyky itsenäiseen tieteelliseen tutkimustyöhön sekä hyvä opetustaito. Dosentin arvon myöntäminen edellyttää Helsingin yliopistossa vähintään kahden väitöskirjan laajuista tieteellistä tuotantoa sekä hyväksi todettua opetustaitoa. Tieteelliseltä pätevyydeltään dosentti rinnastuu professoriin.

Vaikka dosenttijärjestelmä on ollut monta kertaa vaarassa ja lakkauttamisuhan alla, on se silti säilynyt ja vahvistunut. Helsingin yliopistossa dosentteja on nykyisin enemmän kuin koskaan historiassa: kaikkiaan vajaat 4 400, joista

yli puolet on päätyössä yliopistojen ulkopuolella. Turun yliopistoissa dosentteja on noin 1 700 ja Tampereen yliopistossa tuhatkunta.

Vuosittain Helsingin yliopiston kansleri myöntää tiedekuntien esityksestä dosentin arvonimiä noin 180. Lukumääräisesti dosenttikunta on vahvempi kuin koskaan ennen.

Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen historian kirjoittaminen on ollut yhdistyksen hallituksen haaveena vuosikausia. Tämän teoksen myötä kauan työn alla ollut hanke saadaan vihdoinkin päätökseen. Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys haluaa esittää suuret kiitokset kansleri Kaarle Hämerille kaikesta yliopiston hankkeelle osoittamasta henkisestä ja taloudellisesta tuesta ja avusta. Helsingin yliopiston tuki mahdollisti hankkeen toteuttamisen nyt julkaistavassa muodossa. Kirjailija FM Sebastian Lindbergiä haluamme kiittää tarmokkaasta ja ansiokkaasta tutkimus- ja kirjoitustyöstä Helsingin yliopiston dosenttien historian dokumentoinnissa. Hän on pystynyt kokoamaan materiaalista yhte-näisen ja kirjoittamaan mielenkiintoisen kokonaisuuden. Uskon että lopputulos tyydyttää niin dosentteja kuin historiantutkijoitakin. Tämän teoksen myötä dosenttien historia on viimein saatu kirjalliseen muotoon muistoksi ja opastukseksi jälkipolville.

Helsingissä, maaliskuussa 2020

Jukka Hoffrén

Puheenjohtaja, Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys – Docentföreningen vid Helsingfors universitet ry.

Dosentti – opettaja, tutkija, asiantuntija

Dosentuuri on yksi Suomen vanhimmista akateemisista tehtävistä; sen juuret ovat Ruotsin 1700-luvun alun yliopistouudistuksessa. Suomessa dosentteja on nimitetty vuodesta 1738. Perinteisesti dosentit ovat olleet yliopiston opettajia, jotka ovat väitöskirjan lisäksi tuottaneet vähintään toisen väitöskirjan verran muuta laadukasta tieteellistä tutkimusta. Dosentin pätevyitysmiskriteerinä ovat lisäksi olleet hyvät opetustaidot ja alakohtaisesti myös hyvät käytännön taidot. Helsingin yliopistossa kansleri on aina nimittänyt dosentit. Dosenttien asiantuntijuuden taso on verrattavissa yliopiston professorikuntaan, ja perinteisesti dosentit ovat muodostaneet yliopistoilla eräänlaisen tieteellisen osaamis- ja reservin, josta ansioituneita dosentteja on nimitetty professoreiksi.

Uuden yliopistolain voimaan astumiseen, vuoteen 2010 saakka, olivat dosentit yliopistojen virkamiehiä. Dosentit saivat erillisen luentopalkkion pitämäänsä opetuksesta yliopistolla. Lisäksi dosenttikunta sai erillistä korvausta muiden suoritettujen asiantuntijatehtäviensä perusteella. 1800-luvun puolivälistä aina 1900-luvun viimeiselle vuosikymmenelle dosenteille oli yliopiston budjetissa varattu erilliset dosenttistipendit. Stipendien tarkoituksena oli tarjota dosenteille mahdollisuus keskittyä täysipäiväisesti opetukseen ja tutkimukseen. 1960-luvulta lähtien dosenttistipendien merkitys kuitenkin väheni merkittävästi, kun niiden reaaliarvo laski huomattavasti inflaation ja yleisen palkkakehityksen takia. 1900-luvun viimeisinä vuosikymmeninä dosenttistipendien arvo oli lähinnä symbolinen.

Dosentuurin saaminen on 1800-luvun alusta lähtien perustunut Helsingin yliopistossa hakijan subjektiiviseen oikeuteen. Tällä tarkoitetaan, että riittävän asiantuntijuuden ja opetustaidon omaavalla tutkijalla on ollut oikeus hakea dosentuuria, eikä tarveharkintaa ole huomioitu nimityksissä. Vuoteen 2010 saakka dosenteilla oli oikeus antaa ilmoituksesta opetusta Helsingin yliopistossa, ja dosenttiopetus muodostikin monessa oppiaineessa tärkeän syventävän lisänsä opetustarjontaan. Dosenttien automaattinen oikeus korvaukseen luennoistaan poistui kuitenkin jo vuonna 1989 yliopiston siirryttyä tulosohjausbudjetointiin. Tämän jälkeen dosenttien oli saadakseen opetuksestaan korvaus saatava opetusmääräys tiedekunnalta tai laitokselta.

Dosentit ovat koko dosenttilaitoksen historian aikana muodostaneet korvaamattoman voimavaran maan yliopistoille. Monet yliopiston oppiaineista ovat aikoinaan saaneet alkunsa dosentin nimityksestä oppiaineeseen. Olisi vaikeata kuvitella yliopistoa ilman sellaisia dosenttien tuomia oppiaineita kuten taidehistoriaa, maantiedettä ja sosiologiaa. Dosentit ovat yliopiston opettajina vuosisatojen ajan rikastuttaneet ja laajentaneet yliopiston opetusta ja opintotar-

jontaa kursseillaan ja luennoillaan, joilla on usein esitelty dosenttien tekemää omaa uraaurtavaa tutkimusta.

Dosentit ovat perinteisesti itse esittäneet dosentuurinsa alan hakiessaan dosentuuria. Käytännössä on kuitenkin ollut suuriakin tieteenalojen välisiä eroja. Etenkin lääketieteellisillä aloilla on ollut hyvinkin vakiintuneet dosentuurien alat, kun taas humanistisilla aloilla dosentit ovat yleensä hyvinkin tarkasti saaneet määritellä erikoisalansa dosentuurilleen. Matemaattis-luonnontieteellisillä aloilla on yleensä tyydytty yksinkertaisesti esimerkiksi matematiikan tai fysiikan dosentuurin. Suuri osa dosenteista on jo useiden vuosikymmenten ajan toiminut yliopiston ulkopuolella eri asiantuntijatehtävissä, tutkimustehtävissä tai opettajina muissa korkeakouluissa. Helsingin yliopistolle tämä on tuonut korvaamattoman mahdollisuuden ylläpitää dosenttiensa kautta tärkeitä yhteyksiä eri toimijoihin eri puolilla yhteiskuntaa.

Vuodesta 2010 dosentti on ollut arvonimi, jonka omaava henkilö on todistetusti alansa syvällisesti hallitseva tutkija ja asiantuntija, jolla on hyvät opetustaidot ja alan niin vaatiessa myös tarvittavat käytännön taidot. Etenkin lääketieteellisillä aloilla dosentuurin hakeminen on edelleen tärkeä osa lääkärin urapolkua. Dosenttien suuri opettaja-, tutkija- ja asiantuntijaryhmä ei kuitenkaan ole hävinnyt yliopistolta, ja tänä päivänä Helsingin yliopistossa toimii yli 4 000 dosenttia. Dosentit antavat edelleen opetusta, ohjaavat opinnäytteitä ja toimivat yliopiston tutkijoina. Suurin osa Suomen johtavista tutkijoista ja asiantuntijoista ovat tänäkin päivänä oman alansa dosentteja.

Suomen dosenttilaitos Turun Akatemian ajoista toiseen maailmansotaan

Magistri docentes ja dosenttilaitoksen juuret

Dosenttilaitos on Suomessa lähes 300 vuotta vanha instituutio, jonka juuret ulottuvat 1700-luvun alkuun. Ruotsin valtakunnan kolmas yliopisto – ja Suomen ensimmäinen – Kuninkaallinen Turun Akademia, perustettiin vuonna 1640. Yliopiston perustamisen takana oli tarve kehittää valtakunnan itäosia sekä vahvistaa niiden siteitä keskushallintoon. Vielä tärkeämpänä syynä oli kuitenkin kehittää Ruotsin yliopistolaitosta ja kohottaa ruotsalaisen tieteen tasoa, joka 1600-luvun alussa oli jäänyt jälkeen yleisestä eurooppalaisesta kehityksestä. Tästä syystä Uppsalan vanhaa yliopistoa uudistettiin ja uudet yliopistot perustettiin ensin Tarttoon vuonna 1632 ja vain kahdeksan vuotta myöhemmin Turkuun.¹ Ruotsin kruunun panostukset tieteen ja sivistyksen saralla on myös nähtävä osana Ruotsin pyrkimyksiä suurvalta-asemaan Itämeren alueella 1600-luvulla.

Turun Akatemian tieteellinen taso oli sen ensimmäisinä vuosikymmeninä suhteellisen alhainen, josta kertoo muun muassa se, ettei yliopistosta koko sen ensimmäisen vuosisadan aikana noussut yhtäkään professoria Ruotsin muihin yliopistoihin, puhumattakaan mannereurooppalaisista yliopistoista. Samaan aikaan kun luonnontieteiden vallankumous oli muualla Euroopassa jo pitkällä, nojaututtiin Turussa vielä antiikin auktoriteettien ja Raamatun oppeihin.² Turun Akademia antoi kuitenkin ennen kaikkea mahdollisuuden yhä useammalle Ruotsin itäosien alamaishallinnon yliopisto-opintoihin. Vaikka suomalaisia opiskeli niin Uppsalassa kuin Tartossakin, ohjasi yliopiston perustaminen Turkuun luonnollisesti suuren osan suomalaisista opiskelijoista Aurajoen rannalle Turun vanhan kymnaasin rakennukseen, jossa yliopisto ensimmäiset vuodet toimi.

.....
1 Nuorteva 2003, 19.
2 ibid., 25.

Yliopiston ensimmäisenä vuosisatana opetus oli niin vähäistä, että siitä huolehti yksinomaan yliopiston 11-henkinen professorikunta. 1700-luvun alussa Akatemian opiskelijamäärät olivat kuitenkin kasvaneet sen verran, että perusopetukseen tarvittiin apua. Yliopiston kansleri kreivi Ernst Johan Creutz, joka oli itse aikoinaan opiskellut yliopistossa, ehdotti loppuvuodesta 1737, että yliopistoon nimettäisiin lisäopettajia huolehtimaan filosofisen tiedekunnan perusopetuksesta. Filosofinen tiedekunta oli tuolloin yliopiston perustiedekunta, jossa kaikki opiskelijat aloittivat opintonsa. Konsistori suhtautui kansleri Creutzin ehdotukseen aluksi kielteisesti, mutta taipui nopeasti lisäopetuksen tarpeen kannalle. Marraskuussa 1738 nimettiin ensimmäiset viisi *magistri docentes*, opettavaa maisteria, filosofiseen tiedekuntaan. Nämä viisi dosenttia olivat ensimmäiset Ruotsin valtakunnassa nimitetyt dosentit ja loivat näin pohjan sekä Suomen että Ruotsin dosenttilaitoksille. Pohjoismaihin dosenttilaitos rantautui Saksasta, jossa vielä tänäkin päivänä tunnetaan yliopistoissa *Privatdozent*-toimi.³

Kreivi Ernst Johan Creutz toimi Turun Akatemian kanslerina 1735–1739. Ennen toimintaansa kanslerina Creutz oli itse opiskellut Turun Akatemiassa ja toiminut muun muassa Ruotsin valtiopäivillä myssy puolueen edustajana. Kuva: George de Marees 1727. Svenskt porträttarkiv.

.....

3

Leikola 1996, 27; Kanervo 2009, 12.

Kansleri Creutzin tahto panostaa opetukseen lisäämällä siihen resursseja liittyi yleiseen tieteelliseen kehitykseen Ruotsin yliopistoissa 1700-luvulla. Suuren pohjan sodan jälkeen iso osa yliopiston opettajakunnasta vaihtui ja samoihin aikoihin Euroopan descartilaiset rationaalisuutta korostavat tuulet alkoivat puhaltaa jopa vanhoillisen Turun Akatemian käytävillä. 1700-luku oli suurta luonnontieteiden nousukautta ja empiiriset tutkimusmenetelmät löivät tällöin läpi myös Turun Akatemiassa.⁴

Akatemian ensimmäiset dosentit olivat, kuten nimestä voi päätellä, maistereita, joille oli annettu ”armo opettaa”, *veniam docendi*. Dosenttien pätevyyden arvioinnista vastasivat rehtori ja yliopiston konsistori.⁵ Opetusta järjestettiin Turun Akatemiassa näihin aikoihin myös yksityisopettajien toimesta opiskelijoille. Uudet dosentit erosivat kuitenkin näistä yksityisopettajista siinä mielessä, että he kuuluivat yliopistoon ja heidän antamastaan opetuksesta ilmoitettiin yliopiston ohjelmassa. Tästä huolimatta dosentit opettivat usein opiskelijoita kotonaan, koska yliopistolla ei ollut tarjottavana tilaa dosenttiopetukselle. Varsinaista palkkaakaan dosentit eivät saaneet, vaan palkkio nostettiin suoraan opiskelijoilta opetuksen yhteydessä. Kilpailu opiskelijoiden rahoista estettiin siten, että jokaisessa aineessa oli kulloinkin vain yksi dosentti. Samalla taattiin tieteenalojen opetuksen yhtenäisyys.⁶

1750-luvulla dosenttilaitos laajeni ja siitä tuli vakinainen osa Turun Akatemiaa, jossa jokaisella professorilla oli vähintään yksi avustava dosentti. Suomen dosenttilaitos kytkeytyi alkuvaiheissa lisäksi maakuntaperusteiseen osakuntajärjestelmään siten, että dosentit opettivat ensisijaisesti oman osakuntansa ylioppilaita.⁷ Tieteellinen kehitys kuitenkin pysähtyi Ruotsissa 1700-luvun loppupuolella. Kustavilaisessa Ruotsissa arvostettiin ennemminkin taidetta ja kaunokirjallisuutta, kuin puhdasta tiedettä, mikä johti maan yliopistojen tieteellisen tason rappioon 1700-luvun jälkipuoliskolla. Turun Akatemia oli kuitenkin poikkeus, ja vuosisadan loppupuolella muun muassa Henrik Gabriel Porthan tuotti urauurtavaa tutkimusta Suomen historian saralla, Mathias Calonius oikeustieteessä, Christfrid Ganander kansanrunoudessa ja Johan Gadolin kemiassa. 1800-luvulle tultaessa Turun Akatemia kuului jo tieteelliseltä tasoltaan Ruotsin yliopistojen kärkeen.⁸

.....

4 Jokipii 1988, 9.

5 Dosenttityöryhmän mietintö 1981, I.

6 Dosenttien palkkauskomitean mietintö 1954, I; Leikola 1996, 28.

7 Klinge 1989, 431.

8 Nuorteva 2003, 33, 38.

Suuriruhtinaskunnan dosentit ja yliopiston tieteellinen kehitys

Suomen tullessa osaksi Venäjän valtakuntaa niin kutsutun Suomen sodan päätyttyä Ruotsin tappioon vuonna 1809, uudelle autonomiselle suuriruhtinaskunnalle alettiin nopeasti luomaan omaa virkamieskuntaa, jota ei Ruotsin alaisuudessa oltu tarvittu. Tämä asetti paineita maan ainoalle virkamieskoululle, Keisarilliselle Turun Akatemialle. Tästä johtuen yliopiston rahoitusta korotettiin tuntuvasti vuonna 1811, ja uusia professuureja sekä lukuisia apulaisvirkoja luotiin yliopistoon. Usein muilla töillä, kuten sanomalehtikirjoituksilla tai koululaisopetuksella toimeentuloaan täydentäneet yliopiston dosentit täyttivät nopeasti näitä uusia virkoja niin, että vuonna 1814 yliopistossa oli ainoastaan yksi dosentti, jolla ei ollut dosentuurin ohella toista virkaa yliopistossa.⁹

Vuodesta 1811 lähtien dosenteista tuli myös vapaa opettajakunta, sillä aikaisempi rajoite vain yhdestä dosentista kutakin ainetta kohden poistettiin ja ainoaksi vaatimukseksi jäi riittävä tieteellinen pätevyys. Hiljalleen dosenttien lukumäärä yliopistossa jälleen kasvoi.¹⁰ Kaiken kaikkiaan yliopistossa toimi 1800-luvun alussa kuitenkin vain noin 100 tieteentekijää – dosentit, professorit, muut tutkijat ja opettajat yhteenlaskettuna – joten koko Suomen yliopistoyhteisö oli tuolloin kooltaan vielä todella pieni.¹¹

Turun palon tuhotessa yliopiston päärakennuksen ja kirjaston syyskuussa 1827, määräsi keisari Nikolai I yliopiston siirrettäväksi suuriruhtinaskunnan uuteen hallinnolliseen pääkaupunkiin Helsinkiin. Yliopiston viralliseksi nimeksi tuli Keisarillinen Aleksanterin-Yliopisto. Muuton yhteydessä vuonna 1828 annettiin uusi perussäädös yliopistosta. Siinä erotettiin aiemmin synonyymeinä toimineet maisterin- ja tohtorinarvot toisistaan, päätettiin, että väitöskirjan tuli olla väittelijän itsensä kirjoittama (eikä vain professorin laatima ja väittelijän puolustama), sekä säädettiin, että dosenteilta vaadittiin pätevyyden osoitukseksi erillinen dosenttiväitöskirja.¹² Dosenteilta ei kuitenkaan vielä tässä vaiheessa vaadittu tohtorintutkintoa, vaan dosenttiväitöskirjan saattoi kirjoittaa ennen varsinaista tohtorinväitöskirjaa. Tunnettuja 1800-luvun dosenteja yliopistossa olivat muiden muassa J.L. Runeberg, J.V. Snellman ja Uno Cygnaeus.¹³

.....
9 Leikola 1996, 28; Tommila 2003, 39–41.

10 Klinge & Leikola 1990, 390.

11 Tommila 2003, 40.

12 Leikola 1996, 28; Kanervo 2009, 13; Leikola 1996, 28.

13 Klinge 1989, 432–433.

Carl Ludvig Engelin 1832 piirtämä Keisarillisen Aleksanterin-Yliopiston päärakennus nähtynä Senaatintorilta 1860-luvulla. Kuva: Carl Adolf Hårdh. Helsingin kaupunginmuseo.

Kun yliopiston säädöksiä seuraavan kerran päivitettiin vuonna 1852, luotiin yliopiston dosenteille stipendijärjestelmä, jotta dosentit voisivat apurahan turvin perehtyä alansa tutkimukseen ja itsekin suorittaa tutkimustyötä. Tällä haluttiin ennen kaikkea taata dosenttiopetuksen korkea tieteellinen taso.¹⁴ Stipendin saavat dosentit veloitettiin luennoimaan vähintään kahdesti viikossa. Samalla uudet määräykset laajensivat dosenttien toimenkuvan pelkistä yliopiston opettajista itsenäistä tieteellistä työtä harjoittaviksi tutkijoiksi. Koska dosenttien lukumäärä tähän aikaan oli alhainen ja moni dosentti samanaikaisesti toimi muissa yliopiston viroissa, riittivät aluksi perustetut kymmenen dosenttistipendiä turvaamaan koko dosenttikunnan toimeentulon. Stipendien määrä korotettiin vuonna 1871 vielä kahteentoista.¹⁵

.....
14 Kanervo 2009, 13.

15 Klinge & Leikola 1990, 390–391.

Stipendeihin varattiin 3 000 ruplaa vuodessa, mutta summaa korotettiin jo vuonna 1859 6 000:een ruplaan. Stipendit jaettiin niin, että jokaisesta tiedekunnasta kaksi dosenttia sai stipendin. Sikäli stipendijako oli epätasa-arvoinen, että dosentteja oli huomattavasti runsaammin filosofisessa ja lääketieteellisessä tiedekunnissa kuin juridisessa ja teologisessa. Stipendeistä nauttivat dosentit saivat 1800-luvulla lehtorin palkkaan verrattavaa tuloa. Vuodesta 1875 dosenttistipendien suuruus oli joko 2 500 tai 3 500 markkaa ja lehtorin vuosipalkka noin 3 000 markkaa. Apulaisprofessorin vuosipalkka oli kuitenkin huomattavasti korkeammalla tasolla, yleensä noin 5 000 markkaa.¹⁶

Vuodesta 1852 dosentin pätevyyskriteeriksi asetettiin tohtoriksi väittelemineen, kuitenkin poistamatta aikaisempaa vaatimusta erillisestä dosenttivistäkirjasta. Seuraavan kerran dosentin pätevyyskriteereitä muutettiin vuonna 1895, jolloin yliopistossa luovuttiin erillisistä dosenttivistäkirjoista. Aikaisemmasta käytännöstä ja dosenttivistäkirjojen peruna dosentin pätevyyskriteeriksi jäi kuitenkin tohtorinväitöskirjan lisäksi vielä vaatimus vähintään samasta määrästä muuta laadukasta tieteellistä tutkimusta.¹⁷ Aluksi vuoden 1852 uudet tiukemmat vaatimukset väitöskirjan laatimisesta johtivat jälleen suureen dosenttien lukumäärän vähenemiseen niin, että vuonna 1861 dosentteja oli ainoastaan seitsemän koko yliopistossa. Uusia päteviä dosentteja ei saatu yliopistoon samassa tahdissa kuin vanhat siirtyivät muihin tehtäviin. Läpi 1800-luvun dosentuuri oli useimmille muutamien vuosien virka-pesti, josta siirryttiin eteenpäin akateemisella uralla. Dosenttipulasta ei kuitenkaan tullut pitkäaikainen ja vuosisadan loppupuolella dosenttien määrä oli kohonnut jo lähes viiteenkymmeneen.¹⁸

1800-luku oli Suomessa vahvaa tieteen kasvukautta. Ylioppilaiden määrä yliopistossa kasvoi vahvasti. Yhä useampi opiskelija oli suvun ensimmäisen akateemiseen tutkintoon tähtäävä ja taustaltaan suomenkielinen. Myös korkeimpien tutkintojen määrä kasvoi ja monet tieteenharjoittajat suuntautuivat Euroopan yliopistoihin. Sieltä innostusta saaneina nuoret tohtorit toivat uusia tieteenaloja ja tutkimusmenetelmiä Suomeen. Usein nuoret tutkijat nimettiin ensin alojensa dosenteiksi yliopistoon ja myöhemmin heidät nostettiin ylimääräisiksi professoreiksi. Lopulta alojen vakiintuessa osaksi yliopistoa, seurasi nimitys varsinaisiksi professoreiksi. Näitä nuorten dosenttien tuomia aloja 1800-luvulla yliopistoon olivat muun muassa hygienia, lastentautioppi, perinnöllisyystiede, germaaninen ja roomalainen filologia, taidehistoria, ruotsin kieli, kansanrunoudentutkimus ja maantiede.¹⁹ Dosenteilla oli näin ollen vahva rooli yliopiston kehityksessä ja ennen kaikkea sen monialaistumisessa 1800-luvulla.

.....

16 Dosenttitoimikunnan mietintö 1981, 3; Klinge 1989, 435.

17 Dosenttitoimikunnan mietintö 1981, 5.

18 Leikola 1996, 28.

19 Klinge & Leikola 1990, 395; Tommila 2003, 52–53.

Dosenttien jatkuvana huolenaiheena oli kuitenkin toimeentulo. Dosenttikunnan kasvaessa tuntuvasti 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla eivät yliopiston kaksitoista dosenttistipendiä enää riittäneet kuin murto-osalle dosenteista. Dosenttien päämääränä oli usein professuuri, joka oli yhä vaikeammin saatavissa. Vaikka uusien alojen tuominen yliopistoon ja ylipäättään yliopiston tieteellistyminen saattoi osittain helpottaa professuurin saamista, tarkoitti samalla väitöskirjan laatimisen yleistymisen ja dosenttikunnan kasvaminen, että päteviä kilpailijoita virkoihin oli yhä enemmän. 1800-luvulla professorien keski-ikä kohosi merkittävästi: sen ollessa aikaisemmin vain vähän yli 30 vuotta, läheni se nyt pikemminkin 50 vuotta. Tieteen kehittyessä ja monipuolistuessa 1800-luvulla tarkoitti se pätevöitymisen ja asiantuntijuuden saavuttamisen vaativan yhä pidemmän aikaa.²⁰

1870-luvulla yliopisto otti käyttöön dosenttiopetuksesta maksettavat erilliset luentopalkkiot, joita maksettiin dosenteille ilman stipendiä. Luentopalkkiot eivät kuitenkaan ratkaisseet dosenttien toimeentulo-ongelmia, sillä niitä jaettiin vain sen verran kuin jokaisena vuonna oli jäänyt ylijäämää stipendeistä, mikä ei ollut paljoa.²¹ 1890-luvun alussa yliopiston dosentit nousivat ensimmäisen kerran työtaisteluun vaatien parempia taloudellisia olosuhteita ja asemansa parantamista. Työtaistelu ei kuitenkaan tuottanut haluttua tulosta, eikä dosenttien taloudelliseen ahdinkoon löydetty ratkaisua.²²

Jonkinlaista helpotusta tilanteeseen toi vuonna 1907 dosenttistipendien määrän korottaminen 24:ään ja luentopalkkioiden maksaminen erillisestä valtion luentopalkkioiden menoerästä niille dosenteille, jotka eivät nauttineet stipendiä.²³ Joulukuussa 1916 hyväksyttiin uusi asetus yliopistosta. Siinä määriteltiin Suomen dosenttilaitosta pitkään leimannut oikeus dosenteille ilman erityistä ilmoitusta antaa alansa opetusta. Pitkään vallinneen käytännön mukaan dosenteilla oli mahdollisuus antaa kahden viikkotunnin verran opetusta – saman verran, kuin stipendejä nauttivien dosenttien vähimmäisvaatimus – ja saada tästä luentopalkkiokorvaus yliopistolta. Opetusmäärän ylittäessä kaksi tuntia viikossa oli asiaan saatava tiedekunnan hyväksyntä. Asetuksessa laajennettiin samalla dosenttien toimialaa. Lisäyksenä yliopiston ylintä päätösvaltaa nauttiva, koko professorikunnasta muodostuva konsistori pystyi nyt erillisestä määräyksestä osoittamaan dosenteille muita yliopiston vaatimia tehtäviä, kuten väitöskirjojen ohjaustyötä tai tenttien tarkastamista.²⁴

.....
20 Klinge & Leikola 1990 391; Tommila 2003, 53.

21 Leikola 1996, 28.

22 Tommila 2003, 53.

23 Dosenttitoimikunnan mietintö 1981, 3.

24 Dosenttien palkkauskomitean mietintö 1954, 2; Kanervo 2009, 13.

Dosentit itsenäisessä Suomessa

Ensimmäinen maailmansota järjestytti koko Eurooppaa 1900-luvun alussa. Venäjän keisarikunnan osana sota-aika kosketti myös Suomea, vaikka varsinaisia sotatoimia Suomessa nähtiin vasta sisällissodan syttyessä vuonna 1918. Maailmansodan ensimmäiset vuodet tarkoittivat ennen kaikkea nousukautta suomalaiselle teollisuudelle, joka hyötyi sotatoimien synnyttäneestä massiivisesta aseiden ja armeijavarusteiden kysynnästä. Tavallisille suomalaisille sota-aika tiesi kuitenkin pula-aikaa etenkin suursodan loppuvuosina. Elintarvikepula oli Suomessakin suuri, olihan Suomi osa sotaa käyvää Venäjän keisarikuntaa.

Ensimmäinen maailmansota johti suurten monikansallisten imperiumien hajoamiseen ja monen uuden kansallisvaltion perustamiseen etenkin Itä- ja Keski-Euroopassa. Yksi näistä oli Suomi, jossa eduskunta hyväksyi muodollisen itsenäistymisjulistuksen 6. joulukuuta 1917. Itsenäisyysjulistuksen oli laatinut Svinhufvudin senaatti kaksi päivää aikaisemmin. Sen allekirjoittajien joukossa oli myös yksi yliopiston dosentti: kansantalouden ja tilastotieteen dosentti Heikki Renvall. Itsenäisyysjulistuksen allekirjoittajista O. W. Louhivuorelle myönnettiin vielä myöhemmin vuonna 1938 kansantaloustieteen ja vakuutusopin dosentuuri.²⁵

Suomen itsenäisyys varmistui kuitenkin vasta Venäjän uuden bolsevikkihallinnon tunnustaessa itsenäisyyden 4. tammikuuta 1918. Tunnustusta hakemaan itse Leniniltä lähetettiin Suomesta pieni valtuuskunta, jonka muodostivat pääministeri P. E. Svinhufvud, entinen ministerivaltiosihteeri Carl Enckell ja professori K. G. Idman, joka vuonna 1915 oli lyhyen aikaan toiminut kansainvälisen oikeuden dosenttina.²⁶

Suomen itsenäistyessä oli Helsingin yliopistossa 107 dosenttia. Heistä noin puolet toimi filosofisen tiedekunnan historiallis-kielitieteellisessä osastossa, neljäsosa lääketieteellisessä tiedekunnassa ja viidesosa matemaattis-luonnontieteellisessä osastossa. Teologeja ja juristeja oli dosenttien keskuudessa vain vähän.²⁷ Maailmansotien välisenä aikana Helsingin yliopistossa oli 19 suurempaa dosenttistipendiä, joiden arvo oli 48 000 markkaa ja 22 pienempää 24 000 markan dosenttistipendiä. Suurempien dosenttistipendien arvo oli sama kuin lehtorin vuosipalkka ja suunnilleen 60 prosenttia professorin vuosipalkasta. Yliopistossa oli tuona aikakautena kuitenkin noin 100–160 dosenttia, joten stipendejä ei riittänyt kuin 25–40 prosentille dosenttikunnasta.²⁸

.....
25 Kulla 2001; Sainio 2006.

26 Sundström 2000.

27 Tommila 2003, 53.

28 Dosenttitoimikunnan mietintö 1981, 3.

Heti itsenäistymisen jälkeen yliopiston resurssit olivat varsin niukat. Vaikka yliopisto oli säästynyt suuremmalta hävitykseltä vuoden 1918 sisällissodan aikana, olivat jo sitä edeltävänä yleiseurooppalaisena maailmansodan aiheuttamana pula-aikana akateemistenkin virkojen haltijat saaneet kokea elintasona nopean romahtamisen. Kehitys jatkui samansuuntaisena nuorena valtiossa, jossa etenkin pienempipalkkaisten virkamiesten, dosenttien mukaan lukien, elintaso huventui laukkaavan inflaation syödessä jo alhaisia tuloja.²⁹

Heikon taloudellisen tilanteen lisäksi yliopistossa aiheutti kitkaa niin kutsuttu kielikiista. Suurin osa yliopiston opetuksesta annettiin edelleen ruotsiksi, mutta yhä useamman opiskelijan äidinkieli oli suomi ja pitkin 1800-lukua ylioppilaiden vaatimukset suomenkielisestä opetuksesta yliopistossa yltyivät. Uudelle vuosisadalle tultaessa suomenkieliset opiskelijat muodostivat jo enemmistön yliopistossa. Helsingin yliopiston järjestysmuodon perusteista annettussa laissa vuonna 1919 määrättiin, että yliopistossa oli annettava opetusta sekä ruotsiksi että suomeksi. Epäsopua aiheutti kuitenkin se, että suurin osa yliopiston opettajaviroista ja professuureista olivat edelleen ruotsinkielisten hallussa, mihin vaadittiin muutosta. Radikaaleimmat suomen kielen kannattajat ajoivat jopa koko yliopiston muuttamista suomenkieliseksi. Tämä sai osaltaan maan ruotsinkieliset sivistyspiirit perustamaan kansalaiskeräyksen ja lahjoitusten voimin Åbo Akademin, täysin ruotsinkielisen yliopiston Turkuun vuonna 1918. Helsingin yliopiston suomalaistamista ajaneiden piirien ollessa puolestaan tyytymättömiä yliopiston liian hitaaksi miellettyyn suomenkielistymiseen, perustettiin vielä toinen täysin suomenkielinen yliopisto Turkuun vuonna 1920.³⁰

Suomen yliopistokenttä koki nopean laajenemisen juuri itsenäistyneessä valtiossa uusien yliopistojen perustamisen myötä. Ennen Turkuun perustettuja yliopistoja oli jo vuonna 1908 Venäjän vallan aikana perustettu Teknillinen korkeakoulu Helsinkiin vastaamaan kasvavan teollisuuden tarpeisiin. Vuonna 1911 muutettiin vanha Helsingin Liikemiesten kauppaopisto Kauppakorkeakouluksi ja 1925 perustettiin uusi Yhteiskunnallinen korkeakoulu Helsinkiin. Ruotsinkieliset kauppakorkeakoulut avasivat ovensa vuonna 1927 sekä Helsingissä että Turussa. Uudet korkeakoulut tarjosivat lisää työtilaisuuksia Helsingin yliopiston dosenteille, kun akateemisten virkojen määrä äkillisesti lisääntyi. Kesti vielä vuosia ennen kuin uudet yliopistot kasvattivat ensimmäiset omat dosenttinsa.

.....
29 Kallioinen 2007, 13.

30 Eskola 2003, 63, 65.

Helsingin yliopistossa oli lähes heti itsenäistymisen jälkeen aloitettu työstämään uusia säädöksiä, jotka korvaisivat jo yli puoli vuosisataa vanhat säädökset vuodelta 1852. Osittain kielikiistasta johtuen nämä saatiin valmiiksi vasta vuonna 1923. Merkittävintä uusissa säädöksissä oli yliopiston itsehallinnon vahvistuminen. Yliopistoa johti sen suuri konsistori, jossa kaikki yliopiston professorit istuivat. Suuri konsistori puolestaan valitsi rehtorin. Operatiivisen johdon muodosti pieni konsistori, jossa istuivat rehtori, vararehtori, dekaani ja varadekaani. Yliopiston kansleri, jonka nimitti Tasavallan presidentti, sai myös oikeuden istua niissä valtioneuvoston kokouksissa, joissa käsiteltiin yliopistoa koskevia asioita.³¹ Kun vielä samalla valtion koulutuspolitiikasta vastaava opetusministeriö oli hyvin pienellä virkamieskunnalla pyörivä virasto, sai Helsingin yliopisto vuosisadan alussa todella merkittävän aseman Suomen korkeakoulupolitiikassa. Maan johto ja muut korkeakoulut seurasivatkin usein Helsingin yliopiston viitoittamaa tietä.³²

Syyskuussa 1924 hyväksytyissä Helsingin yliopiston säännöissä säädettiin myös tarkalleen dosentin toimesta yliopistossa. Nämä säännöt tulivat pienin muutoksin olemaan Helsingin yliopiston dosenttilaitoksen perusta lähes koko 1900-luvun ajan, sillä niihin tuli suurempia muutoksia vasta vuoden 1991 laissa Helsingin yliopistosta. Säännöissä todettiin, että dosentuurin virkaan vaadittiin riittävä pätevyys, sekä alan vaatiessa riittävä käytännön kokemus. Virkaan oli riittävän pätevällä hakijalla subjektiivinen oikeus, eikä tarveharkintaa dosentuurin nimittämisessä käytetty. Dosentuurin saamiseksi oli hakijan pidettävä luento osoittaakseen opettajankykynsä. Dosentilla oli oikeus antaa ilmoituksesta opetusta omalta alaltaan yliopistolla, ja niillä dosenteilla, jotka nauttivat dosenttistipendeistä oli myös velvollisuus antaa kahdesta neljään tuntia opetusta viikossa. Mikäli dosentti ei neljänä lukukautena peräkkäin antanut opetusta yliopistossa ilman pätevää syytä, sai kansleri erottaa hänet virastaan. Dosenteille, jotka eivät nauttineet dosenttistipendeistä maksettiin erillinen luentokorvaus. Sekä stipendeistä nauttiville että muille dosenteille sai yliopiston johto määrätä muitakin asiantuntijatehtäviä. Tämän lisäksi säännöissä muun muassa vahvistettiin, että yliopistolla oli dosenttistipendijärjestelmä, ja että dosentit saivat lukea valtion virkavuotia dosenttina toimimistaan vuosista.³³

.....
31   *ibid.*, 62.

32   Jalava, Simola & Varjo 2012, 69, 76.

33   Dosenttien palkkauskomitean mietintö 1954, 2–4.

Yliopisto sota-ajan allokoissa

Helsingin yliopiston taloudellinen tilanne heikentyi jälleen 1930-luvun alussa maailmanlaajuisen laman takia, mikä johti yliopiston menojen supistamiseen ja tiukkaan taloudelliseen menokuriin. Kun kielikysymyksestä ja taloudellisesti vaikeista ajoista vihdoinkin päästiin yli 1930-luvun jälkipuoliskolla, keskityttiin valtiovallan puolelta tieteellisen yliopiston kehitykseen ja sen henkilökunnan sosiaalietuuksien ajamiseen. Ainakin osittain tämä johtui valtiovallan tahdosta siirtää huomio kielikysymyksestä muihin epäkohtiin. Akateemista elämää tahdottiin laajalla puoluerintamalla tukea ja eduskunnassa saatiinkin läpi yliopiston menojen tuntuvat korotukset 1930-luvun lopulla. Yliopiston uuden Metsätalon rakentamisen aloittaminen vuonna 1938 ja Suomen Kulttuurirahaston perustaminen seuraavana vuonna olivat osa tätä samaa kehitystä. Alun perin myös Suomen Akatemian oli tarkoitus aloittaa toimintansa vuonna 1938, mutta Akatemian perustamista lykättiin sittemmin sodan syttyessä marraskuussa 1939.³⁴

Sotienvälisenä aikana Suomen tieteellinen kenttä kehittyi nopeasti ja tieteet, etenkin kansallista heräämistä tukevat, nauttivat suurta suosiota kansan keskuudessa. Suomen yliopistokentällä Helsingin yliopiston johtoasema oli tieteellisesti katsoen ylivoimainen.³⁵ Suomalaiset tutkijat olivat jo 1800-luvun puolivälistä lähtien tiiviisti matkustaneet Eurooppaan ja solmineet tärkeitä tieteellisiä suhteita mantereen yliopistoihin, ja nuoret dosentit olivat tuoneet mukanaan monia täysin uusia tieteenaloja Suomeen. Tärkein maa tieteellisissä suhteissa oli maailmansotien välisenä aikana Saksa, joka jo vuosikymmenet oli ollut tässä asemassa. Saksan lisäksi vahvoja siteitä solmittiin itsenäisyyden jälkeen muihin Pohjoismaihin, osittain valtionjohdon ulkopoliittista linjaa mukaillen. Suomalais-ugrialaisten tieteiden suosion seurauksena yliopisto solmi tieteellisiä kontakteja myös Viroon, Unkariin ja Neuvostoliittoon.³⁶

Aamuyöstä ensimmäinen syyskuuta 1939 saksalainen sotalaiva *Schleswig-Holstein* hyökkäsi puolalaista sotilastukikohtaa vastaan Danzigin vapaakaupungin ulkopuolella. Toinen maailmansota oli alkanut. Samaan aikaan Helsingissä syyslukukaudelle 1939–1940 oli ilmoittautunut ennätysmäärä ylioppilaita ja opinnot alkoivat aluksi tavallisissa merkeissä rehtorin lukuvuoden avajaispuheella. Mantereella käytävä sota ei ensi alkuun suoraan vaikuttanut Suomeen. Lokakuussa yliopisto-opetus kuitenkin keskeytettiin yleisen epävarmuustilanteen ja armeijan laajan mobilisaation takia. Ovet eivät kuitenkaan kauan pysyneet kiinni, sillä jo marraskuun 23. päivänä opetusta jälleen jatkettiin, joskin yleisessä epätietoisuuden tilassa. Vain viikkoa myöhemmin koko yliopiston toiminta jälleen keskeytettiin, kun pommit iskeytyivät Helsinkiin.

.....
34 Klinge 1990a, 122–123, 125, 129.

35 Eskola 2003, 64–65.

36 Hietala 2003, 128–132.

Yliopiston päärakennus Helsingin suurpommitusten jälkeisessä palossa 27. helmikuuta 1944. Kuva: SA-kuva. Sot.virk. E. Hedenström.

Talvisodan syytyessä marraskuun lopussa 1939 keskeytyi myös yliopiston toiminta suurilta osin ja suuri osa opiskelijoista kutsuttiin rintamalle tai muihin sota-ajan tehtäviin.³⁷

Talvisodan päätyttyä maaliskuussa 1940 yliopisto avasi jälleen ovensa lukuvuodeksi 1940–1941. Välirauhan aikana vietettiin myös hyvin ristiriitaisissa tunnelmissa yliopiston 300-vuotisjuhlaa. Seuraavana lukuvuonna 1941–1942 yliopistot ja korkeakoulut olivat jälleen kiinni Saksan hyökättyä Neuvostoliittoon ja Suomen osallistuessa akselivaltojen suurhyökkäykseen omalla rintamallaan pohjoisessa. Sota vaati lukuisia uhreja yliopiston tutkijoiden ja opiskelijoiden joukosta ja pitkitti rintamapalveluksessa olevien opiskelua. Sota tarkoitti myös monelle dosentille ja muille yliopiston virkamiehille pitkää urakatkoa. Kun jatkosodassa siirryttiin niin kutsuttuun asemasotavaiheeseen vuonna 1942, voitiin yliopiston ovet jälleen kerran avata. Erikoisolosuhteissa pyrittiin mahdollistamaan rintamajoukkoihin kuuluvien opiskelijoiden tenttien järjestäminen ja jopa väittelytilaisuuksia. Tarkoituksena oli mahdollistaa rintamajoukkojen opiskelun jatkuminen joustavasti palveluksesta huolimatta. Sota-ajan ainakin symbolisesti suurimman arven Helsingin yliopistoon saivat aikaan Helsingin suurpommitukset helmikuussa 1944. Pommit osuivat juuri kunnostettuun päärakennukseen tuhoten etenkin yliopiston juhlasalin.³⁸

Tykin jyskeen hiljentyessä Euroopan yllä toukokuussa 1945 Helsingin yliopistossa pyrittiin palaamaan takaisin normaalioloihin. Tämä tarkoitti muun muassa paluuta 1930-luvun pyrkimyksiin kehittää korkeakoulujen sosioekonomisia toimintaedellytyksiä. Varsinkin 1950-luku tuli olemaan Suomen korkeakoulutuksen arvostuksen suurta nousukautta.³⁹ Niin yliopistolla kuin sen dosenttikunnallakin oli kuitenkin edessään paljolti muuttunut tilanne. Sotien jälkeisiä vuosia leimasi yliopistossa opiskelijoiden määrän valtava kasvu. Moni veteraani palasi sodan keskeyttämiin opintoihinsa ja samalla monet uudet ylioppilaat kirjoittautuivat sisään yliopistoon, jossa taas pitkän tauon jälkeen saattoi aloittaa normaalisti opintonsa. Opiskelijatulva oli niin massiivinen, että yliopistossa jopa selviteltiin mahdollisuuksia siirtää osa ylioppilaista Turun yliopistoihin. Sotien jälkeisinä vuosina Helsingin yliopistossa opiskeli lähes yhtä monta ylioppilasta kuin Oslon ja Kööpenhaminan yliopistoissa yhteensä.⁴⁰

.....
37 Klinge 1990a, 134.

38 Eskola 2003, 66, 68

39 Kanervo 2009, 54–55, Klinge 1990a, 134.

40 Kanervo 2009, 31–33.

2

Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen perustaminen

Dosenttien kasvavat huolenaiheet

Opiskelijoiden massiivinen hakeutuminen Helsingin yliopistoon suhteessa yliopiston pieniin opetusresursseihin oli toisen maailmansodan päätyttyä myös yliopiston suurimman opettajakunnan dosenttien suuri huolenaihe. Dosentteja huolestuttivat ennen kaikkea suuret opiskelijamäärät luennoitsijaa kohden. Haaste oli suurin historiallis-kielitieteellisessä osastossa, jossa jokaista dosenttia kohden oli lukuisia opiskelijoita, ja monet tieteenalat olivat kokonaan vailla dosenttia. Vaikka dosentteja olikin osastossa kirjoilla jopa 35, hoiti osa heistä tehtäviä ulkomailla, yliopiston ulkopuolisissa tehtävissä, tai toimi professoreina maan muissa yliopistoissa. Helsingin suuren sodanjälkeisen asuntopulan takia monet ulkopaikkakuntalaiset eivät myöskään pystyneet hoitamaan opetusvelvollisuuksiaan pääkaupungissa. Muissakaan tiedekunnissa tilanne ei ollut ihan teellinen. Ainoastaan lääketieteellisessä tiedekunnassa, joka sodankin aikana oli lääkäritarpeen takia säilyttänyt osittain toimintansa, oli dosentteja opiskelijoita kohden riittävästi.⁴¹

Opiskelijatulvan hillitsemiseksi alettiin vuodesta 1946 yliopistossa muun muassa juuri opettajakunnan vaatimuksista, luopua automaattisesta opinto-oikeudesta ylioppilastutkinnon perusteella. Kun ylioppilastutkinnon järjestäminen siirtyi yliopistolta lukioille vuonna 1919, oli tutkinto alkanut toimia sekä lukion päästötodistuksena että yliopiston sisäänpääsyutkintona. Tästä menettelytavasta luovuttiin sotien jälkeen tiedekunnittain. Viimeisenä menettelytavasta luopui filosofisen tiedekunnan historiallis-kielitieteellinen osasto, jossa pitkään pyrittiin pitämään kiinni vanhasta yliopiston yleissivistystehtävän

.....
41   Klinge 1990a, 169–170; Klinge 1990b 192–193.

periaatteesta, eikä sisäänpääsyä haluttu tästä syystä pääsykokein rajata. Opettajien huolena olivat myös opiskelijoiden tason lasku, joka johtui muun muassa rintamalla suoritetuista ylioppilastutkinnoista, jotka olosuhteiden takia usein oli hyväksytty lievemmillä arvosana-asteikoilla.⁴²

Merkittävästi kasvaneet opiskelijamäärät eivät olleet dosenttien ainoa huolenaihe sotien jälkeisinä vuosina. Toisen maailmansodan jälkeen Suomen markan arvo heikkeni tuntuvasti ja valuutta devalvoitiin lukuisia kertoja. Taloudellisesti epävakaa tilanteessa jo valmiiksi pienehköä toimeentuloa saavat ja stipendeistä kilpailevat dosentit kokivat suurta taloudellista epävarmuutta.⁴³ Samalla koko yliopistoa uhattiin sen itsemääräämisoikeuden menettämislä, jota kansandemokraatit ajoivat muun muassa siitä syystä, että yliopiston sodanaikaisella rehtorilla Rolf Nevanlinnalla oli ollut vahvoja saksalaismieltymyksiä.⁴⁴

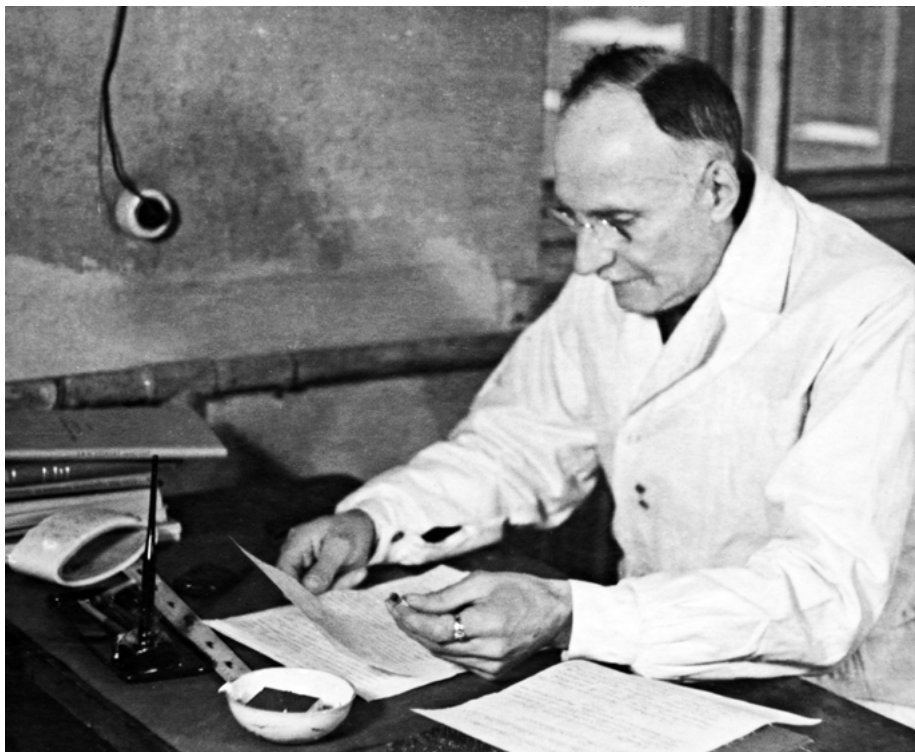
Kasvavien huolenaiheiden ja epävarman tulevaisuuden edessä dosenttien keskuudessa heräsi ajatus oman etujärjestön perustamisesta ja järjestäytymisestä. Yliopiston alemman palkkatason dosenttien järjestäytyminen ei sinällään ollut poikkeavaa; 1940-luvun jälkipuolisko oli yleistä virkamieskunnan järjestäytymisen aikaa sotien runtelemassa Suomessa.⁴⁵ Jo ensimmäisen maailmansodan jälkeen vuonna 1919 oli perustettu Helsingin yliopiston opettaja- ja virkamiesyhdistys, joka yleisenä etujärjestönä ajoi kaikkien yliopiston henkilöstöryhmien etuja ja palkka-asioita. Yhdistys ei kuitenkaan onnistunut saavuttamaan merkittävää etujärjestön asemaa eikä jäsenmäärää ennen 1940-luvun loppua, mikä osittain johtui jäsenten moninaisuudesta ja ristiriitaisista intresseistä.⁴⁶ Ennen tätä dosentit olivat kuitenkin ehtineet perustaa oman järjestönsä.

Dosenttiyhdistyksen perustaminen

Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys – Docentföreningen vid Helsingfors universitet ry. perustettiin 19. päivä helmikuuta 1946. Yhdistyksen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin analyttisen kemian dosentti Emil S. Tomula (1889–1952). Ensimmäisen johtokunnan muodostivat lisäksi varapuheenjohtaja suomalaisen kirjallisuuden dosentti Aarne Anttila (1892–1952), sihteeri hampaantäyttämisen dosentti Erik Becker (1886–1971), sekä hallituksen jäsenenä metsänhoitotieteen dosentti Viktor T. Aaltonen (1889–1955) ja geodesian dosentti Tauno Kukkamäki (1909–1997). Varajäsenenä toimivat sosi-

- .....
- 42 Klinge 1990a, 166–167, 169.
43 Klinge 1990b, 203.
44 Klinge 1990a, 157.
45 Klinge 1990b, 203.
46 Kallioinen 2007, 13.

aalilääketieteen dosentti Sven Erkkilä (1901–1973), julkisoikeuden dosentti Paavo Kastari (1907–1991) ja suomalais-ugrilaisen kansantieteen dosentti Kustaa Vilkuna (1902–1980).⁴⁷

Analyttisen kemian dosentti Emil S. Tomula oli Helsingin dosenttiyhdistyksen ensimmäinen puheenjohtaja. Tomula valmistui vuonna 1921 filosofian lisensiaatiksi, sai samana vuonna tohtorin arvon ja toimi 1920–1922 maanviljelys ja kauppakemikaalisen laboratorion assistenttina, 1922–1924 tullilaitoksen kemistinä, 1924–1947 valtion maanviljelyslaboratorion johtajana ja dosenttina 1928–1947. Vuonna 1947 Tomula valittiin Helsingin yliopiston ylimääräiseksi professoriksi. Kuva: Helsingin yliopistomuseo.

Dosenttiyhdistyksen ensimmäisessä johtokunnassa olivat edustettuna kaikki tiedekunnat ja filosofisen tiedekunnan molemmat osastot pois lukien teologinen ja vastaperustettu valtiotieteellinen tiedekunta. Syynä näiden tiedekuntien edustuksen puuttumiseen yhdistyksen ensimmäisessä johtokunnassa lienee yksinkertaisesti ollut dosenttien vähyyys molemmissa tiedekunnassa. Teologisessa tiedekunnassa toimi vuonna 1946 ainoastaan kolme dosenttia ja valtiotieteel-

.....
47 Helsingin yliopiston opettaja- ja virkamiesluettelo 1918–2000; Perustamiskirja, Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys ry. asiakirjat, PRH.

lisessä kymmenen – tosin näistä suurin osa mitä todennäköisemmin edelleen katsoi kuuluvansa filosofiseen tiedekuntaan eikä vastaperustettuun valtiotieteelliseen.⁴⁸ Pyrkimyksenä oli luoda heti alusta lähtien etujärjestö ajamaan koko dosenttikunnan asioita ja etuja yliopistolla, joten jo ensimmäiseen hallitukseen pyrittiin saamaan mahdollisimman laaja edustus kaikista tiedekunnista erityispiirteineen. Tästä käytännöstä on myös Dosenttiyhdistyksen myöhempinä vuosikymmeninä pyritty pitämään kiinni.

Yhdistyksen tarkoituksiksi ilmoitettiin perustamiskirjassa: ”Valvo jäsenten etuja ja tukea heidän edistyspyrkimyksiään tieteen harjoittajina ja yliopiston opettajina.”⁴⁹ Ensimmäisissä yhdistyksen säännöissä tarkennettiin tavoitteita vielä seuraavasti: ”Tässä tarkoituksessa yhdistys toimii jäsentensä välisenä yhdyssiteenä jäsentäen kokouksia ja esitelmätilaisuuksia yhdistyksen harrastuspiiriin kuuluvien asioiden esittämistä ja käsittelemistä varten sekä järjestää ja ylläpitää tarpeelliseksi katsottuja yhteyksiä Suomen muiden korkeakoulujen samoin kuin ulkomaistenkin korkeakoulujen dosenttiyhdistyksiin ja niiden liittoihin.”⁵⁰

Yhdistyksen jäseniksi otettiin vuonna 1946 automaattisesti kaikki yliopiston dosentit. Samoin katsottiin, että dosentuurin lakatessa myös yhdistyksen jäsenyys purkautui.⁵¹ Vastaavanlainen automaatiojäsenyys oli tuttu yliopistopiireistä varsinkin ylioppilaskunnasta, johon kaikkien opiskelijoiden oli kuuluttava opiskeluaikanaan. Samalla automaatiojäsenyys oli kätevä tapa heti luoda vaikuttava jäsenmäärä yhdistykselle ja täten tavoitella merkittävämpää vaikutusvaltaa. Dosenttien suuren kirjjon edessä automaatiojäsenyyden tuoma etu jäsenhankinnassa korostui vielä vahvemmin, sillä jotkut dosentit toimivat opettajina yliopistossa, toiset hoitivat virkoja muissa yliopistoissa ja jotkut olivat täysin yliopiston ulkopuolisissa viroissa.

Dosenttiyhdistyksen hallinto järjestettiin niin, että sääntöjen mukainen johtokunta edusti yhdistystä ja huolehti sen taloudesta ja juoksevien asioiden hoidosta. Johtokunta päätti yhdistyksen kokouksissa käsiteltävistä asioista ja laati esityslistat. Johtokuntaan kuuluivat yhdistyksen puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, sihteeri ja kaksi muuta jäsentä. Toiminnan jatkuvuuden kannalta oli johtokunnan jäsenille määrätty toimikaudet. Puheenjohtajan toimikausi kesti yhden vuoden, sihteerin kolme vuotta ja muiden jäsenten toimikaudet jaettiin niin, että yhdellä jäsenellä oli yhden vuoden toimikausi, kahdella kahden ja kahdella kolmen. Sääntöjen mukaan yhdistyksen oli kokoonnuttava kerran syys- ja kerran kevätlukukaudella, sekä silloin kuin johtokunta katsoi ylimääräisen kokouksen tarpeelliseksi.⁵²

.....

48 Helsingin yliopiston opettaja- ja virkamiesluettelo 1918–2000.

49 Perustamiskirja, Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys ry. asiakirjat, PRH.

50 Yhdistyksen säännöt 1946, Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys ry. asiakirjat, PRH.

51 *ibid.*

52 *ibid.*

Me allekirjoittaneet Helsingin Yliopiston Dosentit olem-
me päättäneet perustaa Helsingin Yliopiston Dosenttiyhdistys -
Docentföreningen vid Helsingfors Universitet - nimisen yhdis-
tyksen ja hyväksyä sille oheelliset säännöt.

✓ Helsingissä helmikuun 19 p:nä 1946.

✓
485a
Yrjö Savonius
dosentti
Helsinki

✓
Erik Becker
dosentti
Helsinki

✓
V. T. Aaltonen
prof.
Helsinki

Erik Becker

V. T. Aaltonen

Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen perustamiskirja. Perustamiskirjan allekirjoitettiin 19 helmikuuta 1946. Kuva: PRH.

Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen ensimmäisten vuosien toiminnasta ei ole säilynyt juurikaan tietoja arkistolähteissä, joten voinee olettaa sen jääneen hyvin vähäiseksi. Sekä yhdistyksen ensimmäinen puheenjohtaja dosentti Tomula että varapuheenjohtaja dosentti Anttila nimettiin professoreiksi heti seuraavana vuonna, 1947, jolloin heidän jäsenyytensä dosenttiyhdistyksessä sääntöjen mukaan lakkasi.⁵³ Tämä on saattanut vaikeuttaa yhdistyksen ensimmäisten vuosien toimintaa. Muutenkin on arvattavissa, että uuden etujärjestön toiminnan käynnistäminen oli vaikeata, ja tiedottaminen eri tiedekunnissa toimiville dosenteille, joista osa jatkuvasti hoiti muita tehtäviä yliopiston ulkopuolella, ei varmaankaan ollut helppoa. Vuonna 1949 dosentteja toimi Helsingin yliopistossa jo lähes kaksi sataa.⁵⁴ Vaikka heistä kaikki muodollisesti kuuluivatkin yhdistykseen, osoittaa vanhin säilynyt tilikirja, että jäsenmaksuja oli vuodelta 1948 kertynyt vain 37 maksavalta jäseneltä.⁵⁵

Yhdistyksen vähäisestä toiminnasta kertonee myös se, että kun valtiovarainministeriö alkuvuodesta 1947 asetti Dosenttistipendikomitean miettimään stipendien uudelleenjakoa, ei komiteaan kutsuttu yhtäkään yhdistyksen edustajaa, eikä sitä lainkaan kuultu komiteatyössä. Komiteassa istuivat professorit

.....
53 *Helsingin Sanomat* 3.2.1952; Riikonen 2000.

54 Dosenttien palkkauskomitean mietintö 1954, 7.

55 Dosenttiyhdistyksen tilikirja 1949–1980, Niklas Meinanderin järjestämättömät dosenttiyhdistyksen ja Suomen Dosenttiliiton asiakirjat.

Arthur Långfors, Y. H. Toivonen, Veli Merikoski ja Erkki Kivinen. Dosenttiyhdistys ei myöskään itse pyrkinyt vaikuttamaan millään tavalla komitean työhön, mikä viestii yhdistyksen hiljaiselosta. Komitean ehdotuksessa dosenttien tilannetta yliopistolla ei juuri parannettu. Sen sijaan sen puoltamana konsistori hyväksyi vuonna 1947 asetuksen, joka kielsi suurempaa dosenttistipendiä nauttivan dosentin samanaikaisesti toimivan julkisessa tai yksityisessä virassa, jossa palkkataso oli ylemmän palkkatason assistentin palkkaa korkeampi.⁵⁶

Yhdistyksen vakinaisempi toiminta alkoi vuonna 1949. Lokakuussa samana vuonna yhdistyksen vuosikokouksessa käsiteltiin sääntöjenmuutosesitys, jossa yhdistyksen johtokunnasta luovuttiin, ja määrättiin, että sen korkeinta päätösvaltaa käyttää yhdistyksen hallitus.⁵⁷ Sääntöjen muutos hyväksyttiin ja vahvistettiin seuraavassa vuosikokouksessa. Uudistuneissa säännöissä mahdollistettiin myös puheenjohtajan istuminen useamman peräkkäisen vuoden, eikä muidenkaan hallituksen jäsenten kohdalla mainittu toimikausirajoituksista.⁵⁸ Sääntöjen muutoksen jälkeen vain yhden toimikauden istuva puheenjohtaja onkin ollut lähinnä poikkeus yhdistyksen historiassa.

.....

56 *Kertomus Helsingin yliopiston toiminnasta lukuvuonna 1947–1948*, 91, 94.

57 Vuosikokouksen pöytäkirja, 1.11.1949, pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

58 Vuosikokouksen pöytäkirja 21.11.1950, pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

3

Kamppailu dosenttistipendeistä

Jälkeenjäänyt stipendijärjestelmä

Dosenttien suurin huolenaihe 1940-luvun lopulla oli heidän toimeentulonsa. Dosenttitoimesta ei saanut varsinaista palkkaa yliopistolta, vaan toimeentulon turvaamiseksi oli 1800-luvulla luotu dosenttistipendijärjestelmä, joka koostui sotien jälkeisenä aikana 20 suuremmasta ja 24 pienemmästä dosenttistipendistä. Dosentteja oli yliopistossa vuonna 1949 kaikkiaan 177, joten vain noin viidennesosalle dosenteista riitti stipendi. Niille dosenteille, joille stipendejä ei riittänyt maksettiin erillistä luentopalkkiota pidetyistä luennoista. Stipendit ja luentopalkkiot eivät olleet indeksiin sidottuja, eivätkä ne näin ollen automaattisesti seuranneet yleistä palkkatason kehitystä. Inflaation nopean laukkaamisen takia dosenttistipendeihin kuitenkin tehtiin korotuksia useamman kerran vuosina 1947–1949. Niiden yleinen taso muihin palkkoihin verrattuna ei kuitenkaan noussut.⁵⁹

Dosenttistipendiä nauttivilta dosenteilta vaadittiin vähintään kahden tunnin luennointia viikossa. Ne yliopiston dosentit, jotka eivät nauttineet stipendeistä olivat lisäksi velvoitettuja luennoimaan yliopistossa, ja jos he neljänä peräkkäisenä lukuvuotena olivat luennoimatta, katsottiin heidät erotetuiksi dosentuuristaan. Tämä tarkoitti, että stipendiä vailla olevat dosentit, jotka halusivat säilyttää dosentinvirkansa akateemista urakehitystä silmällä pitäen, oli tyydyttävä luennoimaan alhaisesta luentopalkkiosta huolimatta ainakin joka neljäs vuosi.⁶⁰ Lisäksi samanaikaisesti suurempien stipendien turvin tutkimusta ja opetusta harjoittavilta dosenteilta oli kielletty muun korkeamman vaatimustason asian-

.....
59 Kertomus Helsingin yliopiston toiminnasta lukuvuonna 1947–1948, 90–94;
Kertomus Helsingin yliopiston toiminnasta lukuvuonna 1948–1949;
Kertomus Helsingin yliopiston toiminnasta lukuvuonna 1949–1950.

60 Dosenttien palkkauskomitean mietintö 1954, 1–4.

tuntijatehtävien hoitaminen, mikä esti dosentteja täydentämästä toimeentuloaan toimimalla muissa osaamistasoan vastaavissa tehtävissä yliopiston ulkopuolella.⁶¹

Helsingin yliopistossa toimi toisen maailmansodan jälkeen noin kahdeksankymmentä prosenttia maan dosenteista. Vaikka dosenttien toimeentulo Helsingissä olikin niukkaa, oli dosenttien asema Helsingin yliopistossa kuitenkin jopa huomattavasti parempi kuin maan muissa yliopistoissa. Esimerkiksi Turun yliopistossa pienet dosenttistipendit saatiin järjestettyä vasta vuonna 1957 sikkäläisen dosenttiyhdistyksen pitkän taistelun jälkeen, eikä muissa yliopistoissa vastaavanlaista järjestelmää juurikaan koskaan tunnettu. Verrattaessa länsinaapurin Ruotsiin, jonka dosenttilaitoksen juuret myös olivat Turun Akatemiassa, oli dosenttien asema kuitenkin aivan erilainen, sillä dosentit nauttivat Pohjanlahden toisella puolen palkallisista virkadosentuureista. Samanlainen tilanne vallitsi myös itänaapurissa Neuvostoliitossa.⁶²

Vaikka dosenttien määrä kasvoi yhä nopeampaan tahtiin, pysyi dosenttistipendien määrä tästä huolimatta lähes muuttumattomana. Stipendejä riitti yhä pienenevälle osalle dosenteista. 1900-luvun alusta dosenttikunnan kasvaessa noin kuudellakymmenellä prosentilla, saatiin vain kolme dosenttistipendiä lisää. Samaan aikaan inflaatio pienensi merkittävästi stipendien reaaliarvoa.⁶³ Suuremman stipendin ollessaan vielä maailmansotien välisenä aikana verrattavissa lehtorin vuosipalkkaan, oli sen arvosta jäljellä 1940-luvun lopulla vain noin kolmas lehtorin vuosipalkasta. Dosenttien oli usein turvaututtava muihin alemman tason koulutuksen leipätöihin turvatakseen elantonsa.⁶⁴

Samalla luennoiden valmisteluun ja varsinaiseen tutkimustyöhön jäi vähemmän aikaa, mikä aiheutti turhautuneisuutta dosenttien keskuudessa. Iäkkäämmän lääketieteen dosentin kommentti tilanteesta 1950-luvun alussa dosenttiyhdistyksen teettämässä anonyymissä kyselyssä on paljastava: ”Dosenttitoimi on minulle melko merkityksetön sivutoimi. Olen harkinnut luopua siitä.” Toinen saman tieteenalan dosentti valitti samassa kyselyssä luentopalkkioiden pienuudesta: ”Mitättömät luentopalkkiot eivät peitä edes luennoimista varten tarvitsemani tieteellisen kirjallisuuden hankintakustannuksia.”⁶⁵

Dosenttiyhdistyksen ensimmäiseksi kamppailuksi valikoituikin dosenttistipendijärjestelmän kokonaisvaltainen uudistaminen. Asiaan pyrittiin saamaan muutosta kiinnittämällä yliopiston eri hallintoelinten huomio dosenttien heikentyneeseen taloudelliseen asemaan. Koska valtiovarainministeriö ja eduskunta päätti yliopiston budjetista, päätettiin olla suoraan yhteydessä eduskuntaan

.....
61 Kertomus Helsingin yliopiston toiminnasta lukuvuonna 1951–1952, 116.

62 Kanervo 2009, 49.

63 Klinge & Leikola 1990, 396.

64 Kirje Dosenttiasiantoimikunnalle 24.2.1953, kirjeet ja taltioidut, HYDY, HY arkisto.

65 Katsaus dosenttien nykyiseen taloudelliseen asemaan ja työolosuhteisiin [1953], Muistiot ja selvitykset, HYDY, HY arkisto, 4.

ja ministeriöön kirjeitse. Valtiovallan huomion herättämisessä onnistuttiinkin ja eduskunnan lausunnossa vuodelta 1949 toivottiin, ”että Hallitus ryhtyisi asianmukaisiin toimenpiteisiin taloudellisessa ahdingossa olevien Helsingin yliopiston opettajien ja opetustehtäviä hoitavien virkamiesten toimeentulo-mahdollisuuden turvaamiseksi.”⁶⁶

Eduskunnan pyynnöstä dosenttiyhdistys laati oman ehdotuksensa dosenttien aseman parantamiseksi. Dosenttiyhdistyksen ehdotuksessa esitettiin Ruotsin mallin mukaisesti 45 vakinaisen, kuukausipalkkaisen, dosenttiviran perustamista. Lisäksi esitettiin tuntipalkan maksamista luennoista kaikille muille yliopiston dosenteille. Yhdistys ei kuitenkaan koskaan päässyt esittämään omaa ehdotustaan dosenttiviroista eduskunnalle tai ministeriölle. Dosenttiyhdistyksen sijaan opetusministeriö pyysi yliopiston kanslerilta Antti Tulenheimolta lausuntoa eduskunnan esittämään toivomukseen toimenpiteistä opettajien ja opetustehtäviä hoitavien virkamiesten taloudelliseen ahdinkoon. Kansleri puolestaan pyysi tätä konsistorilta, joka lausunnossaan opetusministeriölle huhtikuussa 1950 ei maininnut lainkaan dosenttien asemaa, eikä dosenttiyhdistyksen ehdotusta koskaan käsitelty konsistorissa. Sen sijaan konsistorin lausunnossa käsiteltiin lehtorien ja professorien – konsistorin jäsenten – asemaa ja ehdotettiin näihin parannuksia. Dosenttien osalta tyydyttiin ainoastaan ehdottamaan vanhan stipendijärjestelmän säilyttämistä, suuremmalla marka- ja stipendimäärällä.⁶⁷

Konsistori ehdotti suurempien dosenttistipendien määrän lisäämistä kahdeskymmenestä kolmeenkymmeneenkuuteen ja suurempien stipendien arvon kohottamista 420 000 markkaan. Valtiovarainministeriön vuoden 1951 valtion tulo- ja menoarvioon ei konsistorin ehdottamia lisästipendejä kuitenkaan saatu. Ainoastaan stipendien suuruutta korotettiin jonkin verran, 360 000 markkaan. Pienempiin dosenttistipendeihin tehtiin myös pieni korotus, 180 000 markkaan. Dosenttiyhdistyksen hallituksessa katsottiin konsistorin täysin sivuttaneen dosenttien omat mielipiteet asian käsittelyssä. Stipendien pienet korotukset eivät tuoneet suurta lohtua, kun dosenttilaitoksen suurin ongelma – kapea ja niukka stipendijärjestelmä – jäi ennalleen ja virkadosentuurihanke torpattiin. Turhautuneena asian käsittelystä dosenttiyhdistys esitti konsistorille, että sen edustajia kuultaisiin, kun dosenttien asemaan liittyviä kysymyksiä käsitellään konsistorissa. Vastineessaan konsistori totesi, että mahdollisuus dosenttien kuulemiseen oli, ja että sitä käytettiin aina konsistorin katsoessa asian tarpeelliseksi.⁶⁸

.....
66 Dosenttiyhdistyksen kirje Helsingin yliopiston kanslerille 21.3.1950, kirjekonseptit ja taltiot, HYDY, HY arkisto.

67 ibid.

68 Jäsenkirje 2.5.1951, kirjekonseptit ja taltiot, HYDY, HY arkisto.

Uhkana dosenttilakko

Konsistorin nihkeä suhtautuminen dosenttiyhdistykseen ja sen pyrkimyksiin lannisti koko yhdistyksen toimintaa, eikä sen hallitus enää nähnyt syytä kokoontua viedäkseen asiaa eteenpäin. Seuraavana lukuvuodenakin, 1951–1952, hallitus kokoontui ainoastaan kerran ja yhdistyksen unelma Ruotsin kaltaisista virkadosenttuureista vaikutti olevan lopullisesti haudattu. Puheenjohtajana vuosina 1949–1952 toiminut metsäteknologian dosentti Paavo Aro toivoikin vuosikertomuksessa, että yhdistykselle valittaisiin uusi hallitus, jolla olisi tarmoa viedä kamppailua dosenttistipendeistä eteenpäin.⁶⁹

Seuraavalle kaudelle puheenjohtajaksi valittiin suomalaisen ja vertailevan kansanrunouden tutkimuksen dosentti Matti Kuusi. Vanhasta hallituksesta uuteen siirtyi ainoastaan perinnöllisyystieteen dosentti Tarvo Oksala (puheenjohtaja 1953–1956). Uusi hallitus onnistuikin toiminnan elvyttämisessä, sillä lukuvuonna 1952–1953 hallitus kokoontui peräti kuusi kertaa.⁷⁰ Kuusen johtama hallitus päätti toistaiseksi jättää kysymyksen kuukausipalkkaisten dosenttinvirkosten perustamisesta ja keskittyä stipendijärjestelmän elvyttämiseen. Vaikuttamiskanavaksi valittiin yliopiston johto, johon pyrittiin vaikuttamaan kirjeillä ja yhdistyksen edustajien vierailuilla. Päätettiin myös ryhtyä lakkoon, jollei asioihin saataisi muutosta.⁷¹

Ajatus lakosta syntyi todennäköisesti aikaisemmin samana vuonna järjestystä lääkärin hyvin julkisuutta saaneesta ja onnistuneesta työtaistelusta.⁷² Dosenttiyhdistyksen uudelleenaktivoitumiseen juuri loppuvuodesta 1952 vaikutti todennäköisesti myös maalaisliittolaisen valtiovarainministeri Juho Niukkanen budjettiehdotus vuodelle 1953, jossa esitettiin rajuja leikkauksia kautta linjan valtion sivistysmenoihin. Julkisessa keskustelussa ruvettiin puhumaan jopa ”sivistysvihamielisestä” hallituksesta, vaikka budjettiehdotusta ei sellaisenaan koskaan hyväksytty.⁷³ Dosenttien palkkataso oli jäänyt pahasti jälkeen yleisestä palkkakehityksestä sotienjälkeisenä aikana. Pienempää dosenttistipendiä nauttivan akateemisen tutkijakoulutuksen ja vielä toisen väitöskirjan verran muuta tieteellistä tutkimusta suorittaneen dosentin stipendin suuruus oli ainoastaan hieman yli puolet yliopiston vahtimestarin vuosiansioista.⁷⁴

- .....
- 69 Vuosikertomus 1951–1952, Vuosi- ja toimintakertomukset, HYDY, HY arkisto.
- 70 Vuosikertomus 1952–1953, Vuosi- ja toimintakertomukset, HYDY, HY arkisto.
- 71 Pöytäkirja 20.10.1952, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.
- 72 Kallioinen 2007, 15–16.
- 73 Jalava, Simola & Varjo 2012, 71.
- 74 *Dosenttikysymyksen historiallista taustaa* [1953], Muistiot ja selvitykset, HYDY, HY arkisto, 3–4.

Matti Kuusi pitämässä juhlaesitelmää Eteläsuomalaisen osakunnan vuosijuhlissa lokakuussa 1952. Kuusi väitteli tohtoriksi vuonna 1950 ja toimi suomalaisen ja vertailevan kansanrunoudentutkimuksen dosenttina 1951–1959 ja professorina 1959–1977. Dosenttiyhdistyksen puheenjohtajana Kuusi toimi 1952–1953 ja hallituksen jäsenenä 1953–1956. Kuva: Yliopistomuseo. Eteläsuomalaisen Osakunnan kokoelma.

Dosentit eivät olleet ainoa virkamieskunta, joiden taloudellinen tilanne oli heikentynyt sotienjälkeisinä vuosina. Samaan aikaan kun dosentit valmistautuivat uusilla voimilla kamppailuun dosenttistipendijärjestelmästä, kävivät myös yliopiston assistentit omaa palkkataisteluaan. Yliopiston rehtori Erik Lönnroth

toivoikin, että dosenttiyhdistys lykkäisi alkuvaiheessa olevaa työtaisteluaan, jottei assistenttien palkkataistelu vaikeutuisi. Solidaarisuutta assistenteille päätettiin osoittaa ja suurempi työtaistelu lykkääntyi seuraavalle vuodelle.⁷⁵ Assistenttien uhatessa joukkoeroamisilla juuri ennen kevätlukukauden alkua 1953, pääsivät assistentit valtiovallan kanssa osapuolia tyydyttävään sopimukseen, ja palkkoihin luvattiin korotuksia seuraavassa valtion lisäbudjetissa.⁷⁶

Dosenttien kamppailu alkoi heti vuodenvaihteessa 1953. Tavanomaisena keinona lähetettiin kirjeitä ja yhteydenottoja yliopistonhallintoon ja Arkadianmäelle. Lisäksi yhdistyksen edustajat pyrkivät vaikuttamaan julkiseen mielipiteeseen kirjoittamalla mielipidekirjoituksia suurimpiin sanomalehtiin. Dosenttien asemaa pyrittiin myös kartoittamaan maan muissa korkeakouluissa ja Ruotsissa, jotta taisteluun saataisiin painavampia argumentteja.⁷⁷

Yliopiston johto reagoi dosenttien vaatimukseen asettamalla alkuvuodesta 1953 erillisen Dosenttiasiantoimikunnan pohtimaan dosenttistipendien korotuksia. Komiteaa johtamaan asetettiin professori Paavo Ravila, joka myöhemmin samana vuonna nimettäisiin yliopiston rehtoriksi. Ravilan lisäksi komiteassa istui muun muassa dosenttiyhdistyksen puheenjohtaja, dosentti Kuusi. Dosenttiasiantokomitea pyysi dosenttiyhdistystä, jolla arveltiin olevan parhaimmat kontaktit yliopiston dosentteihin, suorittamaan kysely jäsenistönsä keskuudessa dosenttien asemasta ja mielipiteistä yliopistossa. Yhdistyksen toteuttamassa kyselyssä kysyttiin samalla dosenttien lakkovalmiutta mahdollisen työtaistelun edessä.⁷⁸ Toimikunnalle dosenttiyhdistys selvitti lausunnossaan dosenttien heikentynyttä tilannetta, jossa stipendien arvo oli laskenut kolmannekseen, ja useimpien dosenttien oli täydennettävä toimeentuloaan ei-tieteellisillä ja hallinnollisilla sivutoilla:

Valtakunnan kannalta on pidettävänä mitä epäedullisimpana sellaista olotilaa, että kalliin tieteellisen erikoiskoulutuksen saaneet henkilöt kulltavat parhaat vuotensa tehtävien parissa, jotka eivät edellytä heidän koulutustansa ja lahjojansa ja että niin suuri osa maan tiedemieskuntaa joutuu juuri tieteellisen toiminnan hedelmällisimpänä ikäkautenaan suuntaamaan vuosikausiksi päätarmonsa rutiini- ja leipätyöhön.⁷⁹

Dosenttiyhdistyksen ehdotus oli, että kaikille yliopiston dosenteille maksettaisiin luennoimisesta viikkopalkkiota, joka edellyttäisi vähintään kahden tunnin luennoimista viikoittain. Dosenttistipendit, joiden määrä nostettaisiin kuu-

.....
75 Pöytäkirja 3.11.1952, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

76 Kallioinen 2007, 16–17.

77 Pöytäkirja 8.1.1953, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

78 Vuosikertomus 1952–1953, Vuosi- ja toimintakertomukset, HYDY, HY arkisto.

79 Kirje konsistorille 16.3.1953, kirjekonseptit ja taltioidut, HYDY, HY arkisto.

tenkymmeneen suurempaan 400 000 markan ja kuuteenkymmeneen pienempään 200 000 markan stipendiin, varattaisiin niin kutsutuille tutkijadosenteille. Näille annettaisiin kuitenkin mahdollisuus osa-aikaisiin muihin työtehtäviin tutkimustyön ohella.⁸⁰ Yhdistyksen ehdotus olisi moninkertaistanut stipendien määrän ja näin tarkoittanut ennen kaikkea stipendien turvaamista useammalle dosentille. Pyynnöt stipendien korotuksista olivat hyvin maltillisia. Mullistuttavampi uudistus olisivat olleet viikoittaiset luentopalkkiot opettajina toimiville dosenteille, mikä käytännössä olisi luonut yliopistolle eräänlaisen osa-aikaisen virkadosentuurikunnan. Toteutuessaan dosenttiyhdistyksen ehdotus olisi luonut yliopistoon kahdenlaiset dosentuurit. Yhden viikkopalkkaisen opettajadosentuurin ja toisen stipendirahoitteisen tutkijadosentuurin.

Dosenttiasiantoimikunnan mietintö valmistui nopeasti ja se lähetettiin edelleen jo maaliskuussa 1953. Mietinnössään toimikunta suositteli konsistorille dosenttistipendeihin parannuksia valtion vuoden 1954 budjettiin. Dosenttiyhdistyksen esitystä viikkopalkatuista dosenttiopettajista ei toimikunnan mietinnössä lainkaan mainittu. Aikaisemman linjan mukaisesti konsistorin alustavat ehdotukset valtion tulo- ja menoarvioon olivat huomattavasti alhaisempia kuin toimikunnan ehdotukset. Asian käsittelystä jälleen turhautunut dosenttiyhdistyksen hallitus onnistui kuitenkin puheenjohtaja Kuusen johdolla muuttamaan konsistorin kannan, ja lopulliseen ehdotukseen kirjattiin huomattavat korotukset dosenttistipendeihin. Korotukset olisivat kaksinkertaistaneet suurempien stipendien lukumäärän ja korottaneet stipendejä noin viidellätoista prosentilla. Pienempien stipendien määrä olisi noussut kahdestakymmenestä neljästä kolmeenkymmeneen ja koronnut jopa viidelläkymmenellä prosentilla.⁸¹

Vaikuttaakseen valtiovarainministeriöön ja päättäjiin dosenttiyhdistyksen jäsenet kirjoittivat laajalti lehdistön mielipidepalstoille. Kirjoituksia ilmestyi muun muassa *Helsingin Sanomissa*, *Uudessa Suomessa*, *Suomen Sosialidemokratissa* ja *Hufvudstadsbladetissa*. Ainoastaan *Maakansa* päätti olla julkaisematta dosenttien kirjoitusta. Lehtikirjoitukset eivät kuitenkaan tuottaneet haluttua tulosta. Valtiovarainministeriön vuoden 1954 budjettiesityksessä ei dosenttistipendeihin esitetty minkäänlaisia muutoksia.⁸²

Vaikka peli oli tältä erää jo lähes menetetty, päätettiin dosenttiyhdistyksen vuosikokouksessa lokakuussa 1953 vielä turvautua viimeiseen oljenkorteen: Toiveenaan ministeriön kielteisen kannan muuttaminen yhdistys oli yhtey-

.....
80 Dosenttiyhdistyksen kirje Dosenttiasian toimikunnalle 24.2.1953, Kirjekonseptit ja taltiot, HYDY, HY arkisto; Vuosikertomus 1952–1953, Vuosi- ja toimintakertomukset, HYDY, HY arkisto.

81 Vuosikertomus 1952–1953, Vuosi- ja toimintakertomukset, HYDY, HY arkisto.

82 Vuosikertomus 1952–1953, Vuosi- ja toimintakertomukset, HYDY, HY arkisto.

dessä valtiovarainvaliokunnan sivistysjaostoon.⁸³ Kuten yliopiston konsistorin kanssa aiemmin, lobbauksessa onnistuttiin kaikkien odotusten vastaisesti ja valtionvarainministeriö taipui dosenttistipendien korotuksiin, jotka olivat jopa suurempia kuin yhdistyksen alkuperäinen ehdotus alkuvuodelta 1953. Suurimman dosenttistipendin arvoksi tuli 420 000 markkaa ja pienemmän 210 000 markkaa. Stipendien lukumäärä pysyi kuitenkin samana: 20 suurempaa ja 24 pienempää stipendiä.⁸⁴

Korotusten astuessa voimaan seuraavana vuonna häivytti tämä myös lakkouhan dosenttien keskuudesta. Onnistuneen kampanjan jälkeen yhdistyksen puheenjohtaja Matti Kuusi pyysi eroa puheenjohtajantehtävästä jatkaessaan kuitenkin hallituksen jäsenenä. Puheenjohtaja Kuusi oli ollut keskeisessä roolissa yhdistyksen vaikuttamistyössä. Hänen tilalleen valittiin Tarvo Oksala, joka oli ollut mukana jo aikaisemmissa Paavo Aron puheenjohtamisissa yhdistyksen hallituksissa. Uuden puheenjohtajan ja hallituksen voimilla stipendikamppailua ja toimeentulon parantamista päätettiin jatkaa, sillä sitä pidettiin edelleen dosenttien tärkeimpänä kysymyksenä.⁸⁵

Suomalainen tiede- ja korkeakoulukenttä 1950-luvulla

Dosenttistipendien menestyksekkäs korottaminen vuonna 1954 on nähtävä paitsi dosenttiyhdistyksen tarmokkaan vaikuttamistyön tuloksena, myös osana yleistä aikakauden suhtautumista korkeakoululaitokseen. 1950-luvulla elettiin suomalaisen tieteenarvostuksen kukoistuskautta. Tiedettä ja etenkin populaaritiedettä arvostettiin suuresti Suomessa ja suomalaiset kustantajat julkaisivat lukuisia populaaritieteellisiä julkaisuja. Sodanjälkeisessä yhteiskunnassa kaivattiin yhä enemmän siirtymistä kansallisista kysymyksistä yleismaailmallisiin, mikä myös tuki tieteiden läpimurtoa. Helsingin yliopiston opettajat matkustivat aikakautena ympäri maata antaen kansantajuisia yleisluentoja.⁸⁶ Myötämielisyys tieteeseen ulottui myös valtiovaltaan, ylimpiä tahoja myöten. Urho Kekkosen 1950-luvun pääministerikausia ja varhaisia presidenttivuosia leimasi yleinen tiedemyönteisyys, joka osittain myös johtui Kekkosen omasta opiskeluaikansa ylioppilasaktiivisuudesta.⁸⁷

Samaan kehitykseen kuului uusien korkeakoulujen perustaminen vuonna 1958 Ouluun ja Jyväskylään, sekä Yhteiskunnallisen korkeakoulun siirtämi-

- .....
- 83 Vuosikokouksen pöytäkirja 7.10.1953, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.
- 84 Dosenttien palkkauskomitean mietintö 1954, 4–5.
- 85 Pöytäkirja 2.3.1954, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.
- 86 Klinge 1990b, 233.
- 87 Kettunen 2012, 34.

nen Tampereelle 1960.⁸⁸ Uusia korkeakouluja laadittaessa mallina toimi ennen kaikkea Helsingin yliopisto, jonka perinteet levisivät uusiin korkeakouluihin.⁸⁹ Samalla dosenttilaitos levisi ympäri Suomea. Toisen maailmansodan jälkeen Suomen tiedeyhteisön ulkomaiset kontaktit kehittyivät ja etenkin anglosaksisen tiedemaailman asema korostui Suomen tiedekontakteissa.⁹⁰

Helsingin yliopistossa tieteen yhteiskunnallisen aseman kehitys tarkoitti muun muassa yliopisto-opetukseen panostamista uusien assistenttien ja apulaisprofessorien virkojen muodossa. Virkakehitys oli erityisen nopeaa matemaattis-luonnontieteellisessä osastossa, jossa apulaisprofessorien ja dosenttien lukumäärä 1950-luvulla nopeasti ohitti historiallis-kielitieteellisen osaston, jossa perinteisesti oli ollut enemmän molempia viranhaltijoita. Edelleen lääketieteellisessä tiedekunnassa toimi eniten dosentteja opiskelijaa kohden.⁹¹ Uudet assistenttien ja apulaisprofessorien askelmat akateemiseen virkakoneistoon avasivat uusia virkoja monelle yliopiston dosentille. Täten uudet virat osittain helpottivat dosenttien tilannetta yliopistolla. Samoin tekivät Suomen Akatemian määräaikaisten tutkijapaikat ja yliopiston ulkopuolelta löytyvät uudet asiantuntijatehtävät. Dosenttistipendien riittäessä vain pienentyvälle osalle dosentteja ei ollut ihme, että dosentit siirtyivät hoitamaan virkoja assistentteina, laborantteina, museonjohtajina, apulaisopettajina ja amanuensseina – siitä huolimatta, että monet viroista eivät vaatineet dosentin asiantuntijuutta.⁹²

Valtiovarainministeriö asetti erillisen Dosenttien palkkauskomitean tammi-kuussa 1954 tutkimaan miten dosenttien asemaa ja taloudellista tilannetta voitaisiin parantaa. Myös professori Heikki Wariksen johtamassa komiteassa, istui yhdistyksen edellinen puheenjohtaja dosentti Kuusi. Komitean ehdotuksena oli dosenttijärjestelmän osittainen uudistus niin, että luotaisiin uusi ”instruktoria” virka, joka olisi kuukausipalkkainen ja asettuisi virka-asteikolla apulaisprofessorin ja assistenttien väliin. Virka olisi suunnattu etenkin dosentteille.

Instruktoerien oli tarkoitus vastata korkeamman tieteellisen opetuksen antamisesta, sillä suurien opiskelijamäärien takia opettajainpula oli edelleen huutava, etenkin historiallis-kielitieteellisessä osastossa ja teologisessa tiedekunnassa. Samalla ehdotettiin, että dosenttistipendien suurempaa stipendyä korotettaisiin 540 000 markkaan ja stipendien määrä kaksinkertaistettaisiin. Pienempiin stipendeihin komitea ei ehdottanut muutoksia. Komitea vastusti kuitenkin ajatusta kuukausipalkkaisten tutkijadosenttinvirkojen luomisesta Ruotsin ja Neuvostoliiton mallien mukaan.⁹³ Helsingin yliopiston rehtorin

.....

88 Kanervo 2009, 54–55.

89 Eskola 2003, 89.

90 Hietala 2003, 135.

91 Klinge 1990b, 237; Klinge & Leikola 1990, 366–368, 393.

92 Klinge & Leikola 1990, 397–398.

93 Dosenttien palkkauskomitean mietintö 1954, 18–22.

Paavo Ravilan kysyessä dosenttiyhdistyksen kantaa palkkauskomitean ehdotuksiin toivottiin yhdistyksen puolelta suurempia korotuksia dosenttistipendeihin ja pidettiin uuden instruktoreinviran lehtorintasoista palkkaluokkaa liian alhaisena dosenttien tietotasoon verrattuna. Yhdistyksen käsitys oli, että palkan tulisi pikemminkin vastata apulaisprofessorin palkkatasoa.⁹⁴

Dosenttien palkkauskomitean esittämiä uudistuksia dosenttijärjestelmään ei koskaan toteutettu ja esitys instruktoreinviroistakin unohtui jonkin ajan päästä. Opettajapula ja huoli opiskelijamäärästä laantui 1950-luvun puolivälissä ja yliopiston johdossa ajateltiin, että suurimmat opiskelijamäärät oli jo saavutettu eikä yliopisto enää merkittävästi kasvaisi. Asiaa kuvaa hyvin konsistorin mietintö vuodelta 1955, jossa arvellaan seuraavana vuonna valmistuvan Porthanianrakennuksen riittävän kodiksi vielä vuosikymmeniksi niin historiallis-kielitteelliselle osastolle, teologiselle, lainopilliselle ja valtiotieteelliselle tiedekunnille, kuin maantieteen, matematiikan ja meteorologian laitoksillekin.⁹⁵

Aarne Ervin suunnitteleman Helsingin yliopiston uuden "instituuttirakennuksen" pienoismalli 1950-luvulta. Rakennuksen nimeksi valikoitui valmistuttuaan Porthania professori Henrik Gabriel Porthanin mukaan. Kuva: Helsingin kaupunginmuseo.

94 .....
Helsingin Sanomat 14.5.1954; Vuosikokouksen pöytäkirja 17.5.1954, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

95 Klinge 1990b, 235.

Dosenttilyhdistyksen toiminta painottui 1950-luvulla pyrkimyksiin korottaa dosenttistipendejä ja kohentaa dosenttien taloudellista asemaa. Tämän lisäksi yhdistys teki jonkin verran muita aloitteita, joiden tarkoituksena oli dosenttien aseman parantaminen eri tavoin. Yksi näistä oli ajatus edesmenneiden tutkijoiden tutkimuskirjallisuuden välittämispalvelusta nuoremmille tietentekijöille. Yhdessä Helsingin yliopiston opettaja- ja virkamiesyhdistyksen kanssa välittämispalvelua tarjoavaa institutionaalista kirjakauppaa jopa ryhdyttiin suunnittelemaan vuosikymmenen loppupuolella. Suunnitelmat eivät kuitenkaan lopulta tuottaneet hedelmää, ja kirjakauppaidea kuivui kasaan.⁹⁶

Stipendien jatkuva niukkuus

Vuoden 1954 korotukset dosenttistipendeihin olivat kertaluontoisia. Tämä tarkoitti, että dosenttien keskuudessa oltiin nopeasti uudelleen tilanteessa, jossa stipendit koettiin jälkeen jääneiksi. Vuodesta 1956 alkaen alettiin vaatia uusia korotuksia dosenttistipendeihin ja niiden lukumääriin. Samana vuonna yhdistyksen puheenjohtajan nuija siirtyi Tarvo Oksalalta yhdistyksen ensimmäiselle naispuheenjohtajalle, pediatriksen allergologian dosentti Zaida Eriksson-Lihriille, joka vuodesta 1952 oli toiminut yhdistyksen varapuheenjohtajana. Vuonna 1956 hallitukseen tuli mukaan Suomen historian dosentti Uuno Tuominen, joka puolestaan vuosina 1957–1960 toimi yhdistyksen puheenjohtajana.

Kevätlukukaudella 1956 valtiovarainministeriö myönsi dosenttien luentopalkkioihin pienet korotukset. Tarmokkaista vaikuttamisyrytyksistä huolimatta ei dosenttistipendeihin kuitenkaan enää vuoden 1954 jälkeen onnistuttu saamaan muutoksia valtion budjettiesityksiin.⁹⁷ Vuonna 1959 lukuisten Arkanian vierailujen jälkeen dosenttilyhdistys onnistui kuitenkin saamaan läpi suurten ja pienten stipendien ohelle kokonaan uudet niin kutsutut suurimmat dosenttistipendit, joiden arvo oli yksi miljoonaa markkaa vuodessa ja lukumäärä kolme. Suurimpien stipendien turvin oli tarkoitus pystyä suuntautumaan kokonaisvaltaisesti tutkimus- ja opetustehtäviin. Samalla luentopalkkioita korotettiin kymmenellä prosentilla⁹⁸

.....
96 Hallituksen kokouksen pöytäkirja 17.1.1953, Pöytäkirjat, Opettaja- ja virkamiesyhdistys/Helsingin yliopiston henkilöstöyhdistys, HY arkisto.

97 Kirje konsistorille 13.3.1956, 17.3.1958, 16.3.1959, 17.3.1960, Kirjekonseptit ja taltiot, HYDY, HY arkisto; Vuosikertomus 1955–1956, 1956–1957, 1958–1959, Vuosi- ja toimintakertomukset, HYDY, HY arkisto.

98 Vuosikertomus 1959–1960, Vuosi- ja toimintakertomukset, HYDY, HY arkisto.

Uudet stipendit toivat kuitenkin vain nimellistä helpotusta tilanteeseen. 1950–1960-lukujen taitteessa dosenttikunta yliopistossa oli kasvanut jo sen verran, että dosenttiyhdistyksen teettämän selvityksen mukaan 86 prosenttia Helsingin yliopiston yli kolmesta sadasta dosentista joutui hankkimaan yli 90 prosenttia toimeentulostaan yliopiston ulkopuolisista tehtävistä.⁹⁹ Eräs nimetömäksi jäänyt 48-vuotias dosentti kiteytti tilanteensa dosenttiyhdistyksen hallituksen jäsenen, Suomen historian dosentti Yrjö R. E. Blomstedtin, teettämässä tutkimuksessa seuraavasti:

*En pyytäisi muuta kuin saada omistua tieteelliseen työhön, jota osaan tehdä; muuhun en enää kelpaakaan. Velkaa minulla on toista miljoonaa, millä minä ne maksan? Mitä järkeä on siinä, että yhteiskunta uhraa suuret summat tutkijoiden kouluttamiseen, kun he eivät valmistuttuaan saa tilaisuutta käyttää saavutettuja kykyjä ennen kuin paras ikä on jo mennyt?*¹⁰⁰

Vuosien 1954 ja 1960 muutosten jälkeen dosenttistipendeihin ei valtiovallan puolelta myönnetty merkittäviä korotuksia, eikä stipendien lukumäärää lisätty – dosenttiyhdistyksen vuosikymmeniä kestäneistä lukuisista vaikuttamisyri-tyksistä ja yliopiston johdon myötämielisyydestä huolimatta.¹⁰¹ Vuonna 1964 *Uuden Suomen* yleisöosastolla tuntematon kirjoittaja lausui kuvaavasti:

*(...) Meillä ovat dosentin toimesta koituvat taloudelliset edut niin vähäiset, että askeettisinkin tiedemies kuolee viimeistään kevätlukukauden päättyessä nälkään, jos hän yrittää pelkästään dosenttina ja tieteenharjoittajana selvitä taloudellisista pulmistaan. Suotavaa ei tietenkään voi olla, että dosenttikunnasta muodostuu jonkinlainen nykyaikainen munkisto, joka askeettisuudessaan ja elämän mukavuuksien hylkiessään jää elävästä yhteiskunnasta syrjään.*¹⁰²

- .....
- 99   Lehdistötiedote 29.4.1961, Kirjekonseptit ja taltioidut, HYDY, HY arkisto.
- 100   “Dosenttien taloudellinen asema Helsingin yliopistossa”, Muistiot ja selvitykset, HYDY, HY arkisto,3.
- 101   Vuosikertomus 1957–1958, 1958–1959, Vuosi- ja toimintakertomukset, HYDY, HY arkisto.
- 102   *Uusi Suomi* 6.3.1964.

1990-luvulle tultaessa, jolloin dosenttistipendijärjestelmä lopulta katosi kokonaan uuden yliopistolain myllerryksessä, oli koko stipendijärjestelmä menettänyt täysin alkuperäisen tarkoituksensa. Stipendejä riitti vain muutamalle prosentille yliopiston dosenteista ja niiden arvo oli niin pieni, ettei niiden varassa voinut montaa viikkoa tutkimusta harjoittaa, pienemmillä stipendeillä korkeintaan hankkia jotain tutkimuskirjallisuutta.¹⁰³ Edelleen voimassa oli kuitenkin muodollisesti sääntö, ettei stipendin saaja saanut ottaa vastaan assistentin toimia vaativampia tehtäviä. Tätä säännöstä oli kuitenkin käytännössä mahdotonta seurata.¹⁰⁴ Yliopisto tunnusti itsekin 1990-luvun alussa pienten ja suurten stipendien toimivan ainoastaan kannustuksina.¹⁰⁵

.....
103 Dosenttityöryhmän mietintö 1981, 3.

104 Klinge & Leikola 1990, 397.

105 Helsingin yliopiston lausunto dosenttien asemaa ja tehtäviä koskevasta selvityksestä ja siinä esitetyistä ehdotuksista 24.10.1994, Anssi Jokipiin muut asiakirjat, HYDY, HY arkisto.

4

Korkeakoulukentän politisoituminen ja dosenttien järjestäytyminen

”Akateeminen proletariaatti”

Toisen maailmansodan päättyessä dosentteja oli Helsingin yliopistossa kirjoilla hieman alle 200. 1960-luvun alussa dosenttien lukumäärä oli kohonnut noin 300, ja vuosikymmenen lopulla yliopistossa oli jo lähemmäs viisisataa dosenttia. Samaan aikaan, dosenttistipendien lukumäärä oli pysynyt muuttumattomana, lukuun ottamatta uusimpia kolmea suurinta stipendiä.¹⁰⁶ Alkuvuodesta 1960 päätettiin dosenttiyhdistyksessä tuottaa tilastotietoihin pohjautuva tutkimus dosenttien opetustyöstä, jonka pohjalta yhdistyksen sihteeri, yleisen historian dosentti Jaakko Suolahti, myöhemmin samana vuonna laati monisteen *Dosenttien asemaa ja toimintaa valaisevia tilastotietoja*. Monistetta päätettiin käyttää tulevassa ”valaistus- ja propagandatyössä”.¹⁰⁷ Dosenttimoniste oli ensimmäinen yhdistyksen ulkoiseen viestintään laadittu kirjoitelma. Aikaisemmat selvitykset olivat toimineen ainoastaan sisäisinä tiedotteina, ja niitä oltiin korkeintaan jaettu konsistorille tai rehtorin- ja kanslerinvirastoille.

Lukuvuodelle 1960–1961 yhdistyksen puheenjohtajaksi valittiin kasvitieteen dosentti Hans Luther. Dosentti Luther ja varapuheenjohtaja, vanhan testamentin eksegetiikan dosentti Ilmari Soisalon-Soininen kävivät dosenttimonisteen kanssa tapaamassa yliopiston rehtori Edwin Linkomiestä, joka suhtautui dosenttien pyrkimyksiin suopeasi ja antoi dosenttiyhdistykselle luvan käyttää

.....
106 Kirje konsistorille 17.3.1958, Kirjekonseptit ja taltiot, HYDY, HY arkisto.

107 Pöytäkirja 9.3.1960, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto; Pöytäkirja 21.10.1960, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto; Pöytäkirja 2.11.1960, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

monistetta ulkoisessa viestinnässään. Yhdistyksen pitkän aikavälin tavoitteena oli sekä suuremman että pienemmän dosenttistipendin korottaminen noin kaksinkertaisiksi. Yhdistyksessä päätettiin kuitenkin olla tavoittelematta suurempaa määrää stipendejä tässä vaiheessa, jotta korotuksilla olisi suurempi todennäköisyys toteutua.¹⁰⁸

Rehtorin suostumuksesta rohkaistuneena Dosenttiyhdistys päätti toukokuussa 1961 järjestää lehdistökokouksen, johon kutsuttaisiin lehdistöä ja tiedotusvälineitä.¹⁰⁹ Lehdistötilaisuuden tarkoituksena oli ennen kaikkea painostaa julkisuuden kautta yliopiston konsistoria esittämään valtion budjettiin korotuksia dosenttistipendeihin. Lehdistötilaisuus järjestettiin Porthanian opettajien ravintolassa toukokuussa 1961. Tilaisuuteen osallistuivat myös vararehtori professori Erkki Kivinen ja aiemmin mainitun monisteen kirjoittaja, yhdistyksen entinen sihteeri Jaakko Suolahti, joka edellisen vuoden kesäkuussa oli nimitetty professuuriin. Suolahti ja Kivinen esitelmöivät tilaisuuden aluksi dosenttilaitoksesta, minkä jälkeen yhdistyksen edustajat esittivät ehdotuksensa dosenttien aseman parantamiseksi. Ehdotukset pohjautuivat jo Suolahden dosenttimonisteissa esiin tuotuihin epäkohtiin. Tilaisuuteen saapui tiedotusvälineistä laaja edustus. Paikalla olivat ainakin *Helsingin Sanomat*, *Uusi Suomi*, *Hufvudstadsbladet*, *Suomen Sosialidemokraatti*, *Kansan Uutiset*, *STT*, *Maakansa*, *Maaseudun tulevaisuus*, *Uusi Aura*, *Suomen Kuvalehti*, *Uusi Kuvalehti*, *Aamulehti*, *Turun Sanomat*, sekä Yleisradion *Ajankohtainen Studio* radio-ohjelma ja uutuuena jopa *Tesvisio* teki paikalta televisiolähetysten.¹¹⁰

Tilaisuudessa vedottiin dosenttien tuottaman tieteellisen tuotannon tärkeyteen, heidän antamansa opetuksen korvaamattomuuteen ja siihen suureen tieteellisen voimavaraan, jonka dosentit muodostivat yliopistolle. Samalla kiinnitettiin huomiota tieteen suureen suosioon maassa ja sen tuomiin mahdollisuuksiin korottaa maan asemaa – kun samanaikaisesti tieteen tekijöiden tulotaso oli suhteessa työn tärkeyteen epätasapainossa.¹¹¹ Vararehtori Kivinen nosti esille, että jopa noin puolet yliopiston opetuksesta oli dosenttien harteilla ja että dosenttien taloudellinen ahdinko toimi karkotteena nuorille, akateemisesta urasta haaveileville tutkijoille.¹¹²

Lehdistötilaisuudesta ja dosenttien asemasta kirjoitettiin myönteisiä kirjoituksia varsinkin pääkaupungin päivälehdissä.¹¹³ *Hufvudstadsbladet* nosti aiheen jopa pääkirjoituspalstalle ja piti tieteenharjoittajien palkkakehitystä elinkeino-

.....

- 108 Pöytäkirja 23.11.1960, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.
- 109 Pöytäkirja 1.3.1961, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.
- 110 Kutsu tiedotustilaisuuteen, Kirjekonseptit ja taltiot, HYDY, HY arkisto.
- 111 Kirje *Päivän peili* -toimitukselle (Yleisradio) 29.4.1961, Kirjekonseptit ja taltiot, HYDY, HY arkisto.
- 112 *Helsingin Sanomat* 10.5.1961.
- 113 *Helsingin Sanomat* 10.5.1961; *Hufvudstadsbladet* 9.5.1961; *Hufvudstadsbladet* 11.5.1961; *Kansan Uutiset* 10.5.1961; *Maakansa* 10.5.1961; *Suomen Sosialidemokraatti* 10.5.1961; *Uusi Aura* 11.5.1961; *Uusi Suomi* 10.5.1961.

elämään verrattuna epäedullisena kansallisille intresseille. Dosentteja kirjoittaja kutsui akateemiseksi proletariaatiksi ja pääkirjoituksessa pidettiin ennenkuulumattomana yhteiskunnan resurssien tuhlaamisena, että ensin koulutettiin suurella vaivalla tieteenekijöitä, joiden asiantuntemusta ei sitten osattu hyödyntää.¹¹⁴

Tilaisuuden ja lehdistön suojelemaan vastaanoton jälkeen yhdistys toimitti konsistorille kirjelmän, jossa esitettiin tuntuvia korotuksia dosenttistipendeihin. Ehdotuksen mukaan suurempi stipendi korotettaisiin 720 000 markkaan (aikaisemmin 420 000) ja pienempi 360 000 markkaan (aikaisemmin 210 000). Suuremman yleisön puoleen kääntyminen lehdistötilaisuuden kautta näytti toimineen, sillä konsistori päätti puoltaa yhdistyksen ehdotuksia ja esitti opetusministeriölle dosenttien ehdotuksen mukaisia korotuksia. Ministeriössä ehdotus kuitenkin pysähtyi taas kerran kuin seinään, eikä edennyt valtion budjettiin.¹¹⁵

Dosenttien asema pysyi surkeana koko 1960-luvun dosenttiyhdistyksen lukuisista ponnistuksista huolimatta. Erona aikaisemman vuosikymmenen kamppailuun dosenttien stipendeistä oltiin 1960-luvulle tullessa saatu yliopiston johto selvästi dosenttien puolelle. Kun vielä vuosikymmen aikaisemmin yliopiston professorikunta ja ylin hallinnollinen johto ei ollut edes halunnut ymmärtää dosenttien ahdinkoa, vaan piti dosenttien alhaista ja epävarmaa tuloa luonnollisena, teki konsistori 1960-luvun alussa useita ehdotuksia yliopiston budjettiin stipendien korottamiseksi. Esitykset kuitenkin systemaattisesti torpattiin opetusministeriössä tai viimeistään valtionvarainministeriössä. Dosenttiyhdistyksen vaikuttamiskeinoina pysyivät kirjelmät konsistorille ja rehtorille, vierailut päättäjien ja ministeriöiden virkamiesten luona ja satunnaiset laajemmat mietinnöt, tutkimukset ja vihkokset, joiden avulla yritettiin avata dosenttien ahdinkoa.¹¹⁶

Uudessa Suomessa vuonna 1965 julkaistu Rooman kirjallisuuden dosentin Iiro Kajannon kirjoitus kuvastaa hyvin aikakauden tilannetta ja dosenttien omaa turhautuneisuutta:

Dosenttien asemasta on meidän maassamme puhuttu luultavasti yhtä kauan kuin yliopisto on ollut olemassa. Mietintöjä on kirjoitettu ja anomuksia esitetty, mutta paitsi paperinpinoja erilaisten virastojen romuttuneissa kaapeissa on hyvin vähän konkreettista saatu aikaan. (...)

.....

114 Hufvudstadsbladet 11.5.1961.

115 Pöytäkirja 12.10.1961, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

116 Pöytäkirja 3.5.1962, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto;
Pöytäkirja 15.5.1963, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HYA;
Pöytäkirja 19.3.1964, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto;
Pöytäkirja 15.10.1964, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

Jos lähdetään siitä vuosisataisesta käsityksestä, minkä mukaan tiedemiehen on oltava nälkiintynyt erakko, joka uurastaa tunkkaisessa ullakkokammarissa, voidaan väittää, että tämä riittääkin dosentille. Se ainakin tuntuu olevan valtiiovallan käsitys, siitä päätellen, että kaikki esitykset dosenttien aseman parantamiseksi on budjetteja valmistaessa teurastettu. (...)

Nykyaikaisessa yhteiskunnassa, jossa turvattu toimeentulo on kaikkien tavoitteena, on nurinkurista jättää se pieni murto-osa kansasta, joka viime kädessä huolehtii tieteellisen sivistyksen säilyttämisestä ja syventämisestä epävarmojen apurahojen ja tilapäisvirkojen varaan.¹¹⁷

Dosenttien palkkataso oli 1960-luvun lopulla jälleen jäänyt huomattavasti jälkeen yleisestä palkkojen kehityksestä. Asiaa pahensi se, etteivät dosenttistipendit olleet sidottuja indeksiin, jolloin jopa yliopiston muun virkamieskunnan palkat laukkasivat dosenttien ohi. Keväällä 1967 alemman palkkaluokan assistentin kuukausipalkka oli 1092 markkaa, apulaisprofessorin 2688 markkaa ja professorin 3396 markkaa. Samaan aikaan dosenttistipendien suuruudet olivat 6000 markkaa vuodessa suuremmasta stipendistä ja 3000 markkaa vuodessa pienemmästä stipendistä.¹¹⁸ Suuremman dosenttistipendin saavan dosentin vuositulot olivat toisin sanoen alle puolet alemman palkkaluokan assistentin vuosituloista. Niille dosenteille, jotka eivät nauttineet stipendeistä, maksettiin 35 markan luentopalkkio luentotuntia kohden. Vähäisiä luentopalkkioita kertyi luonnollisesti ainoastaan lukukausina, jolloin niiden varaan elantonsa rakentavat dosentit jäivät kesäisin täysin vaille luentopalkkioita ja ansioita. Dosenttien oli väistämättä uhrattava runsaasti aikaa toimeentulon turvaamiseen muita tehtäviä hoitamalla.

Korkeakouluista poliittinen tanner

1960-luku tarkoitti Suomessa korkeakoulukentän nopeata politisoitumista. Konservatiivinen eliittikorkeakoulu, jota etenkin Helsingin yliopisto edusti, kohtasi muutospainetta sekä valtiiovallan taholta, että poliittisesti aktivoituneen opiskelijakunnan ruohonjuuritasolta. Kummankin tahon uudistusintoa yhdisti epäluulo yliopiston omaan hitaaseen kykyyn uudistua. Politisoituminen kulminoitui vuoden 1968 Vanhan ylioppilastalon valtauksen ja 1960- ja 70-lukujen taitteen radikaalien nuorten opiskelijoiden pyrkimyksiin uudistaa yliopiston hallintoa mies ja ääni -periaatteen mukaan.

.....

117 Uusi Suomi 16.4.1965.

118 Kallioinen 2007, 27; Vuosikokouksen pöytäkirja 17.10.1966, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

Valtiovallan puolelta korkeakoulupolitiikkaan puuttuminen oli seurausta tarpeesta luoda yhtenäinen korkeakoululainsäädäntö. Suomen eri korkeakouluja oli aikaisemmin ohjattu kutakin omin laein ja säädöksin, mutta korkeakoulukentän laajentuessa valtiovallan piirissä syntyi pyrkimys lainsäädännön yhdenmukaistamiseksi. Muutoshalu kumpusi ennen kaikkea siitä, että valtion alaisuudessa oli enemmän korkeakouluja ja aikaisempien yksityisyliopistojenkin oli yhä suurenemässä määrässä turvauduttava valtionavustuksiin. Yhdenmukaisella lainsäädännöllä korkeakoulujen poliittinen johtaminen olisi helpompaa. Asiaan vaikutti myös presidentti Urho Kekkosen aseman lujittuminen ja ulkomaalaisten, etenkin angloamerikkalaisten, mallien vaikutus virkamiesten ja poliitikkojen käsityksiin modernista korkeakoulusta.¹¹⁹ Pyrittiinhän jopa vuosikymmenen keskivaiheilla siirtämään koko Helsingin yliopisto Viikkiin tai Malminkartanoon, amerikkalaistyyllisen kampusyliopiston luomiseksi.¹²⁰

Valtion puuttumisen korkeakoulupolitiikkaan voi katsoa saaneen alkunsa viimeistään vuoden 1966 korkeakoulujen kehittämislaita, jolloin opetusministeriöön perustettiin korkeakoulu- ja tiedeosasto. Kyseisestä laista saivat alkunsa myös opetusministeriön 1960-luvun suuret reformit yliopistojen sisäisen hallinnon ja tutkintojen uudistamisesta.¹²¹ 1960-luvulla yliopistokenttää alettiin pitämään yhä enemmän kansallisena investointina, jonka tulisi tuottaa taloudellista kasvua Suomelle, kun se aikaisemmin eliittiyliopiston aikoina oli ennen kaikkea nähty ainoastaan kulttuurin ja sivistyksen tuottajana.¹²² Tämä kehitys vahvistui myöhemmin 1980- ja 1990-luvuilla kulminoituen vuoden 2010 yliopistolakiin.

Korkeakoulukentän herättäessä poliittisia intohimoja ja sen noustessa yhteiskunnallisen keskustelun aiheeksi, loi tilanne dosenttikunnalle aivan uudenlaisia edellytyksiä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Tämä ilmenee yhdistyksen lukuisina ja näyttävinä vaikutusyrityksinä. Tästä varhainen esimerkki oli ollut jo yllä mainittu lehdistötilaisuus. Uusi korkeakoulupoliittinen tilanne ilmeni myös siinä, että dosenttiyhdistys yhä useammin pyrki suoraan vaikuttamaan opetusministeriön virkamiehiin ja jopa opetusministeriin, kun aikaisemmin vaikuttaminen oli muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta toteutunut konsistorinsalin ja rehtorinkanslian kautta.

1960-luvun puolivälissä uudeksi ongelmakohdaksi dosenttien keskuudessa nousi kysymys dosenttien matkakorvauksista. Ongelmana oli, että kaupungin ulkopuolelta tuleville dosenteille ei maksettu matkakorvauksia. Samalla veloitettiin kuitenkin dosenttiopetuksen antamista vähintään muutaman lukukauden välein, jollei dosentuuria halunnut menettää. Vaikka dosentit olivat valtion

.....
119 Kettunen 2012, 35–36; Klinge 1990b, 250.

120 Knapas 1990, 640–641.

121 Eskola 2003, 77; Jalava, Simola & Varjo 2012, 76.

122 Kettunen 2012, 37.

virkamiehiä, puuttuivat heiltä kokonaan muiden virkamiesten nauttimat matkakorvaussäädökset. Vaikutusyrityksistä huolimatta ei tähän onnistuttu saamaan korjausta.¹²³ Pienenä voittona onnistuttiin vuonna 1965 rehtoriviraston kautta ajamaan korvaukset dosenteille heidän järjestämistään tenteistä ja kuulusteluista, joista siihen mennessä ei oltu maksettu erillistä korvausta lainkaan, vaivalloisesta korjaamistyöstä huolimatta.¹²⁴

Toinen 1960-luvulla yliopistokenttää ravisuttanut rakenteellinen muutos oli suurten ikäluokkien siirtyminen yliopistoihin. Voimakasta opiskelijoiden määrän kasvua kiihdytti suurten ikäluokkien lisäksi vahva kolmannen asteen koulutuksen suorittaneen työvoiman kysynnän lisääntyminen kehitymässä olevassa hyvinvointivaltiossa. Opiskelijoiden määrän kasvu johti myös yliopistopettajien määrän vahaan kasvuun 1960- ja 1970-luvuilla ja johti myös valtiojohtoisen korkeakoulupolitiikan kehittymiseen. Suurten ikäluokkien siirtyessä luentosalien penkeille, kohtasi valtiovalta aivan uudenlaisia suunnitelmallisen korkeakoulupolitiikan vaatimuksia. Ratkaisuja oli ennen kaikkea keksittävä ylioppilasmäärän moninkertaistumisen aiheuttamaan opettajapulaan yliopistoissa.

1960-luvun lopulla väläyteltiin dosenttiyhdistyksen puolelta jälleen vanhaa unelmaa vakinaisista dosentinviroista, jotka ainakin osittain korvaisivat jälkeenjääneen stipendijärjestelmän ja tarjoaisivat ratkaisua opettajapulaan.¹²⁵ Asia nousi esille valtiovallan asetettua erillinen korkeakoulukomitea, joka ehdotti muun muassa lehtorivirkojen lisäämistä opettajapulnan ratkaisemiseksi. Dosenttien mielestä luonnollisempaa olisi järjestää tarvittava lisäopetus dosenttien tarjoamaa voimavaraa hyödyntäen, jolloin myös opetus olisi tieteellisesti korkeammalla tasolla. Tästä johtuen dosenttiyhdistys ehdottikin, että perustettaisiin vanhojen stipendiosenttien rinnalle uusi virkadosentuuri. Kun vanhoja stipendi- ja luentopalkkiorahoitteisia dosenttuureja ei poistettaisi, olisi dosenttiyhdistyksen ehdotuksen mukaan yliopistoon syntynyt kaksi rinnakkaista dosenttuuria: virkadosentit ja yksityisdosentit.¹²⁶ Päätäjät eivät kuitenkaan lämmenneet dosenttien ehdotuksille, eikä virkadosenttuureja perustettu.

Vuonna 1966 yhdistyksen puheenjohtajaksi valittiin perinnöllisyystieteen dosentti Olli Halkka, joka seurasi tehtävässä Patrick Bruunia (puheenjohtaja 1962–1965) ja Kai Otto Donneria (puheenjohtaja 1965–1966). Halkan puheenjohtajakaudella yhdistyksen yhteiskunnallinen vaikuttaminen korostui ja Halkan kausi kulminoitui valtakunnallisen Suomen Dosenttiliiton perustamiseen vuonna 1969. Vuosikokouksessa lokakuussa 1967 päätettiin jatkossa vaikuttamistyössä ensisijaisesti ajaa palkkadosentuurilinjaa stipendikorotusten sijaan. Samaisessa vuosikokouksessa päätettiin myös uudistaa yhdistyksen sään-

.....
123 Pöytäkirja 11.2.1965, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

124 Kirje jäsenistölle [1965], Kirjekonseptit ja taltiot, HYDY, HY arkisto; Kirje rehtorille 23.3.1965, Kirjekonseptit ja taltiot, HYDY, HY arkisto.

125 Pöytäkirja 16.1.1967, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

126 Halkka et al. 1967, 2–7.

nöt. Hallituksesta poistettiin varajäsenet ja hallituksen jäsenten määräksi asetettiin nykyiset kaksitoista henkilöä.¹²⁷

Olli Halkka toimi perinnöllisyystieteen dosenttina 1960–1971, dosenttiyhdistyksen puheenjohtajana 1966–1970, sihteerinä 1962–1966 ja hallituksen jäsenenä 1970–1971. Halkka toimi apulaisprofessorina 1971–1979 ja nimettiin perinnöllisyystieteen professoriksi 1979. Virkaanastujaiskuva. Kuva: Helsingin yliopistomuseo.

Yhdistyksen vaikuttamistyötä helpottamaan luotiin myös ensimmäistä kertaa kattava jäsenkortisto, johon pyrittiin keräämään kaikkien yliopiston dosenttien ja yhdistyksen jäsenten yhteystiedot.¹²⁸ Aikaisemmin yhdistyksen jäsentiedot oli tallennettu erinäisille painamattomille paperiarkeille ja käsinkirjoitetuille listoille. Uudella jäsenkortistolla yhteydenpito jäsenistöön olisi tehokkaampaa, mikäli esimerkiksi tulisi nopealla aikataululla kysyä lakkovalmiudesta tai teettää mielipidekyselyjä jäsenistön keskuudessa.

Liittoutumiskysymys jakaa yhdistyksen

Dosenttiyhdistyksen sihteeri, sosiaaliantropologian dosentti Arne Runeberg, osallistui kesällä 1960 Tampereella järjestettyyn Suomen yliopistojen yhteiseen dosenttien, lehtorien, assistenttien ja opiskelijoiden yhteistoimintaelimen perustavaan kokoukseen. Yhteiselimen tarkoituksena oli muun muassa parantaa yllämainittujen ryhmien oikeuksia yliopistoissa. Yhteiselin oli varhainen yritys vastapainon luomiseksi etenkin professorivaltaiseen Helsingin yliopistoon.

.....
127 Vuosikokouksen pöytäkirja 31.10.1967, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

128 Jäsenkortisto, HYDY, HY arkisto.

Heti ensimmäisessä kokouksessa oli päätetty kaikkien ryhmien tukevan toisiaan taisteluissa asemistaan ja kokouksessa yhdeksi pääpääkohdaksi nousi dosenttien asema, joka pikimmin vaati toimenpiteitä.¹²⁹ Yhteiselimestä ei koskaan kehittynyt kaavailtua yhdistystä, sen sijaan 1960-lukua tuli korkeakouluissa leimaamaan monen muun akateemisen liiton ja etujärjestön perustaminen. 1960-luvulla syntyi Assistenttiliitto (nyk. Tieteentekijöiden liitto), Lehtoriliitto, Professoriliitto ja Dosenttiliitto.

Pettyneenä siihen, että dosenttistipendien korotukset olivat saaneet kylmän vastaanoton opetusministeriössä vuonna 1961, lehdistötilaisuudesta, sanomalehtikirjoituksista ja konsistorin myötämielisyydestä huolimatta, syntyi dosenttiyhdistyksen hallituksessa ajatus valtakunnallisen liiton perustamisesta. Kaavailtuun liittoon kuuluisi Helsingin yliopiston lisäksi myös kaikkien muiden maan korkeakoulujen dosentit. Valtakunnallisella liitolla arveltiin dosenttien aseman ajamisen olevan tehokkaampaa. Lisäksi arveltiin, että liitto saisi huomattavasti enemmän painoarvoa yhteiskunnallisessa keskustelussa valtakunnallisella jäsenkaartilla. Ajatuksena oli myös, että perustettava valtakunnallinen liitto voisi liittyä Akavaan, ja saada tätä kautta vieläkin enemmän painoarvoa.¹³⁰ Kun yliopiston muiden opettajaryhmien keskuudessa alettiin puuhaamaan liittoja vasta 1960-luvun lopulla, heräsi liittokysymys jo varsin aikaisin dosenttien keskuudessa.¹³¹ Tämä kertoo ennen kaikkea dosenttien muitakin opettajaryhmiä kehnommasta asemasta yliopistossa.

Liittoutumiskysymys pysyi ajankohtaisena dosenttiyhdistyksessä läpi 1960-luvun alun, mutta mitään päätöstä ei asiassa saatu aikaan, koska yhdistyksen hallituksen sisällä ei päästy yhteisymmärrykseen liiton muodosta. Liittymisestä Akavaan suhtauduttiin varauksellisesti, koska Akava vaati täyden jäsenmaksun myös niiltä jäseniltä, jotka jo toisen jäsenyyden kautta kuuluivat keskusjärjestöön. Tämä katsottiin ongelmaksi dosenttien keskuudessa, joista monet hoitivat useita tehtäviä samanaikaisesti, ja kuuluminen toisiin liittoihin oli tavallista. Akavaan suhtauduttiin myös epäileväisesti, koska se ei ollut tullut apuun assistenttien palkkataistelussa kahdeksan vuotta aikaisemmin. Akava vieroksuttiin myös dosenttien vasemmistopiirien keskuudessa.¹³²

Toisena vaihtoehtona Akavalle keskusteluissa esitettiin vastaperustettua laajempien akateemisten piirien etujärjestöksi kaavailtua Tieteenharjoittajien liittoa. Jälkimmäistä vaihtoehtoa puolsi etenkin yhdistyksen puheenjohtajana vuosina 1961–1962 toiminut siviilioikeuden dosentti Kaarlo Armas Telaranta. Hallituksen muut jäsenet, etupäässä varapuheenjohtaja Rooman numismatiikan dosentti Patrick Bruun, sihteeri yleisen historian dosentti Aira Kemiläinen,

.....
129 Arne Runebergin kirje dosenttiyhdistyksen hallitukselle [1960], Kirjekonseptit ja taltiot, HYDY, HY arkisto.

130 Pöytäkirja 12.10.1961, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

131 Kallioinen 1999, 23–24; Kallioinen 2007, 26, 39.

132 Pöytäkirja 8.12.1961, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

metsäteknologian dosentti Olli Makkonen, ja dosentti Yrjö Blomstedt, pitivät parhaana vaihtoehtona oman Dosenttiliiton perustamista. Yhdistyksen taloudenhoitaja eläinfysiologian dosentti Kai Otto Donner puolestaan piti Helsingin yliopiston dosenttiyhdistystä jo aivan riittävänä etujärjestönä, joka myös kykenisi yksin valtakunnalliseen vaikuttamiseen.¹³³ Koska yhteisymmärrykseen ei päästy, ei myöskään päätöstä liittoutumisesta tehty. Ajatus liittoutumisesta ja valtakunnallisesta Dosenttiliitosta jäi pöydälle ja nousi uudelleen keskustelunaiheeksi vasta vuosikymmenen lopulla, tällä kertaa Turun dosenttiyhdistyksen aloitteesta.

Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys kannusti myös muiden yliopistojen dosenttikuntia järjestäytymään ja luomaan omia paikallisyhdistyksiä 1960-luvun alussa. Tässä ei kuitenkaan onnistuttu. Tämä johtui muiden yliopistojen dosenttikunnan pienuudesta sekä joidenkin dosenttien toimimesta monen korkeakoulun dosenttina samanaikaisesti, jolloin dosenttiyhdistysten tuplajäsenyyksille ei katsottu olevan tarvetta. Koska Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksellä oli kokonsa ja sijaintinsa takia parhaimmat edellytykset yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, pidettiin Helsingin yhdistyksen tekemää työtä arvokkaana muidenkin yliopistojen dosenttien keskuudessa.¹³⁴ 1960-luvun alussa ainoastaan Helsingin yliopistossa ja Turun yliopistossa oli elinvoimaisia yhdistyksiä. Teknisessä Korkeakoulussa ja Åbo Akademiassa oli uinuvia yhdistyksiä ja Tampereen yliopistoon perustettiin dosenttiyhdistys vasta vuosikymmenen lopussa.

Suomen Dosenttiyhdistysten Keskusvaliokunta

Helsingin yliopiston dosenttien asema oli kaikkea muuta kuin ruusuinen 1960-luvulle tultaessa. Tilanne oli kuitenkin monessa mielessä parempi kuin maan muissa korkeakouluissa. Helsingissä vallitsi pitkään sikäli ideaalitalanne, että dosenteilla oli oikeus antaa opetusta haluamastaan aiheesta, eikä tiedekunnan tai laitoksen esimiehen hyväksyntää tarvittu, eivätkä dosenttiluennot yliopäätään olleet tarveharkinnan alaisia. Täten dosentit pystyivät luottamaan, että he saisivat pitää ainakin tavanomaiset kaksi tuntia opetusta viikossa ja saisivat tästä luentokorvauksen. Suomen muissa korkeakouluissa dosenttiluennot olivat tarveharkinnan alaisia, eivätkä dosentit usein saaneet vapaasti valita luentoaiheitaan. Valtionyliopistoissa ei myöskään tunnettu Helsingistä peräsin olevaa stipendijärjestelmää.

.....
133 Pöytäkirja 8.12.1961, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

134 Aina Kemiläisen kirje K.A.Telarannalle 28.10.1962, Kirjekonseptit ja taltiot, HYDY, HY arkisto.

Turun yliopiston dosenteilla, jotka vuonna 1949 olivat muodostaneet oman dosenttiyhdistyksensä, oli 1960-luvulla samansuuntaisia tavoitteita kuin Helsingin dosenteilla. Dosenttistipendeihin toivottiin korotuksia ja pitkän aikavälin tavoitteena oli vakituisesti palkattuijen virkadosenttuurien perustaminen. Turun yhdistyksessä heräsikin loppuvuodesta 1966 ajatus suuremman keskus-telutilaisuuden järjestämisestä, minne kutsuttaisiin myös Helsingin yliopiston ja Åbo Akademin dosentit pohtimaan parannuksia dosenttien asemaan. Ajatus heräsi ajankohtana, jolloin Suomen korkeakoululaitosta samanaikaisesti pyrittiin valtion toimesta uudistamaan ja uusi korkeakoulujen kehittämislaki oli juuri hyväksytty eduskunnassa. Tilaisuus päätettiin järjestää tammikuussa 1967 Turussa, ja jatkaa toisella kokoontumisella Helsingissä myöhemmin samana vuonna. Turun ja Helsingin dosentit löysivät yhteissävelen jo ensimmäisessä kokouksessa virkadosenttuurien tavoittelusta, mutta erimielisyyttä aiheutti stipendijärjestelmän jatkuvuus mikäli virkadosenttuurit saataisiin aikaan. Helsingin dosenttiyhdistys tahtoi säilyttää vanhan stipendijärjestelmän uusien virkadosenttuurien rinnalla, kun taas Turun yhdistys halusi lakkauttaa koko stipendijärjestelmän ja arvioi virkadosenttuurien olevan helpommin saavutettavissa, jos jostain oltiin valmiita luopumaan.¹³⁵

Suunnitteilla oli jopa dosenttien yhteinen työtaistelu ja kokouksessa väläyteltiin ajatusta kaikkien dosenttien samanaikaisesta virkavapauden anomisesta. Tähän ei kuitenkaan uskallettu ryhtyä, koska kokouksessa esitettiin pelkoja siitä, että se saattaisi tehdä koko taistelun tarpeettomaksi assistenttien ja professorien ottaessa koko dosenttiopetuksen vastuulleen. Täytyy myös muistaa, että vuosina 1964–1970 elettiin menettelytapalain aikaista aikaa, jolloin valtion virkamiehillä, joihin dosentit lukeutuivat, ei ollut laillista lakko-oikeutta.¹³⁶

Keväälle 1967 kaavailtuun kokoukseen päätettiin kirjoittaa yhteinen julki-lausuma dosenttien aseman parantamisesta, joka lähetettäisiin opetusministeriöön. Julkilausumaa työstettiin Helsingin ja Turun dosenttiyhdistysten välillä kirjeitse, ja sen allekirjoittajaksi merkittiin Suomen Dosenttiyhdistysten Keskusvaliokunta, vaikka tämän nimistä yhdistystä ei vielä oltu perustettu-kaan. Kevään 1967 kokouksen jälkeen, jossa julkilausuma *Dosenttiopetuksen kehittäminen korkeakouluissa* hyväksyttiin ja allekirjoitettiin, päätettiin myös kiireellisesti perustaa Suomen Dosenttiyhdistysten Keskusvaliokunta -niminen yhdistys. Samalla julkilausuma lähetettiin saatekirjein Tampereen yliopiston dosenttiyhdistykselle, jotta myös tamperelaiset saataisiin mukaan uuteen Keskusvaliokuntaan. Tampereen dosenttiyhdistys ei ollut osallistunut julkilausuman laatimiseen, koska yhdistys oli perustettu vasta samana vuonna helsinki-läisten ja turkulaisten kehotuksista.¹³⁷

.....
135 Tiivistelmä Turun yliopiston Dosenttiyhdistyksen neuvottelutilaisuuden (16.1.1967) alustuksista ja puheenvuoroista, Saapuneet kirjeet ja asiakirjat, HYDY, HY arkisto.

136 Pulliainen 2008, 67.

137 Kanervo 2009, 66.

Helsingin dosenttiyhdistys voitti yhdistysten välisen kädenväännön siitä, miten stipendien tulevaisuuteen oli suhtauduttava. Keskusvaliokunnan julkilausunnossa puollettiin dosenttivirkojen perustamista jättäen jäljelle stipendirahoitteiset yksityisdosentuurit. Julkilausunnossa esitettiin myös dosenttien aseman kohentamista virkavuosien ja eläkekertymisen selkeyttämisellä ja matkakorvauksien myöntämisellä dosenteille. Uusina tehtävinä kaavailtiin dosenteille muun muassa opinnäytteiden ohjaamista ja tohtorikoulutukseen osallistumista, johon ainoastaan Helsingin dosenteilla oli aikaisemmin ollut oikeus.¹³⁸

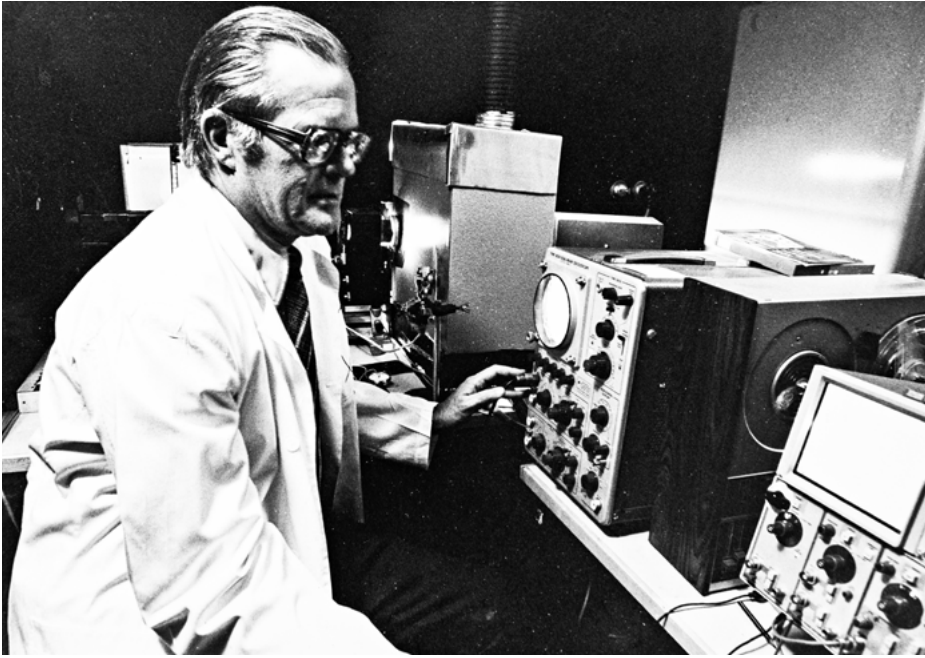
Perustettavan Suomen Dosenttiyhdistysten Keskusvaliokunnan tehtävä määriteltiin seuraavasti: ”Se on ensinnäkin eri korkeakouluissa toimivien dosenttiyhdistysten keskusvaliokunta; toiseksi sen tehtävänä on ajaa kaikille dosenteille yhteisiä asioita; kolmanneksi siihen valitaan rekisteröityjen dosenttiyhdistysten hallituksista kustakin korkeinaan kaksi edustajaa; neljänneksi mainittakoon, että korkeakouluista, joissa ei ole rekisteröityjä dosenttiyhdistystä, voi keskusvaliokuntaan kuulua vain yksi edustaja.”¹³⁹

Yliopiston assistentit, joiden palkkataistelu 1950-luvulla oli ajoittunut juuri ennen dosenttien vastaavaa taistelua, aloittivat jälleen 1960-luvun lopulla oman palkkataistelunsa. Sen puuhamiehinä toimivat muun muassa dosentit Olli Halkka ja Kai Otto Donner, jotka samanaikaisesti olivat Helsingin dosenttiyhdistyksen hallituksen jäseniä: Halkka yhdistyksen puheenjohtaja ja Dosenttiyhdistysten Keskusvaliokunnan Helsingin pään keskeinen vaikuttaja. Assistenttien palkkataistelusta syntyi vuonna 1967 Assistenttiliitto.¹⁴⁰ Ei liene sattumaa, että assistenttien palkkataistelussa ja liittoutumisen vaikuttajana toiminut Olli Halkka samalla tuki eri korkeakoulujen dosenttiyhdistysten yhteistoimintaa Keskusvaliokunnan muodossa. Mitä ilmeisemmin Donner oli myös muuttanut aikaisempaa kantaansa Helsingin dosenttiyhdistyksen riittämisestä yksin vaikuttamistyössä, ja tuki nyt Dosenttien Keskusvaliokunnan perustamista.

.....
138 Halkka et al. 1966, 6–7.

139 Vuosikertomus 1966–1967, Vuosi- ja toimintakertomukset, HYDY, HY arkisto.

140 Kallioinen 2007, 22, 26–28.

Kai Otto Donner toimi eläinphysiologian dosenttina 1953–1973. Hänet nimettiin vuonna 1973 ruotsinkielisen eläintieteen professorin virkaan. Donner toimi Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen puheenjohtajana 1965–1966, varapuheenjohtajana 1963–1965, taloudenhoitajana 1961–1962 ja hallituksen jäsenenä 1966–1967.

Kuva: Helsingin yliopistomuseo.

Assistenttien palkkataistelu ja Assistenttiliiton perustaminen johti suureen mediahuomioon assistenttien kysymyksessä vuonna 1967.¹⁴¹ Todennäköisesti assistenttien taistelu jälleen innoitti dosentteja, jotka uuden Keskusvaliokunnan kautta pyrkivät entistä ponnekkaammin vaikuttamaan dosenttien asemaan valtakunnallisesti. Seuraavana kahtena vuotena opetusministeriötä pommitettiin eri kirjelmillä ja lausunnoilla, joissa otettiin kantaa korkeakoulupoliittisiin kysymyksiin ja ajettiin dosenttien aseman parantamista. Keskusvaliokunnan edustajat, lähinnä Helsingin yhdistyksen jäsenet Olli Halkka etunenässä, kävivät myös tapaamassa ministeriön edustajia, opetusministeri Johannes Viro-laista ja kansliapäällikkö Jaakko Nummista.¹⁴²

Uuden Keskusvaliokunnan huomiota vei samanaikaisesti käynnistetyn Korkeakoulunlehtorikomitean esitykset, joissa esitettiin uuden virkanimikkeen

.....
141   *ibid.*, 26–28.

142   Vuosikertomus 1966–1967, Vuosi- ja toimintakertomukset, HYDY, HY arkisto; Vuosikertomus 1967–1968, Vuosikertomus 1968–1969, Vuosi- ja toimintakertomukset, HYDY, HY arkisto, Vuosi- ja toimintakertomukset, HYDY, HY arkisto.

perustamista ylemmän palkkaluokan assistenttien ja apulaisprofessorin välille. Dosenttien mielestä heidän ehdottamansa virkadosenttuuri olisi tähän sopivampi kuin esitetty yliassistentin virka. Tälläkään kertaa virkadosenttuuria ei onnistuttu luomaan, ja yliopistoon perustettiin sen sijaan yliassistenttien virat, joihin kyllä sittemmin usea dosentti nimitettiin.¹⁴³ Dosenttien ongelmana virkadosenttuurihankkeessa oli, ettei sitä dosentteja lukuun ottamatta kannattanut juuri kukaan muu.

Suomen Dosenttiliitto syntyy

Suomen Dosenttiyhdistysten Keskusvaliokunnan vaikuttamispyrkimyksistä huolimatta sen tulokset eivät olleet merkittäviä, eikä dosenttien kysymys saavuttanut samanlaista julkista huomiota kuin assistenttien palkkataistelu. Dosenteille ei oltu onnistuttu järjestämään matkakorvauksia, stipendeihin ei saatu korotuksia, eikä päätavoitteessa dosenttivirkojen perustamisessa onnistuttu. Keskusvaliokunnan toimintaa haluttiin tästä syystä tehostaa ja yhteistyötä tuoda lähemmäs ammattiliittoa. Turun dosenttiyhdistys pyysi Helsingin yhdistystä tarkistamaan Keskusvaliokunnan säännöt ja laatimaan uuden sääntöehdotuksen tarvittaessa.¹⁴⁴ Uusia sääntöjä laatimaan asetettiin Helsingin päässä toimikunta, jonka jäseninä toimivat Suomen aatehistorian dosentti Matti Klinge, riistabiologian dosentti Erkki Pulliainen ja assyriologian dosentti Erkki Salonen.¹⁴⁵

Keskusvaliokunnan uudistamishaluun lienee vaikuttanut ennen kaikkea jo edellä mainittu Assistenttiliitto, joka oli onnistunut palkkataistelussa järjestäytyneemmässä liittomuodossa. Asian laittaa puoltaa sekin seikka, että Dosenttiliiton säännöt laadittiin suoraan Assistenttiliiton sääntöjen pohjalta.¹⁴⁶ Toinen muutosvoima Dosenttiliittoa luodessa oli Helsingin dosenttiyhdistyksen hallituksen jäsen, dosentti Erkki Pulliainen, jota on kutsuttu ”yliopiston työväen johtajaksi”. Pulliainen oli vuonna 1968 valittu Helsingin yliopiston opettaja- ja virkamiesyhdistyksen (vuodesta 1969 Helsingin yliopiston henkilökuntayhdistys) puheenjohtajaksi ja hän oli puheenjohtajakautenaan vahvasti vienyt yhdistystä lähemmäs ammattiliittoa. Heti syksyllä 1969 vahvasti jäsenmääräänsä vahvistunut henkilökuntayhdistys, mobilisoi lakon Pulliaisen johdolla. Lakon

.....
143 Suomen Dosenttiyhdistysten Keskusvaliokunnan kirje opetusministeriölle 13.4.1968, Saapuneet kirjeet ja asiakirjat, HYDY, HY arkisto; Suomen Dosenttiyhdistysten Keskusvaliokunnan kirje opetusministeriölle 14.3.1969, Saapuneet kirjeet ja asiakirjat, HYDY, HY arkisto.

144 Kanervo 2009, 75.

145 Vuosikokouksen pöytäkirja 29.10.1969, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

146 Vuosikertomus 1968–1969, Vuosi- ja toimintakertomukset, HYDY, HY arkisto.

taustalla oli valtiovarainministeriön pyrkimys pidentää yliopiston virka-aikoja korvauksetta.¹⁴⁷ Pulliainen on myöhemmin itse arvioinut muistelmissaan, että hänet houkuteltiin mukaan dosenttiyhdistyksen hallitukseen ja myöhemmin Dosenttiliiton puheenjohtajuuteen johtuen juuri onnistumisistaan muiden yliopistoryhmien etujen ajamisessa.¹⁴⁸

Suomen Dosenttiliitto perustettiin 20. joulukuuta 1969 allekirjoitetulla sopimuskirjalla. Allekirjoittaneet tahot olivat Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys, Turun yliopiston dosenttiyhdistys ja Teknillisen Korkeakoulun dosenttiyhdistys. Suomen Dosenttiliiton säännöissä, jotka pienin muutoksin hyväksyttiin Turun ja Teknisen korkeakoulun yhdistysten toimesta asetettiin liiton päättäväksi tahoksi liittokokous. Kunkin jäsenjärjestön äänimäärä ja edustajien lukumäärä kokouksessa määräytyi dosenttiyhdistysten jäsenmäärän mukaan, kuitenkin niin, että suhteellinen äänimäärä pieneni dosenttimäärän kasvaessa, millä pyrittiin estämään Helsingin ylivalta, joka muuten olisi toteutunut Helsingin yliopiston suuren dosenttimäärän takia. Jäseniksi liittoon saatiin lisäksi Tampereen yliopiston ja Åbo Akademin dosenttiyhdistykset jo heti vuonna 1969.¹⁴⁹

Dosenttiliiton perustamisen johdosta päätettiin järjestää lehdistötilaisuus, jolla toivottiin saatavan mahdollisimman paljon näkyvyyttä dosenttien asialle. Mallia otettiin jälleen Assistenttiliitosta. Lehdistötilaisuus järjestettiin Helsingin yliopiston pienen konsistorin juhlasalissa joulukuussa 1969. Lehdistöä houkuteltiin paikalle muun muassa voileivillä ja oluella.¹⁵⁰ Dosenttiliiton ensimmäisiksi tavoitteiksi asetettiin dosenttikorvausten kohottaminen kautta linjan ja koko dosenttijärjestelmän uusiminen. Liiton perustamisesta oltiin dosenttiyhdistyksen hallituksissa todella tyytyväisiä dosenttiyhdistysten hallituksissa ja uskottiin, että vihdoinkin kyettäisiin vaikuttamaan dosenttien asemaan ja asetettujen tavoitteiden saavuttamiselle koettiin olevan suuret mahdollisuudet.¹⁵¹

Suomen korkeakoulukentän opettajakunta liittoutui omiin liittoihinsa muutaman vuoden sisällä vuosina 1967–1969. Kullakin ryhmällä oli kuitenkin omat syynsä liittoutumiselle. Lehtorien, assistenttien ja dosenttien kohdalla liittoutumisen taustalla oli tyytymättömyys palkkatasoon, kun taas professorien liittoutuminen johtui ylioppilaskunnan ja valtiovallan ajamista mie ja ääni -periaatteesta yliopiston hallintouudistusyrityksessä.¹⁵² Dosenteilla oli 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa huomattavasti enemmän yhteistä yliopiston alempien opettajien kuin professorikunnan kanssa. Professorikuntaan suhtauduttiin ainakin osittain dosenttien keskuudessa va-

.....
147 Klinge 1990b, 341–345.

148 Pulliainen 2008, 80.

149 Haastattelu Niklas Meinander 20.8.2019; Kanervo 2009, 76.

150 Suomen Dosenttiliiton tiedote 20.12.1969, Saapuneet kirjeet ja asiakirjat, HYDY, HY arkisto.

151 Kanervo 2009, 76–77.

152 Kallioinen 1999, 23–24, 26.

rauksellisesti ja professoreita pidettiin joissain yhteyksissä taantumuksellisenä ryhmänä, jotka vaikeuttivat yksittäisten dosenttien urakehitystä ja vastustivat heidän nimityksiään virkoihin. Dosenttiyhdistysten Keskusvaliokunnan kannanotossa huhtikuulta 1969 professoreihin viitattiin kartanonherroina ja dosentteihin täysin herransa armoilla olevina torppareina. Joissain oppiaineissa kitkaa saattoi myös tuoda oppiaineen professorin ja opetusta antavan dosentin välille heidän kuulumisensa eri koulukuntiin tai teoriasuuntauksiin.¹⁵³

Yksi mies, yksi ääni

Suurten ikäluokkien tulo yliopistoon tarkoitti suurten mullistusten aikaa yliopistolle. 1960-luvun lopun yliopistonuorisoa on kuvailtu ensimmäisenä radikaalina sukupolvena yliopistolla. Varsinkin valtiotieteellisen tiedekunnan opiskelijoiden keskuudessa seurattiin tiiviisti nuorisoliikehdintää Yhdysvalloissa ja Euroopassa. Nuorisoon vaikutti Yhdysvaltojen kansalaisoikeusliike ja television sekä sanomalehtien välittämät kuvat Vietnamin sodan kauhuista. Helsingin yliopistoa pidettiin vanhanaikaisena ja taantumuksellisenä yliopistona, jossa professoreilla oli absoluuttinen valta. Helsingissä yliopistoradikalismi kulminoitui Vanhan ylioppilastalon valtaukseen Ylioppilaskunnan 100-vuotisjuhlien alla. Yhdistävä tekijä ylioppilasliikkeen radikaalien valtaajien vaatimuksissa oli demokratian tuominen yliopistoon ja ylioppilaskuntaan. Yliopiston osalta etenkin valmisteilla oleva hallintouudistus herätti opiskelijoiden intohimoja.

Helsingin yliopistossa oli vuosisatoja vallinnut professorikunnan absoluuttinen valta, jonka perinteet juontuivat Turun Akatemiaan ja aikaan, jolloin yliopistolla ei juuri ollut muuta henkilökuntaa.¹⁵⁴ 1960-luvulle tultaessa muihin opettaja- ja henkilökuntaryhmiin kuuluvia oli yliopistolla kuitenkin merkittävästi suurempi osa. Näillä ryhmillä, mukaan lukien dosenteilla, ei kuitenkaan ollut sananvaltaa yliopiston hallinnossa. Samalla opiskelijoiden keskuudessa alkoi esiintyä vaatimuksia saada osallistua yliopiston hallintoon. Näitä esiintyi varsinkin opiskelijoiden vasemmistopiireissä, joissa vaatimuksia perusteltiin työpaikkademokratian argumentein.¹⁵⁵

Vuonna 1966 oli yliopiston johto asettanut professori Palmgrenin johtaman komitean, jonka tehtävänä oli pohtia ylioppilaiden osallistumista yliopiston hallintoon ja yleisesti hallinnon uudistamista. Komitean esitys valmistui vasta vuonna 1968. Komitean työtä pitkittivät siinä istuneiden ryhmittymien erimielisyydet. Marraskuussa 1968 Helsingin yliopiston konsistori hyväksyi

.....
153 Suomen Dosenttiyhdistysten Keskusvaliokunnan kannanotto 25.4.1969, Saapuneet kirjeet ja asiakirjat, HYDY, HY arkisto.

154 Eskola 2003, 80.

155 Kolbe 1996, 366–367.

Allekirjoittaneet yhdistykset ovat joulukuun 20. päivänä 1969 perustaneet Suomen Dosenttiliitto - Finlands Docentförbund-nimisen yhdistyksen, liittyneet siihen jäseniksi ja hyväksyneet sille oheiset säännöt.

Helsingissä, elokuun päivänä 1971

	RN: 45091	DOCENTFÖRENINGEN VID HELSINGIN YLIOPISTON DOSENTTIYHDISTYS ry.
	Olli Halkka	Simo Järvenen
5. 71	OLLI HALKKA RN: 104232	TEKNISKA HÖGSKOLANS DOCENTFÖRENING
	TEKNILLISEN KORKEAKOULUN DOSENTTIYHDISTYS ry.	
	Sven Piilajavaara	Heikki Niini
4. 6. 71	SVEN PIILAJAARA RN: 53325	Heikki Niini
	TURUN YLIOPISTON DOSENTTIYHDISTYS ry.	
	Rafael Helakko	Leino Linko
	RAFAEL HELAKKO	LEINO LINKO

Suomen Dosenttiliiton perustamiskirja allekirjoitettu. Kuva: Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen arkisto.

Palmgrenin komitean mietinnön pohjalta laaditun lakiesityksen, joka avasi tien kahdelle ylioppilasedustajalle pieneen konsistoriin ja jokaiseen tiedekuntaneuvostoon, sekä uusina perustettaville tiedekuntien alaisille osastoille. Vastaavasti lakiehdotus avasi tien kahdelle muuhun opettajakuntaan kuuluvalla edustajalle samoihin elimiin.¹⁵⁶ Esitys oli konsistorin yritys tulla opiskelijoita ja muita ryhmiä hieman vastaan, koska opiskelijoiden kannattamaa mies ja ääni -periaatteen mukaista uudistusta, ei professorikunnassa oltu valmiita hyväksymään.

.....
156 Klinge 1990b, 302.

Mies ja ääni -periaate oli peräisin turkulaisen opiskelijapoliitikko Hannu Tapani Klamin kynästä, vuodenvaihteesta 1967–1968.¹⁵⁷ Nimensä mukaisesti periaatetta kannattavat piirit yliopistolla vaativat yhtäläistä äänioikeutta yliopiston hallinnon edustajien vaaleissa kaikille yliopistossa toimiville henkilöille – opiskelijoista professoreihin. Toteutuessaan tämä olisi tarkoittanut opiskelijoiden valtaa yliopistolla, koska he muodostivat ylivoimaisen enemmistön. Odotettavasti varsinkin yliopiston professorit, jotka tähän mennessä olivat olleet yksin kiinni vallassa, vastustivat mies ja ääni -periaatetta kynsin ja hampain. Mies ja ääni -vaatimukset yliopiston hallinnon uudistamiseksi koettiin jopa niin suureksi uhaksi, että professorit kokivat tarpeelliseksi liittoutua valtakunnalliseen Professoriliittoon, joka muodostettiin 1969, ainoana ensimmäisenä tehtävänä mies ja ääni -hallintouudistuksen vastustaminen.¹⁵⁸

Kolmas vaihtoehto yliopiston hallinnon järjestämisestä, joka saavutti kannatusta etenkin yliopiston muiden opettajien ja virkamiesten ryhmissä, oli niin kutsuttu kolmikantaperiaate. Tämä perustui ajatukseen hallintoelinten tasapaikkajaosta kolmeen ryhmään: professorit, muut opettajat ja virkamiehet sekä opiskelijat. Kolmikantamallissa yhdelläkään ryhmällä ei olisi yksin ylivaltaa päätöksenteossa, vaan jokaisen ryhmän olisi aina turvaututtava vähintään toiseen ryhmään äänestyksissä.

Opiskelijoiden tueksi ja mies ja ääni -periaatteen taakse asettui, ehkä hieman yllättäen, valtiovalta ja ennen kaikkea keskustapuolue. Muun muassa presidentti Kekkonen antoi tukensa opiskelijoiden pyrkimyksille ja esitti *Liimatainen* nimimerkillään *Suomen Kuvalehdessä* vaatimuksia yliopiston tutkintojen ja hallinnon uudistamisesta. Tukeaan antoi myös opetusministeri Johannes Virolainen, joka Helsingin ruotsinkielisessä kauppakorkeakoulussa Hankenissa pitämässään vuosijuhlapuheessa helmikuussa 1969 vaati yliopistohallinnon perustuvan ”*en man, en röst*”-periaatteelle. Valtion edustajien tuki ylioppilaiden demokratiavaatimuksille ei ehkä niinkään juontanut ideologisista vakaumuksista, vaan pikemminkin pelosta, että jos yliopistonuorisolle ei annettaisi osallisuutta hallinnossa ja päätöksenteossa, saattaisivat yleiseurooppalaiset opiskelijalevottomuudet rantautua Suomeenkin.¹⁵⁹ Suomen Ylioppilaskuntien Liiton (SYL) syysliittokokouksessa 1968 mies ja ääni -periaate kirjattiin liiton korkeakoulupoliittiseen ohjelmaan. Helmikuussa 1969 myös Helsingin Yliopiston Ylioppilaskunnan (HYY) kannaksi hallintouudistuskysymyksessä päätettiin mies ja ääni -periaate.¹⁶⁰

Dosenttiyhdistyksessä hallintouudistuskysymys ei aluksi herättänyt suurempia intohimoja. Kysymys nousi kuitenkin luonnollisesti kokouksissa keskus-

.....
157 Kolbe 1996, 367.

158 Kallioinen 1999, 23–24.

159 Klinge 1990b, 284; Kolbe 1996, 366–367.

160 Kolbe 1996, 368.

telun aiheeksi vuonna 1969, olihan se jopa yleisessä julkisessa keskustelussa esiintyvä poliittinen aihe. Vuodenvaihteessa 1969–1970, jolloin hallintouudistuskysymys oli kuumimmillaan yliopistossa, dosenttiyhdistyksen huomiota vei kuitenkin myös vastaperustettu Dosenttiliitto ja luentopalkkioiden korottamiskysymys.

Helsingin yliopistossa Palmgrenin komitean mietinnön pohjalta laadittuun lakiehdotukseen työstettiin HYY:n johdolla vaihtoehtoista esitystä, jonka lähtökohtana oli mies ja ääni -periaate. HYY pyrki saamaan ehdotuksensa taakse myös yliopiston muut opettaja- ja henkilökuntaryhmät, toisin sanoen kaikki, joiden oletettiin vastustavan professorien yksinvaltaa. Dosenttiyhdistyksen kommentoi HYY:n ehdotusta ja suhtautui siihen alustavasti positiivisesti. Professoriliitto oli myös lähestynyt Helsingin yliopiston dosenttiyhdistystä ja yrittänyt saada dosentit allekirjoittamaan Professoriliiton kannanoton. Yhdistyksen hallitus päätti kuitenkin olla allekirjoittamatta professorien lausuntoa, joka olisi säilyttänyt professorien vallan yliopistossa antaen muille opettajaryhmille ja opiskelijoiden vain pienen osallisuuden hallintoon.¹⁶¹ Loppuvuodesta 1969 päätettiin dosenttiyhdistyksen kokouksessa laatia yhteinen lausunto muiden yliopiston opettaja- ja virkamiesyhdistysten kanssa hallintouudistuksesta, ja dosenttiyhdistys asettui nopeasti kysymyksessä tukemaan kolmikantaa.¹⁶²

Ylioppilaskunnan vaihtoehtoinen lakiesitys valmistui alkuvuodesta 1969. HYY:n mallissa korostui suora demokratia, jossa yliopistoa hallinnoitaisiin suorissa vaaleissa valitulla parlamentilla, joka nimeäsi yliopiston hallituksen. Parlamentin vaaleissa kaikilla ryhmillä olisi ollut yhtäläinen äänioikeus.¹⁶³ Syksyllä 1969 hallintouudistustaiston osapuolet olivat asettautuneet paikoilleen. Mies ja ääni -periaatteen mukaista hallintouudistusta puolsivat HYY, SYL ja valtiovalta – opetusministeriö ja presidentinkanslia etunenässä. Tätä vastustivat professorien rintama ja oikeisto-oppositiipuolueet kokoomus ja ruotsalainen kansanpuolue.¹⁶⁴ Helsingin yliopiston hallintouudistuskysymys herätti roihuavan poliittisen keskustelun, joka osittain tuli jopa vaikuttamaan kevään 1970 eduskuntavaalien tulokseen. Huomattavasti vähemmälle huomiolle tässä keskustelussa jäi yliopiston opettaja- ja virkamiesryhmien esittämä kolmikantaan perustuva malli.

Helsingin yliopiston virkamiesten ehdotus, jota dosenttiyhdistyksenkin edustajat olivat mukana laatimassa, valmistui alkuvuodesta 1970. Dosenttiyhdistyksestä mietinnön laatimiseen osallistuivat puheenjohtaja dosentti Olli Halkka ja dosentti Erkki Pulliainen. Yliopiston virkamiesten hallinnonuudistamisesitys poikkesi muiden ryhmien antamista esityksistä. Yliopiston hallinnon

.....

- 161 Pöytäkirja 4.3.1970, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.
162 Pöytäkirja 8.5.1969, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto;
Pöytäkirja 8.8.1969, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto;
Pöytäkirja 10.9.1969, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.
163 Kolbe 1996, 369.
164 *ibid.*, 370.

perusyksiköt olisivat esityksen mukaan sen laitokset, johon lukeutuisivat tiedekuntien lisäksi esimerkiksi yliopiston kirjasto. Laitoksia johdettaisiin laitosneuvostojen kautta, joihin valittaisiin jäsenet kolmikantaperiaatteen mukaan, kuitenkin niin, että ryhmät olisi jaettu seuraavasti: Kolmannes paikoista varattaisiin kaikille tohtorinarvon saaneille opettajille ja tutkijoille, kolmannes muille opettajille, virkamiehille ja tutkijoille sekä kolmannes opiskelijoille. Ylintä päätösvaltaa käyttävään konsistoriin kunkin laitosneuvoston jäsenryhmä saisi valita jäseniä kiintiönsä mukaisesti. Kullakin jäsenryhmällä olisi näin ollen valta valita kolmannes konsistorin jäsenistä. Kukin laitosneuvosto valitsisi myös omat edustajansa ylintä toimeenpanovaltaa käyttävään yliopiston hallitukseen.¹⁶⁵

Opetusministeriön kansliapäällikkö Jaakko Numminen oli vuonna 1968 asetettu johtamaan niin kutsuttua Nummisen komiteaa, joka pohti korkeakoulujen hallintouudistusta. Komiteaan osallistui hallintouudistuskiistan eri osapuolia ja yliopiston virkamiesten edustajana komiteassa istui dosentti Erkki Pulliainen. Komitean eri osapuolten eriäviä kantoja kuvastaa, että yhtä mieltä oltiin ainoastaan siitä, että yliopiston hallintoa oli uudistettava.¹⁶⁶ Kesällä 1969 valmistuneen komiteamietinnön mukaan yliopiston johtoon asetettaisiin yhtäläisillä vaaleilla valittu valtuusto. Nummisen komitean ehdotuksen mukaan myös tiedekunnat korvattaisiin laitoksilla ja osastoilla ja yliopiston kanslerivirka lakkautettaisiin. Komitean keskeinen ajatus oli kaikkien korkeakoulujen hallintojen keskittäminen ja niiden yhdenmukaistaminen. Hallinnon mittareiksi ehdotettiin demokraattisuuden lisäksi suunnitelmallisuutta ja taloudellista tehokkuutta – teemoja, jotka pari vuosikymmentä myöhemmin tulisivat voimalla ravistelemaan yliopistokenttää.¹⁶⁷

Ensimmäisessä kädenväännössä häviölle joutuivat niin yliopiston oma Palmgrenin komitean esitys, Professoriliiton esitykset kuin Opettaja- ja virkamiestyhdistyksenkin esitys. Maan hallituksessa haluttiin viedä läpi mies ja ääni-periaatteen mukainen hallinnonuudistus. Nummisen komitean ja HYY:n ehdotuksia mukaileva lakiesitys yliopiston hallinnon uudistamisesta, niin kutsuttu Lex Virolainen, valmistui elokuussa 1969. Ehdotuksen mukaan yliopiston korkein päättävä elin, valtuusto, valittaisiin yhtäläisillä mies ja ääni -periaatteen mukaisilla vaaleilla. Kompromissina yliopiston alemmilla laitos- ja osastotasoilla edustus toteutettaisiin kolmikantaperiaatteen mukaan, jossa professoreilla, opiskelijoilla ja muulla henkilökunnalla olisi kullakin kolmasosa paikoista.¹⁶⁸

.....

- 165 Halkka et al. 1970, 5–9.
 166 Korkeakoulujen sisäisen hallinnon uudistusta käsittelevän sovittelutyöryhmän raportti 13.11.1969, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.
 167 Eskola 2003, 81–82; Klinge 1996b, 312–315.
 168 Kolbe 1996, 372.

Lakiehdotusta seurasi kiihkeä julkinen keskustelu ja opiskelijoiden mielenosoituksia. Kiivaimpia keskustelijoita olivat ylioppilaat ja professorit.¹⁶⁹

Lakiesitys eteni eduskuntakäsittelyyn maaliskuussa 1970. Eduskunnan enemmistö pyrki pikaisesti hyväksymään esityksen ennen kevään eduskuntavaaleja, jotka pidettiin samassa kuussa. Lähestyvien vaalien takia opposition ja sitä tukeneen Professoriliiton taktiikaksi valikoitui Suomessa harvinainen lainkäsittelyn viivästyttäminen täysistuntokäsittelyssä. Mika Kallioinen on Professoriliiton historiaa käsittelevässä teoksessaan tuonut esille, että Professoriliitolla oli keskeinen rooli lain viivästyttämisessä. Liiton jäsenet toivat eduskuntaan kaiken kaikkiaan kymmenen päivää kestäneeseen käsittelyyn joka aamu valmiiksi kirjoitettuja pitkiä puheenvuoroja, joita lain vastustajat lukivat ääneen eduskuntasalissa. Puheita pidettiin yhteensä 56 tunnin edestä. Pisimmän puheen piti kokoomuksen Juuso Häikiö, joka seisoj puhujapöytänsä neljä ja puoli tuntia. Ruotsalaisen kansanpuolueen Georg C. Ehrnrooth totesi puolestaan pitkän puheensa jälkeen asian olevan niin tärkeä, että lausuu vielä varmuuden vuoksi saman puheen ruotsiksi.¹⁷⁰ Lainviivästystaktiikka osoittautui onnistuneeksi, eikä eduskunta ehtinyt äänestää laista ennen kevään vaaleja.

Vuoden 1970 eduskuntavaaleissa oikeisto saavutti pitkään tavoittelemansa voiton, jolloin myös yliopiston hallintouudistus pysähtyi hetkellisesti, vaikka keskustapuolueesta vakuutettiin maan ylintä virkaa myöten, että hallintouudistuslain käsittely etenisi myös seuraavassa eduskunnassa. Uusi versio korkeakoulujen hallintouudistuslaista, niin kutsuttu Lex Itälä uuden opetusministeri liberaalien Jaakko Itälän mukaan, oli yritys päästä kompromissiratkaisuun, joka olisi tyydyttänyt kaikkia osapuolia. Tästä syystä lakiesitys ei myöskään herättänyt yhdenkään puolen intohimoja, eikä lakiesitys koskaan entänyt eduskunnan käsittelyyn. Seuraava yritys oli vuosina 1972–1973 pitkään valmistettu sosialidemokraattien opetusministeri Ulf Sundqvistin johdolla valmisteltu niin kutsuttu Lex Sundqvist.¹⁷¹

Nuori opetusministeri Sundqvist oli noussut asemaansa suoraan ylioppilaspolitiikasta ja uudessa lakiesityksessä yritettiin jälleen tuoda mies ja ääni -periaatetta vahvemmin esille. Tämäkään lakiesitys ei koskaan nähnyt päivän valoa. Pyrkinessään tyydyttämään kaikkia kiistan osapuolia, lakiesitys vesittyi merkittävästi alkuperäisestä muodostaan ja sen viimeisessä eduskuntakäsittelyssä edes ministeri Sundqvist ei enää asettanut lain kannalle, vaan esitti sen hylkäämistä. Ainoastaan hallintouudistusta alun perin vimmatusti vaatinut keskustapuolue olisi ollut valmis hyväksymään lakiesityksen.¹⁷²

.....
169 Klinge 1990b, 324.
170 Kallioinen 1999, 31.
171 Kallioinen 1999, 43.
172 Kallioinen 1999, 46.

Opiskelijat osoittamassa mieltään Helsingin yliopiston päärakennuksen ulkopuolella marraskuussa 1972 yhtäläisen äänioikeuden puolesta. Kuva: Harri Ahola. Helsingin kaupungin museo.

Lex Sundqvist vedettiin käsittelystä vuonna 1973. Ylioppilaiden äänekkäissä mielenosoituksissa vaadittiin edelleen mies ja ääni -periaatetta, ja eduskunnan enemmistön tässä vaiheessa puoltamaa kolmikantaperiaatetta, jota sovellettaisiin hallinnon ylemmilläkin tahoilla, pidettiin taantumuksellisenä. Vähitellen keskitetty yliopistojen hallintouudistuspyrkimys hiipui valtiovallan intresseistä. Kalevi Sorsan ensimmäisen hallituksen ohjelmassa syyskuulta 1972 hallintouudistukseen viitattiin enää ympäröiväin viittauksin.¹⁷³

.....
173 Klinge 1990b, 326.

5

”Älä tönä mun dosenttiani!” – Hiljaiselosta yliopiston hallintouudistukseen ja lakiin Helsingin yliopistosta

Tulevaisuuden optimismia

1960- ja 1970-lukujen taitteessa Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen toimintaa leimasi optimismi tulevaisuuden suhteen. Vastaperustetun Dosenttiliiton uskottiin toimivan yhdistävänä tekijänä Suomen dosenttien keskuudessa, jossa usein vallitsi erimielisyyksiä johtuen hyvin erilaisista lähtökohdista ja tilanteista eri tieteenaloilla, puhumattakaan eri korkeakoulujen välillä. Helsingin yliopistossa yliopiston johto, etenkin rehtorinvirasto ja kansleri, olivat asettuneet dosenttien puolelle ja tukivat dosenttien vaatimuksia korotetuista luentopalkkioista ja dosenttistipendeistä. Dosenttiyhdistyksen hallituksessa olttiin varmoja, että olisi vain ajan kysymys, että dosenttienkin asemaa alettaisiin valtiovallan taholta parantamaan.

Alkuvuodesta 1970, hallintouudistusneuvotteluiden vielä käydessä kuuman yliopistossa, dosenttiyhdistyksessä ja -liitossa alkoivat kehittyä suunnitelmat dosenttien mahdollisesta työtaistelusta. Taustalla oli valtiovarainministeriön asettama luentopalkkiotyöryhmä, joka oli asetettu Virkamiesliiton painostuksesta. Työryhmässä istui niin opetusministeriön, valtiovarainministeriön, kuin yliopiston johdonkin edustajia. Dosentteja työryhmässä edusti dosentti Olli Halkka.¹⁷⁴ Dosenttistipendien tapaan olivat dosenteille maksettavat luentopalkkiot jääneet yleisestä palkkakehityksestä jälkeen. Palkkiotason jälkeenjää-

.....
174 Dos. Martti Markkulan kirje 18.3.1970, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

neisyttä kuvaa se, että vuonna 1970 dosentille maksettiin ylempään laudatur-tason luennoista 45 markkaa luentotunnilta Akavan suosituspalkkion ollessa kokeneelle asiantuntijalle 380 markkaa luentotunnilta.¹⁷⁵ Valtiovarainministeriön virkamiehet suhtautuivat kuitenkin torjuvasti kaikkiin korotusehdotuksiin, mistä johtuen Helsingin dosenttiyhdistyksen kokouksessa maaliskuussa 1970 päätettiin ottaa neuvotteluissa käyttöön niin kutsuttu kova linja.¹⁷⁶

Työryhmän pohdintaan vaikuttamiseksi päätettiin Dosenttiliito jalkauttaa ensimmäistä kertaa. Jokaiselle dosenttiyhdistysten jäsenelle, käytännössä siis lähes kaikille maan dosenteille, lähetettiin kysely, jossa tiedusteltiin, olivatko he valmiita ryhtymään työtaisteluun luentopalkkioiden korotusten puolesta. Työtaistelun muodoksi kaavailtiin dosenttien yhtäaikaista luentovapausanomista.¹⁷⁷ Dosenttien vaatimuksiin kuului siirtyminen luentopalkkioista viikotuntipalkkiojärjestelmään, joka sidottaisiin valtion palkkaluokkaan. Tämän lisäksi vaadittiin virkadosenttuurien perustamista stipendijärjestelmän rinnalle ja matkakorvauksien maksamista dosenteille muiden virkamiesten tapaan.¹⁷⁸ Helsingin yliopiston biokemian dosentti ja myöhempi vararehtori Nils-Erik Saris ilmaisi tukensa työtaistelulle kirjeessään yhdistyksen puheenjohtajalle Teuvo Ahdille:

*Kyllä jo saisi loppua intellektuellien räikeä riisto, mikä yliopiston ja valtiovallan puolesta on dosenttiopettajakuntaan nähden jatkuvasti harjoitettu siinä uskossa, että eettillisistä syistä tapahtuva opetus hyväntekeväisyytenä jatkuisi.*¹⁷⁹

Työtaistelukyselyyn saatiin lähes 500 vastausta, joista ainoastaan kaksitoista oli työtaisteluun kielteisesti suhtautuvia. Toteutuessaan työtaistelu olisi lamauttanut täysin Suomen dosenttiopetuksen. Tähän ei kuitenkaan koskaan tultu, sillä Dosenttiliitto hyväksyi loppuvuodesta 1970 luentopalkkiotyöryhmän ehdotuksen luentopalkkioiden korotuksista kolmellakymmenellä markalla luentotuntia kohden.¹⁸⁰

Dosenttiliiton tyytymistä vähäisiin korotuksiin ei vastaanotettu suopeasti koko dosenttikunnan keskuudessa. Etenkin Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan dosentit kritisoivat yhdistyksen ja liiton toimintaa luentopalkkiokysymyksessä. Dosenttiyhdistyksen hallitus pyrki vuoden 1970

.....

- 175 Jäsenkirje 2.3.1970, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.
- 176 Pöytäkirja 7.3.1970, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.
- 177 Pöytäkirja 13.2.1970, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.
- 178 Jäsenkirje 17.2.1970, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.
- 179 Dos. Nils-Erik Sariksen kirje Teuvo Ahdille [1971], Niklas Meinanderin järjestämättömät dosenttiyhdistyksen ja Dosenttiliiton asiakirjat.
- 180 Suomen Dosenttiliiton jäsenkirja [1971], Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

vuosikokouksessa vakuuttamaan lääketieteen dosentit siitä, ettei erävoitto tar-
koittanut kamppailusta luopumista.¹⁸¹ Kamppailu luentopalkkioista jatkuikin
seuraavina vuosina ja vaikuttamispyrkimykset olivat jatkuvia. Alkuvuodesta
1971 Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksessä oltiin lisäksi hyvin optimis-
tisia sen suhteen, että virkadosentuurit olivat aivan nurkan takana, ja virkojen
perustamisen jälkeisiä vaatimuksia palkkatasoista ja virkanimikkeistä alettiin jo
suunnittelemaan ja valmistelemaan hallituksessa.¹⁸²

Virkadosenttuureja ei kuitenkaan koskaan saatu. Sen sijaan vuonna 1972 on-
nistuttiin jälleen saamaan pienet korotukset luentopalkkioihin, jotka vuodesta
1973 nousivat 90 markkaan luentotunnilta laudaturtason luennoista. Vaikka
palkkiot edelleen olivat vain noin neljänneksen Akavan suosituksista, tyytyivät
jopa lääketieteellisen tiedekunnan dosentit uusiin korotuksiin. Samalla onnistut-
tiin vihdoin saamaan dosentit valtion virkamiesten matkakorvausten piiriin.¹⁸³

Vaikka yliopiston johto olikin, varsinkin aikaisempaan verrattuna, muut-
tunut huomattavasti dosenttiystävällisemmäksi, ei tilanne kuitenkaan ollut
ideaali eikä kommunikaatio aina toiminut virheettömästi. Vuonna 1972 oli
kaikessa hiljaisuudessa muutettu Helsingin yliopiston dosenttiasetusta kerto-
matta asiasta dosenttiyhdistykselle. Uudistetun asetuksen mukaan yliopiston
dosenteilla ei enää ollut oikeutta lukea valtion virkavuosia dosenttitoimestaan,
eikä kerryttää ikälisiä. Asiaan havahduttiin dosenttiyhdistyksessä vasta vuonna
1976, jolloin asetukseen ei enää pystytty vaikuttamaan.¹⁸⁴

Kolme vuotta dosenttiyhdistyksen puheenjohtajanuujaa pidellyt dosentti
Halkka nimitettiin professuuriin vuonna 1970. Halkka oli johtanut dosent-
tiyhdistystä ansiokkaasti muutosten aallokossa, edistänyt yhdistyksen vaikut-
tamistyötä ja omalta osaltaan vaikuttanut Dosenttiliiton syntymiseen. Halkka
pystyi tyytyväisenä työhönsä yhdistyksen ruorissa jättämään vastuun seuraajal-
leen kasvitieteen dosentti Teuvo Ahdille vuosikokouksessa 1970.

Ahti toimi puheenjohtajana ainoastaan yhden kauden. Häntä seurasi vuosina
1971–1973 sisätautiopin dosentti Aarno Konttinen. Hänen seuraajakseen va-
littiin puolestaan vuosikokouksessa 1973 solubiologian dosentti Jorma Wartio-
vaara, joka toimi puheenjohtajana vuoteen 1976. Dosenttiyhdistyksen hallitus
oli 1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa kokoustanut välillä jopa useita
kertoja kuukaudessa. Käsiteltäviä asioita oli ollut paljon: Hallintouudistusky-
symys, Dosenttiliiton perustaminen ja sen varhainen toiminta sekä luentopalk-
kiokysymys. 1970-luvun alusta yhdistyksen toiminta kuitenkin hiipui merkit-
tävästi, ja kokouksia pidettiin ainoastaan pakollinen määrä. Yleinen dosenttien
aseman ajaminen jätettiin Dosenttiliitolle ja kun Helsingin yliopistossa ei ollut

.....

181 Pöytäkirja 20.10.1970, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

182 Pöytäkirja 29.3.1971, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

183 Pöytäkirja 17.1.1972, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

184 Vuosikokouksen pöytäkirja 4.10.1976, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY,
HY arkisto.

dosenttien asemaan merkittävästi vaikuttavia muutoksia, eikä omia avauksia tehty, jäi kokousten sisältö joinain vuosina jopa pelkästään henkilövalintoihin.

Dosenttien ETYK-kokous ja huonontuneet tulevaisuudennäkymät

Vuoden 1975 merkittävä tapahtuma Suomessa oli loppukesästä 1975 järjestetty, Urho Kekkosen presidenttikauden ja ulkopoliittikan huipentuma, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssi (ETYK). Keväällä 1976 suunnitelmissa oli järjestää Dosenttiliiton ja Helsingin dosenttilyhdistyksen yhteinen keskustelutilaisuus. Sanomalehtien ollessa täynnä kirjoituksia ETYK-kokouksesta koko kesän ja loppuvuoden 1975, saatiin dosenttilyhdistyksessä ajatus keskustella ETYK-kokouksen tapaan myöskin dosenttien kokouksessa asioista neljässä erillisessä ”korissa”.

Ensimmäisen korin asioihin kuului dosenttistipendien inflaatiotarkistus ja matkakorvausten saaminen täysimääräisesti suuremmissa palkkaluokassa. Toisen korin asiat käsitelivät dosenttien sosiaalipaketin luomista, pätevyysisän maksamista ja eri opetustasojen opetuksen antamisen mahdollistamista. Kolmannessa korissa käsiteltiin dosenttistipendijärjestelmän uudistamista ja neljännessä korissa koko dosenttilaitoksen uudistamista.¹⁸⁵ Helsingissä järjestetyn kokouksen ja keskusteluiden lopputuloksena päätettiin vaikuttamisen kärkinä vastustaa stipendien määrän pienentämistä, opetuksen ja muun toiminnan erityisveloitteita ja puoltaa stipendien hakemuskelpoisuuden säilyttämistä kaikilla dosenteilla sekä ajaa matkakorvausten korottamista. Tärkeimpänä asiana pidettiin kuitenkin dosenttistipendien inflaatiotarkistusta. Virkadosentuuriin perustamista pidettiin lisäksi hyvänä vaihtoehtona, jota tulisi tulevaisuudessa harkita.¹⁸⁶

Yllä mainittuja kärkiteemoja pyrittiin viemään eteenpäin samana keväänä järjestetyissä neuvotteluissa valtiovarainministeriön ja opetusministeriön kanssa. Valtiovallan puolelta ei kuitenkaan oltu valmiita muutoksiin ja neuvottelut kariutuivat. Kun vielä vuosikymmenen alussa dosenttien keskuudessa oli vallinnut varovaisen optimistinen tunnelma tulevaisuudesta, todettiin syksyn 1976 hallituksen kokouksen pöytäkirjassa: ”Nyt näyttää jo siltä, että dosenttien asema ja merkitys on menossa pitemminkin huonompaan suuntaan.”¹⁸⁷

Seuraavan vuoden syksynä neuvotteluita käytiin Dosenttiliiton ja opetusministeriön välillä, jälleen ilman tuloksia. Tällöin Dosenttiliitossa päätettiin uudestaan yrittää lakolla liputtamista, jotta valtiovalta saataisiin neuvottelupöy-

.....
185 Pöytäkirja Dosenttiliiton ja dosenttilyhdistyksen hallitusten yhteisestä kokouksesta 22.4.1976, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

186 Pöytäkirja Dosenttiliiton ja dosenttilyhdistyksen hallitusten yhteisestä kokouksesta 19.5.1976, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

187 Pöytäkirja 20.9.1976, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

dän äärelle. Järjestetyn jäsenkyselyn tulokset osoittivat jälleen, kuten viitisen vuotta aiemmin, että suuri enemmistö dosenteista oli valmiina työtaisteluun. Dosenttilakon uhan alla opetusministeriö vihdoin esitti yhteisen työryhmän koollekutsumista, jossa istuisi sekä opetus- että valtiovarainministeriön ja Dosenttiliiton edustajia. Dosenttiliitto hyväksyi opetusministeriön ehdotuksen ja nimesi neuvottelijoikseen dosentit Pulliainen, Salonen ja Lehtinen. Valtiovarainministeriö asettui kuitenkin vastahankaan ja vaati, että yhteisiin neuvotteluihin saisi Dosenttiliitosta osallistua ainoastaan yksi edustaja.¹⁸⁸

Riistabiologian dosentti Erkki Pulliainen allekirjoittamassa virastodemokratiasopimusta Helsingin yliopiston henkilökuntayhdistyksen puheenjohtajana syyskuussa 1975. Pulliainen väitteli tohtoriksi 1965 ja hänet nimettiin riistabiologian dosentiksi 1968. Samana vuonna Pulliainen valittiin yliopiston henkilökuntayhdistyksen puheenjohtajaksi. Helsingin yliopiston dosenttilyhdistyksen hallituksen jäsenenä Pulliainen toimi 1968–1979 ja oli muun muassa mukana perustamassa Suomen Dosenttiliittoa. Pulliainen nimitettiin eläintieteen professoriksi Oulun yliopistoon vuonna 1975. Kuva: Helsingin yliopistomuseo.

Epätasapainoisiin neuvotteluihin ei Dosenttiliitossa haluttu ryhtyä. Dosenttiliiton ja Helsingin yliopiston dosenttilyhdistyksen hallitusten yhteisessä kokouksessa loppuvuodesta 1977 päätettiin kuitenkin pidättäytyä lakon järjestämisestä,

.....
188 Dosenttiliiton jäsenkirje marraskuussa 19770, Saapuneet kirjeet ja asiakirjat, HYDY, HY arkisto.

ja lykätä sen aloittamista toistaiseksi. Syinä olivat epävarmuus ammattiliittojen tuesta dosenteille sekä yleinen lamakausi Suomessa, joka oli syntynyt maailmanlaajuisen öljykriisin jälkimainingeissa. Dosenttiyhdistyksessä arveltiin, että laajemman väestön keskuudessa saattaisi olla vaikeata herättää sympatioita akateemisten dosenttien puolesta.¹⁸⁹

Pirkko Kanervo nostaa Turun dosenttiyhdistyksen historiikissa esille teki-
jöitä, jotka vaikeuttivat Suomen Dosenttiliiton toimintaa. Ensinnäkin Do-
senttiliittoa lamaanutti dosenttien huono valtakunnallinen järjestäytyminen
jäsenyhdistyksiä ollessa ainoastaan kolme. Dosenttiyhdistyksiä oli yritetty pe-
rustaa Helsingin, Turun ja Tampereen ohella muihin korkeakouluihin, mut-
ta tässä ei oltu onnistuttu, tai yhdistykset olivat muutamien toimintavuosien
jälkeen kuihtuneet kasaan. Tampereenkin dosenttiyhdistyksen toiminta hii-
pui siinä määrin 1980-luvulla, että jopa yhdistyksen säännöt kadotettiin.¹⁹⁰
Toisekseen dosenttien toimenkuva ja käytännön huolet erosivat suuresti jopa
Helsingin, Turun ja Tampereen välillä. Yhteinen sävel löydettiin yleensä vain
laajemmissa kysymyksissä. Kolmantena ongelmana Kanervo nostaa esille do-
senttien omat kiireet. Itse dosenttitoimesta sai niin huteran toimeentulon, että
ylimääräinen aika kului lisätöiden tekemiseen elannon varmistamiseksi, jolloin
yhdistys- ja liittotöihin jäi hyvin vähän ylimääräistä aikaa.¹⁹¹

Dosentit muodostivat 1980-luvulle tultaessa Helsingin yliopiston toiseksi
suurimman ryhmän opiskelijoiden jälkeen. Dosentteja oli suunnilleen kaksin-
kertainen määrä verrattuna professoreihin ja apulaisprofessoreihin. Näin ollen
yhä pienenevälle osalle dosenteista oman akateemisen tason mukaisen urapo-
lun aukeaminen oli todennäköistä, ja yhä suuremman osan oli löydettävä töitä
yliopiston ulkopuolelta tai tyydyttävä alempiin yliopistovirkoihin. Suurin osa
yliopistolla luennoivista dosentista hoiti jotain muuta virkaa yliopistolla lehto-
rina, assistenttina tai esimerkiksi laboratorioinsinöörinä. Kun dosentti oli vielä
toisen maailmansodan jälkeen ollut ainoastaan oman erikoisalansa asiantuntija,
joka antoi luentoja ilmoituksesta, oli dosenteista muodostunut 1980-luvulle
tultaessa pysyvä osa laitosten henkilökuntaa ja dosentit suorittivat myös monia
hallinnollisia tehtäviä, usein hyvin pienestä korvauksesta. Alempia akateemisia
virkoja valtaamalla dosentit hankaloittivat samalla nuorempien tutkijoiden ja
opettajien urakehitystä yliopistolla.¹⁹²

Aikakauden dosenteista Helsingin yliopistossa jopa noin 40 prosenttia toimi
lääketieteellisessä tiedekunnassa. Runsas neljännes dosenteista toimi luonnon-
tieteellisessä osastossa. Yliopiston muissa tiedekunnissa sekä historialliskielitie-
teellisessä osastossa toimi kussakin alle kymmenes dosenteista. Dosentuuriin

.....

189 Pöytäkirja 21.12.1977, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

190 Matti Parjasen kirje Ann Forstenille 25.4.1985, Anssi Jokipiin Suomen Dosenttiliittoa
koskevat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.

191 Kanervo 2009, 115–116.

192 *Yliopisto* 2/1980, 16.

määrän eroavaisuudet tiedekunnittain ovat selitettävissä tieteenalojen eroavaisuuksilla. Dosentuurien määrät korreloivat myös vahvasti hyväksytyjen väitöskirjojen kanssa. Oikeustieteellisessä ja teologisessa tiedekunnassa, joista perinteisesti valmistui vähiten tohtoreita, toimi myös vähiten dosentteja.¹⁹³

Ukkospilvet kerääntyvät

1980-luvun alussa dosenttiyhdistyksen toiminta taas virkistyi. Yhdistyksen puheenjohtajana toimi 1976–1982 perinnöllisyystieteen dosentti Lasse Sammalisto, joka oli edeltäjiinsä verrattuna huomattavasti aktiivisempi puheenjohtaja. Sammalistoa seurasi puheenjohtajana vuosina 1982–1987 meteorologian dosentti Juhani Rinne, joka peri edeltäjältään aktiivisen otteen yhdistyksen johtamisessa. 1980-luvun alussa yhdistyksen toimintatavoissa tehtiin pieniä muutoksia. Yhdistyksen taloudenhoitaja poliittisen historian dosentti Jaakko Paavolainen pyysi viiden vuoden jälkeen eroa tehtävästään lokakuussa 1980. Taloudenhoitajan työt kuuluivat työlämpiin hallitustehtäviin puheenjohtajuuden ja sihteeritoimen ohella. Yhdistyksessä päätettiin suorittaa sääntömuutos, joka mahdollisti hallituksen ulkopuolisen henkilön palkkaamisen tilejä hoitamaan. Tehtävään valikoitui yhdistyksen kirjanpitäjä ja yliopiston aktuaaritoimiston työntekijä Marja Nikkarinen, jolle maksettiin työstä 1 200 markan vuosipalkkaa.¹⁹⁴ Vuonna 1984 yhdistykselle päätettiin vielä palkata jäsensihteeri, jonka tehtävänä olisi ylläpitää jäsenluetteloa, lähettää jäsenkirje ja uusien dosenttien kirje sekä dosenttikuntaa koskevan tilastotiedon laatiminen ja ylläpitäminen.¹⁹⁵

Dosenttien asema oli ollut surkea vuosikymmeniä ja siihen oltiin onnistuttu sitkeän kamppailun tuloksena saamaan vain pieniä liennytyksiä. Vähäisten taloudellisten resurssien lisäksi dosenttien urakehitystä leimasi epävarmuus ja jatkuvuuden puute. *Yliopisto*-lehdessä dosenttien asemaa kuvailtiin 1980-luvun alussa seuraavasti:

Monet dosentit ovat päätoimisesti laitosten muissa opetustehtävissä, kuten lehtoreina, apulaisopettajina, laboratorioinsinööreinä ja jopa assistentteina ja laborantteina – tehtävissä, joiden hoito ei edellytä kokemusta, usein professorin pätevyuden saavuttanutta, tutkijakuntaa. Näissä tehtävissä dosenttien työpanos menee suurelta osalta hukkaan. Useissa tapauksissa dosentit tekevät tutkimustyötä ja antavat opetusta pysyväisluontoisissa tehtävissä

.....
193 Klinge & Leikola 1999, 392.

194 Pöytäkirja 30.10.1980, Pöytäkirjat ja kokousaineistot, HYDY, HY arkisto; Pöytäkirja 29.9.1981, Pöytäkirjat ja kokousaineistot, HYDY, HY arkisto.

195 Pöytäkirja 14.3.1984, Pöytäkirjat ja kokousaineistot, HYDY, HY arkisto.

*alipalkattuina ja ilman takeita työsuhteen jatkuvuudesta. Sijoittumismahdollisuudet korkeimpiin yliopistovirkoihin ovat yleisesti ottaen huonot. Määräaikaisissa alemmissa toimissa, kuten assistentteina ja Suomen akatemian tutkimustoimissa, dosentit valtaavat paikat nuorilta yliopistouransa aloittavilta tutkijoilta.*¹⁹⁶

Helmikuussa 1980 Helsingin dosenttiyhdistys järjesti yleisen keskustelutilaisuuden PII luentosalissa Porthaniassa. Keskusteluun, johon kutsuttiin kuul-
telihoita ammattiyhdistyksistä ja yliopiston johdosta, osallistui noin kolme-
kymmentä henkeä. Keskustelun alustajina toimivat kehitysfysiologian dosentti
Anto Leikola ja kreikkalaisen filologian dosentti Jaakko Frösén. Alustuksia seu-
ranneisiin keskusteluihin osallistui myös yliopiston rehtori Nils Oker-Blom.
Rehtori piti dosenttinvirkojen tavoittelua epärealistisena, ja piti parempana ta-
voitteena yhdistykselle professorin ja apulaisprofessorin virkojen lisäämisen,
joita dosentit sitten täyttäsivät. Keskusteluiden ja tilaisuuden pohjalta laaditiin
lehdistöiedote, jossa todettiin muun muassa: ”apulaisprofessorien rinnalta
puuttuu selvemmin tutkimustyöhön suuntautuvia, korkeita tieteellistä päte-
vyyttä vaativia virkoja,” ja esitettiin, että olisi runsaasti lisättävä henkilöko-
htaisten professuurien ja apulaisprofessuurien määrää yliopistossa. Tämän lisäksi
kiinnitettiin huomiota dosenttistipendien pienuuteen, niiden ollessa ”pelotta-
van jälkeensä jääneitä”.¹⁹⁷

Professori Anto Leikola esitelmöi dosenttiyhdistyksen järjestämässä keskustelutilaisuudessa maaliskuussa 2008. Leikola on muun tuottoisan uransa ohella perehtynyt myös dosenttilaitoksen historiaan ja kirjoittanut siitä useita artikkeleita. Dosenttiyhdistyksessä Leikola toimi hallituksen jäsenenä 1976–1980 ja 1985–1987 sekä taloudenhoitajana 1980–1985. Kuva: Timo Vaskon yksityisar-
kisto. Timo Vasko.

.....

196 Yliopisto 2/1980, 16.

197 Käsin kirjoitettu muistio keskustelutilaisuudesta 6.2.1980, Muut asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto; Vuosikertomus 1979–1980, Vuosi- ja toimintakertomukset, HYDY, HY arkisto.

Keskustelutilaisuuden seurauksena konsistori päätti asettaa seuraavaksi vuodeksi dosenttien asemaa pohtivan työryhmän, jota johtamaan valittiin professori Albert de la Chapelle, joka 1960- ja 70-lukujen taitteessa oli ollut aktiivinen dosenttilyhdistyksen hallituksen jäsen ja muun muassa toiminut yhdistyksen sihteerinä. Työryhmässä istuivat myös mukana dosentit Anto Leikola ja Jaakko Frösén dosenttilyhdistyksen hallituksesta. Työryhmän työskentelyn tuloksena konsistorille jätettiin lausunto, jossa esitettiin dosenttistipendien ja luentopalkkioiden korottamista, luentovapauden säilyttämistä ja dosenttien lukumäärän säilyttämistä rajoittamattomana.¹⁹⁸

Konsistori puolsi esitystä ja lähetti opetusministeriöön ehdotuksen dosenttistipendien kiireellisestä korottamisesta ja niiden lukumäärän lisäämisestä, dosenttien matkakorvausten ja yliopiston muista tehtävistä maksettavien palkkioiden korottamisesta sekä koko yliopiston virkarakenteen tarkistamisesta. Konsistori yhtyi myös työryhmän näkemykseen professoriviran ja assistenttiviran välisestä liian pitkästä harppauksesta. Asiaan etsittiin ensisijaisesti ratkaisua yliassistentuurien lisäämisellä, mutta ovea pidettiin auki myös kokonaisvaltaisemmalle virkarakenneuudistukselle, jossa virkadosentuurit olisivat yksi vaihtoehto.¹⁹⁹

Yliopiston kansleri Ernst Palmén lähetti samalla opetusministerille kirjeen, jossa kansleri yhtyi dosenttityöryhmän mietintöön ja totesi, että dosenttistipendit olivat jääneet niin paljon jälkeen, että niiden uusiminen vaatisi paljon yhteiskunnan resursseja, ja dosenttien toimeentulon turvaamiseksi, tulisi stipendit jatkossa sitoa indeksiin.²⁰⁰ Tälläkään kertaa ei painavasta tuesta huolimatta onnistuttu muutosehdotuksissa, jotka torjuttiin valtiovarainministeriössä.

1970- ja 1980-lukujen vaihteessa toteutettiin yliopistolla mittava tutkintoreformi. Matti Klinge kuvaa yliopiston historiaa käsittelevässä teoksessaan tutkintouudistuksia osana ajan henkeä, jossa pyrittiin keskittämään yliopistojen tutkintoja ja tekemään niistä paremmin julkista hallintoa ja elinkeinoelämää palvelevia. Opintoja haluttiin nopeuttaa ja virtaviivaistaa. Tämä aiheutti toki vastarintaa, etenkin humanistisissa ja valtiotieteellisissä aineissa, jossa putkitutkintojen soveltaminen oli vaikeinta. Tutkintoreformia valmistelemissa komiteoissa ja työryhmissä näiden alojen opettajat ja professorit usein turhautuivat ja pyrkivät vesittämään reformia. Katsottiin, että uhan alla oli koko yliopisto ja sen asema yleissivistyksen ja vapaan tutkimuksen kehtona. Vastustuksesta huolimatta tutkintoreformi vietiin läpi opetusministeriössä.²⁰¹

- .....
- 198 Vuosikokouksen pöytäkirja 30.10.1980, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.
- 199 Konsistorin pöytäkirja 12.8.1981, HY arkisto.
- 200 Ernst Palménin kirje opetusministeriölle 28.10.1981, Saapuneet kirjeet ja asiakirjat, HYDY, HY arkisto.
- 201 Klinge 1999c, 663–664.

Uudistusten jälkeen maan korkeakoulut saivat itse päättää tutkintovaatimuksesta, eikä Helsingin yliopisto enää asettanut maanlaajuisia standardeja. Täten tutkintouudistuskin oli osa sitä yleistä kehitystä, jossa Helsingin yliopiston asema maan muihin korkeakouluihin verrattuna yhä edelleen heikkeni.²⁰² Tutkintouudistuksen seurauksena dosenttien keskuudessa nousi huoli siitä, että uudet ”pakettimaiset” tutkinnot uhkasivat dosenttien opetusvapautta.²⁰³

1980-luvun alussa dosenttikysymyksen ajankohtaisuus näkyi suoraan dosenttiyhdistyksen aktiivisuuden lisääntymisenä. Vuosikymmenen alussa yhdistyksen toimesta tehtiin muun muassa tiedekuntakierros, jolla pyrittiin saamaan ajankohtaista tietoa tiedekuntien erityistilanteista ja kuulla eri tieteealojen dosenttien näkökulmia ja huolia.²⁰⁴ Vuodesta 1983 yhdistys aloitti säännöllisen jäsenkirjeen lähettämisen vuosikokouskutsun yhteydessä, mihin kerättiin dosentteja koskevia ajankohtaisia asioita.²⁰⁵ Tämän lisäksi päätettiin laatia uusille dosenteille jaettava ”uusien dosenttien kirje”, jossa esitettiin dosenttien oikeuksia ja velvollisuuksia. Yhdistyksen silloinen varapuheenjohtaja, klinisen mikrobiologian ja immunologian dosentti Anssi Jokipii, joka laati esityksen ensimmäisen luonnoksen, totesi ohjeiden olevan tarpeen koska ”monihan ei dosenttuuria hakiessaan oikeastaan ensinkään tiedä mihin joutuu.”²⁰⁶

Dosenttitoimikunnan mietinnön pohjalta dosenttiyhdistyksen hallitus pyrki viemään dosenttien asemaa eteenpäin yliopiston johdon kanssa käydyissä keskusteluissa. Suurin huoli oli, että dosenttien lukumäärä kasvaisi huomattavasti yliopiston opetusvaroja nopeammin. Kun hallituksen delegaatio puheenjohtaja Rinteen johdolla oli keskustellut asiasta vuonna 1984 kansleri Nils Oker-Blomin kanssa, oli kansleri ehdottanut, etteivät tulevaisuudessa kaikki dosentit antaisikaan opetusta, vaan osalle dosenttuuri olisi vain elinikäinen titteli. Yhdistyksessä ehdotus tyrmättiin yksimielisesti. Tuskin osattiin arvata, että tämä oli nimenomaan se kehitys, joka seuraavana vuosikymmenenä tulisi uuden yliopistolain mukana toteutumaan, ja joka kulminoituisi vuoden 2010 yliopistolakiin. Kanslerin kommentti vuodelta 1984 osoittaa myös sen, että yliopiston johdolle, tai ainakin osalle siitä, oli jo 1980-luvun puolivälissä selvää, ettei silloisella dosenttilaitoksella ollut tulevaisuutta. Suurin kysymys yliopistossa 1980-luvulla oli kuitenkin hallintouudistuskysymys, joka jälleen noin kymmenen vuoden hiljaiselon jälkeen oli palannut parrasvaloihin.

.....

202 Nevala & Rinne 2012, 211.

203 Pöytäkirja 16.11.1983, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

204 Pöytäkirja 22.1.1982, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

205 Pöytäkirja 16.11.1983, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

206 Anssi Jokipiin kirje hallitukselle 30.4.1984, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

Dosenttien ja opiskelijoiden yhteisrintama

Valtion ote Suomen korkeakoulupolitiikasta vahvistui koko 1970-luvun ajan. Tähän vaikutti ennen kaikkea maan korkeakoulukentän valtiollistaminen ja aiemmin yksityisinä yliopistoina toimineiden korkeakoulujen siirtäminen opetusministeriön alaisuuteen. Valtionjohdon mieleisiä hallinnonuudistuksia ryhdyttiin toteuttamaan maan kaikissa korkeakouluissa Helsinkiä lukuun ottamatta. Kolmikantaperiaatteen mukaisia hallinnonuudistuksia vietiin läpi ensimmäisinä Turun yliopistossa ja Helsingin kauppakorkeakoulussa.²⁰⁷ 1980-luvun alussa tuli Helsingin yliopiston vuoro. Helsingin yliopistossa oli jo vuonna 1974 asetettu professori Nils Oker-Blomin johdolla hallintouudistustyöryhmä, kun viimeisin eduskunnan hallintouudistuskäsittely oli rauennut vuotta aikaisemmin. Oker-Blomin työryhmäkään ei päässyt yhteisymmärrykseen ja lopulta se lakkautettiin. Kun professori Oker-Blom myöhemmin nousi vararehtoriksi, asetti hän vuonna 1979 uuden työryhmän, joka vuodenvaihteessa 1980 muuttui toimikunnaksi. Toimikunnan johdossa istui toinen yliopiston vararehtoreista, Reino Ryhänen.²⁰⁸

Pitkän komiteatyön lopputuloksena Ryhäsen toimikunnan lakiuudistusehdotus päättyi konsistorin käsittelyyn loppuvuodesta 1982. Ryhäsen toimikunnan malli noudatti nyt jo yleiseksi käytännöksi levinnyttä kolmikantaperiaatetta. Toimikunnan mallissa konsistoriin kuuluisi rehtorin, vararehtorin, dekaanien, ja hallintojohtajan lisäksi neljä professorikunnan jäsentä, neljä muun henkilökunnan jäsentä ja neljä ylioppilaiden edustajaa. Esityksessä ehdotettiin myös tiedekuntiin kolmikantamalliin perustuvaa hallintomallia.²⁰⁹ Dosenttiyhdistys oli hallintouudistuksen kannalla ja toivoi, että uudistus saataisiin vietyä läpi nopeasti ja että sillä saataisiin taattua parempi edustuksellisuus yliopiston johtoon. Yhdistys jätti konsistorille kannanottonsa lakiehdotukseen joulukuussa 1982. Dosenttiyhdistys esitti konsistoriin ja laitosten johtoon tarkennettua kolmikantamallia, jossa myös dosenteille olisi nimetty oma kiintiönsä osana muiden opettajien ja virkamiesten ryhmää. Pienessä konsistorissa istuisi yhdistyksen ehdotuksen mukaan vähintään kaksi dosenttia ja laitosten johtoryhmissä vähintään yksi.²¹⁰

.....
207 Kallioinen 1999, 63–64.

208 Klinge 1990c, 665.

209 *ibid.*, 666.

210 Vuosikertomus 1982–1983, Vuosi- ja toimintakertomukset, HYDY, HY arkisto.

Ryhäsen toimikunnan hallintouudistusehdotukseen liittyi monia eriäviä mielipiteitä, eikä se saavuttanut laajempaa kannatusta. Tästä johtuen yliopiston suuri konsistori päätti asettaa uuden professori Edward Anderssonin johtaman komitean työstämään hallintouudistusesitystä. Anderssonin komitea työsti hallintouudistuskysymystä vuoteen 1986. Anderssonin komitean ehdotus liikkui pois päin kolmikantamallista ja esitti muun muassa kaikkien professorien säilyttämistä konsistorin jäseninä. Anderssonin komitean mallissa lähtökohtana ei myöskään enää ollut pienemmän ja tehokkaamman hallinnon läpivieminen kaikilla asteilla, mikä aikaisemmin oli ollut hallintouudistusten *raison d'être*.²¹¹

Anderssonin toimikunnan lakiehdotus ei odotettavasti tyydyttänyt dosenttiyhdistystä, eikä muitakaan yliopiston opettajien ryhmittymiä, jotka yhdessä allekirjoittivat vastalauseen konsistorille. Vetoomuksessa, joka allekirjoitettiin tammikuussa 1985, kritisoitiin lakiesitystä ja syytettiin sen nojautuvan liian paljon nykytilanteeseen ja professorivallan säilyttämiseen. Pidettiin ennen kaikkea tärkeänä, että myös muut opettajaryhmät saisivat osallistua yliopiston hallintoon, sen kaikilla tasoilla.²¹²

Muiden opettajien lisäksi ylioppilaskunta, joka 1960-luvulla oli ollut hallintouudistuspyrkimysten kärjessä, oli tyytymätön suuntaan, johon uudistusta oltiin viemässä. Lokakuussa 1985 HYY ja henkilökuntayhdistykset alkoivat työstää omaa ehdotustaan hallintouudistuksesta. Dosenttiyhdistyksen oli mukana näissä neuvotteluissa, joiden tarkoituksena oli laatia oma ehdotus ja lähettää se suoraan opetusministeriöön ohittaen konsistorin käsittelyn. Lakiehdotuksen allekirjoitti Helsingin yliopiston ylioppilaskunta, Helsingin yliopiston ammatiosasto, Helsingin yliopiston assistentit, Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys, Helsingin yliopiston henkilökuntayhdistys, Helsingin yliopiston lehtorit ja Helsingin yliopiston tuntiopettajat.

Dosenttiyhdistyksen puheenjohtajaksi oli vuonna 1987 valittu Anssi Jokipii. Dosentti Jokipii istui mukana HYY:n ja henkilökuntayhdistysten työryhmässä ja kertoi dosenttiyhdistyksen hallitukselle osoittamassaan kirjeessä, että työryhmätyöskentely aloitettiin kopioiden muotoiluja maan muista korkeakouluista, joissa hallintouudistus jo oltiin toteutettu. Koska dosenttien asema muissa Suomen yliopistoissa ja korkeakouluissa oli huomattavasti Helsinkiä huonompi, kopioituivat alun perin myös näiden korkeakoulujen dosentteja koskevat säännökset ylioppilaskunnan ja virkamiesryhmittymän ehdotukseen.²¹³

Ylioppilaiden ja henkilökuntayhdistysten yhteistyöryhmä työsti ehdotustaan vuoteen 1988. Dosenttiyhdistyksestä työskentelyyn osallistui etenkin puheenjohtaja Jokipii, joka hyvinkin aktiivisesti kommentoi lakiluonnoksen valmistelua ja muotoilua. Dosenttien kannalta oli ensisijaisen tärkeää

.....
211 Klinge 1990c, 666.

212 Kirje konsistorille 9.1.1985, Saapuneet kirjeet ja asiakirjat, HYDY, HY arkisto.

213 Anssi Jokipiin kirje dosenttiyhdistyksen hallitukselle 3.2.1986, HYDY, HY arkisto.

Ennako- äänestys alkaa

Pyydän oikeutta äänestää ennakkoon postitse Helsingin yliopiston vaaleissa 1991.
Pyydän, että minulle lähetetään äänestystä varten tarvittavat asiakirjat viipymättä.

Perustelu MENEN NAIMISIIN
KO. PÄIVÄNÄ SOMAN KANSSA
Paikka ja aika HELSINGISSÄ 5.11.1991
Allekirjoitus Uros Stentti
Nimi (palnekirjaimin) ASSI STENTTI

Helsingin yliopiston ensimmäisiin hallintovaaleihin 1991 valmistuttiin myös huumorilla. Kuva yliopiston sisäisen jakelun *KarneVaalit*-lehestä. Kuva: Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen arkisto.

säilyttää Helsingin yliopiston dosenttilaitoksen erikoisasema uudessa yliopistolaissa. Dosenttiyhdistys onnistuikin vaikuttamaan työryhmään ja lähetti vielä opetusministeriölle erilliset dosentteja koskevat säädökset, joiden periaatteet muut lakiehdotuksen allekirjoittajatahot hyväksyivät.²¹⁴ Ylioppilaskunnan ja henkilökuntayhdistysten ehdotuksessa esitettiin suuren konsistorin jättämistä ainoastaan seremoniaaliseen asemaan pienen konsistorin ottaessa hallinnon päävastuu. Pienen konsistoriin kuului rehtori, dekaanit, kuusi opiskelijoiden ja kuusi muun henkilökunnan edustajaa. Tiedekunta- ja laitoshallintoihin esitettiin kolmikantamallia professorien, ylioppilaiden ja muiden opettajien- ja virkamiesten jakaessa paikat tasan.²¹⁵

1960- ja 1970-lukujen hallintouudistuspyrkimyksistä poiketen, ei opiskelijoilla enää ollut valtiovallan tukea eikä samanlaisia kontakteja päättäjiin, kuin muutama vuosikymmen aikaisemmin. Valtiovallan puolelta hallintouudistusta ja uutta yliopistolakia alettiinkin työstämään Anderssonin komitean ehdotuksen pohjalta. Opetusministeri Christoffer Taxellin käydessä syyskuussa 1989 yliopistolla keskustelemassa hallintouudistuksesta osoittivat ylioppilaat tyyty-

214 Anssi Jokipiin kirje yhteistyöryhmälle 12.2.1986, Saapuneet kirjeet ja asiakirjat, HYDY, HY arkisto; Vuosikokouksen pöytäkirja 31.10.1988.

215 Esitys Helsingin yliopiston hallinnon uudistamiseksi 1986.

mättömyyttään jäätyään hallintouudistuksessa paitsioon. Ylioppilaiden mielenosoitus sai kuitenkin vain vähän huomiota julkisuudessa, joten suurempi mielenosoitus suunniteltiin järjestettäväksi joulukuussa 1989.²¹⁶ Tämä toteutui lopulta helmikuussa 1990, jolloin yliopiston hallintorakennus symbolisesti valattiin.

Maan hallituksessa hallinnon uudistusta katsottiin osana suurempaa kokonaisvaltaista koulutus uudistusta, jonka yksi osa oli korkeakoululainsäädännön yhdenmukaistaminen. Koska edellisillä vuosikymmenillä oli maan muissa yliopistoissa tehty lakiuudistukset ja hallinnonuudistukset, oli Helsingin yliopiston toimintaa määrittelemä laki tarkoitus saattaa yhteensopivaksi muiden korkeakoululakien kanssa. Mika Kallioinen kuvaa pyrkimystä ensisijaisesti Helsingin yliopiston erityisaseman murtamisena. Yliopiston johtoasema perustui yliopiston historiaan, ensin maan ainoana yliopistona ja myöhemmin sen kiistattomana ykkösyliopistona. Opetusministeriön tavoitteena oli kuitenkin korkeakoulukentän yhtenäistäminen ja tasa-arvon luominen yliopistojen välille.²¹⁷

Opiskelijoiden lisäksi toinen ryhmä, joka yhä kovaäänisemmin alkoi 1990-luvun vaihteessa vaatimaan oikeuksiaan yliopistolla, oli dosentit.²¹⁸ Suurin ongelma dosenttien kannalta oli, että Anderssonin toimikunnan pohjalta laaditussa ehdotuksessa laiksi Helsingin yliopistosta dosentti laskettaisiin osaksi yliopistoa ainoastaan, mikäli tämä antaisi säännöllisesti johtosäännön mukaista opetusta yliopistossa, mikä tarkoitti, että dosentit, jotka eivät antaneet säännöllistä opetusta lakkaisivat olemasta dosentteja. Tämä ei ainoastaan katkaisisi yliopiston ja muun yhteiskunnan välisiä tärkeitä siteitä, jota yliopiston ulkopuoliset dosentit ylläpitivät, vaan hävittäisi, tai vähintään rampauttaisi, myös koko dosenttijärjestelmän. Tämän lisäksi lakiehdotuksesta puuttui kokonaan maininta dosenttien oikeudesta antaa opetusta yliopistossa, mikä heikentäisi koko dosenttilaitoksen kulmakiveä, dosenttiopetusta, kun se ei jatkossa olisi laissa määrätty, vaan perustuisi helpommin muutettaviin ohjesääntöihin.²¹⁹

Vuoden 1989 vuosikokouksen avajaispuheessaan yhdistyksen puheenjohtaja dosentti Jokipii kuvaili koko dosenttijärjestelmän olevan vaakalaudalla ja ellei yhtenäisyyttä dosenttikentässä saavutettaisi, koko dosenttijärjestelmä saattaisi jäädä historiaan.²²⁰ Dosenttiyhdistyksessä hallintouudistusprosessia kuvailtiin

.....

216 Klinge 1990c, 673.

217 Kallioinen 1999, 132.

218 Klinge 1990c, 674.

219 Anssi Jokipiin muistio 29.9.1985, Kirjekonseptit ja taltiot, HYDY, HY arkisto; Dosenttiyhdistyksen kirje rehtorille 4.4.1989, Kirjekonseptit ja taltiot, HYDY, HY arkisto.

220 Vuosikokouksen pöytäkirja 26.10.1989, Pöytäkirjat ja kokousaineistot, HYDY, HY arkisto.

”professorien offensiivina.”²²¹ Yhteisrintamaan tätä vastaan asettuivat opiskelijat ja dosentit.

Dosentit lainsäädännön puristuksessa

1980-luvulla dosenttikunta koki yhä voimakkaammin koko ammattikunnan olemassaolon olevan uhattuna. Tähän vaikuttivat vahvasti hallintouudistusky-symys ja uuden yliopistolain valmistelu, jonka luonnoksissa dosentin asemaa merkittävästi kavennettiin. Ilmassa oli myös muita merkkejä dosenttien aseman äkillisestä huonontumisesta. 1980-luvun aikana useiden eri säädösten ja päätösten johdosta dosenttien side yliopistoon oli jo löyhtynyt.

Dosenttiyhdistykseen oli 1980-luvun puolivälistä kantautunut huolestuttavia uutisia maan muista korkeakouluista. Niissä oli yliopistojen budjeteista poistettu erilliset dosenttiopetukseen varatut määrärahat, mikä oli johtanut dosenttiopetuksen romahtamiseen, tiedekuntien keskittäessä resurssit tutkintovaatimusten mukaiseen pakolliseen kurssitarjontaan, jota dosentit harvoin antoivat.²²² Turussa kehitys alkoi jo 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alussa uutisia Tampereen vastaavasta tilanteesta kantautui Helsingin dosenttiyhdistyksen tietoisuuteen.²²³ Jyväskylässä, 1980-luvulla, annettiin lisäksi vielä uusi dosenttiohjesääntö, joka merkittävästi kavensi dosenttien oikeuksia. Dosenttiliitossa ja Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksessä heräsi pelkoja siitä, että opetusministeriö osoittaisi mielenkiintoa Jyväskylän uutta ohjesääntöä kohtaan ja käytännöt leviäisivät vähitellen muihinkin yliopistoihin.²²⁴ Juuri näin myöhemmin tapahtuikin.

Syksyllä 1989 yhdistettiin Helsingin yliopistossa aikaisemmin erillään olleet dosenttiopetusmäärärahat ja tuntiopetuspalkkiomäärärahat. Jatkossa tiedekunnan päätettäväksi jäi mikä osuus, jos mikään, käytettäisiin dosenttiopetukseen. Tämä puolestaan johti siihen, että joidenkin dosenttien oli odotettava, joskus vuosiakin, ennen kuin saivat oman ”opetusvuoronsa”. Muutos tarkoitti tämän lisäksi, että dosenttiopetuksen salliminen oli viime kädessä laitosten johdon käsissä. Kun samalla oltiin valmistelemaan konsistorin mieleistä hallintouudistusta, jossa laitosjohto jäisi professorivaltaiseksi, vallitsi dosenttien keskuudessa pelko tieteen monopolisoitumisesta professorien sallimiin suuntauksiin.²²⁵

Dosenttiopetuksen määrärahojen poistuminen ja siitä johtunut kurssien äkillinen peruuntuminen Helsingin yliopistossa ylitti jopa valtakunnallisen uutiskynnyksen. Pelkästään oikeustieteellisessä tiedekunnassa peruuntui jopa

- .....
- 221 Klinge 1990c, 674.
222 *Helsingin Sanomat* 15.3.1984.
223 Kanervo 2009, 98–99, 102.
224 *ibid.*, 132.
225 *Helsingin Sanomat* 19.10.1989; Klinge & Leikola 1990, 400.

kaksikymmentä kurssia, joista osa oli ollut tutkintovaatimusten mukaisesti pakollisia.²²⁶ Historian laitoksen dosentit peruuttivat solidaarisuuden osoitukseksi kaikki dosenttikurssit juuri ennen kevätlukukautta 1990, mutta tämän laajempaan dosenttilakkoon ei kuitenkaan ryhdytty.²²⁷ Dosenttiopetuksen määrärahojen poistuminen vuonna 1989 oli merkittävää koko yliopiston dosenttijärjestelmän historiassa. Käytännössä se tarkoitti dosenttien vapaan opetuksen katoamista, sillä vaikka dosenteilla edelleen lain mukaan oli oikeus opetuksen antamiseen, ei heillä enää ollut automaattisesti oikeutta korvaukseen tästä.

Muutoksen takana oli valtiovallan ja opetusministeriön politiikan muutos. Kun vielä 1960- ja 1970-luvuilla oli pyritty saamaan maan yliopistot ja korkeakoulut keskitetyksi valtion kontrollin alaisuuteen, pyrittiin 1980-luvulla, etenkin opetusministerien Gustav Björkstrandin ja Christoffer Taxellin toimesta, ikään kuin palauttamaan valta takaisin yliopistoille. Tämä tarkoitti myös rahoituksen kokoamista suuremmiksi eriksi, jotka annettiin sitten yliopistoille jaettavaksi oman harkinnan mukaan.²²⁸

1980-luvulla julkisen sektorin johtamisessa tapahtui suuremmassakin mitakaavassa muutos. Yritys- ja liikemaailmasta otettiin malleja ja oppeja, joita sovellettiin julkiseen talouteen ja virastoihin. Ajan henkeen kuului tulosjohtamisen käyttöönotto valtionvirastoissa ja uudessa virkamieslaissa. Henkilökoh-taisiin suorituksiin sidottuja palkanosia ryhdyttiin ottamaan käyttöön valtion viroissa. Kehitykseen vaikuttivat angloamerikkalaiset vaikutteet ja kokoomuksen paluu hallitusvastuuseen pitkän oppositiokauden jälkeen. Kun valtion viroissa ja akateemisessa maailmassa pitkään oli totuttu samaan palkkaan samasta työstä, alkoivat angloamerikkalaiset huippuyksikköajattelumallit ja huippututkijoiden palkitsemiskäytännöt levittäytyä Suomeenkin.²²⁹

Jo ennen dosenttiopetukseen varattujen määrärahojen katoamista oli yliopistossa toimivien dosenttien taloudellinen ahdinko suuri. Suomessa oltiin 1980-luvulla lisätty eurooppalaisen yleisen trendin vastaisesti varoja korkeakoululaitokseen, mutta näistä dosentit olivat jääneet täysin paitsi. Dosenttistipendit olivat jähmettyneet 1950-luvun lopun tasolle, eikä niiden varaan voinut kukaan rakentaa elantoansa. Perinteisesti dosenteilla oli oikeus antaa kaksi tuntia opetusta viikossa, joka tarkoitti 56 opetustuntia lukuvuodessa. Tästä dosenteille jäi käteen vajaat tuhat markkaa kuukaudessa. Perinnöllisyystieteen dosentti Liisa Halkka totesikin julkisessa kannanotossaan vuonna 1989, ettei kukaan dosentti tehnyt työtä rahan takia, vaan rakkaudesta omaan tieteenalaansa. Toimeentulo oli kaikkien dosenttien saatava jostain muusta työstä.²³⁰

.....

226 *Helsingin Sanomat* 6.10.1989; *Helsingin Sanomat* 15.10.1989; *Uusi Suomi* 15.11.1989.

227 *Helsingin Sanomat* 13.12.1989.

228 Klinge 1990c, 671.

229 Jalava, Simola & Varjo 2012, 82–83.

230 Liisa Halkan kirjoitus 1.11.1989, Kirjekonseptit ja taltioidut, HYDY, HY arkisto.

Dosenttiyhdistys pyrki julkisissa kannanotoissaan kiinnittämään yleistä keskustelua dosenttiopetusmäärärahojen palauttamiseen. Yhdistys julkaisi muun muassa pamfletin, jossa lueteltiin yliopiston 1 500 dosentin kaikki 484 oppiainetta. Tavallisin dosenttuuri oli tuolloin fysiikan dosenttuuri, joita yliopistossa oli 37.²³¹ Yliopiston ja opetusministeriön päätöstä puolustamaan asettui muun muassa hallintouudistustyöryhmää johtava professori Andersson, joka *Hufvudstadsbladetille* antamassaan haastattelussa syytti dosenttiyhdistyksen puheenjohtaja Jokipiitä epärealistista vaatimuksista. Anderssonin mielestä oli kohtuutonta, että dosentit vaativat periaatteessa katotonta rahoitusta dosenttiopetukselle, koska dosenteilla oli lakimääräinen oikeus opettaa omasta ilmoituksestaan yliopistossa. Huomioimatta jäi, että dosenteilla oli aikaisemminkin ollut oikeus ainoastaan kahteen luentotuntiin viikossa. Andersson huomautti myös haastattelussaan, että yliopiston dosenttiopetukseen käyttämät varat olivat viime vuosina kasvaneet merkittävästi suhteessa muuhun opetukseen käytettyihin varoihin.²³² Tämä johtui dosenttien määrän suuresta kasvusta 1970- ja 1980-luvuilla.

Hallintouudistuksen lisäksi toinen keskeinen laki, joka 1980-luvulla kosketti merkittävästi dosenttikuntaa, oli vuonna 1987 hyväksytty uusi virkamieslaki. Se oli astunut voimaan ilman, että dosentit olivat kunnolla ehtineet ymmärtää sen vaikutuksia yliopiston dosenttikuntaan. Hallintouudistusmyräkki oli todennäköisesti vienyt dosenttien huomion, ja uuden lain epäkohtiin havahduttiin vasta sen tuomien käytäntöjen ilmentyessä dosenteille. Uuden lain mukaan kaikki dosentit olivat tilapäisiä virkamiehiä, eivätkä tästä syystä oikeutettuja kaikkiin vakituisten virkamiesten etuihin. Lain nurinkurisuus korostuu siinä, että monet dosentit 1980-luvulla ikään kuin ”jäivät” dosenteiksi loppu-urakseen, koska eivät koskaan saaneet professuuria, tai koskaan sellaista tavoitteleetkaan. Dosentin virka ei näin ollen mitenkään ollut tilapäinen suurimmalle osalle dosenttikuntaa.

Helsingin ja Turun dosenttiyhdistykset sopivat alkuvuodesta 1987 yhteiskäynnistä opetusministeri Taxellin luona selittääkseen dosenttien tilannetta. Yhdistykset toivoivat saavansa lakiin dosenttien osalta muutoksen. Samalla päätettiin käyttää tilaisuus hyväksi ja puhua dosenttistipendien korottamisesta.²³³ Vaikka ministeri suhtautui periaatteessa myönteisesti dosenttien vaatimuksiin, ei muutoksia lakiin koskaan saatu siitä huolimatta, että uuden ylioppilaslain voimaan astumiseen 1991 saakka, virkamieslakiin pyrittiin aktiivisesti vaikuttamaan.²³⁴

Dosenttiliiton toimesta lakiin onnistuttiin kuitenkin saamaan näkyvä kirjaus siitä, että muun muassa dosentin ja sivutoimisen tuntiopettajan saattoi pal-

.....
231 *Helsingin yliopiston 1500 dosenttitoimen oppiaineet 1990.*

232 *Hufvudstadsbladet* 25.2.1990.

233 Vuosikertomus 1986–1987, Vuosi- ja toimintakertomukset, HYDY, HY arkisto.

234 Katso esim. Vuosikokouksen pöytäkirja 31.10.1988, Pöytäkirjat ja kokousaineistot, HYDY, HY arkisto.

kata myös toistaiseksi, vaikka tilapäiset virkamiehet muuten aina nimitettiin määräajaksi. Vuonna 1989 dosenttiyhdistyksen puheenjohtaja Jokipii lähetti opetusministeri Taxellille kirjeen, jossa ministeriä suitsittiin dosentteihin vaikuttaneista päätöksistä:

Allekirjoittamalla dosentin aseman huonontamisen ja yli 250 vuoden perinteestä muodostuneen avoimen dosenttijärjestelmän lakkauttamisen Teillä on mahdollisuus saavuttaa historiallinen kuolemattomuus. Vapaan tutkimuksen ja ylimmän opetuksen monopolisointi on teko, jonka dosentit muistavat koko elämänsä.

Tänä päivänä historiallisen kuolemattomuuteen pyrkiminen jollain muulla teolla ei ole vielä liian myöhäistä.²³⁵

Jokipiin puheenjohtajakautta 1987–1991 dosenttiyhdistyksessä leimasi hallintouudistuskysymys, uusi virkamieslaki ja uusi laki Helsingin yliopistosta, jotka kaikki kavensivat dosenttien asemaa yliopistolla. Usein hyvin värikkäällä ja suorapuheisilla kannanotoillaan Jokipii puolusti dosenttien asemia suurten yliopistollisten myllerrysten vuosina raivokkaasti. Menettelytapa johti kuitenkin myös siihen, että aikaisemmin hyvät suhteet yliopiston johtoon murenivat Jokipiin puheenjohtajakauden aikana.²³⁶

Hieman yllättävän liittolaisen dosentit saivat yliopiston kansleri Nils Oker-Blomista, joka muutama vuosi aiemmin oli itse väläytellyt mahdollisuutta muuttaa dosenttuuri osittain pelkäksi arvonimeksi. Kun uutta lakia Helsingin yliopistosta alettiin valmistella 1980-luvun lopulla, lähetti kansleri vuonna 1988 kirjeen konsistorille, jossa osoitti huolestuneisuuttaan uuden lakiehdotuksen dosentti-pykäliä kohtaan, jotka toteutuessaan tarkoittaisivat huomattavia kavennuksia dosenttien asemaan. Kansleri pyrki myös vaikuttamaan dosenttien puolesta valtiovallan suuntaan ja lähetti valtioneuvostolle kirjeen, jossa todettiin: ”Koska opetusministeriö on päättänyt olla kuulematta dosenttikunnan edustajia tieteen ja yliopiston kysymyksissä eikä torju professorien offensiivia, dosenttikunnan ja eduskunnan on se torjuttava.” Oker-Blom lähetti jopa tasavallan presidentti Mauno Koivistolle kirjeen, jossa kerrottiin uuden asetusluonnoksen poikkeavan merkittävästi dosentin toimen osalta vanhasta. Tasavallan presidenttiä pyydettiin suoraan kiinnittämään huomiota dosenttien aseman turvaamiseen.²³⁷

.....
235 Anssi Jokipiin kirje opetusministerille 7.10.1989, Kirjekonseptit ja taltiot, HYDY, HY arkisto.

236 Niklas Meinanderin haastattelu 20.8.2019.

237 Kansleri Nils Oker-Blomin kirje konsistorille 18.1.1988, Saapuneet kirjeet ja asiakirjat, HYDY, HY arkisto; Klinge 1990c, 674; Vuosikokouksen pöytäkirja 31.10.1988, Pöytäkirjat ja kokousaineistot, HYDY, HY arkisto.

Koivisto, eikä liioin eduskuntakaan, ryhtynyt dosenttien puolustajaksi, vaan tässä oltiin yhdistyksessä pitkälti yksin.

Lukuvuosi 1989–1990 meni hallintouudistuksen ja uuden lain Helsingin yliopistosta valmistelun merkeissä. Dosenttiyhdistyksen huomiota vei myös uusi dosenttiopetuksen määrärahakäytäntö ja yhdistyksen tietoisuuteen tuli tapauksia, joissa kursseja pitäneet dosentit eivät saaneetkaan korvausta kurssin jälkeen laitosten vedotessa opetusmääräyksen puuttumiseen.²³⁸ Vuosikymmenen 1990 vaihteen kamppailut dosenttien asemasta veivät paitsi hallitusten jäsenten työtunteja, myös huomattavia summia yhdistyksen kerryttämiä varoja. Tästä johtuen yhdistys joutuikin loppuvuodesta 1990 pyytämään Suomen Dosenttiliitolta 6000 markan avustusta, joka myös myönnettiin yhdistykselle.²³⁹

Uusi laki Helsingin yliopistosta astuu voimaan

Helsingin yliopiston lakiuudistuksen ja hallintouudistuksen symboliksi valikoitui, ei niin yllättäen, yliopiston uusi hallintorakennus, joka sijaitsi Porthaniaa vastapäätä – ja sai betonibrutalistisen arkkitehtuurinsa ansiosta lisänimekseen Bethonia. Hallintouudistuspyrkimysten kääntyessä kolmikantamallista status quon ja professorivallan säilyttämiseen, valtasivat tyytymättömät opiskelijajoukot hallintorakennuksen 13. päivä helmikuuta 1990 ja hallintorakennuksen huipulle nostettiin musta lippu. Ylioppilaskunnan kanssa oman hallintouudistusesityksensä tehneet henkilökuntayhdistykset, mukaan lukien dosenttiyhdistys, yhtyivät nopeasti ylioppilaiden protestiin.²⁴⁰

Hallintorakennuksen valtauksessa ja opiskelijoiden mielenosoituksessa dosentitkin olivat keskeisesti esillä. Opiskelijat vaativat avoimen dosenttijärjestelmän säilyttämistä ja dosenttiopetuksen rahoituksen turvaamista. Hallintorakennuksen julkisivuun ripustettiin suuri banderolli, jossa julistettiin yliopiston tarvitsevan demokratiaa, dosentteja ja oikeusturvaa. Mieltänsä osoittavien opiskelijoiden kädessä nähtiin myös ”Älä töni mun dosenttiani” kyltti. Hallintorakennuksen valtaus sai runsaasti julkista huomiota ja opetusministeri Taxell päätti henkilökohtaisesti saapua mielenosoitukseen. Opetusministeri antoi mieltänsä osoittaville opiskelijoille lupauksia hallintouudistuksen demokraattisista perusteista ja dosenttijärjestelmän säilyttämisestä. Saatuaan ministerin lupaukset mielenosoitus päättyi hallintorakennuksella ja opiskelijat poistuivat valtaamistaan neljännestä ja kolmannesta kerroksesta 15. päivä helmikuuta päättäen kahden vuorokauden valtauksen.²⁴¹

- .....
- 238 Pöytäkirja 31.7.1990, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.
- 239 Kirje Suomen Dosenttiliitolle 8.11.1990, Kirjekonseptit ja taltioidut, HYDY, HY arkisto.
- 240 Klinge 1990c, 675.
- 241 *Turun Sanomat* 2.3.1990.

Helmikuussa 1990 opiskelijat valtasivat Helsingin yliopiston hallintorakennuksen, johon ripustettiin "Yliopisto tarvitsee demokratiaa, dosentteja, oikeusturvaa" -banderolli. Kuva: Helsingin yliopistomuseo. Eero Roine.

Yliopiston dosenttien keskuudessa suurin pelko uusissa luonnoksissa laiksi Helsingin yliopistosta olivat ne pykälät, jotka koskivat dosentteja, tai pikemmin näiden pykälien puuttuminen lakiesityksistä. Pelättiin, että uuden lain myötä koko dosenttijärjestelmä katoaisi yliopistosta ja dosenttien asema olisi parhaimmassa tapauksessa lain jälkeen maan muiden yliopistojen kaltainen, eikä dosenteilla enää olisi automaattisia nimitys- ja opetusoikeuksia. Yhdistyksen puolesta ryhdyttiin todelliseen eloonjäämiskamppailuun, jota käytiin myös yliopistohallintovirkamiesten ja työryhmien tapaamisten ulkopuolella, sanomalehtien yleisöosastosisuilla ja jopa suorissa radiolähetyksissä kuultiin dosenttien kiivaita puheita arvokkaan akateemisen opettajaviran säilyttämisestä maan vanhimmassa yliopistossa.²⁴²

Yhdistyksen etujoukkoja johti useissa yhteyksissä puheenjohtaja Jokipii, joka kirjoitti lehtiin mielipidekirjoituksia ja istui mukana useimmissa kokouksissa, jossa yliopistolaki tai dosenttien asema oli esillä. Jokipii herätti myös etenkin yliopiston johdon keskuudessa närkästystä jyrkillä ulostuloillaan ja uuvuttavilla selvitysvaatimuksillaan. Esimerkiksi Jokipiin kirjoituksia ei *Yliopisto*-lehdessä enää kesän 1990 jälkeen julkaistu, koska lehden päätoimittaja Pekka Matilaisen mukaan tästä oli tullut käsky ”korkeammilta tahoilta.”²⁴³

Opetusministeriössä opiskelijoiden ja henkilökuntayhdistysten tyytymättömyys hallintouudistusprosessiin herätti levottomuutta, joten ministeriö pyysi yliopistoa kuulemaan ylioppilaiden ja henkilökuntayhdistysten mielipiteitä lakiehdotukseen ja liittämään nämä lausunnot konsistorin ehdotukseen laiksi Helsingin yliopistosta. Yliopiston hallintojohtaja Timo Esko, yliopiston rehtori, ylioppilaskunta ja useimmat henkilökuntayhdistykset kävivät kesäkuussa 1990 suulliset neuvottelut, joiden pohjalta yhteinen lausunto annettaisiin. Dosenttiyhdistys ei kutsusta huolimatta osallistunut neuvotteluihin, ja yhdistyksessä tuli kiire laatia oma lausunto, kun neuvottelujen kulusta saatiin kuulla heinäkuun vaihteessa ja lausunto tarvittiin konsistorin kokoukseen jo elokuun alussa.²⁴⁴

Syyslukukauden alussa 1990 dosenttiyhdistys kävi neuvotteluita yliopiston hallintojohtajan kanssa ja valmisteli oman ehdotuksensa laiksi Helsingin yliopistosta, joka toimitettaisiin opetusministeriölle yliopiston ehdotuksen ohessa.

Dosenttiyhdistyksen lakiehdotuksessa oli ennen kaikkea pyritty säilyttämään yliopiston dosenttijärjestelmä entisellään, mutta siihen liittyi myös muita eroja verrattuna yliopiston ehdotukseen. Koska yhdistyksessä nähtiin lakiehdotuksen murentavan koko dosenttijärjestelmän, koettiin hallintouudistusprosessi eksistentiaalisena kamppailuna ja yhdistys ilmoitti systemaattisesti olevansa

.....
242 Katso esim. *Helsingin Sanomat* 21.12.1988, *Helsingin Sanomat* 3.5.1989, *Helsingin Sanomat* 6.10.1989.

243 Kirje Pekka Matilaiselta Anssi Jokipiille 15.6.1990, Saapuneet kirjeet ja asiakirjat, HYDY, HY arkisto.

244 Pöytäkirja 31.7.1990, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

haluton neuvottelemaan kannoistaan. Tukea dosentit saivat yliopiston sisällä lähinnä tuntiopettajilta ja assistenteilta, sekä joiltain professoreilta.²⁴⁵

Dosenttiyhdistys teetti lakikäsittelyn alla jälleen jäsenkyselyn. Kyselyyn vastanneiden keskuudessa lähes kaikki pitivät dosenttien aseman säilyttämistä lainsäädännössä tärkeänä ja enemmistö piti myös asian julkisuudessa esille tuomista hyvänä ehdotuksena. Enemmistö oli valmis pidättäytymään opetuksesta, mikäli yhdistyksen hallitus toteaisi säädetyn lain huonoksi. Kysymyksestä mielenosoituksiin osallistumisesta vastanneiden kanta jakautui kuitenkin kahtia.²⁴⁶ Työtaisteluun ei tälläkään kertaa päätetty lähteä, koska dosenttijärjestelmä oli lakiehdotuksessa turvattuna, joskin heikennyssä muodossa.

Hallituksen esitys laiksi Helsingin yliopistosta annettiin eduskunnalle 2. päivä marraskuuta 1990. Dosenttiyhdistyksen ponnistuksista ja vaikuttamispyrkimyksistä huolimatta lakiesitykseen oli jäänyt dosenttijärjestelmää koskevat poistot, jotka merkittävästi kavensivat dosenttien lakisääteisiä oikeuksia yliopistossa. Yleisen historian dosentti Maija Väisänen onnistui järjestämään dosenttiyhdistyksen hallitukselle lakiluonnoksen tutkittavaksi ja yhdistyksen puheenjohtaja Jokipii soitti joulukuussa sivistysvaliokunnan sihteerille sopiaikseen ajankohdasta, jolloin yhdistys pääsisi esittämään kantaansa lakiehdotuksesta valiokunnalle. Valiokuntasihteerin lupasi, että yhdistystä kuultaisiin ennen eduskuntakäsittelyä. Tammikuussa 1991 yhdistyksen delegaatio esitti vaatimuksiaan dosenttijärjestelmän turvaamisesta sivistysvaliokunnan kokouksessa.²⁴⁷ Yhdistyksen argumentit eivät kuitenkaan tehonneet valiokunnan jäseniin, eikä muutoksia lakiehdotukseen dosenttien osalta enää tehty.

Uusi laki Helsingin yliopistosta hyväksyttiin toukokuussa 1991. Siinä yliopiston dosenttien asemaan viitattiin ainoastaan muutamalla virkkeellä. Uusi laki astui voimaan heti vuoden 1992 alusta. Eduskunnan käsittelyssä oli edelleen erillinen asetus Helsingin yliopistosta, ja tämän sisältöön dosenttiyhdistys pyrki nyt myös vaikuttamaan säilyttääkseen dosenttien aseman edes siinä.²⁴⁸ Tässä onnistuttiinkin ja asetuksessa Helsingin yliopistosta säilytettiin dosenteille itselleen tärkein oikeus, dosenttiopetuksen antaminen ilman erillistä määräystä. Tämä olikin merkittävä saavutus, sillä vastaavaa oikeutta ei maan muissa yliopistolaeissa enää esiintynyt. Asetukseen tuli kuitenkin mukaan

- .....
- 245   *Helsingin Sanomat* 23.12.1989; Kirje Helsingin yliopiston tuntiopettajat ry:ltä konsistorille 18.8.1990, Saapuneet kirjeet ja asiakirjat, HYDY, HY arkisto; Kirje Helsingin yliopiston assistentit ry:ltä valtioneuvostolle 15.8.1990, Saapuneet kirjeet ja asiakirjat, HYDY, HY arkisto.
- 246   Vuosikertomus 1989–1990, Vuosi ja toimintakertomukset, HYDY, HY arkisto.
- 247   Pöytäkirja 6.11.1990, Pöytäkirjat ja kokousaineistot, HYDY, HY arkisto;
Pöytäkirja 10.12.1990, Pöytäkirjat ja kokousaineistot, HYDY, HY arkisto;
Pöytäkirja 23.1.1991, Pöytäkirjat ja kokousaineistot, HYDY, HY arkisto.
- 248   Pöytäkirja 20.2.1991, Pöytäkirjat ja kokousaineistot, HYDY, HY arkisto.

tarkentava virke: ”Korvauksen maksamisesta tällaisesta opetuksesta päättää tiedekuntaneuvosto”.²⁴⁹

Lakitaistelussa oltiin saavutettu eräänlainen torjuntavoitto. Dosenttijärjestelmä säilyi instituutiona yliopistossa, dosenteilla oli jatkossakin subjektiivinen oikeus hakea dosentuuria, mikäli heillä oli riittävä pätevyys ja dosenttien oikeus antaa opetusta säilyi. Toisaalta oikeus saada palkkio annetusta opetuksesta menetettiin ja uudessa laissa dosenttien asema oli huomattavasti enemmän riippuvainen yliopiston johtosäännöistä ja näin ollen myös jatkossa helpommin kavennettavissa.

.....
249 Vuosikokouksen pöytäkirja 30.10.1991, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

6

Kaventunut dosenttijärjestelmä

Hallintovaalit ja dosenttien vaalikelpoisuus

Vuoden 1991 laki Helsingin yliopistosta aloitti uuden käytännön yliopistossa: hallintovaalit. Konsistoriin, yliopiston korkeinta päätösvaltaa pitävään elimeen, kuului rehtori, vararehtorit, dekaanit ja kaksitoista muuta jäsentä. Konsistorin muut jäsenet valittiin vaaleilla, jossa kolme jäsentä valittiin muiden opettajien ja tutkijoiden kuin professorien ja apulaisprofessorien keskuudesta, kolme jäsentä muun henkilökunnan kuin opettajien ja tutkijoiden keskuudesta ja kuusi jäsentä opiskelijoiden keskuudesta. Suuri konsistori, johon kuuluivat kaikki yliopiston professorit, jäi seremoniaaliseen asemaan. Hallintovaalit järjestettiin lisäksi tiedekuntatasolla ja tiedekuntaneuvostoihin kuului 11, 19 tai 27 jäsentä. Näistä viisi, yhdeksän tai kolmetoista valittiin professorien keskuudesta, ja opiskelijoiden sekä muun henkilökunnan keskuudesta valittiin kolme, viisi tai seitsemän kummastakin ryhmästä, riippuen neuvoston kokonaisuudesta.²⁵⁰

Kyseessä oli kompromissiratkaisu, jossa oli sovellettu muunneltua versiota kolmikantamallista. Uudessa mallissa professorit säilyttivät yksin enemmistön tiedekuntaneuvostoissa, mutta joutuivat tekemään yhteistyötä opiskelijoiden tai muun henkilökunnan ryhmien kanssa. Lisäksi professorien absoluuttinen valta yliopiston konsistorissa oli mennyttä ja konsistorissa sovellettiin nelikantamallia, jossa yliopiston professorikuntaan kuulumaton henkilökunta oli vielä jaettu erikseen opetus- ja tutkimushenkilökuntaan sekä muuhun henkilökuntaan.

Ensimmäisiä hallintovaaleja pidettiin dosenttiyhdistyksessä äärimmäisen tärkeinä, sillä konsistorissa tultaisiin käsittelemään yliopiston johtosäännöstä, joka tulisi huomattavasti vaikuttamaan dosenttien asemaan yliopistossa.

.....
250 Laki Helsingin yliopistosta (854/1991).

Yhdistyksen kokouksessa toukokuussa 1991 keskusteltiin ehdokasasettelusta ja tultiin siihen tulokseen, että ehdokkaiksi hallintovaaleihin haluttiin sellaisia ehdokkaita, jotka eivät taipuisi periaatteistaan.²⁵¹ Ensimmäisiin hallintovaaleihin pyrittiin lisäksi muodostamaan kaikkien henkilökuntayhdistysten vaalirengasta, mutta näiden pyrkimysten kaatuessa erimielisyyksiin päätti dosenttiyhdistys asettaa omat ehdokaslistansa. Varsinaisina ehdokkaina olivat yhdistyksen puheenjohtaja Anssi Jokipii, Suomen ja Skandinavian historian dosentti Panu Pulma ja fysiikan dosentti Niklas (Nils) Meinander. Varajäseninä asettuivat ehdolle vanhan testamentin eksegetiikan dosentti Risto Lauha, yleisen historian dosentti Marjatta Hietala ja tähtitieteen dosentti Tapio Markkanen.²⁵² Yhdistyksen asettamien ehdokkaiden lisäksi dosentteja oli ehdolla monella muullakin listalla ja yhdistyksen jäseniä kehoitettiin äänestämään dosentteja, listasta riippumatta, tulevaisuudessa tärkeissä vaaleissa.²⁵³

Dosenttien vaalimenestystä häytti merkittävästi keskusvaalivaliokunnan päätös hylätä yksi dosenttien ehdokaslista siitä syystä, että varaehdokas Markkasen katsottiin kuuluvan päävirkansa mukaan muuhun henkilökuntaryhmään. Markkanen toimi dosenttuurin ohessa laboratorioinsinöörinä. Keskusvaalivaliokunta katsoi, että vaalikelpoisuus tuli pääviran mukaan, joka Markkasen kohdalla oli laboratorioinsinööri. Tästä syystä valiokunta hylkäsi dosenttien listan. Valiokunnan perusteluista huolimatta dosenttiyhdistyksen puheenjohtaja Jokipii piti keskusvaalivaliokunnan menettelyä jopa dosentteihin kohdistuvana ajojahtina ja jälleen yhtenä yrityksenä sulkea dosentit päätöksenteon ulkopuolelle yliopistoyhteisössä.²⁵⁴

Ensimmäisissä vaaleissa konsistoriin valittiin opettajien ja muiden tutkijoiden ryhmästä mikrobiologian dosentti Annele Hatakka, joka myöhemmin tuli toimimaan yhdistyksen hallituksessa muun muassa sihteerinä ja englantilaisen filologian lehtori Anneli Meurman-Soliin. Lisäksi dosenttiyhdistyksen listalta valittiin konsistoriin puheenjohtaja Jokipii.²⁵⁵ Konsistorin jäsenenä Jokipii jatkoi dosenttien kompromissitonta puolustamista ja jätti muun muassa vuonna 1994 eriävän mielipiteen konsistorin talousarvioon, kun konsistori ei ollut myöntänyt Jokipiin ehdottamaa miljoonaa markkaa dosenttiopetukseen.²⁵⁶

.....

- 251 Pöytäkirja 8.5.1991, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.
- 252 Pöytäkirja 30.10.1991, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.
- 253 Yliopistovaalit 27.11.1991 tiedote, Anssi Jokipiin hallituksen jäsenenä saamat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.
- 254 Anssi Jokipiin kirje Niklas Meinanderille 25.11.1991, Kirjekonseptit ja taltioidut, HYDY, HY arkisto; Ote Helsingin yliopiston keskusvaalivaliokunnan pöytäkirjasta 8.11.1991, Saapuneet kirjeet ja asiakirjat, HYDY, HY arkisto.
- 255 *Helsingin Sanomat* 30.11.1991.
- 256 Anssi Jokipiin eriävä mielipide Helsingin yliopiston talousarvioon 1995 19.10.1994, Anssi Jokipiin muut asiakirjat, HYDY, HY arkisto.

1980- ja 1990-lukujen vaihteessa dosenttiyhdistyksen toiminta oli ollut erittäin vilkasta johtuen useasta eri lakiesityksestä ja asetuksesta, jotka vaativat yhdistyksen kannanottoja. Yhdistyksessä oli koettu, syystäkin, että koko dosenttijärjestelmä oli näissä suurissa korkeakoulupoliittisissa myllerryksissä uhattuna ja siitä pyrittiin pitämään kiinni kaikkia keinoja käyttäen. Vaikka 1992 voimaan astunut laki Helsingin yliopistosta, oli kaukana dosenttien alkuperäisistä tavoitteista ja jätti dosenttijärjestelmän tulevaisuuden pitkälti uuden johtosääntönsä varaan, oli dosenttien olemassaolo kuitenkin todettu laissa ja instituution tulevaisuus oli jossain määrin turvattu. Yhdistyksen puheenjohtaja Jokipii ilmoittikin ennen vuosikokousta 1991, että ”asevelvollisuus oli suoritettu” ja seuraavaksi yhdistyksen puheenjohtajaksi valittiin vuosikokouksessa dosentti Niklas Meinander, joka toimi puheenjohtajana aina vuoteen 2006 asti ollen näin pisimpään toiminut yhdistyksen puheenjohtaja.²⁵⁷

Dosenttien arkea

Dosenttiopetukseen varattujen erillisten määrärahojen yhdistyessä tuntiopetusrahoitukseen vuonna 1989 synnytti tämä epävarmuuden tilanteen dosenttien keskuudessa siitä, miten dosenttiopetuksesta jatkossa maksettaisiin ja saisiko ylipäätään pidetyistä kursseista palkkaa. Tiedekuntien välillä oli 1990-luvun alussa suuriakin käytännön eroja. Joissain tiedekunnissa dosenteille jatkettiin tavalliseen tapaan luentokorvausten maksamista dosentin ilmoittaessa pitämistään kursseista tai luennoista. Toisissa tiedekunnissa dosentit saivat vastaan tiedekunnan kielteisen vastauksen pyytäessään maksua opetuksesta, heitä kehoitettiin ensin hankkimaan laitoksen määräys kurssin pitämiseen. Matemaattisluonnontieteellinen osasto esitti joulukuussa 1989 konsistorille vaatimuksen asian selvittämisestä. Konsistori päätti helmikuussa 1990 asettaa dosenttien asemaa selvittävän toimikunnan, jota johtamaan valikoitui yliopiston vararehtori Nils-Erik Saris. Ennen komitean asettamista myös Akava ehti lähettää yliopistolle kirjeen, jossa esitettiin huoli dosenttien aseman kehityksestä yliopistossa.²⁵⁸

Dosenttiyhdistyksestä Sariksen komitean työhön oli tarkoitus osallistua dosentit Juhani Forsberg, Marja Härkönen ja Anssi Jokipii. Vararehtori Saris paheksui *Yliopisto*-lehden pääkirjoituksessaan uutta yliopistolakia, jossa dosenttuurista oltiin tekemässä ainoastaan seremoniallinen arvonimi ja Saris oli selvästi valmis työstämään parannusehdotuksia dosenttijärjestelmään. Vararehtorin dosenttimyönteisyyttä puolsi lisäksi se, että Saris itse dosenttina ollessaan oli aikaisemmin muun muassa tukenut dosenttiyhdistyksen pyrkimyksiä do-

.....
257 Pöytäkirja 30.10.1991, Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat, HYDY, HY arkisto.

258 Konsistorin kirje dosenttiyhdistykselle 14.2.1990, Saapuneet kirjeet ja asiakirjat, HYDY, HY arkisto.

senttien aseman ajamiseen työtaistelulla 1970-luvulla. Työryhmän työskentelystä ei kuitenkaan tullut mitään myönteisestä puheenjohtajasta huolimatta, sillä dosenttiyhdistyksen edustajat kieltäytyivät osallistumasta työryhmään ennen kuin lakiin oli saatu palautettua dosenttijärjestelmää turvaavat pykälät.²⁵⁹ Päätös olla osallistumatta työryhmän työskentelyyn tuli puheenjohtaja Jokipiiltä. Saris yritti vielä tuloksetta saada yhdistyksen edustajat neuvottelupöydän ääreen keskustelemaan dosenttiopetuksen niukoista määrärahoista, mutta Jokipii suostui keskustelemaan ainoastaan jo konsistorin käsittelemistä ja opetusministerille lähetetyistä lakipykälästä.²⁶⁰

Ensimmäinen, uudenmuotoisen suuren konsistorin istunto päärakennuksen konsistorisalis-
sa 22.1.1991. Hallinnonuudistuksen tultua voimaan, valittiin konsistoriin opiskelijaedustajat
eri tiedekunnista sekä muun henkilökunnan edustajat. Etummaisina vararehtori Nils-Erik
Saris ja rehtori Risto Ihamuotila. Heidän takanaan vasemmalta Pentti Hyvärinen, Markku
Jokela ja Anssi Jokipii, jonka takana oikealla Paul Fogelberg. Takana seisomassa tiedotus-
päällikkö Rauno Velling (oik.) ja hallintopäällikkö Simo Suulamo. Kuva: Helsingin yliopisto-
museo. Eero Roine.

.....
259 Yliopisto 26/1990.

260 Sariksen työryhmän pöytäkirja 9.4.1990, Muut asiakirjat ja aineistot, HYDY,
HY arkisto.

Yhteistyökanavan sulkeutuessa yliopiston kanssa dosenttiopetukseen osoitet-
tujen pienentyneiden määrärahojen määrään koitettiin yhdistyksen puolelta
vaikuttaa muun muassa lehtikirjoittelulla, ja dosenttiopetuksen yhteiskunnal-
lista arvoa pyrittiin paremmin saattamaan suuren yleisön tietoisuuteen ja sen
häviämistä kuvata suurena tieteellisenä menetyksenä. Yliopiston rehtori Päiviö
Tommila kommentoi keskustelua lehdistössä toteamalla, että dosenteilla kyllä
edelleenkin oli oikeus pitää arvokkaana kokemaansa dosenttiopetusta, mutta
yliopistolla oli oikeus päättää, maksettiinko siitä. Turun dosenttiyhdistyksestä
osoitettiin tukea Helsingin dosenteille kysymällä yhdistyksen *Turun Sanomien*
kirjoituksessa, milloin Tommila oli odotettavissa pitämään ilmaisluentoja Tu-
run yliopistoon, jossa hänellä oli historian dosenttuuri.²⁶¹

Dosenttiopetuksen määrärahojen pienenemisen ja uuden yliopistolain lisäk-
si aikakauteen vaikutti vahvasti Suomen 1990-luvun alun syvä taloudellinen
lama. Helsingin yliopistokaan ei ollut laman vaikutuksilta suojassa ja yliopis-
ton menoja ryhdyttiin rajusti leikkaamaan 1990-luvun alussa.²⁶² Vuoden 1991
budjetin tasolle päästiin uudestaan vasta vuonna 1998.²⁶³ Lamakausi heikensi
koko yliopiston rahoitustilannetta ja siitä kärsi etenkin dosenttiopetus, joka vä-
hentyi entisestään yliopistolla. Yhdistyksen puheenjohtaja dosentti Meinander
kuvasi dosenttuuria 1990-luvun lopussa *Ylioppilaslehdelle* pelkkänä tyhjänä tit-
telinä, johon ei liittynyt työtehtäviä: ”Opettaa saa, mutta siitä on turhaa pyytää
palkkiota.”²⁶⁴

Lamakausi tarkoitti myös koko akateemiselle urapolulle suurempaa epävar-
muutta. Aikaisemmin jatkokoulutus ja akateemisen uran valitseminen oli mel-
ko varmasti tarjonnut mahdollisuuksia päästä vakinaisiin korkeampiin virkoi-
hin ja suurempiin tuloluokkiin, vaikka polku saattoikin olla pitkä ja kivinen.
Laman myötä lisääntyi kuitenkin muun muassa tohtorityöttömyys, jota ei Suo-
messa juuri ollut tunnettu ennen 1990-lukua. Tilannetta vaikeutti tohtorikou-
lutettujen suuri kasvu samalla kun koulutusta vastaavien työpaikkojen määrä
pysyi lamakautta edeltävällä tasolla. Julkisessa keskustelussa alettiin jopa puhua
tohtoritehtailusta. Tutkintojen määrän roimaa kasvua kuvastaa, että vuonna
1985 tohtorintutkintoja suoritettiin alle 300, kun väittelijöitä vuonna 2005 oli
jo yli 1400 vuodessa.²⁶⁵ Nuoret tutkijat jäivät yksityisten säätiöiden ja rahas-
tojen apurahojen varaan, mikä tarkoitti katkonnaista rahoitusta, jonka lisäksi
apurahansaajilta pitkään puuttui työttömyysturva ja eläkekertymä.²⁶⁶

.....
261 Turun Sanomat 24.2.1991.
262 Eskola 2003, 94.
263 Jalava, Simola, Varjo 2012, 93.
264 Yliopistolehti 4.9.1998.
265 Nevala & Rinne 2012, 222.
266 Kallioinen 2007, 141–142.

Dosenttien taloudellisia huolia kuvastaa myös erään dosentin eroanomus, joka lähetettiin Yhdysvalloista yliopiston kanslerille, kun dosentti ei ollut onnistunut saamaan rahoitusta tutkimukselleen:

Anon kunnioittavasti, että minulle myönnettäisiin ero sedimenttipetrologian dosentin virasta. En katso voivani jatkaa dosentuurin kaltaista hyväntekeväisyyttä yliopistossa ja maassa, joka kyllä edellyttää viranhaltijaltaan tutkimusta mutta ei pysty huolehtimaan edes sen perusedellytyksistä ja pakottaa näin ollen tekemään virkavelvollisuuksiin kuuluvaa työtä ulkomailla palkatta ja vailla minkäänlaista taloudellista tukea.²⁶⁷

Dosentuurista pelkkä arvonimi?

Dosenttiopetus oli pitkään ollut dosentuurin kulmakivi ja tärkein osa dosentin toimea. Dosenttiopetus oli lisäksi ollut tärkeä osa opintotarjontaa monessa tiedekunnassa ja dosentit vastasivat monen tieteenalan perusopetuksestakin ennen 1990-luvun alun uudistuksia.²⁶⁸ Dosenttiopetuksen vähentyessä dramaattisesti uuden yliopistolain ja määrärahakäytännön myötä, alkoi dosenttuuri yhä selvemmin kehittyä arvonimeksi. Uuden lain Helsingin yliopistosta myötä dosenttiyhdistyksen vaikuttamisen kärjiksi tulivat dosenttiopetuksen lisääminen opetussuunnitelmiin ja dosentin aseman tunnustaminen professorintasoisena asiantuntijana. Pitkin 1990-lukua yhdistys pyrki useampaan otteeseen lisäämään dosenttiopetukseen käytettäviä varoja yliopiston budjettiin tässä kuitenkin onnistumatta.²⁶⁹

Opetusmäärärahojen vähentyessä yhä useampi dosentti toimi yliopiston ulkopuolisissa tehtävissä oman tieteenalansa johtavina asiantuntijoina. Dosenttiyhdistys pyrki aktiivisesti 1990-luvulla poistamaan dosentuurin eläkeikää, joka edelleen edellytti dosenttuurista eläköitymistä 65-vuotiaana. Dosenttiyhdistyksessä oli vaikeata nähdä eläköitymistä tarpeellisena, kun dosenttuuria hoidettiin sivutoimisena opettajana tai siihen hakeuduttiin tieteellistä pätevyyttä osoittaakseen.²⁷⁰ Dosenttien lakiin perustuva eläkeikä oli uusi käytäntö, joka oli seurausta vuoden 1987 virkamieslaista, jossa dosentit rinnastettiin muihin virkamiehiin. Tämä puolestaan toi mukanaan myös virkamiesten eläkeiän. Monet dosentit olivat lisäksi harmissaan siitä, etteivät he saaneet mitään erityistä

.....
267 Kirje yliopiston kanslerille 31.10.1990, Saapuneet kirjeet ja asiakirjat, HYDY, HY arkisto.

268 Haastattelu Niklas Meinander 20.8.2019.

269 Kirje konsistorille 2.12.1998, Anssi Jokipiin hallituksen jäsenenä saamat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.

270 Yliopisto 15/1996.

kiitosta vuosistaan dosenttina, vaan yliopistolta tuli ainoastaan hyvin lyhyt ja tyly ilmoitus, jossa todettiin dosentuurin päättyneen eläkeiän saavuttamisen myötä.²⁷¹

Vuonna 1994 selvitysmies Pentti Kauranen teetti valtakunnallisen selvityksen dosenttien asemasta Suomen korkeakouluissa. Selvityksessä peräänkuulutettiin yhtenäistä lainsäädäntöä, joka selventäisi dosenttien kelpoisuutta, toteamismenettelyä ja yleisiä periaatteita, jota sitten tarkennettaisiin korkeakoulukohtaisilla dosenttijohtosäännöillä. Dosenttijohtosääntöä ei kuitenkaan saatu aikaiseksi. Syynä selvityksen tekoon oli epävarmuus siitä, mihin suuntaan dosenttuuria tulisi kehittää uudessa tilanteessa, jossa dosenttien opettaminen jäi yhä vähemmälle.

Selvityksen tulokset olivat odotettavia. Dosenttiopetuksen määrä oli roimasti laskenut Suomen yliopistoissa, samoin kuin siihen käytetyt määrärahat. Kaurasen selvityksessä tuotiin muun muassa esille, että dosenttuuria haettiin yhä useammin ainoastaan tieteellistä pätevyyttä osoittamaan. Kaurasen työryhmä piti tärkeänä dosenttilaitoksen säilyttämisen Suomessa, mutta mitään keinoja palata takaisin menneiden vuosien suhteellisesti parempiin aikoihin ei kuitenkaan esitetty. Selvityksessä tuotiin päin vastoin esiin ajatus, että dosentti titteli voitaisiin antaa jatkossa täysin ilman kiinnittämistä tiettyyn yliopistoon, osoittamaan pelkkää pätevyyttä. Suomen Dosenttiliitto vastusti kannanotossaan ajatusta siitä, että dosentteja voitaisiin jatkossa nimittää myös ”vapaiksi” dosenteiksi ilman kytköstä tiettyyn yliopistoon.²⁷²

Tieteentekijöiden liitto ehdotti vuonna 1998, että yliopiston uusien väli-
ranhaltijoiden ja tutkijatohtoreiden virkanimeksi tulisi dosentti. Ehdotus ei kuitenkaan saanut kannatusta yhdeltäkään taholta. Dosenttityhdistyksessä ehdotusta vastustettiin ja haluttiin pitää kiinni perinteisestä dosenttuurista, jonka pätevyyskriteereihin jo 1800-luvun puolivälistä oli kuulunut ansiokas väitöskirja ja vähintään yhtä paljon muuta tieteellistä tuotantoa. Erityisen ongelmallisena pidettiin, että toteutuessaan Tieteentekijöiden liiton esitys loisi kaksi dosentti-nimistä ryhmää yliopistoon eri pätevyyskriteereillä, mikä koettiin sekavaksi.²⁷³ Siitä huolimatta, että dosenttiopetuksen määrä oli roimasti laskenut yliopistossa, haluttiin dosenttien keskuudessa pitää kiinni perinteisistä dosenttuureista. Sekä Helsingin yliopiston dosenttityhdistyksessä että Suomen Dosenttiliitossa vastustettiin voimakkaasti kehitystä opettaja-dosenttuurista arvonimidosenttuuriin.

.....
271 Dosenttityhdistyksen kirje kanslerille 20.4.2000, Niklas Meinanderin järjestämättömät dosenttityhdistyksen ja Dosenttiliiton asiakirjat.

272 Suomen Dosenttiliiton lausunto Pentti Kaurasen selvityksestä 26.9.1994, Anssi Jokipiin Suomen Dosenttiliitto koskevat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.

273 *Helsingin Sanomat* 30.10.1998; Kallioinen 2007, 124–126.

Tähtäimessä yhteinen yliopistolaki

Vuoden 1991 lakia Helsingin yliopistosta säädettäessä valtion tavoitteena oli jo ollut Helsingin yliopistoa sääntelevän lainsäädännön yhdenmukaistamisen samanlaiseksi kuin maan muissa korkeakouluissa. Täydellisestä yhteensovittamisesta oltiin kuitenkin luovuttu muun muassa opiskelijoiden ja dosenttien vastustaessa ajatusta ja vaatiessa äänekkäästi Helsingin yliopiston erityisaseman säilyttämistä. Hallitus tyytyi 1991 säätämään Helsingin yliopistoa ja sen hallintoa koskevan lain, joka ei vielä täysin poistanut Helsingin yliopiston erityisasemaa, mutta merkittävästi kavensi sitä esimerkiksi dosenttijärjestelmän osalta. Syyskuussa 1993 ryhdyttiin uuteen lainsäädösprojektiin. Tällä kertaa tavoitteena oli koko Suomen yliopistolainsäädännön sovittaminen yhteen yhteiseen yliopistolakiin. Helsingin dosenttiyhdistyksessä uusi lainsäädäntövalmistelu luonnollisesti herätti levottomuutta, oltiinhan vasta onnistuttu saavuttamaan pieni torjuntavoitto dosenttijärjestelmän säilyttämisessä. Nyt uuteen taistoon oli jälleen lähdettävä.

Opetusministeriön kansliapäällikkö Jaakko Nummisen johdolla asetettiin parlamentaarinen työryhmä loppuvuodesta 1993 pohtimaan Suomen korkeakoululainsäädännön kokonaisvaltaista uudistusta. Nummisen työryhmä antoi tammikuussa 1995 ehdotuksensa uudesta yliopistolaista. Tämän jälkeen asetettiin opetusministeriön kansliapäällikkö Vilho Hirven johtama työryhmä, joka työsti lakipakettia eteenpäin. Hirven työryhmä kuunteli myös laajalti eri asiantuntijoita lakivalmistelussa.²⁷⁴ Dosenttiyhdistyksen toimijoista puheenjohtaja Meinander oli yhteydessä työryhmään.²⁷⁵ Dosenttiyhdistyksen suurimmat pelot olivat käyneet toteen. Uudessa yliopistolakiehdotuksessa ei esiintynyt kertaakaan sanaa dosentti. Tästä syystä päätettiin yhdistyksen hallituksen kokouksessa toukokuussa 1995 keskittyä dosenttijärjestelmän säilyttämiseen uudessa laissa jättäen kaikki muut vaateet toisaalle.²⁷⁶

Myös muut yliopiston virkamiesryhmittymät pyrkivät vaikuttamaan työryhmään ja dosenttiyhdistys sai tukea muun muassa Helsingin yliopiston assistenteilta.²⁷⁷ Dosenttien tavoitteena oli dosenttijärjestelmän säilyttäminen uudessa lainsäädännössä sellaisena kuin se oli Helsingin yliopistossa vuoden 1991 laissa. Enää ei edes yritetty kumota muutaman vuoden takaisia dosenttien asemaa kaventavia säädöksiä, vaan ainoana tavoitteena oli dosenttijärjestelmän edes jonkinlainen säilyttäminen tulevaisuudessa.²⁷⁸

.....

274 Kallioinen 1999, 133.

275 Pöytäkirja 26.9.1995, Anssi Jokipiin hallituksen jäsenenä saamat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.

276 Pöytäkirja 21.5.1996, Anssi Jokipiin hallituksen jäsenenä saamat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.

277 Vuosikertomus 1994–1995, Anssi Jokipiin hallituksen jäsenenä saamat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.

278 Haastattelu Niklas Meinander 20.8.2019; Haastattelu Björn Fant 9.1.2020.

Fysiikan dosentti Niklas Meinander, Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen hallituksen jäsen 1988–1989, varapuheenjohtaja 1989–1991, puheenjohtaja 1991–2006, taloudenhoitaja 2006–2018, Suomen Dosenttiliiton hallituksen kokouksen yhteydessä lokakuussa 2016 Porthaniassa. Kuva: Timo Vasko. Timo Vaskon yksityisarkisto.

Dosenttiyhdistyksen 50-vuotisjuhlia vietettiin ristiriitaisissa tunnelmissa lokakuussa 1996. Samalla kun konsistorin istuntosalissa juhlistettiin 50-vuotista yhdistystä, oli koko dosenttijärjestelmä jälleen uhan alla. Juhlallisuudet aloitti Aurinkotrio niminen jousitrio, joka esitti Sibeliuksen *Andante Festivo*n, jonka jälkeen seurasi puheenjohtaja Meinanderin tervehdyssanat. Juhlapuheen piti yliopiston vararehtori Paul Fogelberg ja juhllisuudet päättyivät Aurinkotrion esitykseen Mozartin *Divertimento C -larghettosta* ja *Rondosta*. Virallisen osuuden jälkeen juhlat jatkuivat cocktail-tilaisuudella Porthanian lehtisissä, jossa kuultiin lisää Mozartin sävellyksiä.²⁷⁹

Loppuvuodesta 1996 dosenttiyhdistyksen edustajat kävivät tapaamassa laajalla rintamalla poliitikkoja vaikuttaakseen lakiehdotuksen sisältöön. Vaikuttamistoimintaa johti yhdistyksen puheenjohtaja Meinander, joka muun muassa tapasi ruotsalaisen eduskuntaryhmän onnistuen saamaan heidät vakuuttuneiksi dosenttilaitoksen tärkeydestä. Meinander ja sosiologian dosentti Riitta Jallinoja tapasivat myös sosiaalidemokraattien eduskuntaryhmän puheenjohtajan Erkki Tuomiojan, joka myös suhtautui myönteisesti dosenttien asiaan. Tärkeintä

.....
279   *Dosentes Universitas Helsingensis Annos L*, Anssi Jokipiin hallituksen jäsenenä saamat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.

tahoa lainsäädännön kannalta ei kuitenkaan onnistuttu tavoittamaan. Opetusministeri, kokoomuksen Olli-Pekka Heinonen, ei kiireeseen vedoten pystynyt vastaanottamaan dosenttien delegaatiota kahdesta yrityksestä huolimatta.²⁸⁰

Eduskunta hyväksyi uuden yliopistolain kesällä 1997 ja se astui voimaan elokuussa 1998. Kun alkuperäisessä lakiluonnoksessa dosentteja ei lainkaan oltu mainittu, tuli hyväksytyyn yliopistolakiin mukaan virke: ”Yliopistossa on dosentteja”. Lisäys saatiin mukaan vasta puheenjohtaja Meinanderin käytyä eduskunnan sivistysvaliokunnan kokouksessa esittämässä dosenttien huolia dosenttijärjestelmän tulevaisuudesta. Täpärän äänestyksen jälkeen sivistysvaliokunta päätti lisätä lakiesitykseen edellä mainitun virkkeen. Virkkeen lisäämistä puollettiin ainoastaan niukalla enemmistöllä, muun muassa valiokunnan puheenjohtaja Kirsti Ala-Harjan vastustaessa lisäystä.²⁸¹

Yliopistolain hyväksymisen jälkeen dosenttien huomio siirtyi uuteen yliopistoasetukseen. Asetuksessa haluttiin turvata dosenttin ainoana nimittämisperusteena subjektiivinen tieteellinen pätevyys, ja dosenttien oikeus antaa opetusta ilmoituksesta sekä pätevyysvaatimusten säilyttäminen aikaisemmalla tasolla.²⁸² Vaikuttamistyössä ei kuitenkaan onnistuttu. Asetuksessa määrättiin, että niissä korkeakouluissa, joissa oli kansleri, nimitti tämä dosentit. Lisäksi asetuksen dosenttipykälässä säädettiin:

Dosentiksi voidaan hakemuksesta nimittää henkilö, jolla on perusteelliset tiedot omalta alaltaan, julkaisuilla tai muulla tavoin osoitettu kyky itsenäiseen tieteelliseen tutkimustyöhön tai taiteelliseen työhön ja hyvä opetustaito.

Hakijan tieteellisestä tai taiteellisesta pätevyydestä on hankittava lausunto vähintään kahdelta asiantuntijalta, jollei lausunnon hankkimista pidetä erityisestä syystä tarpeettomana.

*Hakijan on annettava julkinen opetusnäyte, jollei sitä erityisestä syystä pidetä tarpeettomana.*²⁸³

Uusi yliopistoasetus merkitsi muun muassa, että dosentiksi nimitetyn henkilön ei enää tarvinnut olla tohtori. Lisäksi tieteellisen pätevytyksen arvioimisesta ei sanottu mitään. Dosenteilla ei myöskään ollut lakiin turvattua oikeutta opettaa, kuten vuoden 1991 laissa Helsingin yliopistosta. Dosentuureista määrättiin jat-

.....
280 Niklas Meinanderin kirje hallituksen jäsenille 8.1.1997, Anssi Jokipiin hallituksen jäsenenä saamat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.

281 Jäsenkirje 2.10.1997, Anssi Jokipiin hallituksen jäsenenä saamat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.

282 Niklas Meinanderin kirje ylijohtaja Markku Linnalle, Anssi Jokipiin hallituksen jäsenenä saamat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.

283 Yliopistoasetus 1998 (115/1998).

kossa tarkemmin kunkin korkeakoulun johtosäännöissä. Tästä johtuen yliopistojen hallitusten oli tulevaisuudessa helpompi muuttaa dosenttien oikeuksia, kun se ei enää vaatinut eduskuntakäsittelyä. Dosenttien oli maan korkeakouluissa oltava jatkossa valvutuneempia edunvalvonnassaan.

Vuoden 1998 yliopistolaki yhdisti ensimmäistä kertaa maan itsenäistymisen jälkeen lainsäädännössä koko Suomen dosenttijärjestelmän. Samalla se poisti ne lainsäädäntöön perustuneet erillisoikeudet, joita Helsingin yliopiston dosenteilla oli ollut. Käytännössä muutos ei kuitenkaan ollut näin dramaattinen, sillä lakia täydennettiin eri yliopistojen johtosäännöillä, jotka säilyttivät dosenttijärjestelmien eroavaisuudet maan korkeakouluissa.

Helsingin yliopistossa yliopistolakia ja yliopistoasetusta täydennettiin yliopiston johtosäännöllä, johon kirjattiin ne vanhat dosenttiopetusta ja dosenttijärjestelmää ohjaavat säädökset, jotka olivat olleet käytössä jo ennen uusimpia lakeja. Ainoana erona aikaisempaan oli, että dosenttiopetukseen käytettävistä määrärahoista päätti jatkossa laitos eikä tiedekunta. Tämä oli kuitenkin jo ollut käytäntö suurimmassa osassa tiedekuntia ennen 1990-luvun loppua.²⁸⁴ Näin ollen dosenttien kannalta 1990-luvun kahdesta suuresta Helsingin yliopistoa koskettaneesta lakiuudistuksesta huomattavasti merkityksellisempi oli vuoden 1991 laki Helsingin yliopistosta.

Muihin yliopistoihin verrattuna Helsingin yliopiston dosenteilla oli edelleen parempi asema, etenkin kolmella merkittävällä tavalla. Ensinnäkin, Helsingissä dosenttuuria hakeva nimitettiin yliopiston dosentiksi, mikäli hakija todettiin päteväksi. Muissa korkeakouluissa käytettiin ainakin jossain määrin tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Toiseksi, dosenteilla oli Helsingissä subjektiivinen opetusoikeus, joskaan tämä ei käytännössä toteutunut, koska oikeutta palkkioon ei automaattisesti ollut. Kolmanneksi, kaikki Helsingin yliopiston dosentit olivat vaalikelpoisia ja äänioikeutettuja hallintovaaleissa, kun se maan muissa korkeakouluissa oli sidoksissa annetun opetuksen määrään.²⁸⁵

Vuoden 1998 yliopistolaki teki Suomen korkeakoulukentästä ensimmäistä kertaa yhtenäisen yliopistoverkoston, jolla oli lain puitteista varsin runsaasti omaa autonomiaa ja liikkumavaraa. Seikko Eskola on Suomen korkeakoulupolitiikkaa 1900-luvulla käsittelevässä artikkelissaan tuonut esiin, että vuoden 1998 yliopistolaki tavallaan toi päätökseen koko itsenäisyyden ajan kestäneen kehityksen, jossa Helsingin yliopiston – vanha Turun Akatemian – erityisasema laissa viimein kumottiin.²⁸⁶

.....
284 Jäsenkirjeluonnos huhtikuussa 1998, Anssi Jokipiin hallituksen jäsenenä saamat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.

285 Dosenttiyhdistyksen tiedote 5.1.2000, Niklas Meinanderin järjestämättömät dosenttiyhdistyksen ja Dosenttiliiton asiakirjat.

286 Eskola 2003, 95.

7

”Kaiken maailman dosentit” – Uuden vuosituhannen haasteita

Dosentit – osa yliopistoyhteisöä?

Uusista kapeammista dosenttioikeuksista huolimatta Helsingin yliopiston dosenttikunta jatkoi kasvuaan 2000-luvulla. Kehitystä pidettiin positiivisena dosenttiyhdistyksessä, tarkoittihan se myös suurempaa määrää tieteellisiä asiantuntijoita, mikä ei koskaan voinut olla huono asia. Kehityksen takana olivat muun muassa yliopiston uudet panostukset jatkokoulutukseen, joka tuotti ennätysmäärän väitöskirjoja ja välillisesti johti dosentuurihakemuksienkin kasvuun.

Dosenttien uusi todellisuus vaati kuitenkin dosenteilta periaatteellisten kysymysten pohdintaa. Kuinka kauan dosentit pystyivät yliopistolla vaatimaan oikeuksiaan, kun velvollisuuksiakaan ei juuri enää ollut? Olisiko tähdättävä jatkossa tieteellisten pätevyyskriteerien tiukentamiseen ”dosentti-inflaation” estämiseksi, vai kenties käytettävä tarveharkintaa dosenttiniimityksissä ja oliko dosentti edelleen määriteltävä ensisijaisesti yliopiston opettajaksi? Näitä kysymyksiä puitiin yhdistyksen kokouksissa 2000-luvun alussa.²⁸⁷

Vuosituhannen alussa dosenteista, joita yliopistolla oli runsaat 2000, toimi jo noin puolet yliopiston ulkopuolisissa tehtävissä toisen puoliskon hoitaessa päätoimenaan muita virkoja yliopistolla. Noin kolmasosa dosenteista oli nimetty lääketieteellisestä tiedekunnasta ja kolmasosa matemaattisluonnontie-

.....
287 Vuosikokouskutsu 13.11.2001, Anssi Jokipiin hallituksen jäsenenä saamat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.

teellisestä. Humanistisessa ja valtiotieteellisessä tiedekunnassa toimi kummasakin noin kymmenen prosenttia dosenteista, hieman vähemmän teologisessa ja pieni murto-osa oikeustieteellisessä, pedagogisessa ja eläinlääketieteellisissä tiedekunnissa. Dosenttiyhdistyksen kannaksi tuli periaatteellisen keskustelun jälkeen jatkossakin pyrkiä määrittelemään dosentti ensisijaisesti yliopiston opettajaksi.²⁸⁸ Tärkeänä pidettiin myös, että dosenttuuria hakevilla todettiin *hyvä* opetustaito, eikä pelkästään *riittävä*.²⁸⁹

Lisäksi dosenttiyhdistykselle oli tärkeätä säilyttää yhteys yliopistoon niiden dosenttien osalta, jotka hoitivat yliopiston ulkopuolisia tehtäviä. Tätä pyrittiin ajamaan muun muassa järjestämällä kaikille dosenteille *Yliopisto*-lehden tilaus, ja yliopiston helsinki.fi-sähköpostiosoitteet riippumatta siitä toimiko dosentti yliopistolla, vai sen ulkopuolella.²⁹⁰

Dosenttiyhdistys pyrki omilla kannanotoillaan ja julkilausumisillaan tuomaan esiin myös niiden dosenttien tuoman hyödyn yliopistolle, jotka eivät vakinaisesti hoitaneet muuta virkaa yliopistolla. Muusta työelämästä dosentit saattoivat tuoda mukanaan yliopistoa ja opetusta hyödyttäviä kokemuksia ja oppeja. Lisäksi dosentit saattoivat tuoda yliopistolle näkyvyyttä toimiessaan yhteistyössä median kanssa ”päivystävinä dosentteina”.²⁹¹

Ne dosentit, jotka toimivat yliopistoilla hoitivat päätoimisena virkanaan esimerkiksi assistentin, yliassistentin, lehtorin tai amanuenssin tehtäviä. Jotkut toimivat Suomen Akatemian tai muulla apuraharahoituksella päätoimisina tutkijoina. Dosentti-nimike antoi etenkin näille tutkijoille arvostusta, kun ei tarvinnut tituleerata itseään apurahatutkijaksi ja dosenttuuri osoitti samalla, että tutkija oli suorittanut vähintään kahden väitöskirjan edestä ansiokasta tieteellistä tutkimusta.²⁹²

2000-luvun alussa dosenttien huolena olivat myös dosenttiviran pätevyyskriteerit ja pelkona oli, että dosenttuureja alettaisiin jakamaan liian lepsuin kriteerein väitelleiden tohtorien määrän lisääntyessä. Tästä syystä dosenttiyhdistys ja Suomen Dosenttiliitto olivat useaan otteeseen yhteydessä yliopiston kansleriin. Poikkeuksetta kanslerit vakuuttivat, ettei pätevyyskriteereitä oltu keventämässä ja että asiantuntijat edelleen arvioisivat dosenttuuria hakevien pätevyyden tarkasti ja tunnollisesti. Huoli pätevyyskriteerien madaltamisesta pohjautui dosenttikunnan suureen kasvuun vuosituhanteen vaihteessa sekä siihen, että muissa yliopistoissa, etenkin Tampereella, oltiin pätevyys-

.....

- 288 Pöytäkirja 18.12.2001, Anssi Jokipiin hallituksen jäsenenä saamat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.
- 289 Pöytäkirja 16.5.2001, Niklas Meinanderin järjestämättömät dosenttiyhdistyksen ja Dosenttiliiton asiakirjat.
- 290 Kirje kanslerille [2002], Anssi Jokipiin hallituksen jäsenenä saamat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.
- 291 *Yliopistolainen* 7/2007, 12.
- 292 *Yliopisto* 15/1996.

miskriteereitä madallettu.²⁹³ Dosenttiliiton puolelta ajettiin 2000-luvun alussa myös yhteisiä dosentin nimittämiskriteereitä kaikkiin Suomen yliopistoihin, sillä nimittämiskäytännöt erosivat joskus suurestikin korkeakoulujen välillä siitä huolimatta, että kaikki korkeakoulut olivat saman yliopistoasetuksen alaisia.²⁹⁴

Lamavuosien väistyttyä ja talouskasvun taas elpyessä vaikutti yliopistossa myös dosenttiopetuksen kehitys positiiviselta, kun siihen käytettäviä määrärahoja lisättiin vuotuisesti.²⁹⁵ Tämä oli ennen kaikkea seurausta dosenttiyhdistyksen aktiivisesta vaikutustyöstä, jonka seurauksena konsistori vuodesta 2001 varasi omista varoistaan määrärahan käytettäväksi dosenttiopetukseen. Määrärahaa käytettiin sellaisten dosenttien luentopalkkioihin, jotka eivät olleet muussa vakinaisessa virassa yliopistossa.²⁹⁶

Jäsenyhteyksien kehittämistä

1990-luvun puolivälissä yhdistyksen jäseniksi laskettiin edelleen kaikki yliopiston tässä vaiheessa jo lähemmäs 2000 dosenttia. Yhdistyksen toiminnan kannalta ongelmana oli kuitenkin, että näistä vain noin neljännes maksoi jäsenmaksunsa.²⁹⁷ Merkittävän kulueraan muodostivat tästä syystä jäsenmaksulomakkeiden ja jäsenkirjeiden postitus maksamatta jättäville jäsenille. Meinanderin puheenjohtajakautena luovuttiin ensin postituksista jäsenmaksunsa maksamatta jättäneille jäsenille ja myöhemmin jäsenluettelosta siivottiin pois kaikki maksamatta jättäneet dosentit.²⁹⁸ Osittain ongelmana pidettiin 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa myös dosenttien pientä aktiivisuutta yhdistyksessä ja edunvalvonnassa. Yliopiston dosentteja kehoitettiin osallistumaan yhdistyksen kokouksiin, jotta dosenttien huolia tulisi paremmin esille ja toimintatapoja niiden kitkemiseksi voitaisiin tehokkaammin kehittää.²⁹⁹

- .....
- 293 Haastattelu Björn Fant 9.1.2020; Pöytäkirja 27.9.2000, Niklas Meinanderin dosenttiyhdistyksen ja Dosenttiliiton järjestämättömät asiakirjat; Suomen Dosenttiliiton kirje Aatto Prihtille 23.5.2001, Niklas Meinanderin dosenttiyhdistyksen ja Dosenttiliiton järjestämättömät asiakirjat.
- 294 Suomen Dosenttiliiton vuosikertomus 2001, Niklas Meinanderin dosenttiyhdistyksen ja Dosenttiliiton järjestämättömät asiakirjat.
- 295 *Yliopistolainen* 7/2007, 12.
- 296 Vuosikertomus 2000–2001, Niklas Meinanderin järjestämättömät dosenttiyhdistyksen ja Dosenttiliiton asiakirjat.
- 297 Katso esimerkiksi tilinpäätös 31.8.1994, Anssi Jokipiin hallituksen jäsenenä saamat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.
- 298 Haastattelu Niklas Meinander 20.8.2019.
- 299 Katso esim. Vuosikokouskutsu 1998, Niklas Meinanderin järjestämättömät dosenttiyhdistyksen ja Dosenttiliiton asiakirjat.

Suomen Dosenttiliitossa yhteistyötä Helsingin yliopiston, Turun ja Tampereen dosenttiyhdistysten välillä pyrittiin aktiivisesti tiivistämään.³⁰⁰ Liiton kautta monet Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen hallituksen jäsenet loivat arvokkaita kontakteja muiden yliopistokaupunkien dosentteihin ja liiton kokoukset olivat tilaisuuksia luoda poikkeusteellisiä suhteita yli yliopistorajojen. Liiton jäsenyhdistyksien välillä ei myöhemmin esiintynyt suuria erimielisyyksiä ja suurista periaatteista oltiin samaa mieltä. Dosenttiliiton kautta pyrittiin myös aktiivisesti, etenkin 1990-luvulta alkaen, levittämään Helsingin kaltaista dosenttijärjestelmää maan muihin korkeakouluihin. Dosenttiyhdistyksen ja Dosenttiliiton pitkäaikaisen toimijan Björn Fantin mukaan, liitosta oli usein hyötyä muiden korkeakoulujen dosenteille, heidän pystyessä tuomaan terveisiä Helsingin oloista omiin korkeakouluihin, joissa dosenttien asema oli pääkaupunkia kehnompia.³⁰¹

Dosenttiliiton ja paikallisyhdistysten työnjako vakiintui siihen, että paikallisyhdistysten tehtäväksi jäi hoitaa suhteet paikallisiin yliopistoihin, liiton ottaessa kantaa valtakunnallisesti tärkeissä tiedepoliittisissa kysymyksissä ja hoitaessa suhteet valtionjohtoon. Käytännössä kuitenkin dosenttiyhdistysten aktiivijäsenten pienen määrän takia samat keskeiset henkilöt hoitivat usein paikallisyhdistysten ja liiton asioita. Helsingin dosenttiyhdistys säilytti lisäksi aktiivisen roolin myös valtakunnallisissa dosentteja koskeissa kysymyksissä.³⁰²

Suomen Dosenttiliiton taloudellinen tilanne heikentyi 2000-luvun alussa.³⁰³ Liitosta ei koskaan kasvanut samassa määrin vaikuttavaa valtakunnallista liittoa, kuin samoihin aikoihin perustetuista Assistenttiliitosta tai Professoriliitosta. Helsingin dosenttiyhdistys päätti vuonna 2003 tukea Suomen Dosenttiliittoa taloudellisesti tuhannella eurolla, olihan liitto vuorostaan tukenut Helsingin yhdistystä 1990-luvun alussa, kun yhdistyksen tilit hupenivat lakiuudistustaistossa.³⁰⁴ Myöhemmin Dosenttiliittoa tuettiin taloudellisesti myös hoitamalla sen tilejä Helsingin dosenttiyhdistyksen pankkitilin kautta.³⁰⁵

Yhtenä Suomen Dosenttiliiton tavoitteena esiintyi ajoittain 2000- ja 2010-luvuilla dosenttiyhdistysten perustaminen maan muihin korkeakouluihin, joissa ei yhdistyksiä vielä ollut. Näissä yrityksissä ei onnistuttu, vaikka liiton budjettiin jopa yhdessä vaiheessa varattiin erillinen matkustusraha, jonka avulla Dosenttiliiton jäsenyhdistysten edustajat voisivat matkustaa esi-

.....

300 Dosenttiliiton hallituksen pöytäkirja 12.5.2004, Niklas Meinanderin järjestämättömät dosenttiyhdistyksen ja Dosenttiliiton asiakirjat.

301 Haastattelu Björn Fant 9.1.2020.

302 Haastattelu Niklas Meinander 20.8.2019.

303 Pöytäkirja 21.1.2003, Anssi Jokipiin hallituksen jäsenenä saamat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.

304 Pöytäkirja 6.5.2003, Anssi Jokipiin hallituksen jäsenenä saamat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.

305 Haastattelu Niklas Meinander 20.8.2019.

merkiksi muihin yliopistoihin tavoittaakseen sikäläiset dosentit. Yhtenä syynä siihen, miksei dosenttiyhdistyksiä perustettu muihin korkeakoulukaupunkeihin lienee se, että monella näiden paikkakuntien yliopiston dosenteilla jo on dosentuuri jossain muussa yliopistossa ja kaksoisdosenttiyhdistysjäsenyydelle on vaikeata löytää perusteita.³⁰⁶

Vuosituhanneksen alussa Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen hallituksen kokouksessa tuotiin esiin mahdollisuus hyväksyä Helsingin yliopiston ulkopuolisetkin dosentit jäseniksi yhdistykseen.³⁰⁷ Tässä vaiheessa muutosta sääntöihin ei kuitenkaan tehty. Jäsenaktiivisuutta pyrittiin lisäämään tehostamalla yhdistyksen tiedotusta. Yhdistyksen ensimmäiset kotisivut laadittiin orgaanisen kemian dosentti Vesa Nevalaisen toimesta vuonna 1999.³⁰⁸ Tämän lisäksi yhdistyksen toimintaa pyrittiin kehittämään uusiin suuntiin. Toukokuussa 2004 dosenttiyhdistys järjesti Arppeanumissa dosenttitapahtuman, nimellä ”Dosentti – opettaja, tutkija, asiantuntija”. Tapahtumaan kutsuttiin Suomen tiedemaailman edustajia muun muassa Tekesistä, Sitrasta, Suomen Akatemiasta sekä yliopiston edustajia.³⁰⁹

Yhdistyksen 60-vuotisjuhlia juhlistaakseen yliopisto kutsui yhdistyksen puheenjohtajan Meinanderin pitämään puheen lukuvuoden avajaisissa syksyllä 2006. Avajaispuheessaan Meinander korosti dosenttien merkitystä yliopistolle ja sitä pitkälti käyttämättä jäänyttä tieteellistä potentiaalia, jota dosenttikunnassa piili.³¹⁰ Yhdistyksen omia juhlia vietettiin paneelikeskustelulla konsistorin istuntosalissa lokakuussa 2006. Alustajina paneelikeskustelussa dosenttijärjestelmän merkityksestä toimivat vararehtori Hannele Niemi ja yhdistyksen entinen toimija, professori Jaakko Frösén. Paneelikeskustelijoina toimivat lisäksi yhdistyksen puheenjohtaja Meinander, kansleri Eero Vuorio Turun yliopistosta, Suomen Akatemian ylijohdaja Anneli Pauli ja Turun dosenttiyhdistyksen puheenjohtaja dosentti Päivi Koskinen. Juhlallisuuksissa kuultiin lisäksi harmoniikkataiteilija Anne-Mari Kanniaisen musiikkiesityksiä.³¹¹ Juhlavuodesta 2006 tuli viimeinen puheenjohtajavuosi pitkäaikaiselle yhdistyksen puheenjohtajalle Niklas Meinanderille.

- .....
- 306 Haastattelu Anne Nevgi 13.1.2020; Haastattelu Timo Vasko 24.1.2020.
  - 307 Pöytäkirja 18.12.2000, Niklas Meinanderin järjestämättömät dosenttiyhdistyksen ja Dosenttiliiton asiakirjat.
  - 308 Pöytäkirja 10.12.1998, Anssi Jokipiin hallituksen jäsenenä saamat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.
  - 309 Pöytäkirja 9.3.2014, Niklas Meinanderin järjestämättömät dosenttiyhdistyksen ja Dosenttiliiton asiakirjat.
  - 310 Puhe Helsingin yliopiston avajaisissa 11.9.2006, Niklas Meinanderin dosenttiyhdistyksen ja Dosenttiliiton järjestämättömät asiakirjat.
  - 311 Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys 60 vuotta, Niklas Meinanderin dosenttiyhdistyksen ja Dosenttiliiton järjestämättömät asiakirjat.

Professori Jaakko Frösén esitelmöi Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen 60-vuotisjuh-
 lallisuuksien yhteydessä konsistorin istuntosalissa Helsingin yliopiston päärakennuksessa
 lokakuussa 2006. Jaakko Frösén toimi dosenttiyhdistyksen hallituksen jäsenenä 1979–
 1981, 1983–1987 ja varapuheenjohtajana 1981–1982. Kuva: Timon Vaskon yksityisarkisto.
 Timo Vasko.

Meinanderia seuraamaan valittiin vuosikokouksessa 2006 missiologian dosentti Timo Vasko, joka toimi puheenjohtajana vuoteen 2008. Vaskon puheenjohtajakautena yhdistyksen hallituksen jäsenten tehtäviä pyrittiin puheenjohtajan toimesta aktiivisesti jakamaan. Aikaisempina vuosina yhdistyksen puheenjohtajalla oli ollut varsin suuri työtaakka, kun runsaslukuisella hallituksella oli varsin vähän vakinaisia työtehtäviä sihteeriä ja taloudenhoitajaa lukuun ottamatta. Vaskon jälkeenkin työnjako hallituksen jäsenten kesken on jatkunut yhdistyksessä, joka on merkittävästi keventänyt puheenjohtajan aiemmin merkittävää ajankäyttöä yhdistystoimintaan. Tästä huolimatta, yhdistyksen puheenjohtajilla on myöhemminkin ollut suuri rooli yhdistyksen johtamisessa ja sitä myötä myös suurin työtaakka.³¹² Vaskoa seurasi puheenjohtajana 2008–2010 puolestaan geofysiikan dosentti Kai Myrberg, joka oli toiminut varapuheenjohtajana Vaskon kaudella.

.....
 312 Haastattelu Anne Nevgi 13.1.2020; Haastattelu Timo Vasko 24.1.2020.

Kohti innovaatioyliopistoa

1980- ja 1990-luvuilla julkishallintoon ja yliopistohallintoon ryhdyttiin soveltamaan yritysmaailmasta sovellettuja johtamisoppeja ja strategioita. Seuraavilla vuosikymmenillä ajattelutapa juurtui ja voimistui yliopistomaailmassakin. Helsingin yliopistossa tulosoajasta alettiin soveltamaan 1990-luvun alussa. Aikakauden muotisanaksi muodostui innovaatio. Yliopistoja haluttiin yhä enemmän kehittää palvelemaan elinkeinoelämää ja teollisuutta sekä tuottamaan uusia innovaatioita, joista voitaisiin valjastaa ”uusien Nokioita” Suomelle. Tätä kehitystä haluttiin edistää uuden yliopistolain avulla, jota alettiin valmistella 2000-luvun lopulla. Uuden yliopistolain aikaansaaminen kirjattiin Matti Vanhasen toisen hallituksen hallitusohjelmaan alkuvuodesta 2007. Samoin hallitusohjelmaan kirjattiin tavoite muuttaa yliopistot yksityisiksi julkishenkilöiksi lisäten niiden autonomiaa, ja samalla muuttamalla niiden asemaa. Kun yliopistojen valtionalaisuus poistuisi, tarkoittaisi se myös sitä, että yliopiston kaikki virat muuttuisivat toimiksi. Maan hallituksen tavoitteena oli tehdä Suomen yliopistoista ketterämpiä ja kansainvälisesti kilpailukykyisempiä. Samalla tavoitteena oli lisätä korkeakoulujen ”innovatiivisuutta”. Ajan henkeä kuvastaa muun muassa se seikka, että hallitusohjelman kohtaa ”korkeakoulut” seuraa ”innovaatiopolitiikkaa” käsittelevä osio.³¹³

Uusi yliopistolain valmistelu koettiin suuressa osassa yliopistoyhteisöä uutena uhkana. Lakiehdotuksen takaa löytyy jo 1980-luvun loppupuolella alkanut kehitys, jossa päätösvaltaa tahdottiin palauttaa opetusministeriöltä yliopistoille. Vuoden 2010 yliopistolaissa tämä kehitys tavallaan vietiin päätökseensä, kun yliopistot lakkasivat olemasta valtion tilivirastoja ja niistä tuli autonomisia oikeustoimihenkilöitä, joilla oli jatkossa suurempi vastuu oman rahoituksen keräämisestä. Yliopiston sisällä lakivalmistelu herätti huolia muun muassa eri tieteenalojen joutumisesta arvojärjestykseen rahoituksen hankkimisen perusteella, kun rahaa haluttiin kanavoida ”tuottaville” aloille. Pohjimmiltaan pelkona oli akateemisen vapauden katoaminen yliopistoista.³¹⁴

Dosenttiyhdistyksessä uuden yliopistolain valmistelu vastaanotettiin huolestuneesti. Yhdistyksessä pelättiin sen kavennettavan dosenttien asemaa entisestään. Yhdistys teetti lakivalmistelun alla jäsenkyselyn dosenttien omakuvasta ja ammatillisista näkemyksistä. Kyselyn tuloksissa selvisi, että dosenttien enemmistö mielsi itsensä edelleen yliopiston opettajiksi. Selvityksessä tuli esiin myös dosenttien huoli epävarmasta asemastaan ja riittämättömistä taloudellisista resursseistaan.³¹⁵

.....
313 Hallitusohjelma. Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma 19.4.2007, 30–31, 47.

314 Kanervo 2009, 189–192.

315 Nevgi, Meinander & Jyrhämä 2008, 22–23.

Lakiehdotuksen mukaan kaikki valtion virat yliopistolta lakkaisivat ja muutuisivat työsuhteiksi. Dosenttuuri esitettiin lakiehdotuksessa muutettavaksi pelkäksi arvonimeksi. Huolena oli, että dosenttien asema yliopistoilla entisestään merkittäväällä tavalla huonontuisi virkojen poistuessa. Yliopiston kansleri Kari Raivion kanssa käydyissä keskusteluissa maaliskuussa 2007 dosenttiyhdistyksen edustajat Timo Vasko, Kai Myrberg ja Niklas Meinander vierastivat esille tuotua ajatusta dosenttivirkojen poistumisesta. Parempana vaihtoehtona pidettiin edelleen palkattomien dosenttitoimien säilyttämistä uudessakin laissa.³¹⁶ Yliopiston johtoon pyrittiin vaikuttamaan esimerkiksi vuonna 2008 järjestetyn seminaarin muodossa, jossa dosenttien huolia dosenttilaitoksen tulevaisuudesta tuotiin esiin. Lisäksi hallituksen jäsenet kävivät säännöllisesti tapaamassa yliopiston johtoa saadakseen tietoa viimeisistä lakiehdotukseen liittyvistä käänteistä. Voimavaroja aktiivisempaan taisteluun ei ollut, joten yhdistyksellä ei ollut muuta vaihtoehtoa, kuin asettua odottelevalle kannalle, katsomaan, mitä maan hallitus päätti yliopistoista.³¹⁷

Suuren epätietoisuuden vallitessa, yhdistyksen puheenjohtaja Timo Vasko ja varapuheenjohtaja Kai Myrberg kävivät lokakuussa 2008 tapaamassa yliopiston rehtoria Thomas Wilhelmssonin. Rehtori liennytti dosenttien huolia ja vakuutti, että dosenttilaitos säilyisi kohtalaisen entisellään uuden yliopistolain jälkeen. Rehtorin mielestä dosenttilaitos oli tärkeä koko yliopistolle ja se tuli säilyttää elinvoimaisena. Lisäksi rehtori toi esille uuden lain tuoman edun dosenteille, nimittäin eläkeiän poistumisen virallisen viran myötä. Täten dosentit pääsivät vihdoin eroon pakkoeläkeistä, jonka poistamista oltiin lobattu vuoden 1987 virkamieslaista saakka.³¹⁸ Rehtori, eikä ilmeisimmin kukaan muukaan yliopiston johdossa, ei ollut kuitenkaan tullut ajatelleeksi mitä tapahtuisi vanhoille dosenteille virkojen poistuessa. Kesken tapaamista yhdistyksen puheenjohtajan dosentti Vaskon mieleen juolahti kysymys tästä ja kysyessään rehtorilta saisivatko vanhat dosentit automaattisesti uuden dosentin arvonimen, vai tulisiko heidän hakea sitä erikseen totesi rehtori, ettei ollut tullut ajatelleeksikaan sitä. Vasko ehdotti rehtorille, että kaikille vanhoille dosenteille myönnettäisiin automaattisesti dosentin arvonimi, mikä tulikin tapahtumaan lain astuessa voimaan.³¹⁹ Ilman reagointia yliopiston johdon puolelta olisivat vanhat dosentit menettäneet dosenttuurinsa uuden lain myötä.

- .....
- 316 Muistio, Helsingin yliopiston kansleri Kari Raivion tapaaminen 27.3.2007, Timo Vaskon yksityisarkisto.
- 317 Haastattelu Anne Nevgi 13.1.2020.
- 318 Muistio 20.10.2008, Niklas Meinanderin dosenttiyhdistyksen ja Dosenttiliiton järjestämättömät asiakirjat.
- 319 Haastattelu Timo Vasko 24.1.2020.

Uusi yliopistolaki asui voimaan 1. tammikuuta 2010. Uusi laki lisäsi yliopistojen autonomiaa merkittävästi, mutta asetti samalla paineita rahoituksen suhteen. Autonomian varjopuolena yliopistoilla oli suurempi vastuu niin sanotusti ”huonosti tuottavien” alojen rahoituksen sopeuttamisesta ja henkilöstön karsimisesta. Uuden lain myötä yliopistoilla on tänä päivänä ainakin teoreettinen mahdollisuus hakeutua konkurssiin.³²⁰ Yliopistolaisissa vahvistui myös keskusjohdon asema ja etenkin rehtorien ja yliopiston hallitusten valta lisääntyi uuden lain myötä.³²¹

Uusi yliopistolaki tarkoitti, että yliopiston virkasuhteet muuttuivat työsuhteiksi. Kun dosenttivirat poistettiin, dosentuurista tuli tieteellistä ansioitumista osoittava arvonimi. Helsingin yliopiston kaikki dosentit saivat 1. tammikuuta 2010 kanslerin määräyksellä dosentin arvonimen. Uusi yliopistolaki toi dosenteille suuremman muutoksen kuin yliopiston muille virkailijoille, jotka siirtyivät virkasuhteesta työsuhteeseen. Dosentuurin muuttuessa arvonimeksi katkesi dosentin suora viran tuoma juridinen kytkös yliopistoon. Nykyään dosentin arvonimen saa osoittamalla hakemuksen kanslerille, joten tässä suhteessa nimittämismenettelytapa ei kuitenkaan suuresti eroa aikaisemmasta henkilökohtaisesta viranhausta.

Uuden yliopistolain myötä dosenttilyhdistyksen tärkeimmäksi agendaksi nousi dosenttien aseman säilyttäminen entisellä tasolla. Helsingin yliopistossa, jossa yliopiston johto suhtautui ainakin varovaisen myönteisesti dosenttilaitokseen ja arvosti dosenttien tuomaa tieteellistä pääomaa yliopistolle, eivät ongelmat olleet yhtä suuria kuin maan muissa yliopistoissa. Osittain kiitos tästä kuului myös dosenttilyhdistykselle, joka aktiivisesti toi esille dosenttien merkitystä yliopistossa ja sen toiminnassa, tapasi yliopiston johtoa ja itse sekä laajan verkostonsa kautta ajoi dosenttien asioita konsistorissa. Dosenttiliiton kautta Helsingin yliopiston dosenttilyhdistyksessäkin saatiin kuitenkin kuulla muun muassa Tampereella nimetyistä määräaikaista dosenttuureista ja yhdistyksen jatkuvana huolenaiheena oli, että vastaavanlaiset dosenttien oikeuksia kaventavat ja niiden muodollista asemaa heikentävät säädökset saapuisivat pääkaupunkiinkin.³²²

.....

320 Kettunen & Simola 2012, 60.

321 Jalava, Simola & Varjo 2012, 95.

322 Pöytäkirja 22.5.2013, Hallituksen pöytäkirjat, HYDY, HY arkisto.

Dosentti-tittelin kääntäminen

Dosentti-tittelin kääntäminen muille kielille oli tuottanut Suomen dosenteille päänvaivaa jo useina vuosikymmeninä. Virkanimikkeen kääntäminen ruotsiksi ja saksaksi on aina ollut helppoa, sillä Ruotsissa ja Saksassa tunnetaan vastaavanlainen professorintasoinen dosenttijärjestelmä. Anglosaksisessa maailmassa, johon Suomen tiedekentän yhteydet yhä enenevässä määrin suuntautuvat, tuottaa kääntäminen suurempaa tuskaa. Aikaisemmin dosentit käyttivät pitkälti itse hyvänä pitämiään käännöksiä englanniksi eri yhteyksissä. Näitä ovat olleet esimerkiksi: *docent*, *senior lecturer*, *senior researcher*, *associate professor* ja *assistant professor*.³²³

Korkeakoulusanasto suositteli vuonna 2005 englanninkieliseksi käännökseksi *adjunct professor*, jonka mukaan myös dosenttiyhdistys kehotti jäsenistöään kääntämään dosenttuuri englanniksi.³²⁴ Vuoden 2009 yliopistolain myötä Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston seuraaja Suomen yliopistot – Finlands universitet Unifi esitti suosituksen kääntää dosentin arvonimi muotoon *title of docent*. Suosituksen takana oli uuden yliopistolain tuoma muutos, jonka jälkeen dosentit eivät enää muodollisesti olleet yliopiston virassa. Unifin mukaan aiemmin suosittu *adjunct professor* -käännös antoi kuitenkin sellaisen kuvan ulkopuoliselle. Tähän näkemykseen yhtyi Helsingin yliopiston johtokin ja piti *title of docent*, tai pelkkää *docent* -sanaa oikeana käännöksenä. Dosenttiyhdistys kehotti jäsenistöään kuitenkin edelleen käyttämään käännöstä *adjunct professor*.³²⁵

Dosenttiyhdistys perusteli kantaansa sillä, että dosenttijärjestelmä maailmalla oli kohtalaisen harvinainen ja *docent*-sana harhaanjohtava, sillä sitä käytettiin esimerkiksi Yhdysvalloissa museon kuraattorista. Lisäksi professoriperusteinen käännös sopi paremmin niille dosenteille, jotka toimivat akateemisessa maailmassa ja kuvasi parhaiten dosenttien tietotasoa, joka lähinnä oli rinnastettavissa professoriin.³²⁶ Myöhemmin *adjunct professor* käännössuositukselta ollaan luovuttu, muun muassa, koska sitä usein käytetään määräaikaisista professoreista. Yhdistyksen ja Dosenttiliiton uutena suosituksena on käyttää käännöstä *associate professor*. Käännöksellä *associate professor* halutaan ilmaista dosenttilaitoksen muodostavan akateemisessa hierarkiassa sekä tenure track- professuureista että vakinaisista professuureihin verrattavan akateemisesti ansioituneiden tutkijoiden ja asiantuntijoiden yhteisön.³²⁷

.....

323 Kanervo 2009, 171.

324 Jäsenkirje marraskuussa 2004, Anssi Jokipiin hallituksen jäsenenä saamat asiakirjat ja aineistot, HYDY, HY arkisto.

325 Pöytäkirja 22.5.2013, Hallituksen pöytäkirjat, HYDY, HY arkisto.

326 Dosenttiliiton kirje Unifille 3.3.2020, Niklas Meinanderin järjestämättömät dosenttiyhdistyksen ja Dosenttiliiton asiakirjat.

327 Haastattelu Jukka Hoffrén 9.1.2020.

”Päivystäviä dosentteja” ja yliopiston massiiviset irtisanomiset

2010-luvulla ylimmän valtiovallan suhtautuminen ja arvostus Suomen korkeakoululaitokseen ja tutkittuun tieteseen jatkoi heikentymistään. Etenkin yliopistomaailmassa vahvoja vastareaktioita herättivät ministerien ja pääministerien julkilausumat, joissa tiedettä vähäteltiin. Ulkoministeri Alexander Stubb lausui esimerkiksi julkisesti luottavansa enemmän omien virkamiestensä arvioihin, kuin päivystäviin dosentteihin. Vuonna 2015 pääministeri Juha Sipilän johtama maan hallitus ajoi läpi mittavat leikkaukset yliopistojen rahoitukseen osana valtion säästöohjelmaa. Helsingin yliopiston osalta tämä tarkoitti 106 miljoonan euron vuotuisia säästöjä. Helsingin yliopiston kohdalla säästötoimenpiteet iskivät vielä muihin korkeakouluihin verrattuna kovemmin, sillä samaan aikaan menetettiin arvokas niin kutsuttu apteekkiraha.

Toimenpiteet johtivat merkittäviin irtisanomisiin yliopistossa keväällä 2016. Yhteensä työntekijöitä irtisanottiin 371, jonka lisäksi henkilöstöä vähennettiin eläkkeellesiirtymisen ja vapaaehtoisten irtisanoutumisten myötä, jotka olivat suurimpia yliopiston historiassa. Vuoden 2016 suuret irtisanomiset Helsingin yliopistossa olivat merkittäviä siinäkin mielessä, että ne kohdistuivat myös opetus- ja tutkimushenkilökuntaan. Irtisanotuista yhteensä 48 kuului yliopiston opettajiin ja tutkijoihin, muutama jopa professoreihin.³²⁸

Samaan aikaan yliopistossa oltiin uudistamassa tutkintorakenteita Euroopan Unionin Bologna-mallin mukaisesti. Tutkintouudistukset kulkivat nimellä *Iso pyörä*. Uudistuksen myötä kandidaatintutkinnoista tuli yhä enemmän laajalaisempia ja varsinainen tieteellinen erikoistuminen jätettiin maisterivaiheeseen. Samanaikainen massiivinen säästöpaketti ja tutkintouudistusprosessi johdatti suureen sekavuuteen yliopistossa vuosina 2015–2017. Tyytymättömiä olivat niin opiskelijat kuin yliopiston henkilökuntakin. Puhuessaan yliopiston lukukauden avajaisissa elokuussa 2015 pääministeri Sipilä sai osakseen huutelua opiskelijoiden keskuudesta.

Dosenttiyhdistyksessäkin yliopiston uudet haasteet herättivät keskustelua. Yliopiston mittavia leikkauksia vastustettiin julkisesti ja yhdistyksen puheenjohtaja, vuodesta 2010 kasvatustieteen dosentti Anne Nevgi, allekirjoitti *Helsingin Sanomissa* julkaistun ylioppilaskunnan ja henkilökuntayhdistysten vastalauseen.³²⁹ Helsingin yliopiston mittava säästöohjelma johti lisäksi siihen, että dosenttiopetukseen rehtorin budjetista varatut dosenttiopetusrahat putosivat vuoden 2016 lähes kahden miljoonan euron tasolta vuodessa noin neljään saataantuhanteen euroon. Pelkästään dosenttiopetukseen käytettävissä menoissa tehtiin toisin sanoen noin kahdeksankymmenen prosentin leikkaukset. Dosenttiopetuksesta voitiin jatkossa erillisen korvamerkityn rahan lisäksi maksaa

.....
328 Ylioppilaslehti 8.11.2016.

329 Pöytäkirja 28.10.2015, Hallituksen pöytäkirjat, HYDY, HY arkisto.

myös tiedekuntien perusrahoituksen tuntiopetukseen varatusta budjettiosuudesta, mutta tämän käyttämisestä juuri dosenttiopetukseen ei kuitenkaan ollut mitään takeita.³³⁰ Säästötoimenpiteet altistivat dosenttiopetuksen näin yhä enemmän tiedekuntien armolle. Se teki dosenttiopetuksesta lisäksi vaikeammin saatavilla olevaa vakituisen opetushenkilökunnan hoitaessa perusopetuksesta ja dosenteille jäädessä ainoastaan vapaaehtoisten kurssien pitäminen.

Joulukuussa 2015 pääministeri Sipilä vieraili Ylen A-studiossa ja puolusti hallitusohjelmaa toteamalla, että ”löytyy kaiken maailman dosentteja, jotka sanovat, että tätä ja tätä ei saa tehdä.” Sipilän repliikki herätti oitis vahvan vastareaktion perinteisessä ja sosiaalisessa mediassa. Yhdistyksen puheenjohtaja dosentti Nevgi katsoi ohjelmaa kotonaan ja lähetti heti seuraavana aamuna kirjeen valtioneuvoston kansliaan:

Arvoisa pääministeri,

Katselin eilen A-studiota, jossa vierailitte. Tulitte teitä haastateltaessa todenneeksi ”kaiken maailman dosentit” puhuen näin dosenteista halveksi-vaan sävyyn. Tällainen puhe ei ole pääministerin asemassa suotavaa eikä anna hyvää käsitystä teidän asenteestanne oppineisuutta ja lukeneisuutta kohtaan. Dosentin arvon saavuttaakseen on tohtorintutkinnon saavutettua tutkijan tehtävä toisen väitöskirjan edestä tutkimustyötä ja julkaistava tutkimuksensa tieteellisissä julkaisuissa ja osoitettava omaavansa hyvän opetustaidon.

Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys ry:n puheenjohtajana ja Suomen dosenttiliiton sihteerinä totean, että olette anteeksipyyntöön velkaa Suomen kaikille dosenteille. Ei ole hyvä, että pääministerin asemassa halveksivasti puhutaan yhdestä asiantuntijaryhmästä tai ylipäätään vähätellään asiantuntijoita.

Odottaen vastaustanne ja anteeksipyyntöänne.³³¹

Vastauksessaan pääministeri pyysi anteeksi sanavalintaansa ja vakuutti, ettei se ollut tarkoitettu yksittäistä ammattiryhmää vastaan.³³² Keskusteluohjelmassa esitetty pääministerin tokaisu oli kuitenkin symptomaattinen ajan hengelle, jossa tiedemaailmaa ei enää julkisessa keskustelussa käsitelty aikaisemmin tavanomaisella arvostuksella, eikä pääministerin anteeksipyyntöä koskaan esitetty

.....

330 Timo Vaskon yhteydenpito yliopiston kirjanpitäjän kanssa 24.1.2020, Timo Vaskon yksityisarkisto.

331 Anne Nevgin kirje pääministerille 2.12.2015, Hallituksen pöytäkirjat, HYDY, HY arkisto; Haastattelu Anne Nevgi 13.1.2020.

332 Pääministeri Sipilän kirje Anne Nevgille, 3.12.2015, Hallituksen pöytäkirjat, HYDY, HY arkisto.

julkisesti. Tapauksesta Suomen tiedetoimittajain liitto kuitenkin palkitsi ”Kaiken maailman dosentit” Vuoden tiedeviestintäpalkinnolla. Palkinnon vastaanottivat Tampereen dosenttiyhdistyksen ja Dosenttiliiton puheenjohtaja dosentti Tom Frisk ja Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen puheenjohtaja Nevgi.³³³

Uusia avauksia, uusia tuulahduksia

Uuden yliopistolain jälkeen dosenttiyhdistyksen sääntöihin tehtiin muutoksia. Ensinnäkin yhdistyksen säännöistä poistettiin pykälä, joka erotti jäsenen yhdistyksestä dosentuurin lakatessa. Koska dosentin arvonimi uuden lain jälkeen oli elinikäinen, oli pykälä turha. Merkittävämpi sääntöuudistus oli automaatiojäsenyyden poistaminen. Jatkossa jokaisella yliopiston dosentilla oli oikeus haakea jäsenyyttä yhdistyksessä, mutta tätä ei automaattisesti saanut dosentuurin myötä. Samalla mahdollistettiin myös muiden korkeakoulujen dosenttien jäsenyys Helsingin yhdistykseen. Taka-ajatuksena oli, että niiden korkeakoulujen dosentit, joiden omassa yliopistossa ei ollut omaa paikallista yhdistystä, voisivat jatkossa liittyä Helsingin yhdistykseen. Tällä tavoin voitaisiin dosenttien järjestyneisyyttä korottaa nopeammin, kuin uusien paikallisyhdistysten perustamisella. Eräänä perusteluna automaatiojäsenyyden poistamiselle oli se, että maksavien yhdistyksen jäsenten määrä oli jäänyt 500 jäsenen paikoille, eivätkä yhdistyksen varoin ollut syytä tavoitella jo kolmen tuhanteen kasvanutta yliopiston dosenttikuntaa.³³⁴

Uuden vuosikymmenen ja vuosituhannen ongelmana yhdistykselle on kuitenkin ollut jäsenistönsä aktivointi ja jäsenhankinta. Jäsenistön aktivoimiseen on yhdistyksen toimesta pyritty kehittämään uutta toimintaa. Lisäksi tiedotusta on kyetty parantamaan muun muassa verkkosivujen uudistuksilla ja tiedotamista kehittämällä. Uudenlaisena ongelmana on myös vuosituhannen vaihteen jälkeen yliopistolla yleistyneet englanninkieliset dosentit. Muiden kuin suomen- tai ruotsinkielisten dosenttien tavoittamiseen ja aktivoimiseen tarvittaisiin vielä runsaasti lisäponnistuksia dosenttiyhdistyksestä, johon ei ainakaan toistaiseksi ole riittänyt resursseja.³³⁵

Uuden yliopistolain astuttua voimaan dosenttien kytkös yliopistoon löyhentyi entisestään. Tästä johtuen dosenttiyhdistys ehdotti yliopiston johdolle, että olisi saatava aikaan erilliset dosenttisopimukset. Näillä sopimuksilla sovittaisiin yliopiston ja dosentin välisistä oikeuksista ja velvollisuuksista. Tarkoituksena oli saada kirjattua paperille dosenttien oikeudet eri tiedekunnissa. Dosenttisopimusta tehdessä tiedekunta tai laitos voisi päättää mitkä oikeudet dosentille

.....
333 *Helsingin Sanomat* 3.2.2016.

334 Pöytäkirja 15.10.2013, Hallituksen pöytäkirjat, HYDY, HY arkisto.

335 Haastattelu Jukka Hoffrén 9.1.2020.

annettaisiin. Hallituksen jäsen, fysiikan dosentti Björn Fant, laati sopimusten ensimmäiset luonnokset.³³⁶ Dosenttisopimusten laatimisen takana olivat myös edellisellä vuosikymmenellä kaventuneet dosenttien oikeudet yliopistolla ja dosenttiyhdistyksen hallituksen jäsenten tietoisuuteen kantautuneet tapaukset, joissa muun muassa dosenttien atk-käyttölupia poistettiin. Sopimuksista käytiin neuvotteluja yliopiston henkilöstöjohtajan ja kanslerin kanssa, jotka kummatkin saivat myönteisesti dosenttien aloitteeseen.³³⁷

Dosenttisopimukset otettiin tiedekunnittain käyttöön lukuvuonna 2011–2012. Yliopiston johdossa keksittiin myös dosenttisopimusten myötä solmia samankaltaiset sopimukset emeritus professorienkin kanssa.³³⁸ Sopimusten tarkoituksena oli luoda edellytykset yliopistolle työskentelystä kiinnostuneille dosenteille. Kysymyksessä ei ollut työopimus ja dosenttisopimukset laadittiin vain niiden dosenttien kanssa, jotka eivät olleet työsuhteessa yliopistoon. Sopimuksessa sovittiin dosentille annettavista oikeuksista, kuten oikeudesta yliopiston atk-tunnuksiin, sähköpostiin tai työhuoneeseen. Tavallisimpia myönnettyjä oikeuksia olivat yliopiston sähköposti ja pääsy yliopiston intranet-sivuille. Vastaavasti dosentit saattoivat sopimuksessa ilmoittaa olevansa käytettävissä opetuksen antamiseen, opinnäytteiden ohjaukseen, asiantuntijalausuntojen antamiseen, vastaväittelijänä toimimiseen, tutkimusprojekteihin osallistumiseen ja muihin tehtäviin.³³⁹ Etenkin symbolisesti dosenttisopimusten aikaansaaminen oli tärkeä saavutus ja ne vahvistivat yliopiston ulkopuolella toimivien dosenttien sidettä yliopistoon.

Yhdistyksen puheenjohtaja Timo Vasko esitti jo vuonna 2007 ensimmäistä kertaa ajatuksen yliopiston kanslerille uusille dosenteille järjestettävästä tilaisuudesta.³⁴⁰ Asia oli tämän jälkeen esillä useaan otteeseen. Keväällä 2011 yhdistyksen hallituksen edustajat vierailivat yliopiston rehtorin Thomas Wilhelmssonin luona ja esittivät uudelleen ajatuksen uusien dosenttien vastaanotosta. Rehtori ilmoitti olevansa myötämielinen ajatukselle ja lupasi esitellä asian kanslerille.³⁴¹ Toukokuussa 2012 järjestettiin ensimmäistä kertaa uusien dosenttien tapaaminen kanslerin isännöimänä. Ensimmäiseen Arppeanumissa järjestettyyn tapaamiseen osallistui 50 uutta dosenttia.

- .....
- 336 Pöytäkirja 26.1.2010, Niklas Meinanderin järjestämättömät dosenttiyhdistyksen ja Dosenttiliiton asiakirjat.
  - 337 Pöytäkirja 14.4.2010, Hallituksen pöytäkirjat, HYDY, HY arkisto; Pöytäkirja 14.12.2011, Hallituksen pöytäkirjat, HYDY, HY arkisto.
  - 338 Haastattelu Anne Nevgi 13.1.2020.
  - 339 Dosenttisopimus, luonnos 20.9.2010, Hallituksen pöytäkirjat, HYDY, HY arkisto.
  - 340 Pöytäkirja 31.10.2007, Niklas Meinanderin järjestämättömät dosenttiyhdistyksen ja Dosenttiliiton asiakirjat.
  - 341 Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen edustajien ja Yliopiston rehtorin tapaaminen 13.4.2011, Hallituksen pöytäkirjat, HYDY, HY arkisto.

Sopimuksen osapuolet	Helsingin yliopisto	Yhteistyötoiminnan tiedekunta
		Sovassualueen laitos
	Dosentti	Nimi _____ Henkilötunnus _____ Lähiosoite _____ Puhelinnumero _____ Postiosoite/Posti­kassa _____ Hesarin _____
Sopimuksen sisältö ja tarkoitus	Tämä sopimuskohta sovitetaan niistä perusteista, joiden mukaisesti dosentti osallistuu tiedeturvan tai laitos­toimintaan, ja niistä osuista ja oikeuksista, jotka dosentti yliopistolta tähän toimintaan liittyen saa. Sopimuksen tarkoituksena on luoda edellytykset yliopiston työskentelyä edistävien kinnostusteiden dosentille kattoon kappaleena kappaleena kappaleena. Sopimus tehdään vain Helsingin yliopiston dosenttien kanssa, mikäli työsuojelusta ei ole voimassa rannakkasesti. Tämän sopimuksen tekeminen ei muodosta dosentille palvelussuhteita yliopiston.	
Dosentti osallistuminen yhteiseen toimintaan	Dosentti on käytettävissä seuraavien dosenttuurina asiaan kuuluvien tehtävien: <ul style="list-style-type: none"> ☒ Opetuksen antaminen ☒ Opetuskehtien opettajajäsenen ohjaus ☒ Asiantuntijatuotojen ja opinnollista lähtyvä tuotojen antaminen ☒ Vierailevana jäsenenä toimiminen ☒ Tutkimusprojekteihin ja hankkeisiin osallistuminen ja niiden johtaminen ☐ Muuta tehtäviä _____ 	
Korvauksen maksaminen	Yliopisto maksaa dosentille korvauksen sovittua työstä siten, kuin erikseen sovitaan.	
Yhteisten dosenttien tarjoamat edut	Käyttöraja: Käyttöraja ja yhteinen sähköpostiosoite <ul style="list-style-type: none"> ☒ Määrällisesti osallistuu yliopiston henkilöstökorvauksen korvaukseen ja kehittämiskorvauksen määrällisiin etuihin ☒ Määrällisesti osallistuu yliopiston kutsuvierailijain käyttämiseen unilopiston määrällisiin etuihin ☐ Työskentelyä työskentelykassan tilauskassan kautta ☐ Muuta _____ 	
Sopimuksen voimassaolo	Tämä sopimus on voimassa 1.1.2018 - 31.12.2019 Tämän jälkeen sopimus voidaan huhtikuussa uusia mikäli halutaan. Tämän jälkeen sopimus voidaan huhtikuussa jättää voimaan. Kumpikin osapuoli voi irtisanoa sopimuksen päättymään ennen edellä mainittua aikaa. Irtisanomisaika on 1 kuukausi.	
Sopimus­kappaleet ja allekirjoitukset	Tämä sopimus on tehty kaksi samansisältöistä kappaleella, yksi dosentille ja yksi laitos­kappaleelle/tiedekunnalle. Päiväys _____ Oskari tai laitos­johtaja _____ Dosentti _____	

Helsingin yliopiston dosenttisopimus.
 Kuva: Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen arkisto.

Vuoden dosentti Ragna Rönnholm piti tilaisuudessa puheen ja kansleri lausui tilaisuuden avajais­sanat.³⁴² Myöhemmin tilaisuudet tulivat tunnetuksi nimellä Dosenttijuhla. Näistä tilaisuuksista on kehittynyt erinomainen tapa dosenttiyhdistykselle mainostaa toimintaansa uusille dosenteille ja rekrytoida uusia jäseniä.

Vuoden dosentti valinnasta tuli samoihin aikoihin yhdistyksen uusi toimintamuoto. Vuoden dosentti valitsemisella haluttiin ennen kaikkea julkisesti tuoda esille dosenttien tieteellistä merkitystä ja tieteellisiä saavutuksia. Lisäksi haluttiin painottaa dosenttien yhteiskunnallista vaikuttamista, joka oli yksi pääkriteereistä vuoden dosentti valinnassa. Vuoden dosentti valitseminen rantautui Helsinkiin muista dosenttiyhdistyksistä, Dosenttiliiton kautta, jossa muiden yhdistysten kuulumisia käytiin läpi. Turun dosenttiyhdistys valitsi ensimmäisen kerran vuoden dosentti jo 50-vuotisjuhlassaan vuonna 1999.³⁴³ Tampereellakin vuoden dosentti palkitsemisen alkoi 1990-luvulla, joskaan kaikkina vuosina palkintoa ei jaettu.³⁴⁴ Vuoden dosentti valinnassa on vuosittain myöhemmin painotettu eri kriteerejä valinnoissa, välillä muun muassa yhteiskunnallista vaikuttamista ja toisinaan esimerkiksi nuoria dosentteja.³⁴⁵

.....
 342 Vuosikertomus 2012–2013, Hallituksen pöytäkirjat, HYDY, HY arkisto.
 343 Kanervo 2009, 168.
 344 Pöytäkirja 26.10.2017, Hallituksen pöytäkirjat, HYDY, HY arkisto.
 345 Haastattelu Anne Nevgi 13.1.2020.

Vuonna 2015 Helsingin dosenttiyhdistyksessä otettiin käyttöön yhdistyksen uusi logo. Ensimmäisen kerran keskustelu mahdollisesta logosta syntyi jo vuonna 2006, yhdistyksen 60-vuotisjuhlien yhteydessä. Silloin ajatuksena oli luoda yhtenäiset logot dosenttiyhdistykselle, Dosenttiliitolle ja sen muille jäsenyhdistyksille. Vuonna 2015 toteutunut logohanke koski kuitenkin ainoastaan Helsingin yhdistystä. Hallituksenkeskeisessä keskustelussa nousi pöllö esiin sopivana symbolina.³⁴⁶ Antiikin Ateenassa Minervanpöllö oli viisauden, tiedon, taidon ja maltillisuuden symboli.

Dosenttiyhdistyksen 70-vuotisjuhlaseminaarissa pidettiin paneelikeskustelu teemalla *Dosentit voimavarana – reflektioita eri vuosikymmeniltä*, juontajana Annamari Vänskä. Vasemmalta vuoden 2015 dosentti Anna Liisa Laine, vuoden dosentti 2013 Annamari Vänskä, professori Laura Kolbe ja dosentti Timo Vasko. Kuva: Timo Vaskon yksityisarkisto. Björn Fant.

Loppuvuodesta 2016 yhdistys päätti hankkia kolme ansiomerkkiä: kultainen, hopeinen ja pronssinen pinssi. Kultainen pinssi voidaan jakaa dosentille, joka monivuotisena hallituksen toimihenkilönä on tehnyt merkittävää työtä dosenttiyhdistyksen ja dosenttien hyväksi. Kultainen pinssi voidaan myös jakaa henkilölle, joka hyvin näkyvästi on edistänyt dosenttien asiaa. Hopeinen pinssi voidaan jakaa dosentille, joka on edistänyt dosenttien asiaa osallistumalla dosenttiyhdis-

.....
 346 Pöytäkirja 28.5.2015, Hallituksen pöytäkirjat, HYDY, HY arkisto.

tyksen hallituksen työskentelyyn useamman vuoden aikana tai henkilölle, joka näkyvästi on edistänyt dosenttien asiaa. Pronssinen pinssi voidaan jakaa Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen aktiivijäsenelle. Pinssit jaetaan yhdistyksen vuosikokouksessa tai Dosenttijuhlissa hallituksen harkinnan mukaan.³⁴⁷ Ensimmäinen kultainen pinssi jaettiin yliopiston väistyvälle kanslerille Thomas Wilhelmssonille.³⁴⁸

Yhdistyksen 70-vuotisjuhlia vietettiin seminaarimuodossa lokakuussa 2017 yliopiston pienessä juhlasalissa. Seminaarissa kuultiin Philomena-kuoron musiikkiesityksiä, kansleri Thomas Wilhelmssonin ja puheenjohtaja Nevgin puheet. Lisäksi dosentti Niklas Meinander piti tilaisuudessa esitelmän ”Dosenttilaitoksen kehitysvaiheista” ja dosentti Mirkka Lappalainen esitelmän ”Dosentuuri tänään ja huomenna”. Tilaisuudessa järjestettiin myös paneelikeskustelu otsikolla ”Dosentit voimavarana – reflektioita eri vuosikymmeniltä”. Paneelikeskusteluun osallistui professori Laura Kolbe, dosentti Anna-Liisa Laine ja dosentti Timo Vasko.³⁴⁹

2010-luvulla dosenttiyhdistyksen toiminta on kehittynyt ennen kaikkea voimakkaasti puhtaasta yliopistollisesta edunvalvontajärjestöstä laajemmaksi, myös dosenttiyhteisöllisyyttä rakentavaksi yhdistykseksi. Tämän taustalla oli ennen kaikkea puheenjohtajaksi vuonna 2010 valittu Anne Nevgi, joka aktiivisesti tahtoi kehittää yhdistyksen toimintaa moninaisemmaksi.³⁵⁰ Vuodesta 2018 yhdistyksen puheenjohtajana on toiminut soveltavan tilastotieteen dosentti Jukka Hoffrén, joka myös on jatkanut yhdistyksen aktiivista kehitystyötä. Yhdistyksen suhteet yliopiston johtoon ovat koko 2010-luvun olleet hyvät ja yhdistyksen johto tapaa kanslerin kerran vuodessa. Yhdistyksen hallituksen kokouksia järjestetään 6–7 kertaa vuodessa, jonka lisäksi tärkeimpinä tapahtumina järjestetään dosenttijuhla maaliskuussa ja yhdistyksen vuosikokous loka-marraskuussa.

Palkitseamalla vuoden dosentin ja jakamalla ansiomerkkejä korostaa dosenttiyhdistys toiminnassaan nykyään entistä enemmän dosenttien tuomaa tieteellistä voimavaraa Helsingin yliopistolle ja koko Suomelle. Toiminnassa ei kuitenkaan olla luovuttu yhdistyksen perusideasta – dosenttien etujen ajamisesta, vaan se on edelleen Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen kulmakivi. Lisäksi dosenttiyhdistys on sen 75 vuoden taipaleen ajan toiminut oivallisena eri dosenttien kohtaamispaikkana, jossa tutkimukseen, tiedepolitiikkaan tai yliopiston ulkopuoliseenkin elämään liittyviä ajatuksia on voitu jakaa yli tieteenala- ja tiedekuntarajojen.

- .....
- 347 Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen ansiomerkit, Hallituksen pöytäkirjat, HYDY, HY arkisto.
- 348 Pöytäkirja, 6.9.2017, Hallituksen pöytäkirjat, HYDY, HY arkisto.
- 349 Vuosikertomus 2016–2017, Hallituksen pöytäkirjat, HYDY, HY arkisto.
- 350 Haastattelu Anne Nevgi 13.1.2020.

Vuoden dosentin kunniakirja ojennetaan Dosenttijuhlassa maaliskuussa 2017 kirkkosiologian dosentti Henrietta Grönlundille Unioninkadun juhlasalissa. Vasemmalta oikealle kuvassa: Henrietta Grönlund, Björn Fant ja Anne Nevgi. Björn Fant on toiminut hallituksen jäsenenä 1995–2011 ja sihteerinä vuodesta 2011. Anne Nevgi toimi hallituksen jäsenenä 2006–2008, varapuheenjohtajana 2008–2010 ja vuodesta 2018 sekä puheenjohtajana 2010–2018. Kuva: Timo Vaskon yksityisarkisto. Timo Vasko.

Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen hallitus hallituksen kokouksessa helmikuussa 2020. Vasemmalta oikealle dosentit Mika Kähkönen, Kristiina Hildén, Unni-Päivä Leino, Jukka Hoffrén, Timo Vasko, Anne Nevgi, Björn Fant, Ragna Rönnholm ja Minna Raivio. Kuva: Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen arkisto.

Liitteet

Hallituksen puheenjohtajat

Emil S. Tomula	analyttisen kemian dosentti	1946–1947
Paavo Aro	metsäteknologian dosentti	1949–1952
Matti Kuusi	kansanrunoudentutkimuksen dosentti	1952–1953
Tarvo Oksala	perinnöllisyystieteen dosentti	1953–1956
Zaida Eriksson-Lihr	pediatrisen allergologian dosentti	1956–1957
Uuno Tuominen	suomen historian dosentti	1957–1960
Hans Luther	kasvitieteen dosentti	1960–1961
K. A. Telaranta	siviilioikeuden dosentti	1961–1962
Patrick Bruun	rooman numismatiikan dosentti	1962–1965
Kai Otto Donner	eläinfysiologian dosentti	1965–1966
Olli Halkka	perinnöllisyystieteen dosentti	1966–1970
Teuvo Ahti	kasvitieteen dosentti	1970–1971
Aarne Konttinen	suomalaisen kirjallisuuden dosentti	1971–1973
Jorma Wartiovaara	solubiologian dosentti	1973–1976
Lasse Sammalisto	perinnöllisyystieteen dosentti	1976–1982
Juhani Rinne	meteorologian dosentti	1982–1987
Anssi Jokipii	mikrobiologian ja immunologian dosentti	1987–1991
Niklas Meinander	fysiikan dosentti	1991–2006
Timo Vasko	missiologian dosentti	2006–2008
Kai Myrberg	geofysiikan dosentti	2008–2010
Anne Nevgi	kasvatustieteen dosentti	2010–2018
Jukka Hoffrén	soveltavan tilastotieteen dosentti	2018–

Vuoden dosentit

2012	Ragna Rönholm	solu- ja molekyylibiologian dosentti
2013	Annamari Vänskä	taidehistorian ja sukupuolentutkimuksen dos.
2014	Laura Hänninen	soveltavan etnologian dosentti
2015	Anna-Liisa Laine	ekologian ja evoluutiobiologian dosentti
2016	Mirkka Lappalainen	Suomen ja Pohjoismaiden historian dosentti
2017	Henrietta Grönlund	kirkkososiologian dosentti
2018	Irma Järvelä	molekyyligenetiikan dosentti
2019	Kimmo Tuominen	fysiikan dosentti
2020	Pilvi Torsti	poliittisen historian dosentti

Hallitusluettelo

* tähdellä merkityissä hallituksissa puutteelliset henkilötiedot

1946–1947

Emil S. Tomula,
puheenjohtaja
Aarne Anttila,
varapuheenjohtaja
Erik Becker, sihteeri
Viktor T. Aaltonen
Tauno Kukkamäki
Varajäsenet:
Sven Erkkilä
Paavo Kastari
Kustaa Vilkuna

1949–1951*

Paavo Aro, puheenjohtaja
Hans Buch,
varapuheenjohtaja
Aune Ylppö, sihteeri
Lauri Pimiä,
taloudenhoitaja
Ilmari Hiitonen
Otto Brusiiin
Tarvo Oksala
Reino Kalliola

1951–1952

Paavo Aro, puheenjohtaja
Hans Buch,
varapuheenjohtaja
Inkeri Anttila, sihteeri
Lauri Pimiä,
taloudenhoitaja
Erik Becker
Sulo Toivonen
Aune Ylppö
Varajäsenet:
Ilmari Hiitonen
Tarvo Oksala
Armas O. Väisänen

1952–1953

Matti Kuusi,
puheenjohtaja
Zaida Eriksson-Lihr,
varapuheenjohtaja
Lauri Myrberg, sihteeri
Jouko Hautala,
taloudenhoitaja
Jaakko Jalas
Erik von Kraemer
Armas Nieminen
Tarvo Oksala
Varajäsenet:
Olavi Rytkölä
Sakari Saarikivi
P. J. Viro

1953–1954

Tarvo Oksala,
puheenjohtaja
Zaida Eriksson-Lihr,
varapuheenjohtaja
Lauri Myrberg, sihteeri
Jouko Hautala,
taloudenhoitaja
Tauno Ellilä
Erik von Kraemer
Matti Kuusi
Varajäsenet:
Armas Nieminen
Erik Palmén
Sakari Saarikivi

1954–1955

Tarvo Oksala,
puheenjohtaja
Zaida Eriksson-Lihr,
varapuheenjohtaja
Lauri Myrberg, sihteeri
Jouko Hautala,
taloudenhoitaja
Matti Kuusi
Erik Palmén
Sven-Erik Åström
Varajäsenet:
Mikko Juva
Eero J. Manner
V. Pirilä

1955–1956

Tarvo Oksala,
puheenjohtaja
Zaida Eriksson-Lihr,
varapuheenjohtaja
Lauri Myrberg, sihteeri
Jouko Hautala,
taloudenhoitaja
Matti Kuusi
Armas Nieminen
Erik Palmén
Varajäsenet:
Mikko Juva
Eero J. Manner
V. Pirilä

1956–1957

Zaida Eriksson-Lihr,
puheenjohtaja
Uuno Tuominen,
varapuheenjohtaja
Lauri Myrberg, sihteeri
Jouko Hautala,
taloudenhoitaja
Hans Luther
Tarvo Oksala
Sven-Erik Åström
Varajäsenet:
Eeva Therman
Holger Thesleff
Veijo Wartiovaara

1957–1958

Uuno Tuominen,
puheenjohtaja
Harry Blomquist,
varapuheenjohtaja
Sven-Erik Åström, sihteeri
Pertti Virtaranta,
taloudenhoitaja
Auvo Kurvinen
Hans Luther
Holger Thesleff
Varajäsenet:
Ilmari Soisalon-Soininen
Eeva Therman
Veijo Wartiovaara

1958–1959

Uuno Tuominen,
puheenjohtaja
Harry Blomquist,
varapuheenjohtaja
Sven-Erik Åström, sihteeri
Pertti Virtaranta,
taloudenhoitaja (–10.3.1959)
Ilmari Soisalon-Soininen,
taloudenhoitaja (11.3.1959–)
Auvo Kurvinen
Hans Luther
Varajäsenet:
Lorenzo R. Runeberg
Eeva Therman
Veijo Wartiovaara

1959–1960

Uuno Tuominen,
puheenjohtaja
Harry Blomquist,
varapuheenjohtaja
Jaakko Suolahti, sihteeri
(–21.6.1960)
Arne Runeberg, sihteeri
(22.6.1960–)
Ilmari Soisala-Soininen,
taloudenhoitaja
Auvo Kurvinen
Hans Luther
Varajäsenet:
E.F. Löfgren
Lorenzo R. Runeberg
Veijo Wartiovaara

1960–1961

Hans Luther, puheenjohtaja
Ilmari Soisalon-Soininen,
varapuheenjohtaja
Arne Runeberg, sihteeri
Veijo Wartiovaara,
taloudenhoitaja
Harry Blomquist
Patrick Bruun
E. F. Löfgren
Varajäsenet:
Lorenzo R. Runeberg
Kaarlo A. Telaranta
Uuno Tuominen

1961–1962

Kaarlo A. Telaranta,
puheenjohtaja
Patrick Bruun,
varapuheenjohtaja
Kai O. Donner,
taloudenhoitaja
Yrjö R. E. Blomstedt
E. F. Löfgren
S. A. Runeberg
Seppo Teinonen
Varajäsenet:
Aira Kemiläinen, sihteeri
Olli Makkonen
Harri Nevanlinna

1962–1963

Patrick Bruun,
puheenjohtaja
Kai O. Donner,
varapuheenjohtaja
Iiro Kajanto,
taloudenhoitaja
Seppo Ervasti
Ralph Gräsbeck
Heikki Jokela
Olli Makkonen
Seppo Teinonen
Varajäsenet:
Olli Halkka, sihteeri
Iiro Kajanto
Leo Paukkunen

1963–1964

Patrick Bruun,
puheenjohtaja
Kai O. Donner,
varapuheenjohtaja
Olli Halkka, sihteeri
Iiro Kajanto,
taloudenhoitaja
Seppo Ervasti
Heikki Jokela
Olli Makkonen
Seppo Teinonen
Varajäsenet:
Jouni Jännes
Iiro Kajanto
Leo Paukkunen

1964–1965

Patrick Bruun,
puheenjohtaja
Kai O. Donner,
varapuheenjohtaja
Olli Halkka, sihteeri
Seppo Ervasti
Heikki Jokela
Olli Makkonen
Seppo Teinonen
Varajäsenet:
Iiro Kajanto,
taloudenhoitaja
Jouni Jännes
Leo Paukkunen

1965–1966

Kai O. Donner,
puheenjohtaja
Olli Halkka, sihteeri
Iiro Kajanto,
taloudenhoitaja
Seppo Ervasti
Heikki Jokela
Olli Makkonen
Leo Paukkunen
Varajäsenet:
Elina Haavio-Mannila,
varapuheenjohtaja
Jouni Jännes
Paavo Päivänsalo

1966–1967*

Olli Halkka, puheenjohtaja
Elina Haavio-Mannila,
varapuheenjohtaja
Erkki Salonen, sihteeri
Leo Paukkunen,
taloudenhoitaja
Kai O. Donner
Jouni Jännes
Olli Markkonen
Paavo Päivänsalo
Paavo Tiihonen
Rolf Ugglä

1967–1968*

Olli Halkka, puheenjohtaja
Elina Haavio-Mannila,
varapuheenjohtaja
Erkki Salonen, sihteeri
Leo Paukkunen,
taloudenhoitaja
Jouni Jännes
Erkki Kallio
Olli Makkonen
Paavo Päivänsalo
Paavo Tiihonen
Rolf Ugglä

1968–1969

Olli Halkka, puheenjohtaja
Elina Haavio-Mannila,
varapuheenjohtaja
Erkki Salonen, sihteeri
Simo Juvonen,
taloudenhoitaja
Heljo Julkunen
Raimo Pekkanen
(26.10.1969–)
Erkki Pulliainen
Reijo Vihko (26.10.1969–)
Olli Välikangas
Varajäsenet:
Heikki Frick
Pekka Harjola
Jouni Jännes (26.10.1969–)
Pentti Kauranen

1969–1970

Olli Halkka, puheenjohtaja
Elina Haavio-Mannila,
varapuheenjohtaja
Albert de la Chapelle,
sihteeri
Simo Juvonen,
taloudenhoitaja
Pentti Alhonen
Heljo Julkunen
Matti Klinge
Erkki Pulliainen
Heikki Räisänen
Erkki Salonen
Reijo Vihko
Olli Välikangas

1970

(väliaikainen hallitus)
Olli Halkka, puheenjohtaja
Elina Haavio-Mannila,
varapuheenjohtaja
Albert de la Chapelle,
sihteeri
Heikki Ylikangas,
taloudenhoitaja

1970–1971

Teuvo Ahti, puheenjohtaja
Elina Haavio-Mannila,
varapuheenjohtaja
Pentti Alhonen, sihteeri
Heikki Ylikangas,
taloudenhoitaja
Albert de la Chapelle
Olli Halkka
Heljo Julkunen
Berndt-Johan Procopé
Erkki Pulliainen
Heikki Räisänen
Toivo Sainio
Erkki Salonen

1971–1972

Aarne Konttinen,
puheenjohtaja
Taimi Torvinen,
varapuheenjohtaja
Pentti Alhonen, sihteeri
Marja Simonsuuri-Sorsa,
taloudenhoitaja
Teuvo Ahti
Albert de la Chapelle
Yrjö Kaukiainen
Berndt-Johan Procopé
Erkki Pulliainen
Heikki Räisänen
Erkki Salonen
Pekka Vuopio

1972–1973

Aarne Konttinen,
puheenjohtaja
Taimi Torvinen,
varapuheenjohtaja
Pentti Alhonen, sihteeri
Lasse Sammalisto,
taloudenhoitaja
Teuvo Ahti
Berndt-Johan Procopé
Erkki Pulliainen
Heikki Räisänen
Erkki Salonen
Pekka Vuopio
Jorma Wartiovaara
Heikki Ylikangas

1973–1974

Jorma Wartiovaara,
puheenjohtaja
Taimi Torvinen,
varapuheenjohtaja
Pentti Alhonen, sihteeri
Lasse Sammalisto,
taloudenhoitaja
Teuvo Ahti
Antero Heikkinen
Jaakko Ilvessalo
Tapani Kuusalo
Berndt-Johan Procopé
Erkki Pulliainen
Erkki Salonen
Pekka Vuopio

1974–1975

Jorma Wartiovaara,
puheenjohtaja
Jaakko Ilvessalo,
varapuheenjohtaja
Erkki Salonen,
taloudenhoitaja
Teuvo Ahti
Antero Heikkinen
Tapani Kuusalo
Berndt-Johan Procopé
Erkki Pulliainen
Lasse Sammalisto
Taimi Torvinen
Pekka Vuopio
Risto Väisänen

1975–1976

Jorma Wartiovaara,
puheenjohtaja
Jaakko Ilvessalo,
varapuheenjohtaja
Asko Kahanpää, sihteeri
Lasse Sammalisto,
taloudenhoitaja
Bengt Granroth
Matti Klinge
Jaakko Paavolainen
Toivo Palokoski
Berndt-Johan Procopé
Erkki Pulliainen
Erkki Salonen
Taimi Torvinen

1976–1977

Lasse Sammalisto,
puheenjohtaja
Berndt-Johan Procopé,
varapuheenjohtaja
Bo Lönnqvist, sihteeri
Jaakko Paavolainen
taloudenhoitaja
Bengt Granroth
Pekka Häyry
Jaakko Ilvessalo
Anto Leikola
Stig Nordling
Erkki Pulliainen
Erkki Salonen
Taimi Torvinen

1977–1978

Lasse Sammalisto,
puheenjohtaja
Berndt-Johan Procopé,
varapuheenjohtaja
Bo Lönnqvist, sihteeri
Jaakko Paavolainen,
taloudenhoitaja
Bengt Granroth
Pekka Häyry
Jaakko Ilvessalo
Anto Leikola
Stig Nordling
Erkki Pulliainen
Erkki Salonen
Taimi Torvinen

1978–1979

Lasse Sammalisto,
puheenjohtaja
Berndt-Johan Procopé,
varapuheenjohtaja
Bo Lönnqvist, sihteeri
Jaakko Paavolainen,
taloudenhoitaja
Bengt Granroth
Pekka Häyry
Jaakko Ilvessalo
Anto Leikola
Stig Nordling
Erkki Pulliainen
Erkki Salonen
Vilho Tervasmäki

1979–1980

Lasse Sammalisto,
puheenjohtaja
Berndt-Johan Procopé,
varapuheenjohtaja
Bo Lönnqvist, sihteeri
Jaakko Paavolainen,
taloudenhoitaja
Jaako Frösén
Bengt Granroth
Jaakko Ilvessalo
Sirkka Konttinen
Anto Leikola
Stig Nordling
Erkki Salonen
Vilho Tervasmäki

1980–1981

Lasse Sammalisto,
puheenjohtaja
Berndt-Johan Procopé,
varapuheenjohtaja
Bo Lönnqvist, sihteeri
Anto Leikola,
taloudenhoitaja
Jaakko Frösén
Ann Forstén
Jaakko Ilvessalo
Anssi Jokipii
Sirkka Konttinen
Jaakko Paavolainen
Erkki Salonen
Vilho Tervasmäki

1981–1982

Lasse Sammalisto,
puheenjohtaja
Jaakko Frösén,
varapuheenjohtaja
Matti Häikiö, sihteeri
Anto Leikola,
taloudenhoitaja
Ann Forstén
Jaakko Ilvessalo
Anssi Jokipii
Sirkka Konttinen
Bo Lönnqvist
Jaakko Paavolainen
Juhani Päivänen
Erkki Salonen

1982–1983

Juhani Rinne,
puheenjohtaja
Juhani Päivänen,
varapuheenjohtaja
Martti Häikiö, sihteeri
Anto Leikola,
taloudenhoitaja
Ann Forstén
Jaakko Ilvessalo
Anssi Jokipii
Sirkka Kontiainen
Bo Lönnqvist
Juhani Päivänen
Erkki Salonen
Lasse Sammalisto

1983–1984

Juhani Rinne,
puheenjohtaja
Anssi Jokipii,
varapuheenjohtaja
Martti Häikiö, sihteeri
Anto Leikola,
taloudenhoitaja
Jan-Erik Börman
Ann Forstén
Jaakko Frösén
Jaakko Ilvessalo
Raimo Keskinen
Risto Lauha
Juhani Päivänen
Erkki Savilahti

1984–1985

Juhani Rinne,
puheenjohtaja
Anssi Jokipii,
varapuheenjohtaja
Risto Lauha, sihteeri
Anto Leikola,
taloudenhoitaja
Jan-Erik Börman
Ann Forstén
Jaakko Frösén
Martti Häikiö,
Jaakko Ilvessalo
Raimo Keskinen
Juhani Päivänen
Erkki Savilahti

1985–1986

Juhani Rinne,
puheenjohtaja
Anssi Jokipii,
varapuheenjohtaja
Mikko Hautala, sihteeri
Raimo Keskinen,
taloudenhoitaja
Jan-Erik Börman
Jaakko Frösén
Risto Lauha
Anto Leikola
Hannu Mustakallio
Juhani Päivänen
Erkki Savilahti

1986–1987

Juhani Rinne,
puheenjohtaja
Anssi Jokipii,
varapuheenjohtaja
Mikko Hautala, sihteeri
Raimo Keskinen,
taloudenhoitaja
Jan-Erik Börman
Raili Elovaara
Jaakko Frösén
Risto Lauha
Anto Leikola
Hannu Mustakallio
Juhani Päivänen
Erkki Savilahti

1987–1988*

Anssi Jokipii, puheenjohtaja
Raili Elovaara
Merja-Liisa Hinkkanen-
Lievonon
Kari Heliövaara
Toivo Jaakkola
Risto Lauha
Kivi Lydecken
Hannu Mustakallio
Juha Perkkiö
Juhani Rinne
Erkki Savilahti
Eija Ventola

1988–1989*

Anssi Jokipii, puheenjohtaja
Maurice Andem
Juhani Forsberg
Liisa Halkka
Kari Heliövaara
Merja-Liisa Hinkkanen-
Lievonon
Raimo Ikonen
Tarja Laitalainen
Niklas Meinander
Hannu Mustakallio
Juha Perkkiö
Jukka Rajantie

1989–1990

Anssi Jokipii, puheenjohtaja
Niklas Meinander,
varapuheenjohtaja
Merja-Liisa Hinkkanen,
sihteeri (–28.2.1990)
Maija Väisänen, sihteeri
(1.3.1990–)
Risto Lauha,
taloudenhoitaja
Maurice Andem
Ruth Donner
Juhani Forsberg
Marja Härkönen
Raimo Ikonen
Tarja Laitalainen
Martin Lodenius
Kari Poikolainen

1990–1991

Anssi Jokipii, puheenjohtaja
Niklas Meinander,
varapuheenjohtaja
Raimo Ikonen, sihteeri
Risto Lauha,
taloudenhoitaja
Maurice Andem
Juhani Forsberg
Merja-Liisa Hinkkanen
Mirja Härkönen
Martin Lodenius
Kari Poikolainen
Päivi Setälä
Irma Suhonen

1991–1992

Niklas Meinander,
puheenjohtaja
Irma Voipio,
varapuheenjohtaja
Merja-Liisa Hinkkanen,
sihteeri
Mikko Hautala,
taloudenhoitaja
Juhani Forsberg
Marjatta Hietala
Anssi Jokipii
Kimmo Kiljunen
Tapio Markkanen
Kari Poikolainen
Panu Pulma
Päivi Setälä

1992–1993

Niklas Meinander,
puheenjohtaja
Risto Lauha,
varapuheenjohtaja
Arja Pennanen, sihteeri
Mikko Hautala,
taloudenhoitaja
Juhani Forsberg
Marjatta Hietala
Anssi Jokipii
Markku Kulmala
Panu Pulma
Irma Sulkanen
Tom Sundius
Irma Voipio

1993–1994

Niklas Meinander,
puheenjohtaja
Risto Lauha,
varapuheenjohtaja
Annele Hatakka, sihteeri
Mikko Hautala,
taloudenhoitaja
Juhani Forsberg
Carola Grönhagen-Riska
Anssi Jokipii
Markku Kulmala
Arja Pennanen
Asko Puumala
Irma Sulkunen
Tom Sundius

1994–1995

Niklas Meinander,
puheenjohtaja
Risto Lauha,
varapuheenjohtaja
Annele Hatakka, sihteeri
Mikko Hautala,
taloudenhoitaja
Juhani Forsberg
Anssi Jokipii
Markku Kulmala
Arja Pennanen
Tom Pettersson
Asko Puumalainen
Irma Sulkanen
Tom Sundius

1995–1996

Niklas Meinander,
puheenjohtaja
Risto Lauha,
varapuheenjohtaja
Annele Hatakka, sihteeri
Mikko Hautala,
taloudenhoitaja
Björn Fant
Juhani Forsberg
Riitta Jallinoja
Anssi Jokipii
Tarja Laitalainen
Veikko Pentti
Asko Puumalainen
Tom Sundius

1996–1997

Niklas Meinander,
puheenjohtaja
Veikko Pentti,
varapuheenjohtaja
Tarja Laitalainen, sihteeri
Mikko Hautala,
taloudenhoitaja
Björn Fant
Annele Hatakka
Riitta Jallinoja
Anssi Jokipii
Risto Lauha
Asko Puumalainen
Arto Siitonen
Tom Sundius

1997–1998

Niklas Meinander,
puheenjohtaja
Veikko Pentti,
varapuheenjohtaja
Tarja Laitalainen, sihteeri
Mikko Hautala,
taloudenhoitaja
Björn Fant
Riitta Jallinoja
Anssi Jokipii
Pirjo Korpilahti
Risto Lauha
Vesa Nevalainen
Asko Puumalainen
Tom Sundius

1998–1999

Niklas Meinander,
puheenjohtaja
Veikko Pentti,
varapuheenjohtaja
Pirjo Korpilahti, sihteeri
Mikko Hautala,
taloudenhoitaja
Björn Fant
Riitta Jallinoja
Anssi Jokipii
Tarja Laitalainen
Vesa Nevalainen
Risto Lauha
Asko Puumalainen
Tom Sundius

1999–2000

Niklas Meinander,
puheenjohtaja
Veikko Pentti,
varapuheenjohtaja
Pirjo Korpilahti, sihteeri
Mikko Hautala,
taloudenhoitaja
Björn Fant
Riitta Jallinoja
Anssi Jokipii
Tarja Laitalainen
Vesa Nevalainen
Risto Lauha
Asko Puumalainen
Tom Sundius

2000–2001

Niklas Meinander,
puheenjohtaja
Veikko Pentti,
varapuheenjohtaja
Pirjo Korpilahti, sihteeri
Mikko Hautala,
taloudenhoitaja
Marja Aulanko
Outi Cavén
Björn Fant
Riitta Jallinoja
Anssi Jokipii
Perttu Lindsberg
Vesa Nevalainen
Tom Sundius

2001–2002

Niklas Meinander,
puheenjohtaja
Veikko Pentti,
varapuheenjohtaja
Marja Aulanko, sihteeri
Mikko Hautala,
taloudenhoitaja
Outi Cavén
Björn Fant
Anssi Jokipii
Pirkko Leino-Kaukiainen
Perttu Lindsberg
Erkki Sironen
Tom Sundius
Timo Vasko

2002–2003

Niklas Meinander,
puheenjohtaja
Veikko Pentti,
varapuheenjohtaja
Marja Aulanko, sihteeri
Mikko Hautala,
taloudenhoitaja
Outi Cavén
Björn Fant
Anssi Jokipii
Pirkko Leino-Kaukiainen
Perttu Lindsberg
Erkki Sironen
Tom Sundius
Timo Vasko

2003–2004

Niklas Meinander,
puheenjohtaja
Veikko Pentti,
varapuheenjohtaja
Marja Aulanko, sihteeri
Mikko Hautala,
taloudenhoitaja
Outi Cavén
Björn Fant
Pirkko-Leino Kaukainen
Perttu Lindsberg
Päivi Palojoki
Arto Siitonen
Tom Sundius
Timo Vasko

2004–2005

Niklas Meinander,
puheenjohtaja
Veikko Pentti,
varapuheenjohtaja
Marja Aulanko, sihteeri
Mikko Hautala,
taloudenhoitaja
Outi Cavén
Björn Fant
Pirkko-Leino Kaukainen
Perttu Lindsberg
Päivi Palojoki
Arto Siitonen
Tom Sundius
Timo Vasko

2005–2006

Niklas Meinander,
puheenjohtaja
Veikko Pentti,
varapuheenjohtaja
Marja Aulanko, sihteeri
Mikko Hautala,
taloudenhoitaja
Björn Fant
Pirkko Leino-Kaukiainen
Perttu Lindsberg
Kai Myrberg
Päivi Onkamo
Arto Siitonen
Tom Sundius
Timo Vasko

2006–2007

Timo Vasko, puheenjohtaja
Kai Myrberg,
varapuheenjohtaja
Marja Aulanko, sihteeri
Niklas Meinander,
taloudenhoitaja
Kari Alho
Björn Fant
Marja-Liisa Honkasalo
Riitta Jyrhämä
Pirkko Leino-Kaukiainen
Jyrki Konkka
Anne Nevgi
Tom Sundius

2007–2008

Timo Vasko, puheenjohtaja
Kai Myrberg,
varapuheenjohtaja
Marja Aulanko, sihteeri
Niklas Meinander,
taloudenhoitaja
Kari Alho
Björn Fant
Marja-Liisa Honkasalo
Jyrki Konkka
Riitta Jyrhämä
Pirkko Leino-Kaukiainen
Anne Nevgi
Tom Sundius

2008–2009

Kai Myrberg, puheenjohtaja
Anne Nevgi,
varapuheenjohtaja
Marja Aulanko, sihteeri
Niklas Meinander,
taloudenhoitaja
Kari Alho
Björn Fant
Marja-Liisa Honkasalo
Riitta Jyrhämä
Pirkko Leino-Kaukiainen
Jyrki Konkka
Minna Saarelma
Tom Sundius

2009–2010

Kai Myrberg, puheenjohtaja
 Anne Nevgi,
 varapuheenjohtaja
 Riitta Jyrhämä, sihteeri
 Niklas Meinander,
 taloudenhoitaja
 Juha Ahvio
 Kari Alho
 Björn Fant
 Marja-Liisa Honkasalo
 Jyrki Konkka
 Minna Saarelma
 Tom Sundius
 Leena Vilkkä

2010–2011

Anne Nevgi, puheenjohtaja
 Juha Ahvio,
 varapuheenjohtaja
 Kari Alho, sihteeri
 Niklas Meinander,
 taloudenhoitaja
 Björn Fant
 Marja-Liisa Honkasalo
 Alonso Padilla
 Jari Salminen
 Pia Siljander
 Lauri Soinne
 Tom Sundius
 Leena Vilkkä

2011–2012

Anne Nevgi, puheenjohtaja
 Juha Ahvio,
 varapuheenjohtaja
 Björn Fant, sihteeri
 Niklas Meinander,
 taloudenhoitaja
 Eeva Aronen
 Jukka Hoffrén
 Marja-Liisa Honkasalo
 Alonso Padilla
 Pia Siljander
 Tom Sundius
 Timo Vasko
 Leena Vilkkä

2012–2013

Anne Nevgi, puheenjohtaja
 Juha Ahvio,
 varapuheenjohtaja
 Björn Fant, sihteeri
 Niklas Meinander,
 taloudenhoitaja
 Kristiina Hilden
 Jukka Hoffrén
 Ragna Rönnholm
 Lauri Soinne
 Aimo Tiilikainen
 Timo Vasko
 Kimmo Vehkalahti
 Leena Vilkkä

2013–2014

Anne Nevgi, puheenjohtaja
 Juha Ahvio,
 varapuheenjohtaja
 Björn Fant, sihteeri
 Niklas Meinander,
 taloudenhoitaja
 Kristiina Hilden
 Jukka Hoffrén
 Ragna Rönnholm
 Lauri Soinne
 Aimo Tiilikainen
 Timo Vasko
 Kimmo Vehkalahti
 Leena Vilkkä

2014–2015

Anne Nevgi, puheenjohtaja
 Juha Ahvio,
 varapuheenjohtaja
 Björn Fant, sihteeri
 Georg Haggrén
 Kristiina Hilden
 Jukka Hoffrén
 Ragna Rönnholm
 Lauri Soinne
 Aimo Tiilikainen
 Timo Vasko
 Kimmo Vehkalahti
 Leena Vilkkä
 (Niklas Meinander,
 taloudenhoitaja)

2015–2016

Anne Nevgi, puheenjohtaja
 Juha Ahvio,
 varapuheenjohtaja
 Björn Fant, sihteeri
 Georg Haggrén
 Jukka Hoffrén
 Ragna Rönnholm
 Lauri Soinne
 Aimo Tiilikainen
 Timo Vasko
 Kimmo Vehkalahti
 Leena Vilkkä
 Annamari Vänskä
 (Niklas Meinander,
 taloudenhoitaja)

2016–2017

Anne Nevgi, puheenjohtaja
 Jukka Hoffrén,
 varapuheenjohtaja
 Björn Fant, sihteeri
 Juha Ahvio
 Jukka Ojanen
 Arja Pennanen
 Ragna Rönnholm
 Lauri Soinne
 Timo Vasko
 Kimmo Vehkalahti
 Leena Vilkkä
 Annamari Vänskä
 (Niklas Meinander,
 taloudenhoitaja)

2017–2018

Anne Nevgi, puheenjohtaja
 Jukka Hoffrén,
 varapuheenjohtaja
 Björn Fant, sihteeri
 Päivi Happonen
 Unni-Päivä Leino
 Jukka Ojasalo
 Arja Pennanen
 Ragna Rönnholm
 Lauri Soinne
 Timo Vasko
 Leena Vilkkä
 Annamari Vänskä
 (Niklas Meinander,
 taloudenhoitaja)

2018-2019

Jukka Hoffrén,
puheenjohtaja
Anne Nevgi,
varapuheenjohtaja
Björn Fant, sihteeri
Unni-Päivä Leino,
taloudenhoitaja
Päivi Happonen
Kristiina Hildén
Mika Kähkönen
Jukka Ojasalo
Arja Pennanen
Minna Raivio
Ragna Rönnholm
Timo Vasko

2019-2020

Jukka Hoffrén,
puheenjohtaja
Anne Nevgi,
varapuheenjohtaja
Björn Fant, sihteeri
Unni-Päivä Leino,
taloudenhoitaja
Päivi Happonen
Kristiina Hildén
Mika Kähkönen
Jukka Ojasalo
Arja Pennanen
Minna Raivio
Ragna Rönnholm
Timo Vasko

Taulukot

Taulukko I: Dosenttien lukumäärän kehitys Helsingin yliopistossa.

Vuosi	Dosenttien lukumäärä
1738	5
1880	15
1890	36
1900	47
1905	57
1915	88
1924	95
1930	116
1938	140
1950	177
1960	311
1970	490
1980	908
1990	1 455
2000	2 123
2008	3 035
2020	n. 4 400

Taulukko 2: Dosenttistipendien lukumäärän ja suuruuden kehitys Helsingin yliopistossa.

Vuosi	Määrä	Arvo vuodessa	Arvo nykyrahassa (2019*)
1852	10	300 r	6 662 €
1859	10	500 r	9 659 €
1871	12	2 000 mk	9 292 €
1875	6 ja 6	2 500 mk ja 3 500 mk	10 020 € ja 14 030 €
1895	8 ja 8	2 500 mk ja 3 500 mk	12 920 € ja 18 090 €
1906	24	4 000 mk	17 340 €
1919	36	6 000 mk	19 060 €
1937	36	36 000 mk	13 090 €
1938	22 ja 19	24 000 mk ja 48 000 mk	8 478 € ja 16 960 €
1942	22 ja 19	33 000 mk ja 62 100 mk	6 918 € ja 13 020 €
1946	24 ja 20	33 000 mk ja 62 100 mk	2 575 € ja 4 846 €
1947	24 ja 20	86 000 mk ja 172 000 mk	5 165 € ja 10 330 €
1948	24 ja 20	111 000 mk ja 222 000 mk	4 952 € ja 9 903 €
1949	24 ja 20	120 000 mk ja 240 000 mk	5 265 € ja 10 530 €
1951	24 ja 20	180 000 mk ja 360 000 mk	3 964 € ja 11 890 €
1954	24 ja 20	210 000 mk ja 420 000 mk	6 748 € ja 13 500 €
1960	22, 20 ja 3	3 000 mk, 6 000 mk ja 10 000 mk	6 431 €, 12 860 € ja 21 440 €
1998	22, 20 ja 3	3 000 mk, 6 000 mk ja 10 000 mk	690 €, 1 381 € ja 2 302 €

* Rahan arvo nykyrahassa laskettu käyttäen Suomen Pankin rahamuseon rahanarvolaskuria.
<http://apps.rahamuseo.fi/rahanarvolaskin#FIN>

Yhdistyksen säännöt 1946

1 §

Yhdistyksen nimi on Helsingin Yliopiston dosenttiyhdistys – Docentföreningen vid Helsingfors Universitet ja sen kotipaikka on Helsingin kaupunki.

2 §

Yhdistyksen tarkoituksena on valvoa Helsingin yliopiston dosenttien etuja ja tukea heidän edistyspyrkimyksiään tieteenharjoittajina ja yliopiston opettajina.

Tässä tarkoituksessa yhdistys toimii jäsentensä välisenä yhdyssiteenä järjestäen kokouksia ja esitelmätilaisuuksia yhdistyksen harrastuspiiriin kuuluvien asioiden esittämistä ja käsittelemistä varten sekä järjestää ja ylläpitää tarpeelliseksi katsottuja yhteyksiä Suomen muiden korkeakoulujen samoinkuin ulkomaistenkin korkeakoulujen dosenttiyhdistyksiin ja niiden liittoihin.

3 §

Yhdistyksen jäseneksi valitaan jokainen Helsingin yliopiston dosentti.

Jäsen, joka lakkaa olemasta dosentti, eroaa samalla yhdistyksestä. Jäsen voi erota yhdistyksestä ilmoittamalla siitä kirjallisesti yhdistyksen hallitukselle tai sen puheenjohtajalle taikka suullisesti yhdistyksen kokouksen pöytäkirjaan.

Jäsen voidaan erottaa yhdistyksestä, jos hän menettelyllään yhdistyksessä tai sen ulkopuolella on toiminut yhdistyksen tarkoituksenperiä vastaan tai muutoin vaikeuttanut yhdistyksen toimintaa.

4 §

Yhdistyksen jäsen on suoritettava sellainen jäsenmaksu kuin yhdistys vuosikokouksessaan määrää.

5 §

Yhdistyksen hallituksena on johtokunta, joka edustaa yhdistystä, huolehtii sen talouden ja juoksevien asiain hoidosta sekä yhdistyksen kokousten tekemien päätösten toimeenpanosta, valmistelee yhdistyksen kokouksissa lopullisesti käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi esitettävät asiat, kutsuu yhdistyksen jäsenet varsinaisiin ja tarpeen vaatiessa myös ylimääräisiin kokouksiin.

Johtokunnan muodostaa yhdistyksen puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, sihteeri, joka samalla on myös yhdistyksen taloudenhoitaja, ja kuusi muuta jäsentä. Johtokunnan jäsenten toimikausi kestää: puheenjohtajan ja varapuheen-

johtajan 1 vuoden, sihteerin 3 vuotta sekä muitten jäsenten kahden 1 vuoden, kahden 2 vuotta ja kahden 3 vuotta.

Johtokunta on päätösvaltainen, jos läsnä on puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään kolme muuta jäsentä.

Johtokunnan kutsuu koolle sihteeri, puheenjohtaja tai tämän estyneenä ollessa varapuheenjohtaja toimeksiannosta.

6 §

Yhdistyksen nimen kirjoittavat yhdessä puheenjohtaja, tai hänen estyneenä ollessa varapuheenjohtaja, ja sihteeri.

7 §

Yhdistys kokoontuu varsinaiseen kokoukseen kerran syys ja kerran kevätlukukaudella, sekä ylimääräiseen kokoukseen silloin kuin johtokunta sen katsoo tarpeelliseksi tai vähintään kymmenen jäsentä sellaisten koollekutsumista johtokunnalta kirjallisesti vaatii.

Kutsu on tehtävä vähintään viikkoa ennen kokousta joko kirjallisesti kullekin jäsenelle tai ilmoituksella yhdistyksen kotipaikkakunnalla ilmestyvissä suomen- ja ruotsinkielisissä päivälehdissä.

8 §

Yhdistyksen tilivuosi on kalenterivuosi. Tilitys yhdistyksen talouden hoidosta esitettävä viimeistään 15. päivänä tammikuuta tilintarkastajille, joiden on annettava sen johdosta lausuntonsa ennen seuraavan helmikuun 1. päivää.

9 §

Yhdistyksen varsinaisessa kevätkokouksessa, joka on vuosikokous, ja joka pidetään viimeistään huhtikuun aikana, käsitellään seuraavat asiat:

1. esitetään yhdistyksen vuosikertomus;
2. päätetään tilityksen hyväksymisestä ja johtokunnalle myönnettävästä tili- ja vastuuvapaudesta;
3. määrätään jäsenmaksun suuruus;
4. valitaan johtokunta huomioon ottaen 5 §:n 2 momentin määräykset.
Vaali suoritetaan avoimella äänestyksellä, ellei joku vaadi suorittamista suljetuilla lipuilla. Vaalin ratkaisee yksinkertainen äänten enemmisyys. Äänten langetessa tasan arpa ratkaisee vaalin.
5. päätetään esille tulevista asioista, huomioon ottaen yhdistyslain 14 §:n määräykset.

10 §

Jos yhdistyksen toimihenkilöistä joku tai jotkut eroavat yhdistyksestä kesken toimikautensa, suoritetaan täydennysvaali eronneitten toimikauden loppuksi.

11 §

Muut kuin vaaleja koskevat asiat ratkaistaan erimielisyyden ilmaantuessa avoimella äänestyksellä. Äänten langetessa tasan voittaa kokouksen puheenjohtajan kanta.

12 §

Päätös näitten sääntöjen muuttamisesta tai niihin tehtävistä lisäyksestä tai yhdistyksen purkamisesta pitää, jotta se pääsisi voimaan, kannattaa kahdessa peräkkäisessä kokouksessa vähintään kaksi kolmannelta kaikista äänestyksessä annetuista äänistä.

13 §

Helsingin Yliopiston Dosenttiyhdistyksen purkaantuessa siirretään varat Helsingin Yliopistolle käytettäväksi yhdistyksen pyrkimyksiä lähellä olevaan tarkoitukseen.

Yhdistyksen säännöt 2013

1 §

Yhdistyksen nimi on Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys – Docentföreningen vid Helsingfors universitet ry ja sen kotipaikka Helsingin kaupunki.

2 §

Yhdistyksen tarkoituksena on valvoa Helsingin yliopiston dosenttien etuja ja tukea heidän edistymispyrkimyksiään tieteenharjoittajina ja yliopiston opettajina sekä toimia jäsentensä välisenä yhdysiteenä.

Tässä tarkoituksessa yhdistys järjestää kokouksia ja muita esitelmä- tai tiedotustilaisuuksia sekä ylläpitää tarpeelliseksi katsottuja yhteyksiä Suomen samoin kuin ulkomaistenkin korkeakoulujen dosenttiyhdistyksiin ja niiden liittoihin sekä muihin yliopistollisiin ammattiryhmiin. Liittymisestä keskusjärjestöihin päättää yhdistyksen kokous.

3 §

Yhdistyksen jäseneksi voi hakea jokainen Helsingin yliopiston dosentti. Myös Suomen muiden yliopistojen tai korkeakoulujen dosentit voivat hakea jäseneksi yhdistykseen.

4 §

Yhdistyksen jäsenen on suoritettava vuosikokouksen vuosittain määräämä jäsenmaksu.

5 §

Yhdistyksen hallitus edustaa yhdistystä, huolehtii sen taloudesta, toiminnasta ja yhdistyksen kokousten tekemien päätösten toimeenpanosta, valmistelee yhdistyksen kokouksissa käsiteltäviksi esitettävät asiat, hyväksyy uudet jäsenet sekä erottaa jäsenet, kutsuu yhdistyksen jäsenet varsinaiseen ja tarpeen vaatiessa myös ylimääräisiin kokouksiin.

Hallituksen muodostaa 12 jäsentä jotka valitaan niin, että he edustavat mahdollisimman laajasti eri tieteenaloja. Hallitus valitsee keskuudestaan varapuheenjohtajan, sihteerin ja taloudenhoitajan.

Hallitus on päätösvaltainen, jos läsnä on puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään viisi muuta jäsentä.

Hallituksen kutsuu koolle sihteeri puheenjohtajan tai tämän estyneenä ollessa varapuheenjohtajan toimeksiannosta.

6 §

Yhdistyksen nimen kirjoittavat yhdessä puheenjohtaja tai hänen estyneenä ollessaan varapuheenjohtaja, jompikumpi yhdessä sihteerin tai taloudenhoitajan kanssa.

7 §

Yhdistyksen varsinainen kokous pidetään vuosittain ennen marraskuun loppua.

Yhdistys kokoontuu ylimääräiseen kokoukseen, silloin kun hallitus katsoo sen tarpeelliseksi tai vähintään neljäkymmentä jäsentä sellaisen koolle kutsu-
mista hallitukselta kirjallisesti vaatii.

Yhdistyksen kokous kutsutaan koolle vähintään kaksi viikkoa ennen kokousta joko kirjeellisesti tai ilmoittamalla vähintään yhdessä suomenkielisessä ja yhdessä ruotsinkielisessä Helsingissä ilmestyvässä päivälehdessä.

8 §

Yhdistyksen toiminta- ja tilivuosi on yliopiston lukuvuosi siten, että toimintavuosi kestää vuosikokouksesta vuosikokoukseen ja tilivuosi syyskuun 1. päivästä seuraavaan elokuun 31. päivään. Tilitys yhdistyksen taloudenhoidosta on esitettävä viimeistään syyskuun loppuun mennessä toiminnantarkastajille, joiden on annettava siitä lausuntonsa vuosikokoukselle.

9 §

Yhdistyksen varsinaisessa kokouksessa, joka on vuosikokous ja joka pidetään loka-marraskuun aikana, käsitellään seuraavat asiat:

1. esitetään yhdistyksen vuosikertomus ja tilikertomus;
2. päätetään vastuuvapauden myöntämisestä taloudenhoitajalle ja hallitukselle;
3. määrätään vuosittainen jäsenmaksu;
4. valitaan yhdistykselle (hallituksen) puheenjohtaja ja hallituksen muut 11 jäsentä uudeksi toimintavuodeksi;
5. valitaan kaksi toiminnantarkastajaa ja heille varahenkilö;
6. päätetään kokousten tiedottamistavasta;
7. käsitellään muut esille tulevat asiat.

10 §

Yhdistyksen kokouksissa vaali suoritetaan avoimella äänestyksellä, ellei joku jäsen vaadi sen suorittamista suljetuin lipuin. Äänten mennessä tasan ratkaisee arpa. Muut asiat ratkaistaan erimielisyyden ilmaantuessa avoimella äänestyksellä. Äänten mennessä tasan ratkaisee puheenjohtajan ääni.

11 §

Päätöksen näiden sääntöjen muuttamisesta tai niihin tehtävästä lisäyksestä tai yhdistyksen purkamisesta pitää, jotta se tulisi voimaan, kannattaa kahdessa peräkkäisessä kokouksessa vähintään kaksi kolmannesta kaikista annetuista äänistä.

12 §

Yhdistyksen purkaantuessa siirretään sen varat Helsingin yliopistolle käytettäväksi yhdellä kertaa jaettavana apurahana ansioituneelle dosentille

Sammanfattning

Dosenturen är en av de äldsta akademiska befattningarna i Finland. Dess rötter ligger i den svenska universitetsreformen i början av 1700-talet. De första docenterna utnämndes i Finland 1738 vid den Kungliga Akademien i Åbo. Traditionellt har docenterna varit universitetslärare, som förutom en doktorsavhandling även utgivit minst motsvarande mängd övrig vetenskaplig forskning av hög kvalitet. Därutöver har kriterierna för utnämningarna innefattat god undervisningsförmåga och beroende på vetenskapsgrenen även goda praktiska färdigheter. I Helsingfors universitet har universitetets kansler alltid utnämnt docenterna. Docenternas kunskapsnivå går att jämföras till universitetets professor och traditionellt har docenterna utgjort en sorts vetenskaplig reserv utav vilken meriterade docenter utnämns till professurer.

Fram till den nya universitetslagen 2010 var docenterna universitetets tjänstemän som erhöll ett arvode för given undervisning och andra utförda uppgifter. Utöver detta fanns ett särskilt docentstipendium som reserverades från universitetets medel till en del av docenterna. Stipendiernas syfte var att trygga inkomsten för docenterna och möjliggöra ett tillägnande till undervisning och forskning. I verkligheten minskade stipendiernas betydelse från och med 1960-talet fram till dess avskaffning i slutet av 1990-talet i och med att deras realvärde sjönk på grund av inflationen. Docentföreningen vid Helsingfors universitet grundades 1946 ursprungligen för att värna om docenternas ekonomiska förutsättningar och dess verksamhet kretsade de första decennierna främst kring försök att förnya och förbättra stipendiesystemet.

I Helsingfors universitet har docenternas ställning i många anseende varit betydligt bättre än i landets övriga högskolor. Bland annat har docenturen alltid varit en subjektiv rätt vid Helsingfors universitet och ej varit beroende av behovsprövning. 1969 grundades det nationella Docentförbundet för att värna om docenternas rättigheter nationellt. Dess medlemmar är förutom docentföreningen vid Helsingfors universitet även docentföreningarna i Åbo och Tammerfors.

Docenternas ställning vid Helsingfors universitet försämrades betydligt genom landets högskolereformer från slutet av 1980-talet till slutet av 1990-talet. De ledde bland annat till att docentundervisningen betydligt minskade vid universitetet. Den nya universitetslagen genom vilken dosenturen blev en titel ledde också till att docenterna till och med måste kämpa om deras tillhörande till universitetssamfundet. De ekonomiska universitetsnedskärningarna 2015 drabbade också hårt docenterna då docentundervisningen åter nedskares. Det nya millenniets utmaningar har också lett till att docentföreningens verksamhet utvecklats. Till föreningens nya traditioner hör valet av årets docent, den årliga docentfesten och utdelandet av föreningens förtjänsttecken. Föreningen låg även bakom skapandet av docentkontrakten vid universitetet efter den nya universitetslagen. Till föreningens grundverksamhet hör fortfarande värnandet om docenternas rättigheter och upprätthållandet av en tvärvetenskaplig docentgemenskap.

Summary

Associate professor (docent) is one of the oldest academic positions in Finland. The position has its roots in the early 18th century Swedish university reforms. The first associate professors were appointed in 1738 at the Royal Academy of Turku. Traditionally associate professors have been university lecturers, that have published besides their doctoral thesis a similar amount of high-quality scientific publications. Beyond this the criteria for appointment has also included good pedagogical skills and depending on discipline good practical skills. In the University of Helsinki, the university's chancellor has always appointed the associate professors. The associate professors' expertise is comparable to full professors and the associate professors have traditionally formed a scientific reserve from which qualified candidates have been appointed full professors.

Until the new university law in 2010 the associate professors were university officials who obtained a salary per given lecture and other tasks. Beyond this a portion of the associate professors were awarded an associate professor grant from the university's funds. The purpose of the grant was to allow associate professors to concentrate on teaching and research. In reality, the value of the grant diminished considerably due to the general inflation since the 1960s until the end of the 1990s when it was discontinued. The Association of Associate Professors at the University of Helsinki was originally founded in 1946 to defend the economic position of the associate professors at the university and the association's activities during the first few decades were centered around renewing and improving the grant system.

The associate professors' situation at the University of Helsinki has in many ways been better than in other universities in Finland. Appointments to associate professors has for example always been a subjective right and not subject to value considerations. In 1969 the National Association of Associate Professors was founded to defend the rights of associate professors nationally. Apart from the association at the University of Helsinki the associate professors' associations of Turku and Tampere are members of the national association.

The associate professors' situation at the University of Helsinki worsened considerably during a period from the end of the 1980s to the end of the 1990s through several university reforms in Finland. As a result, there were for example a significant decrease in teaching opportunities for the associate professors. The new university law transformed the position of associate professor from a university official to a holder of a title and the associate professors found themselves fighting for the very belonging to the university community. The major economical cuts in university funding in 2015 further decreased the amount of associate professor lectures at the university. The new millennium has also led to the evolvement of the association's activities. Among the new traditions are the election of associate professor of the year, the associate professor celebration

and the awarding of the association's honorary badges. The Association of Associate Professors was also the key architect behind the university's new Associate Professor contracts (*dosenttisopimus*). The core mission of the association is still to protect the rights of the associate professors and uphold an interdisciplinary community for the university's associate professors.

Lähteet

Arkistolähteet

Helsingin yliopiston arkisto (HY arkisto)

Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys ry. (HYDY)

Pöytäkirjat ja kokousasiakirjat 1949–1991

Saapuneet kirjeet ja asiakirjat 1948–1989

Saapuneet kirjeet ja asiakirjat 1990–1992

Kirjekonseptit ja taltiot 1950–1991

Muut taltiot sekä talous- ja tiliasiakirjat 1950–1990

Muut asiakirjat ja aineistot 1954–1998

Anssi Jokipiin yhdistyksen hallituksen jäsenenä saamat asia kirjat ja aineistot 1983–2006

Anssi Jokipiin Suomen Dosenttiliittoa koskevat asiakirjat ja aineistot 1985–1998

Anssi Jokipiin muut asiakirjat 1980–2000

Hallituksen pöytäkirjat 2010–2018

Opettaja- ja virkamiesyhdistys / Helsingin yliopiston henkilöstöyhdistys

Pöytäkirjat

Patentti- ja rekisterihallituksen arkisto (PRH)

Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys ry:n asiakirjat

Niklas Meinanderin järjestämättömät Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen ja Suomen Dosenttiliiton asiakirjat 1971–2018 (*siirretty teoksen kirjoittamisen jälkeen Helsingin yliopiston arkistoon*)

Timo Vaskon yksityisarkisto

Sanoma- ja aikakausilehdet

Helsingin Sanomat 1952, 1954, 1961, 1984, 1988–1991, 1998, 2016

Hufvudstadsbladet 1961, 1990

Kansan Uutiset 1961

Maakansa 1961

Suomen Sosialidemokraatti 1961

Turun Sanomat 1990–1991

Universitas 1971

Uusi Aura 1961

Uusi Suomi 1961, 1964–1965, 1989

Yliopisto 1980, 1990, 1996

Yliopistolainen 2007

Ylioppilaslehti 1998, 2016

Painetut lähteet

Dosenttityöryhmän mietintö 1981, Helsingin yliopisto. Toimikuntien mietintöjä ja selvityksiä 20, Helsinki 1981.

Esitys Helsingin yliopiston hallinnon uudistamiseksi 1986, Helsingin yliopiston ylioppilaskunta, Helsingin yliopiston ammattiosasto ry, Helsingin yliopiston assistentit ry, Helsingin yliopiston dosenttityöryhmä ry, Helsingin yliopiston henkilökuntayhdistys ry, Helsingin yliopiston lehtorit ry, Helsingin yliopiston tuntiopettajat ry, Helsinki 1986.

Halkka, Olli, et al., 1970, *Helsingin yliopiston hallinnonuudistustoimikunnan opettaja- ja virkamiesjäsenten ehdotus Helsingin yliopiston hallinnon uudistamiseksi*, Helsingin yliopiston opettaja- ja virkamiesyhdistys, Helsinki 1970.

Hallitusohjelma. Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma, Valtioneuvoston kanslia, <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/368562/hallitusohjelma-vanhainen-II/2a27514c-b939-4bb6-9167-ce886c358dff>, julkaistu 19.4.2007, viitattu 8.1.2020.

Helsingin yliopiston 1500 dosenttitoimen oppiaineet, Helsingin yliopiston dosenttityöryhmä – Docentföreningen vid Helsingfors universitet ry., 1990.

Helsingin yliopiston opettaja- ja virkamiesluettelo 1918–2000, Helsingin yliopisto, https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/helsingin_yliopiston_opettaja_ja_virkamiesmatrikkeli_1918_2000_0.pdf, viitattu 2.9.2019.

Jokipii, Anssi, *Dosenttijärjestelmä*, Helsinki 1988.

Kertomus Helsingin yliopiston toiminnasta lukuvuonna 1947–1948, Helsinki 1949.

Kertomus Helsingin yliopiston toiminnasta lukuvuonna 1948–1949, Helsinki 1950.

Kertomus Helsingin yliopiston toiminnasta lukuvuonna 1949–1950, Helsinki 1951.

Kertomus Helsingin yliopiston toiminnasta lukuvuonna 1951–1952, Helsinki 1953.

Pulliainen, Erkki, *Elämää Susi-Pulliaisena*, Helsinki 2008.

Painamattomat lähteet

Dosenttien palkkauskomitean mietintö, valtiovarainministeriö, Helsinki 1954.

Halkka, Olli, et al., *Dosenttiopetuksen kehittäminen korkeakouluissa*, Suomen Dosenttiyhdistysten Keskusvaliokunta, Helsinki 1967.

Nevgi, Anne, Meinander, Niklas & Jyrhämä, Riitta, *Dosenttilaitos muutosten edessä. Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen (HYDY) kyselytutkimus syksyllä 2008*, Helsinki 2008.

Haastattelut

Dosentti Fant, Björn, Helsingissä, 9.1.2020.

Dosentti Hoffrén, Jukka, Helsingissä 9.1.2020.

Dosentti Nevgi, Anne, Helsingissä, 13.1.2020.

Dosentti Meinander, Niklas, Sipoossa, 20.8.2019.

Dosentti Vasko, Timo, Espoossa, 24.1.2020.

Haastattelujen tallenteet kirjoittajan hallussa.

Kirjallisuus

Eskola, Seikko, ”Valtiollinen korkeakoulu- ja tiedepolitiikka 1900-luvulla”, Tommila, Päiviö & Korppi-Tommola, Aura, (toim.), *Suomen tieteen vaiheet*, Helsinki 2003, 61–98.

Hietala, Marjatta ”Tutkijoiden verkostoista yliopistojen vaihtosuhteisiin – kansainvälisten yhteyksien kehittyminen”, Tommila, Päiviö & Korppi-Tommola, Aura (toim.), *Suomen tieteen vaiheet*, Helsinki 2003, 127–142.

Jalava, Marja, Simola, Hannu & Varjo, Janne, ”Hallinnosta hallintaan. Koulutuksen hallinnon muutos 1960-luvulta 2000-luvulle”, Kettunen, Pauli & Simola, Hannu (toim.), *Tiedon ja osaamisen Suomi. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*, Helsinki 2012, 68–101.

Kallioinen, Mika, *Professoriliitto 1969–1999. Kolme vuosikymmentä tieteen ja ammattikunnan puolesta*, Jyväskylä 1999.

Kallioinen, Mika, *Tieteentekijän muuttuva kuva. Tieteentekijöiden liitto 1967–2007*, Helsinki 2007.

Kanervo, Pirkko, *Pro Docentes. Turun yliopistojen dosenttiyhdistys 1949–2009*, Turku 2009.

Kettunen, Pauli, et al., ”Tasa-arvon ihanteesta erinomaisuuden eetokseen. Koulutuspolitiikka hyvinvointivaltiosta kilpailuvaltioon”, Kettunen, Pauli & Simola, Hannu (toim.), *Tiedon ja osaamisen Suomi. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*, Helsinki 2012, 25–62.

Klinge, Matti, ”Professoreita ja dosentteja”, Knapas, Rainer (toim.), *Helsingin yliopisto 1640–1990*, toinen osa, Helsingissä 1989, 418–482.

Klinge, Matti ”Sodan ja muutosten aika”, Knapas, Rainer (toim.), *Helsingin yliopisto 1640–1990*, kolmas osa, Helsingissä 1990, 121–187.

Klinge, Matti, ”Politiikkaa ja korkeakoulupolitiikkaa”, Knapas, Rainer, (toim.), *Helsingin yliopisto 1640–1990*, kolmas osa, Helsingissä 1990, 188–349.

Klinge, Matti, ”Yliopiston identiteetti”, Knapas, Rainer (toim.), *Helsingin yliopisto 1640–1990*, kolmas osa, Helsingissä 1990, 648–699.

Klinge, Matti & Leikola, Anto, ”Opettajat ja virkamiehet”, Knapas, Rainer (toim.), *Helsingin yliopisto 1640–1990*, kolmas osa, Helsingissä 1990, 350–458.

- Knapas, Rainer, ”Rakennettu ja rakentamaton yliopisto”, Knapas, Rainer (toim.), *Helsingin yliopisto 1640–1990*, kolmas osa, Helsingissä 1990, 587–647.
- Kolbe, Laura, *Eliitti, traditio, murros. Helsingin yliopiston ylioppilaskunta 6. 1960–1990*, Helsingissä 1996.
- Kulla, Pauliina, ”Louhivuori, Oskari Wilho”, *Kansallisbiografia*-verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 4, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997–, <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/907>, viitattu 28.1.2020.
- Leikola, Anto, ”Outo lintu akatemiassa” *Yliopisto-lehti* 15/1996, 27–29.
- Leikola, Anto, ”Laitosten maailmat”, Knapas, Rainer (toim.), *Helsingin yliopisto 1640–1990*, kolmas osa, Helsingissä 1990, 459–517.
- Nevala, Arto, ”Eliitin koulutusväylästä universaaliin koulutukseen – korkein opetus ja yhteiskunta 1900-luvun jälkipuoliskolla”, Tommila, Päiviö & Korppi-Tommola, Aura (toim.), *Suomen tieteen vaiheet*, Helsinki 2003, 99–126.
- Nevala, Arto & Rinne, Risto, ”Korkeakoulutuksen muodonmuutos, Kettunen, Pauli & Simola, Hannu (toim.), *Tiedon ja osaamisen Suomi. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*, Helsinki 2012, 203–228.
- Nuorteva, Jussi, ”Pariisin maistereista Porthaniin ja Gadoliiniin – opinkäynti ja tutkimus Ruotsin aikana”, Tommila, Päiviö & Korppi-Tommola, Aura (toim.), *Suomen tieteen vaiheet*, Helsinki 2003, 11–38.
- Riikonen, Hannu Kalevi, ”Anttila, Aarne”, *Kansallisbiografia*-verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 4, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997–, <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/4965>, viitattu 1.9.2019.
- Sainio, Venla, ”Renvall, Heikki”, *Kansallisbiografia*-verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 4, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997–, <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/964>, viitattu 28.1.2020.
- Strömberg, John, ”Ylioppilastulvasta sääntelyyn”, Knapas, Rainer (toim.), *Helsingin yliopisto 1640–1990*, kolmas osa, Helsingissä 1990, 518–586.
- Sundström, Mia, ”Idman, Karl Gustaf”, *Kansallisbiografia*-verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 4, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997–, <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/1699>, viitattu 28.1.2020.
- Tommila, Päiviö ”Tieteellistyvä tutkimus ja tiedepolitiikan alku (1809–1917)”, Tommila, Päiviö & Korppi-Tommola, Aura (toim.), *Suomen tieteen vaiheet*, Helsinki 2003, 39–60.

Henkilöhakemisto

Aaltonen, Viktor Toivo	34	Hoffrén, Jukka	127
Ala-Harja, Kirsti	108	Hyvärinen, Pentti	102
Andersson, Edward	86, 87, 88, 91	Häikiö, Juuso	72
Ahti, Teuvo	76, 77	Härkönen, Marja	101
Anttila, Aarne	37	Idman, Karl Gustaf	26
Aro, Paavo	42	Ihamuotila, Risto	102
Becker, Erik	34	Itälä, Jaakko	72
Björkstrand, Gustav	90	Jallinoja, Riitta	102
Blomstedt, Yrjö	50, 61	Jokela, Markku	102
Bruun, Patrick	58, 60	Jokipii, Anssi	84, 86, 88, 91, 92, 95, 96, 100, 101,102
Calonius, Mathias	21	Kanniainen, Anne-Mari	115
de la Chapelle, Albert	83	Kauranen, Pentti	105
Creutz, Ernst Johan	20	Kajanto, Iiro	55
Cygnaeus, Uno	22	Kastari, Paavo	35
Donner, Kai Otto	58, 61, 63, 64	Kemiläinen, Aira	60
Ehrnrooth, Georg C.	72	Kekkonen, Urho Kaleva	46, 57, 69, 70, 78
Enckell, Carl	26	Kivinen, Erkki	38, 54
Engel, Carl Ludvig	23	Klami, Hannu Tapani	69
Eriksson-Lihr, Zaida	49	Klinge, Matti	65
Erkkilä, Sven	35	Koivisto, Mauno	92
Esko, Timo	95	Kolbe, Laura	127
Fant, Björn	114, 124	Konttinen, Aarno	77
Fogelberg, Paul	102, 107	Koskinen, Päivi	115
Forsberg, Juhani	101	Kukkamäki, Tauno	34
Frisk, Tom	123	Kuusi, Matti	42, 43, 44, 46, 47
Frösén, Jaakko	82, 83, 115, 116	Laine, Anna-Liisa	127
Gadolin, Johan	21	Lappalainen, Mirkka	127
Ganander, Christfried	21	Lauha, Risto	100
Halkka, Liisa	90	Leikola, Anto	82, 83
Halkka, Olli	59, 63, 64, 70, 75, 77	Linkomies, Edwin	53
Hatakka, Annele	100	Louhivuori, Oskar Wilhelm	26
Heinonen, Olli-Pekka	108	Luther, Hans	53
Hietala, Marjatta	100	Långfors, Arthur	38
Hirvi, Vilho	106		

Lönnroth, Erik	44	Rönnholm, Ragna	126
Makkonen, Olli	61	Salonen, Erkki	65, 79
Markkanen, Tapio	100	Sammalisto, Lasse	81
Matilainen, Pekka	95	Saris, Nils-Erik	76, 101, 102
Meinander, Niklas	100, 101, 103, 106, 107, 108, 113, 115, 116, 118, 127	Sipilä, Juha	121, 122
Merikoski, Veli	38	Snellman, Johan Vilhelm	22
Meurman-Soliin	100	Soisalon-Soininen, Ilmari	53
Myrberg, Kai	116, 118	Sorsa, Kalevi	73
Nevalainen, Vesa	115	Stubb, Alexander	121
Nevanlinna, Rolf	34	Sundqvist, Ulf	72
Nevgi, Anne	121, 122, 123, 127	Suolahti, Jaakko	53, 54
Niemi, Hannele	115	Suulamo, Simo	102
Nikkarinen, Marja	81	Svinhufvud, Pehr Evind	26
Nikolai I, keisari	22	Taxell, Christoffer	87, 90, 91, 92, 93
Niukkanen, Juho	42	Telaranta, Kaarlo Armas	60
Numminen, Jaakko	64, 71, 106	Toivonen, Yrjö Henrik	38
Oker-Blom, Nils	82, 85, 92	Tommila, Päiviö	103
Oksala, Tarvo	42, 46, 49	Tomula, Emil Salomon	34, 35
Paavolainen, Jaakko	81	Tulenheimo, Antti	41
Palmén, Ernst	83	Tuomioja, Erkki	107
Palmgren, Bo	67, 68, 70, 71	Tuominen, Uuno	49
Pauli, Anneli	115	Vanhanen, Matti	117
Porthan, Henrik Gabriel	21	Vasko, Timo	116, 118, 124, 127
Pulliaainen, Erkki	65, 66, 70, 71, 79	Velling, Rauno	102
Pulma, Panu	100	Vilkuna, Kustaa	35
Raivio, Kari	118	Virolainen, Johannes	64, 69, 71
Ravila, Paavo	44, 48	Vuorio, Eero	115
Renvall, Heikki	26	Väisänen, Maija	96
Rinne, Juhani	81, 84	Waris, Heikki	47
Runeberg, Arne	59	Wartiovaara, Jorma	77
Runeberg, Johan Ludvig	22	Wilhelmsson, Thomas	118, 124, 127
Ryhänen, Reino	85		

Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys perustettiin vuonna 1946 valvomaan dosenttien etuja Helsingin yliopistossa, jossa suuret opiskelijamäärät ja dosenttien niukka toimeentulo huolestuttivat yliopiston dosenttikuntaa. Dosenttiyhdistys on perustamisestaan asti pyrkinyt edistämään dosenttien asemaa Helsingin yliopistossa. Dosenttien asema yliopistossa on muuttunut merkittävällä tavalla viimeisen 75 vuoden aikana, jolloin dosentit ovat usein joutuneet kamppailemaan etujensa ja jopa koko dosenttilaitoksen olemassaolon puolesta. Kun dosenttiyhdistys perustettiin, olivat dosentit yliopiston virkamiehiä, joista suurin osa antoi dosenttiopetusta päätoimenaan yliopistolla. Tänä päivänä dosentuuri on arvonimi, jonka yliopiston kansleri myöntää hakemuksesta väitelleelle, vähintään toisen väitöskirjan verran muuta tutkimusta julkaiseelle ja hyvien opetustaitojen omaavalle oman alansa asiantuntijalle. Yliopiston dosenttiopetuksen määrän romahtamisen myötä dosentteja toimii tänä päivänä suuressa määrin yliopiston ulkopuolella asiantuntijatehtävissä ja muissa päätoimisissa tehtävissä yliopistoissa.

Helsingin yliopiston dosenttiyhdistyksen historia toisen maailmansodan jälkeen on samalla suomalaisen korkeakoulupolitiikan historiaa, jossa niin yliopistojohto, opiskelijat, professorit, valtiovalta kuin dosentit ovat usein vastakkaisin intressein pyrkineet suojaamaan ja ajamaan omia etujaan. Dosenttiyhdistyksen historia on myös kertomus korkeasti pätevoityneiden dosenttien kamppailusta arvostuksesta ja paikastaan yliopistoyhteisössä.

Docentföreningen vid Helsingfors universitet grundades 1946 för att värna om docenternas rättigheter och ställning vid Helsingfors universitet. Under sina 75 verksamhetsår har föreningen fått kämpa för docenternas uppskattning och delaktighet som en del av universitetsgemenskapen. Denna historik ger en överblick av föreningens historia och docentväsendets utveckling i Helsingfors universitet efter andra världskriget.

The Association of Associate Professors at the University of Helsinki was founded in 1946 to safeguard the rights and privileges of the university's associate professors. Since then, the association has had to fight for appreciation from the university and its very belonging to the university community. This book gives an overview of the association's history as well as the history of the associate professors (docents) at the University of Helsinki after the second world war.

RAKKAUDESTA TIETEeseen –

Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys 75 vuotta

-teos esittelee Helsingin yliopiston dosenttilaitoksen ja sen dosenttiyhdistyksen historiaa. Molempia tarkastellaan sekä osana yliopistoa että suomalaista korkeakoulukenttää. Lukijalle kirja tarjoaa lajissaan ensimmäisen kronikan Suomen vanhimman yliopiston dosenttilaitoksesta ja sen kehityksestä.

Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys ry. on perustamisestaan vuodesta 1946 saakka toiminut yliopiston dosenttien edunvalvontajärjestönä ja eri tieteenalojen dosenttien yhdyssiteenä. Historia painottuu yhdistyksen seitsemäänkymmeneenviiteen toimintavuoteen ja toiminnan kuvaus keskittyy etenkin yhdistyksen jatkuviin pyrkimyksiin parantaa dosenttien asemaa yliopistolla. Kirjassa esitellään myös keskeisiä yhdistyksen toimintaan ja edunvalvontaan osallistuneita henkilöitä.

Teoksessa esitellään myös koko maamme dosenttilaitoksen kehittymistä ja dosenttikuntaa osana yliopistolaitoksen ja yhteiskunnan laajempaa kehityskaarta. Suomalaisille yliopistoille ja korkeakouluille dosenttien merkitys on ollut jopa ratkaisevan tärkeä historian eri vaiheissa. Kirja tuo esiin usein unohduksiin jäävän opettajakunnan merkityksen yliopistolaitokselle ja antaa dosenteille kuuluvan tunnustuksen ja arvostuksen.

ISBN 978-952-94-3167-0 (nid.)

ISBN 978-952-94-3168-7 (PDF)

Helsingin yliopiston dosenttiyhdistys –
Docentföreningen vid Helsingfors Universitet ry.